DE
MELANCHOLIA
ET
MORBIS MELANCHOLICIS.

par Lorry.

Quæque ipſe miſerrima vidi. *Virg. Æneid. II.*

TOMUS PRIMUS.

par Lorry

LUTETIÆ PARISIORUM,
Apud P. GUILLELMUM CAVELIER, viâ San-Jacobæâ, ſub ſigno Lilii aurei.

M. DCC. LXV.
Cum Approbatione & Privilegio Regis.

CLARISSIMO VIRO

GUILLELMO-LUDOVICO

LE MONNIER,

Regis Medico Primario ordinario; Academiarum Regiarum Berolinensis, Londinensis, Parisiensis Socio; Botanices Professori Regio, Doctori Medico Parisiensi,

ANNÆUS-CAROLUS LORRY. D. M. P. S.

IN *tantâ rerum humanarum fragilitate,* MONNERI *dilectissime, duo tantùm mihi videntur homini ingenuo expetenda, solaque digna esse, ut in iis exquirendis, & omni ope atque operâ reperiundis, tota vita impendatur. Primum est Veritatis investigatio; alterum verò Amicitiæ cultura. Ubi enim veritas affulsit, quasi illa nos ad nostræ institutum naturæ revocaret, mirâ*

quadam ſuî admiratione homines allicit atque veluti reluctantes trahit; in eâ mens prorsùs conquieſcit fracta laboribus & ærumnis, brevìque naſcitur in homine veritatis avido, nil admirari *illud Horatianum, quo ſolo vita & efficitur beata, & in hac felicitate ſervatur. Amicitiâ verò omnes, quas vel ipſa ſophia retundere non valet, deliniuntur calamitates. Partem oneris non minimam in ſe ſuſcipiente illâ, minùs gravant incommoda; multiplicatur contrà & increſcit, quæ ſecundas res ſequitur animi jucunditas. At nulla dulcior eſt, nulla potentiùs devinciens amicitia, quàm quæ ex animorum conjunctione nata ſtudiorum communione confirmatur. Ea dudum inter nos ſancita, laborum atque animorum concordia, nec officiorum indiget adminiculo, nec faſtu verborum, quaſi enarrando creſcere valeat. Verùm aliquid ineſt deliciarum, quod ſenſus ipſe verbis exprimere nequit, publico quodam ſacramento initum illud vincu-*

lum coram omnibus palam profiteri.

Forsan non abest ab eo, quo te prosequor cultu, aliquid jactantiæ. Cùm me tanto non indignum amico gloriari contingit, quem tot invidere mihi possint, Artis salutiferæ cultorem sanctissimum, rerum Physicarum promotorem eximium, Regibus acceptum, & splendidioris Aulæ honoribus insignem. Verùm absit ab amicitiâ obsequiosa adulatio. Conjunctionem istam animorum, quæ nos in sorte dispari ita fortiter devinxit, ut nullis unquam obscurata fuerit nebulis, junior olim effecit ætas Scientiarum amore flagrans, & audax profanum vulgus spernere. Te posteà rapuit Aula, scientiisque divitem, dignitatibus auxit, plaudente Medicorum choro. Mihi satìs superque concessit, dum tenuem Graiæ Camenæ spiritum, Parca non mendax reliquit, otiumque nec turpe, nec cytharâ carens, simul verò dulcissimam fraterni contubernii usuram, quibuscum ambobus doctrinæ & virtutis laude florentibus, obscuram sed felicem

vitam transigere permisit hucusque, sors nullius nutui obnoxia.

Meministi porrò in felicibus illis colloquiis, quibus jam frui vix datur, actum sæpiùs inter nos fuisse de Melancholiâ; non unam esse ejus naturam sæpiùs diximus; alteram scilicet legibus regi atque administrari mechanicis advertebamus; alterius mirabamur effectus, non solùm omnem judicii captum superantes, sed & vulgarem ordinem Physicarum legum eludentes. Undè sæpè incerta medendi methodus & titubantis Artis tacitus timor. Actum etiam inter nos de Veterum helleborismo, miserrimâque hodiernorum insanorum sorte, quos nimiùm Ars dedignatur, dum mavult impotens dici, quàm anxiæ atque delicatæ curationis fastidia tolerare. Nec minùs tamen stupebamus antiquiores Medicos passim de eorum sanatione, tanquam de arte vulgatissimâ loquentes.

Incessit inde mentem invitam imò &

reluctantem, perpetua de Melancholiâ meditatio, Librorum de eâ tractantum perquisitio indefessa; simul inita cum Medicis, quos plures habet eruditione & doctrinâ celebrandos Collegium & Urbs nostra, frequentia colloquia. Utile porrò credidi quod inde extuderam in publica commoda conferre; priùs forsan quàm debitam assecutus sim perfectionem. Quid enim si aliqua lux ex nostris laboribus enasci potest, an cunctari licet? Et ad gloriolæ aucupium leve, limæ laborem & moram, quasi de ingenii laude certaremus, admittere. Dies diem docet. Sed intereà prætерlabitur & aufugit vita, laboresque plurimorum periêre, dum ne aliquid detrimenti accipiat eorum fama, cunctantur. Mihi verò quid de stylo, facundiâve sentiatur æquum est. Modò prosint, quæ tibi offero meditata. Primum de Morbo ipso volumen habe, alterum typis simul ne crederem, sed in annum differrem, fecit spes legitima, à Prioris lectione fore, ut

plures nova mihi lumina ſuppeditent Medici, quos ſolos operi judices agnoſco, ſi ex eorum genere ſint, qui recentiorum inventorum docti, exemplaria Græca non perfunctoriè legerint, ſed fuerint altiùs meditati. For*ſan & vineta cædentur mea, nec cenſoriam critices virgam deprecor. Imò hanc potiùs expoſtulo, cùm doceri me poſſe credam & diſcere amem. Quod utinam fiat, modò inde obſcurum mali genus tot hominum millia, ſocietati non inutilia ſolùm, ſed & nociva reddens, ſub Medicorum dogmaticorum obſervatis diſcat manſueſcere. Saltem & boni Civis, & Medici Pariſienſis, & amici tui officio functus fuerim. Tu verò memorem tuî amare perge. Vale.*

Pariſiis, XVI. Decemb. 1764.

INDEX TITULORUM.

PARS ALTERA.

De Melancholiâ & Morbis Melancholicis.

Explicit Index Titulorum.

APPROBATIO.

JUſſu VICE-CANCELLARII legi Manuſcriptum *de Melancholiâ & Morbis melancholicis, &c.* Datum die 15. Junii anni 1764.

MALOUIN.

DE MELANCHOLIA.

INTRODUCTIO.

OPERÆ pretium fore credidi, si altiùs in Melancholiæ fontes penetrare ausus, obscuro mali generi aliquid lucis afferre tentaverim; undè & ipsius natura, causæ, diversitates, pleniùs elucescant, & curatio, ad quam Ars tota intenditur, & secura magis aliquando, & minùs aut medicanti, aut ægrotanti ingrata possit evadere.

Melancholia à Boerhaavio definitur, *Morbus in quo æger delirat diù & pertinaciter, sine febre, uni & eidem ferè cogitationi affixus.* Nec ullam fecit mentionem Vir clarissimus, mœroris atque mœstitiæ, quam huic morbo innatam atque inhærentem voluere alii Artis Medicæ Principes, Fernelius, Sennertus, primusque tum ætate, tum autoritate Galenus.

Sed in Veterum gratiam, à Boerhaavio dissentire non licet. Etenim quamvis Melancholicorum plerique, in lacrymas effundantur, & præter constantium virorum morem omnia tuta metuant, tamen id non in omnibus, non semper,

Tom. I. * A

non ubique reperitur. Imò aliqui sunt qui in effusos risus solvantur, & lætitiam puerilem prætendant ad objecta vel leviora; unde illud solum ad omnes æquè pertinet, ut à ratione dejecti, firmitateque mentis pessumdatâ, jam animum regere dedidicerint; sed brutorum animalium more, instinctu cœco, ac veluti impetu, ad ea quæ concupiscunt ferantur, avertanturque cum metu atque furore, ab iis quæ præconcepta opinio ipsis aut inimica, aut odiosa effingit. Hinc illud universale est ut à Melancholiâ animus fiat imbecillior, (ἀθύμιαν) Græci vocant, quod nos *mentis demissionem* vocamus. Eo semel posito mentis vitio, vertuntur animosi in pusillanimes, fortes in timidos. Unde fit, ut ii omnes qui debilitatæ animæ argumentum præbent affectus, Melancholicis competant, metus, mœror, aut lætitia præter rationem erumpens. Hi verò omnes animi errores ita se invicem excipiunt, ut nil desit menti præter virilem constantiam. Melancholia igitur à nobis definietur, *illa mentis imbecillitas à corporis vitiato habitu oriunda, in quâ fortiter concutimur ab objectis aut externis, aut ab imaginandi vi effictis, ita ut jam impossibile sit ideis inde natis obsistere, ab iis avelli, aut contra ratione tendere.*

Quamvis autem ab illâ definitione trahatur idea morbi forsan aliquatenus diversa ab iis quas hucusque accepimus; parumper ad ea quæ vulgò Melancholicis tribuuntur attendenti, patebit, ut spero, quantùm definitio hæc universam morbi ideam comprehendat.

Et certè eæ affectiones quibus animus ex-

candeſcit & violentiam concipit, quamvis æquè poſſint Melancholicos afficere, eoſque è rationis limitibus dejicere, tamen cùm & conatus animi majores & aliquam de ſe ſuiſque viribus fiduciam exigant, rariùs, aut breviùs eos occupant, utpote quibus quaſi innata eſt ſuî diffidentia. Hinc contrà timor atque metus magis ipſis familiares ſunt, & generatim omne illud animi affectuum genus, quod depreſſos demiſſoſque ſpiritus arguit; unde ira ipſis metum conſtantem imprimit, invidiamque ſed non animoſam, licèt non ſit aliquando expers jactantiæ.

Inde eſt quòd in hac noſtrâ definitione à Boerhaavio aliquatenus recedimus, dum ait illuſtriſſimus Autor, Melancholicos omnes uni & eidem ideæ affixos eſſe. Id enim, licèt pluribus Melancholicis proprium ſit, non ad omnes æquè pertinet, qui non ſemper, nec perpetuò circa idem objectum delirant; ſed aliquando ratione circa omnia vix utuntur, in eo conſtantes, quòd falſâ ſub imagine ſibi vel maximè obvia effingant, aliiſque ea falſis coloribus pariter depingant. Fatendum tamen eſt quòd error ille rariùs circa ea verſetur, quæ nullum cum iis nexum obtinent; ſed illa tantùm ſpectet quæ ipſos aut metu, aut amore, aut odio aliquatenus poſſunt attingere. Prætereà dùm omnes æquè deliros pronuntiat vir ſummus, legem iniquam videtur ſancire. Non enim, omnes deliri dici poſſunt, qui timore aut mœſtitiâ præter rationem afficiuntur, & melancholico morbo laborant. Etenim licèt altè

infixæ ſint ideæ ipſos afficientes, eiſque vel invitì adhæreant, multi tamen ſeſe ipſos incuſant, morbumque menti imperitare fatentur; ſeſe ab errore avertunt, adeòque eò plus ratione potiri dicendi ſunt, quò illa magis inſilientibus morbidis cauſis obſiſtit, licèt debilitatis ſenſuum organis, verè eos mente laborare fatendum ſit.

Sed ut delirium, ſaltem ſi nomen illud ſtrictiùs ſumatur, non omninò ad Melancholiam conſtituendam requiritur, ita oportet ut animi demiſſio illa melancholica non fugax, non unius diei ſit, ſed quaſi radices egerit, ſitque conſtans atque perpetua, ut morbum conſtituat. Ecquis enim adeò conſtantis animi eſt, adeò habet mentem à corporis commercio diſtinctam atque ſegregatam, ut non illo afflicto affligatur quoque, proſtrato proſternatur, erigatur ſimul, & quaſi condoleat. Unde nemo Melancholiæ reus non foret. Sed velut virtus niſi in conſtantem voluntatis habitum tranſierit, virtutis nomen non meretur: Sic error unius momenti pro vitio haberi non debet, ſi nubila poteſt mens firmior diſcutere, eoſque animi terrores, utut in illos proclivis ſit, innato robore, depellere.

Patet ergo quantùm non confundenda ſit animi affectio, quæ aut mœſtitiam aut metum inducit, cum illâ corporis conditione quæ Melancholiam gignit. Situs eſt morbus iſte noſter in animi affectione ſine causâ, ſaltem illâ quæ cadat in conſtantem virum. Hinc illum, non melancholicum, ſed virtutis amore flagrantem

dixeris, qui in vitia acriùs invehitur, alienis vehementer tangitur infortuniis, & ingemit inopem miserans. Sed si ab illorum objectorum tristitiâ nunquam se divelli patitur, si mens illis præter rationis modum inhæret, virtus illius furtim in Melancholiam delabitur. Sic etiam qui leves risus captat, jocosus habendus est; si præter modum sese lætitiæ tradit, eâque totus ita occupatur, ut rursus ad gravitatem revocari non possit, morbosum quid habet, in quo saltem illud est melancholici, quòd adest mentis error debilitatæ & impotentis, jucundissimus quidem, & de quo morbum depellentibus dicere possit, *Me occidistis non servastis.*

Habemus quidem hîc levissimæ & quasi delitescentis Melancholiæ imaginem, sed ubi jam aliquid vehementiæ adepta est in verum delirium vertitur. Tunc homo, aut in dilectam ideam quasi conversus est, fitque vel totus amor, vel totus odium, aut inani terrore correptus, ad minimum motum expavescit; nunc falsis imaginibus solidam effigiem obducit; nunc fingit omnia falsa, in factis & iis quæ inde colligit argumentis desipit, merè insanus.

Sæpe tamen circa alia omnia videtur rectè sentire, loqui, agere circa unum tantùm objectum delirus, ut Atheniensis ille qui omnes in Pyræo oneratas naves sui esse dominii putabat, teste Theophrasto, cæteroquin omnia rectè exequebatur, Civis, Patris, Mariti officia. Scilicet alia quæcumque ad peramatam & cui adhærent ideam non pertinent, si ad delirii objectum conferantur, sana dici pos-

ſunt. Vidi egomet egregium cauſarum actorem qui de graviſſimis rebus prudenter & conſultè reſponderet, de ſeipſo & morbo effictо delirantem. Si tamen propiùs, & ad ſinceræ rationis lancem, ii qui circa objecta à ſe aliena non delirant, ponderentur, raró omninò ratione prædití dicentur; ſed latebit aliquid quòd eos à ratione aberrare, ſagaciori ſatis detegat.

Cùm ergo animi illa imbecillitas à variis pendere corporis conditionibus poſſit, varia etiam ſymptomata habet quæ progrediente tantùm atque graſſante malo diſtingui ſe ſinunt.

Alii ſcilicet ita ſunt conſtituti, ut omnes ac ſinguli cauſarum externarum incurſus illos commoveant, hinc ſummè mobiles & ſunt, & dicuntur, quaſi nervoſum genus ad omnia movendum habeant; ſic res communes & vulgatas in monſtra convertunt, horrent aquas, frigus, æſtum, aſpectum cruoris. Toti concutiuntur ſerræ ſtridore & exploſione tormentorum; eoſdem ſi rumor patulas aures obtundit, pavitantes, ſilentium & tenebræ perterrent, cibos oderunt ad nauſeam & vomitum uſque, ſi quid in iis vel leviter offenderit. Miſerrimi denique homunciones propriâ imbecillitate à recto tramite perpetuò dejiciuntur, quòd & acutiùs ſentiant, & undique pateant cauſis continuò incurrentibus. Hinc fit ut facilè ab ingruentibus imaginationis figmentis toti detineantur, eaque ante oculos ſemper verſentur, in quo mera conſiſtit Melancholia.

Alii contrà, non à naturâ melancholicam dia-

thesin accepêre, sed à robore nativo per morbum dejectis corporis turbatæ functiones, participem erroris mentem effecêre. Non illi ad omnia leves moventur, instar aut puerorum, aut foeminarum, sed malum altiores egit radices, & ut in prioribus, ipsa idearum & imaginationis aucta vis atque celeritas, malum effecit; sic in his, ipsum delirii genus pessumdatam mentis arcem & vitiatam indicat. Hi sunt qui placidè delirant, & nullatenùs à rationis tono descifcunt, licèt ab illâ toto coelo aberrent.

Quarum quidem affectionum ambitus, ut possit quantùm immenso causarum circulo comprehendatur, intelligi; liceat hîc quemlibet interrogare, de suæ sanitatis varietatibus conscium. Ecquis est qui adeò firmo mentis robore gaudet, ut non aliquando sine causâ quam proferre possit, tristior, & amicis minùs jucundus appareat. Amissâ alacritate illâ quam vis sanitatis per omnes artus infundit, menti nec vigor superest, nec illud organis sensûs acumen, quo ab externis objectis novæ nascantur ideæ. Quasi plumbeus est ad ea quibus aliàs commoveretur. Melancholicum sese arguit, & reverâ esset, si plurium dierum foret error ille.

Nulla est ferè sanitati inusta labes, quæ non ab illâ gravitate corporis, & debilitate mentis incipiat; unde rectè Boerhaavius alacritatem in definitione sanitatis inter constantia ejus signa numerat. Quam alacritatem nemo meliùs unquàm ad causam revocavit Sanctorio;

ex cujus immortalibus monumentis facilè deduces in quo differat esse, & se sentire gravem.

En ergo in sanitate turbatâ quacumque de causâ, habemus primum Melancholiæ elementum, quod si solum subsistat sine alio principe vitio, morbus est sui generis, symptoma præcipuum deducens à mentis infirmatæ errore, & vocatur Melancholia de qua hîc agere suscepimus.

Cùm autem mentem turbari, laborare, ægrotare dicimus, non illa intelligenda est pars hominis quæ divino afflatu effecta, nihil terrenæ atque corporeæ labis contrahit, mutationis nescia, mortis atque morborum ut & corruptelæ triumphatrix, æterno ævo debita ἄφθαρτος, καὶ ἀναλλοίωτος, καὶ ἀκηράτος. Sed ea tantùm quatenus corporeis obscurata nebulis per sensuum infirmitatem mutuatur ideas, ab iis judicia struit, fallaci sæpe argumento suffulta; quæ nunquam terrestribus exuta vinculis effutire potuisset, ita ut nobis ægrotare videatur, aptis destituta instrumentis.

Quodcumque igitur sensorium illud commune, ad quod tum omnes sensus externi, tum & ipsa imaginatio atque memoria referuntur, è statu sano dejicere potest, eique imbecillitatis notam inurere, inter Melancholiæ causas locum sibi vindicare debet. Hinc tractatio nostra & ab ipsâ causarum ingenti diversitate obscuritatem trahit, & multiplici divisione opus habet ut ad aliquam lucem possit emergere.

Ut ergò aliquis in instituendâ hac tractatione servetur ordo; bina primùm Melancholiæ

genera diſtinguemus, quorum unum à ſolidorum affectione repetendum ſit, alterum à fluidorum vitiis, ex quibus concurrentibus tertium exurgat genus, forſan frequentius cæteris.

Quam quidem diviſionem admittendam eſſe, & ſedulò diſtinguendam ipſa, ut ſperamus, demonſtrabit Tractatio. Incipiemus à ſolidorum vitiis quæ morbo noſtro cauſam præbent. Deinde ad Melancholiam humoralem progrediemur, cujus, ſæpe ſolidorum vitium ut cauſa eſt ſic & ſymptoma.

PARS PRIMA.

De Melancholiâ à Solidorum vitio, seu nervosâ.

CAPUT PRIMUM.

In quo expenditur nervosæ Melancholiæ essentia.

QUOD Veteres *intemperiem sine materia* vocabant, quæ scilicet ex ipso naturæ habitu traxerat originem, id nos cognitâ meliùs corporis humani structurâ, morbum à solidorum organis vitiatis pendentem, pronuntiamus. Videbant Veteres nullam incusari posse labem, quæ hoc illudve viscus pessumdaret, ad nullum cognitum humoris genus, ferri degenerem sanguinis compagem; latere tamen aliquid quod recto functionum exercitio obstaret, & naturam quasi in intimis penetralibus adoriretur, id intemperiem à nullâ materiâ intùs conceptâ pendentem, vocavêre. Nos illud saltem vicimus, ut solida per se pati posse sciremus; esse scilicet illa naturæ instrumentum, quo functiones perage-

rentur; præbentibus interea alimentum atque flexilitatem corpori, fluidis; adeòque posse solida vitiari, seu quatenus eorum augetur actio, seu dum contrà imminuitur, sive dum quacumque de causâ pervertitur. Si porrò nulla ab humoribus mutuata acrimonia, eorum tonum infringat, tum ab externis causis eorum pendere vitium deducimus. Quod quidem causarum genus, nullam in corpus humanum, imò nec in ipsa fluida actionem exercet, nisi per illam quam solidis impertit, impressionem.

Morbum igitur in solidis merè constitutum qualis est Melancholia, quam nervosam nuncupamus, enodare satagentibus, ante omnia necesse est, ut quomodò possint affici solida illa, inquiramus; adeòque plus in eorum perpendendâ naturâ, & proprietatibus hæreamus, quam ipse per se susceptæ materiæ ordo postulare videretur.

Primùm verò, pro postulato nobis concedi requiremus, quod anatome demonstrat, quod analysis chemica confirmat, quod secantis *autopsia*, aut simplex, aut vitro armata, ad evidentiam usque perduxit (*a*), omnia corporis humani viscera, vasa, glandulas, ex fibris conflari, aut membranis à fibrâ nullatenùs abludentibus. Quæ simplices primùm, mechanicis gaudent structuræ proprietatibus; posteà verò organicæ, habent etiam pendentes ab ipso suo organismo proprietates. Simplices fibras, & quasi in mortuo animali constitutas, longiori examine hîc scrutari foret inutile; satis erit si illas in homine vivente,

(*a*) *Vid.* Haller, *Physiologiæ*, cap. 1°.

vitâ præditas ſpectemus, quatenùs ſcilicet & virtutis & vitii capaces ſunt.

Proprietates fibrarum quæ elementa corporis humani conſtituunt organicæ, cum mechanicis ſæpe conſentiunt, ipſis aliquando adverſantur. Mechanicæ, quæ fibræ competere poſſunt etiam arte humanâ fabricatæ, ſunt, 1°. robur, quo partibus externis ad earum diviſionem nitentibus reſiſtunt illæ, more funium; quod robur à partium tum craſſitie, tum mutuâ attractione pendet, quæ rurſus attractio à ſoliditate & craſſitie molis repetenda eſt. 2°. Flexilitas, quâ à ſuo ſtatu ſine rupturâ dimoveri poſſunt. 3°. Elaterium denique, quo compreſſæ atque diſtractæ reſiliunt. Cùm verò fibris omnibus competant prout vel exceſſu, vel defectu vitiantur, hæ dotes à naturâ fibris inſitæ, diverſitatem in ſanitate efficiunt, non morbum; mutationi enim obnoxiæ non ſunt, ſaltem illi quæ ſubitò ingruens morbum efficere poteſt; mortuo æquè competunt illæ atque vivo: ſed ab iis pendet varia molis totius craſſities, partim etiam ab iis repeti debet ad motum agilitas, & varietas motûs in fluidis, quæ quidem ad præſentem ſcopum nullatenus ſpectant.

Ineſt verò etiam ex conſtitutione naturæ, fibris mechanica tenſio; quâ fit ut etiam in cadavere nulla ferè ſit pars quæ diviſa non hiet, & hinc atque inde non retrahatur, excepto forſan cerebro, & celluloſo adipem continenti textui.

Ea tamen proprietas non æqualiter omnibus competit partibus, ſed aliæ plus, aliæ minùs retrahuntur. Quod ingentem, utì poſteà patebit, in ſenſu atque mobilitate diverſitatem efficit.

Verùm si ita constitutis fibris, addatur vitæ vis, & illa per omnes artus æquè profusa actio, quâ ut verbis Hippocratis (*a*) utar, omnia trahunt atque trahuntur, en novum exurgit contemplationis atque meditationis argumentum.

Illa autem superaddita mechanicæ organica activitas, in partibus omnibus aut sensu, aut mobilitate fruentibus partita inæqualiter reperitur, ita ut aliæ plus, aliæ minùs eâ donentur. Consistit autem in tensione, quâ fibræ in se semper contrahi nituntur, eamque proprietatem habent; ut plus minùsve contrahantur, pro diverso causarum in illas agentium impulsu.

Demonstratur illa tensionis capacitas quam tonum, & actionem tonicam ad Stahlianorum mentem vocabimus, pluribus argumentis quæ (*b*) raptim indicare ad alia properantibus licebit. Quòd omnia magis tensa sint in vivente quàm in cadavere, in vigilante quàm in eo cujus sopor artus occupat; in laborante quàm in otioso; in eo qui spirituosa acria, stimulantia sumpsit, quàm in eo qui aquis exundantibus superatur; in viro inflammato quàm in cachecticâ fœminâ; in illo qui sese exercet, quàm in eo qui a corpore semotus, meditationi incumbit; uno verbo, actionem corporis auget, & ab illâ adaugetur activitas illa, quæ exinde etiam novas demonstrationes sumit, quòd cum nullâ aliâ vi intra corpus existente possit confundi.

(*a*) De Natura humana.

(*b*) Nemo uberiùs, nemo dilucidiùs de ea proprietate unquam locutus est, quàm D. Ferrein in privatis suis Prælectionibus, quas publici Juris aliquando facere exorandus est Vir clarissimus.

Diſtinguitur enim ab actione muſculari quòd hæc muſculis ſolis competat, tonus verò partibus etiam non muſcularibus, ut cùm horremus criſpatâ cute, cùm coma horrore arrigitur, cùm pallor ora occupat, cùm arthritidis dolore vexantur & retrahuntur ligamenta. Quid loquar de retractione uteri ligamentorum, &c.

Nec minùs à convulſione & convulſivo habitu debet diſtingui, cùm hæc contra naturam ſit; illa verò noſtra naturalis; cùm convulſivus motus ſemper cauſam lædentem ſupponat, noſtra verò actio ſemper quaſi naturæ obſequioſa ad externarum cauſarum impulſum arrigatur, & adſit ſemper in ſtatu naturali, excitanda atque adaugenda, quoties activitati naturæ ſuppetiæ novæ ferendæ ſunt. Hinc nuſquam evidentiùs apparet, quàm in iis actionibus ad quas affectionum animi impetu ferimur. Hinc pedibus timor addit alas. Hinc artus & cor ipſum pavore tremit, atque ordine interrupto & perturbato palpitat; hinc ira, furor brevis, vires addit, quibus vincula diſſiliant & rumpantur, ſuperentur amnes, prætervideatur, mortis, vulnerum imago; ſic amor, dum flammas ad uſque oſſa verſat, tota tremore pertentat corpora & ſpernit minas, incendia, pericula: uno verbo, dum ab hiſce animi affectibus ita penitùs mutatur atque invertitur totus homo, ut quaſi in novum animal novis præditum proprietatibus penitùs convertatur, & actiones jam exerat novo acquiſito ſtatui correlativas. Unde intelligitur ſatis, quanti ſit momenti, in hac de Melancholiâ Tractatione, actionis hujus leges propiùs perpendere, lucem toti noſtro operi allaturas.

Cùm autem actio illa tonica, tensio sit organica, mechanicæ fibrarum tensioni quasi superinfusa, debet primò tensionem naturalem adaugere, atque inde omnes ejus effectus. Verùm tensione auctâ, sequitur ut exercitium quidem virium majus sit, cùm nulla sit vis seu actio, quæ non supponat tensionem. Ecquid enim agi aut agere potest, si non aut trahatur aut adducatur, quid aut trahi aut adduci potest, si tensum non sit? Sequitur etiam robur ipsum, seu vis, quâ resistunt fibræ suæ divisioni, offensam aliquam patiatur, ab eâ tensione, quia quò aliquid magis tensum est, eò magis distrahuntur, atque ad separationem nituntur ejus partes.

Tono illo semel aucto, atque in actionem redacto, augeri debet nativum elaterium, effectusque ejus majores esse. Cujus quidem propositionis demonstratio ab ipsâ elaterii naturâ deducitur. Pars enim elastica eò magis resilit, quò magis tensa est, ita ut cognitâ vi elasticâ, simulque tensionis quantitate, possit iniri, resilientis vis, in parte cognitâ calculus.

Hinc nascitur ab actione tonicâ mechanicæ tensioni conjunctâ, vibratilitas in partibus major, ita ut facilior fit fibrarum vibratio, simulque citatiores sint vibrationes illæ. Ecquid enim aliud est vibratio fibræ, quàm reactio tensæ fibræ in actionem externam? Quæ si existit semel, proportionem certam obtinere debet, hinc cum tensione, illinc cum elasticitate fibrarum, ut norunt Musici, qui chordas tractant ex animalium fibris fabrefactas.

A vibratilitate pariter nascitur ex ipsâ rei ne-

cessitate, famosa illa & Melancholiæ fundamentum præbens mobilitas, quâ scilicet causarum externarum actioni respońsant fibræ, quæ eò major esse debet, quò tensio simul & elaterium majora sunt; cùm unum & idem sit vibratile esse atque mobile.

Habemus igitur hucusque demonstratum, quòd existat actio quædam in corpore tonica dicta, quæ augmenti capax atque decrementi, tensionem novam facit, mechanicæ superadditam, quæ dum innatum elaterium auget, vibratilitatem simul atque mobilitatem fibris impertit. Nunc qui sint hujus consequentes effectus videndum est.

Necessarii sunt actionis tonicæ effectus quos modò recensebamus, vis elastica, reactio, vibratilitas, atque mobilitas illa quæ corporibus in eadem conditione positis pariter competeret. Ab hac proprietate primariâ, in machinâ humanâ pendent sensatio, motus; seu spasmus ad mentem Veterum, & mira illa proprietas, quâ partes inter se consentiunt & quasi compatiuntur.

Sensatio sive sensus ab actione corporis externi natus, si pro eâ tantùm habetur impressione, quæ vividior dolorem pareret, non adeò universìm per omnes corporis partes diffunditur, teste Hallero, gravissimæ in Physicis autoritatis viro. Sed si sensationis nomine intelligi potest, omnis actio nata in qualibet corporis parte, etiam à parte impulsâ dissitâ, pendens ab impressione externâ ubicumque natâ, etiam sine mentis conscientiâ; sensus ferè in omnibus corporis partibus habitat, saltem in illis ad quas actio tonica pertinet, & quæ nobis argumentum præbent.

Et eâ

Et eâ quidem extensione sensationis nomen in hoc Tractatu intelligere fas erit, quatenus scilicet actio aliqua, seu potiùs reactio oritur ab impressione externâ; reactio prorsùs diversa ab eâ quæ necessariò sequitur à resultu corporis elastici: sive, quod idem est, sensatio dici debet adesse, quoties ad occursum corporis impingentis, nascitur effectus ab illo diversus, qui deberet oriri à solis proprietatibus mechanicis.

Hinc ad sensationem referemus actionem pupillæ & palpebrarum, quâ contrahitur illa, hæ nictitant ad præsentiam radiorum luminis, licèt teste nunquam satis laudato Hallero, aquarum Stygiarum stimulum non sentiant iridis fibrillæ. Sentire dicemus aurem quæ sono commovetur, radiis lucis non impellitur. Sensus est & stimulus in corde, cùm ad frangenda obstacula tremit, & crebris palpitationibus vim auget, aut cùm febrile incendium concitat, licèt cultri acies ipsi dolorem non impingeret; unde non sine aliquâ rationis specie dici potest, suum cuique parti inesse sensilitatis genus, quod ad alias quascumque non pertingat. Vis scilicet cuique parti indita est à summo Opifice, in universam salutem conjurans amicè, atque consentiens, quæ nullatenùs aliorum viscerum est.

Patet inde quàm latè pateat sensationum adeòque sensilitatis campus, quod latiùs adhuc extendi, probare facile foret, si sinerent præscripti limites ultrà in diversos corporum admissorum in unamquamque machinæ humanæ partem effectùs inquirere. Cur, v. gr., linguam vellicent acerrimæ tincturæ illæ, aut olea essentialia quæ

tendinibus læsis atque dolentibus sedandis auxilio sunt? Cur vesicam cantharides lædant, pulmonibus intactis, & alia multa, quæ partis hujus tonum immutant, illius sartum tectumque servant? Satis erit si didicerint inde Physici, Naturam venerari, eique limites nunquam temerariò assignare.

Ubi igitur aliqua à sensibus mutuata corpus attigit impressio, fit motus in parte sensum accipiente, siquidem sine motu, corporei nihil agitur. Motus ille, nunc levis, nunc fortior est, pro vario corporis impingentis impetu atque figurâ, sed gradu tantùm differt, à levissimâ titillatione, dolor excrucians.

Semel ergo factâ corporis externi in corpus animatum impressione, eâque ad commune sensorium devectâ, en illicò nova nascitur sensorii communis actio, quâ additur tensio & quasi vibratilitas. In omnibus quidem partibus adaugetur illa, sed in illis præcipuè à quibus causa lacessens, novum postulat exercitium. Fit attentio, ut nomine à re ipsâ mutuato aiunt Physici, cujus si præsentiam intueri libeat, tensionis additæ effectus agnosces.

Scilicet ipso aspectu quacumque parte dolentem hominem agnosces, licèt ipsum dolorem vultu premere, & dissimulare fortis suadeat animi constantia. Norunt id Pictores, non color, non oculus idem remanet. Hæret ipse in suo circuitu sanguis, variè agitantur, vibrant atque convelluntur musculi, & in impressam labem omnes consentiunt vel maximè dissiti. Quid si circa internos sensus totus homo versetur, aut oculo at-

que auribus excipiat aliquid quod ipsum detineat. Fit immobilis. Vita omnis in organum sentiens videtur derivata; feriantur omnes aliæ functiones, rigescit corpus, ut non sine aliquâ Naturæ picturâ, Poëtæ versam in rupem nimio mœrore Niobem finxerint.

Aliæ autem impressiones à sensorio communi in corporis partes reflexæ, ipsam partem occupant, ut in oculo objecta aspiciente, axis visionis augetur aut minuitur, pro ipsorum proximitate aut distantiâ, in aurium arrectione, præsertim in brutis, ad soni præsentiam, & aliis multis. Aliæ sunt impressiones, quæ partes dissitas afficiunt; sic oculis, aut attactu concepta, Venerea tentigo, in viris veretrum tensione, testiculos stricturâ afficit, mulierum uterum motibus convulsivis & sæpè spasmis horrendis jactat undequaque.

At omnibus id commune est ut ad præsentiam affectûs corpus omne, magis minùsve, diversè tamen in variis partibus, quasi arrigatur; undè iræ alia est pictura, alia mœrori, qui animi affectus nihil inter se commune habent, nisi quod hominem è præsenti statu, tensione auctâ, dimoveant, in has verò vel illas partes variato impetu desævientes.

Tanta motuum, tam externorum quàm internorum, diversitas, in variatâ partium harum vel illarum tensione consistit, & variè multiplici illarum vibratilitate; quæ quidem vibratilitas, sine ullâ mentis conscientiâ, aliquando spasmum efficit, aliquando cum acerbissimo sensu spasmum non producit, ita ut duplex demonstretur sensorii communis effectus, nunc moveri, nunc sentire, nunc utrumque simul; qui tamen effectus si ad su-

premum evecti gradum ſupponantur, in id conſentiunt, ut ad divulſionem & lacerationem fibrarum tendant, quod Græci à verbo Σπᾶν, Σπάσμα vocavêre. *Vid.* Galen. *Methodo med. Lib.* 5°.

Hæc ſunt quæ certa atque demonſtrata habemus, circa ſenſationum exercitium. Sive enim vibratione ſolâ, ſive ætheris aut electrici fluidi irradiatione, ſive demum ſolo ſpirituum influxu peragantur, perinde eſt. Nos ea ſola ſequimur, quæ lucem aliquam poſſint in Medicam Praxim profundere. Adeòque leges quibus partes ſenſiles obſecundant, licebit perſequi, cùm ab eorum intimiori perſcrutatione pendeat præcipuè Melancholiæ nervoſæ fundamentum.

Cuilibet homini viventi ex ipsâ vitæ eſſentiâ ſentire datum eſt, ſed ſenſationis gradus non idem eſt. Convellitur puella ab eâ impreſſione quæ vix ruſticum attingat. Cùm porrò ſenſatio quælibet vibrationem ſupponat, ſequitur ut quò vibratilior ſit fibra, eò ſentiat acutiùs. Hinc quò tenſa magis, aut ab ipsâ Naturæ conditione, aut ab acquiſitâ vi, fibra eò etiam mobilior eſt. Tenſio verò magis gracilitati competit, ut dura firmitas ſeu vis reſiſtendi robuſtiorem ornat. Hinc quibus tenſa magis atque gracilior eſt fibra, his vibratilitas major ineſt, his ergo major ſenſilitas concedenda.

Contrà verò difficiliùs è Naturæ ſtatu dimovetur fibra, quæ craſſiori compage conſtat, & ut ab incurſu rerum externarum minùs commovetur, minùs etiam tenſa eſt, minùs ergo ſenſilis. Porrò ab hâcce ſolâ fibrarum diverſitate pendet omnis ſenſationum in diverſis hominibus diſcre-

pantia ; ſi tamen conceſſum fuerit principium illud, quòd ex ipsâ Naturâ deductum dicere fas eſt, ineſſe in ſimilis ſpeciei animalibus eumdem fibrarum numerum.

Hoc poſito, pro demonſtrato habebimus graciliorem fibram, ut celeriùs vibrare, ita ſentire acutiùs ; cùm contrà durior atque robuſtior & lentiùs & minùs vibret ; adeòque minore ſenſûs portione donata ſit.

Cui quidem primariæ ſenſationum legi experientia ita ſuffragatur, ut eam vel ſine rationis adjumento, ſtabiliat. Robuſtus miles membra labore durata gerens, ad tormentorum bellicorum exploſionem non commovetur, horret ad hunc fragorem Urbanus, convellitur fœmina. Conſtantia pariter animi, corporis robori videtur adjuncta : mortem vel inſtantem ridet ferrea agreſtium militum progenies, tremit ad neceſſariam ejus recordationem delicata Urbanorum imaginatio. Hinc iis qui tenero & mobili corpore mentem infirmant, adeſt vividior imaginandi vis, acumen promptius, brevis ſpes ad ſummam deſperationem citò deducta, animi pathemata ingentia, ſed ſponte ſtatim deferveſcentia. Robuſti & exercitati ſtant ad omnes rerum externarum ingruentium occurſus, quaſi ſuâ mole immoti. Verùm ſi robur illud & in eodem ſtatu conſtantia, illos à plurimis liberos reddit & immunes malis, quæ quaſi continuò tenellos opprimunt, arctior eſt etiam iis deliciarum ambitus, cùm durior fibra nec cantûs amenioribus illecebris, nec Facundiæ artibus, aut Poëtarum harmoniâ, delinimentum accipere poſſit ; ſolus tubarum clangor vix queat

animum incendere, musculisque tonicum vigorem addere : sed satis sit nobis his immoratos fuisse, dum eamdem propositionem universa hominis natura, seu ipsum spectes morbo affectum, sive vigentem sanitate, commonstret.

Quædam tamen ab hac propositione corollaria tenenda sunt.

1um erit. Quòd gracilior quidem atque tensior fibra vibret & celeriùs & acutiùs, sed promptiùs etiam conquiescat, robustior lentiùs atque tardiùs in motum agatur, acceptum verò servet diutiùs. Id ex ipsâ fibræ seu corporis vibrantis structurâ necessariò sequitur; & inde enodatur, cur in fœminis atque pueris, ira furor brevis, ad summum evehatur tam citò, tam celeriter deferveat. Cur ii qui vividâ imaginationis vi percelluntur, tam promptè ab alio objecto, in aliud rapiantur; hinc gentibus per se gracilibus & exquisitâ tensione donatis, primus impetus plusquam virorum est, secundus minor quàm mulierum. Actuosa magis est gracilium virtus, constantior crassiorum, hinc bello aptiores Germani Gallis, apud Cæsarem habentur. Frangebatur horum audacia labore, & cita desperatio succedebat conatibus, qui vel cœlum invadere minarentur, augebatur contrà in illis vel ipsâ exercitatione.

2um erit. Quòd si robustior fibra eumdem tensionis gradum acquisiverit atque gracilior, causæ quæ utramque producere valuerunt, sunt inter se reciprocè ut fibrarum actuositates. Scilicet causa tantò major est quæ tensionem in robustâ produxit, quantò ipsa ad motum accipiendum magis resistit. Si inflammatio eumdem præcisè tensionis

gradum in pleurâ robuſtâ indixit atque in gracili, quantò major eſſe debet in robuſtâ inflammationis cauſa; hinc intelligitur quâ ratione dici poſſit, periculi pleniores eſſe morbos inflammatorios, in robuſtis quàm in debilibus; cur multò plus terroris & minarum intentet convulſio in robuſto atque viro, quàm in infante atque fœminâ.

Tertio corollario comprehendemus ea quæ circa flexiliorum aut laxiorum fibrarum tenſionem debent ex dictis deduci. Flexilior ſcilicet atque laxior fibræ compages minoris capax eſt tenſionis, adeòque vibratilitatis minoris. Hinc quibus fibra laxa eſt, minùs actuoſi ſunt, minùs alacres, ſed contrà inertes, ſtupidi, vix ad actum concitandi, & rerum externarum occurſu vix commoventur, ipſoſque animi affectus quadam hebetudine ſenſuum retundunt. Hanc igitur fibrarum conditionem inducentes cauſæ, ut nimia redundans undequâque humiditas, aër cœnoſus, vita laxa, otioſa, ſomnus nimius, liquidorum diluentium abuſus, ut inertiam inducunt fibris, ſic medelam præſtant nimiæ tenſioni.

Hæ ſunt leges quibus partium corporis humani ſenſu donatarum, activitas regitur & obſecundat; ſed alius earum ordo exoritur, ab inſilientis cauſæ actione; prout illa eodem impetu agens, aut ſubita eſt, aut ſenſim proſerpens, vel quaſi conſuetudine in habitum deducta, vel nova & prorsùs inſolita corpori in quod agit aut agitur.

Hoc ſub aſpectu ſi ſenſilitatem ſpectes, prima lex erit, ut ſubitus cujuſvis cauſæ inſolitæ impetus, majores in gracilem & tenſam fibram, quàm

in aliam quamvis, effectus exerat. Probat id ipsa vibratilis fibræ proprietas.

Secunda lex erit ut constans & æqualiter agens causa, magis agat in robustam, cujus ex eâdem proprietate vibratio constantior esse debet. Assuescit faciliùs impressioni externæ gracilior fibra, cujus naturæ magis congruit, mutari, & è statu suo dimoveri; posterior contrà quæ à naturâ minùs mutatur, constanti sensûs exercitatione excitatur. Id jam probatum est; sed clariùs adhuc elucescit ex analogiâ sensuum internorum ad externos jure deducendâ. His memoria difficilis, sed firma; illis prompta, sed labilis & citò diffluens. Attentio his necessaria magis, illis minùs. His inest patientia victrix, illis primus impetus.

Pro tertiâ lege ponimus illam ab experientiæ tesserâ sancitam, ut quæ semel sensui alicui assuevit fibra, minùs ab eo commoveatur, magis ab inassueto convellatur, tendatur, vibret; id quotidianâ experientiâ planum fit. Hinc inter tormentorum explosiones altè stertunt milites sub belli finem; evigilant ad sonum eundem primo & inassueto belli furore. Vomunt omnes & dirè convelluntur, qui primùm navi vehuntur, miserè affectos rident qui mari assueti sunt. Imò nihil est ferè adeò absurdi, adeò insoliti cui natura animalium recuset assuefieri, si ita dirigatur sensatio, ut sensim sine sensu quasi mansuescat. Quoties videmus pueros, qui cibum aliquem perosi, sensim ita huic assuescunt, ut ab ejus odio furtim in ejus amorem deducantur, aut vicissim ab amore ferantur in odium, modò familiaritas illa, aut odium illud paulatim insinuentur. Undè

nova series legum in sensationibus exoritur cui paululùm immorari, extra propositum non erit.

Prima consistit in illâ maximæ extensionis annotatione, quòd uni assuetus sensationi ab eâ vix commovendus, possit, tamen ab eo quod obtinuerit circa certas atque determinatas sensationes imperio, nullatenùs immunem præstari ab aliarum vividissimo impetu; sic Duces bello fortissimi, quibus murus & æs triplex circa pectus constitutus est, ut Martis pericula prætervideant, ita suî ab alio impetu causarum impotentes sunt,ut ad fragorem fulminis expavescant,exsilientem è venâ pacatè sanguinem aspectare nequeant, mures, glires horrescant. Adeò nihil universum in corpore animali & ab omni parte beatum est.

Consuetudinis verò etiam inductæ jam alii effectus sunt, pro vehementiâ causæ efficientis.

Impressio vehemens, quæ jam in corpus suî notam ita inussit, ut eum semel concussum percusserit, & animam totam invaserit atque absorbserit, suî memorem sensum altè impressit.

Vibrat igitur, ad objecti cujus tanta fuit efficacia vel solam memoriam, fibra sensilis, leviùs tamen: at si vel minima præsens impressio antiquos refricat sensus, pristinam æquali gradu renovat vibrationem & acquisitam facultatem, quasi servaret sepositam fibra, aut ex animæ ipsius penu depromeret, in actum exerit. Sic quòd medicamentum semel vomitum concitavit, vel audito nomine, percellit horrore, & nauseâ afficit, sine ullo aut gustûs, aut odoratûs, aut sensûs cujusvis concursu. Si verò jam nauseabundo & horrenti, addatur aliquid horumce sensuum memoriæ vires

addens, en vehementiores excitabuntur vomitus quàm primi fuerant, cum incauto, & nihil tale cogitanti, primâ vice oblatum fuit pharmacum illud.

Duplicem hunc igitur assuefactionis effectum de Melancholiâ tractare cupientibus sedulò notare convenit. Vehemens scilicet impressio, vibrationes subitas fibris inducit, & eas quæ sensationi dicatæ sunt cùm præcipuè afficiat, tum cæterarum quoque corporis fibrarum tonum auget, inducitque statum hunc quem nomine vulgato Medici *Erethismum* vocant, quasi consentiente, & ad irritationem inustam compatiente machinâ. Inde sensilitas oritur universa, & in iis quæ affectæ sunt fibris, dispositio ad renovandas vibrationes. Contrà verò si levis sit impressio illa, ita ut fibras tantummodò titillet, sensumque menti levem tradat: cùm repetetur illa vix sentietur, tantùmque de actione suâ perdet, quantùm plus illi mens assuescit undè quasi vix illi attendat. Tum verò si sensim sine sensu augeatur, poterit ad illius impulsus vel vehementiores ita sensim corpus assuescere, ut jam de illâ nihil sentiat, ut aiunt, epoto sæpiùs veneno id profecisse Mithridatem, ne possint sibi nocere toxica: aut ut videmus quotidie odore aliquo in habitum tracto, mentem jam ipsius fœtorem non advertere. Sed hujusce propositionis probationi diutiùs insistere nullatenùs utile, cùm ex iisce habitibus quasi tota vita confletur.

Alia est etiam sensationum lex, ad priorem hanc assuefactionis seu habitûs legem revocanda. Ea est animi atque corporis propensio, quâ ad

imitationem aliorum trahimur. Hinc eſt quòd ad concordes atque harmonicos cantantium ſonos, corpus totum, menſuram plauſu atque vibratione uniformi, conſonam reddat, & ad ſaltationem excitetur. Hinc multi vomentibus aſſidentes,nauſeas experiuntur, & oſcitatio unius alterius oſcitationem concitat. Hinc multi præſertim è tenuioribus atque mulierculis, inſultus epilepticos ſpectando, morbum ipſi contraxerunt, convulſioneſque ſæpè ab aliis in alios novâ contagii ſpecie proſerpunt. Lex quidem illa plus minùſve in homine obtinet, ſed aliqui ſunt eâ mobilitate præditi, ut vividiſſima ſit quodcumque attentiùs inſpexêre, imitandi neceſſitas.

Hæc quidem omnia ſæpè non conſciâ imò reluctante mente peraguntur, ratio contrà nititur, ſed automaticus quidam, & quaſi innatus corporis inſtinctus ipſam etiam trahit. Imò quædam etiam à corporeâ conditione menti labes inuritur, undè ſæpè eadem recurſans idæa ipſam è ſtatu ſano dejicit. Hinc ſæpè illa præſagiis tota terretur. Inhorreſcit pavitans monſtris atque chimæris, falſo deluditur amore, ſomniis inhiat, quæ omnia graciliorum vitam conturbant, robuſtos verò fugiunt, illis ſcilicet ut eſt corpus mobilius ita & vis mentis infirmior.

Patet inde quòd ex repetitis cauſarum ſenſus acuentium inſultibus, duplex poſſit naſci in corpore habitus. Hinc habitus inertiæ, illinc contrà habitus ad motus ſpontaneos, qui poſſet convulſivus nuncupari. Uterque in Melancholiâ nervoſâ maximi ponderis.

Habitus inertiæ ille erit, in quo fibræ eâ tan-

tùm tensione gaudent quæ ad functiones exercendas necessaria est : ultrà autem vix expergiscere, atque vibrationes concipere possunt, adeòque ad sensilitatis actus vix provocari & excitari. Quod vitium animatis fibris à multiplici causarum fonte, evenire potest.

Hunc habitum in illis ne quæsieris qui inerti vitæ dediti, externarum rerum impressiones fugiunt. Cùm contrà in eis laborum fuga, omnium extra nos positorum, actionem acuat, eam reddendo insolitam : sed in iis reperitur, qui per varia sensationum genera, assiduò corpus exercendo, ita callum sensibus obduxêre, ut quasi in naturam versa sit, varietas illa infinita. Jam non ampliùs commoventur ab insilientium causarum tumultu, & à pacato animæ statu nusquàm dimoventur. Ad hanc classem referendi sunt, qui ita sensim sine sensu à pueritiâ per varios gradus sese exercuêre, ut jam non nutent ad affectus vividissimos, ita nec pavidus Nauta exhorret mare, nec classico truci Miles in terrorem conjicitur. Id quotidianâ experientiâ in Rusticis reperitur, quos sua durities impavidos facit. Ut rectè inde arguat Hippocrates (a), robustiores in illis locis esse homines, in quibus ingens tempestatum varietas fibras induruit. Alteram classem in quâ habitus inertiæ reperitur, constituunt illi qui ita toti in uno conquiêscere assueverunt objecto, ut ab aliis omninò distrahantur; alia omnia præter objectum amatum ipsis sordeant, id Geometris, aliisque altâ & profundâ caligine demersas veritates me-

(a) De aëre, loc. & aquis.

ditantibus, ut de Archimede narrant, accidit. Id familiare eſt Poëtis, qui toti circa fictitia verſantur, iiſque quaſi ſepeliuntur. Narrat Auguſtinus pio ſacerdoti eam in precibus fuiſſe attentionem, ut flammis ureretur ad vivum impunè. Notandum tamen eſt in hoc inertiæ habitu aliquid convulſivi ſæpiùs latere, cùm ſcilicet cæteri eâ tantùm de causâ affectus ſileant, quòd vividiſſimus aliquis aliorum locum obtineat.

In hoc habitu inducendo nullatenùs hujus loci eſt recenſere eas cauſas omnes, quæ laxam atque aquoſam, inertem diatheſin procreando, vim fibrarum vibratilem, laxatione inductâ, imminuunt & quaſi cicurant. Cùm habitus noſter non in fibrarum laxitate conſiſtat, ſed in vibrandi deſuetudine, nec plus ergo laxitas illa hîc recenſeri debet, quàm à cerebri vitio pendens paralyſis.

Convulſiva ſeu mobiliſſima diatheſis, quâ ſcilicet objecta majorem fibris vibrationem conciliant, quàm quæ à Naturæ inſtituto adeſſe deberet, oppoſitis cauſis inducitur. Sic inter cauſas convulſivi illius habitûs recenſere eſt. 1°. Pacatam tranquillamque vitam, & ita ab externis impreſſionibus vacuam, ut quòdcumque eam à felici illâ conditione dejicit, vividâ impreſſione factâ, corpus ſimul & animam conturbat. Scilicèt immenſum eſt quod perrumpitur intervallum, inter quietem illam pœnè abſolutam, & motum vel mediocrem : hæc eſt una de cauſis quibus fit ut puellæ, quæ ſæpiùs in umbrâ atque cœnobiis educantur, à procelloſo mundi oceano ſemotæ, ubi primùm ipſiûs ſe fluctibus credunt, totæ ad

motus vel minimos expavescant; affectibus animi vel minimis funditùs conturbentur, brevique habitum hunc, quo summè mobiles & convulsæ evadunt, acquisivêrint; ab hac causâ etiam gracilitas fibræ servatur, cùm duro tantùm labore crassior fieri possit, undè tanta inter rusticas mulieres atque urbanas intercedit differentia. Nec difficiliùs inde intelligitur, cur vitium illud adeò occupet, æquali cœli clementiâ donatas regiones, calidas præsertim, quibus gracilitati innatæ siccitas additur, fibras & tensiores & vibratiliores ex Naturæ necessitate efficiens.

2°. Idem efficit multiplex sensationum, sed semper ultra mediocritatem lata, diversitas. Si præsertim ita dispositæ sint causæ, ut quasi inter se oppositæ à summo gradu ad summitatem alterius oppositi, corpus simul atque mentem, non sine fibrarum rupturæ metu, distrahant atque divellant: sic si omisso medio, à repentinæ lætitiæ evectissimo gradu subitò in desperatum mœrorem, aut à metu atque mœrore, in insanæ lætitiæ vortices abripiatur, uno saltu, tantæ mutationis incapax est Natura per se infirmior, tantusque est in corpore universo tumultus, ut nullam video causam, cur Historicis fidem denegemus improvisâ morte, in tali conflictu obrutos & quasi prostratos, narrantibus. Certè nemo est qui non perpetuum factum ab hacce causâ tremorem vibratilitatemque inde contractam, aut non audierit, aut non viderit.

Ab hoc causarum inter se colluctantium agendi modo intelligitur, quâ ratione eumdem vibratili-

tatis habitum possit inducere vehementissima quævis sensatio seu pluriès, seu unicâ tantùm vice repetita; sic fragor fulminis improvisus, si præsertim coram nobis aliquis ab eo ictus fuerit, dum misericordiâ simul & timore afficit, habitum induxit convulsivum, imò & perpetuum tremorem. Sed ut ad horroris plena spectacula tota non impendatur disquisitio; unde precor, alii libidinosi sunt, ita ut cupidinis vesanæ flammis vix obsistere ipsis fas sit, cùm contrà alii puri atque casti sanctè vitam instituunt. Prioribus scilicèt vibratilitatem inducit, atque œstro percutit, quæ urit videndo, viresque paulatim affectui subdit fœmina, cum quâ dum familiariùs degunt, ab ipsius oculis venenum combibunt, Venereamque tentiginem ab eâ concipiunt; ita ut posteà vix mulierem alloqui fas sit sine immoderatâ illâ potiundi libidine.

Nec negamus quòd causa in organum peculiare agens, atque in eum directa, ipsi pariter singularem præstet vibratilitatem, quæ alias partes ab eo diversas minùs attingat. Sic qui oculos ad minimas legendas litteras acuerunt, ipsis facultatem hanc acquirunt, quæ ad organa tactûs nullatenus pertineat; sic libidinosi veretro partibusque pudendis ignem præcipuè subjiciunt.

Habitus porrò illi hinc inertiæ, illinc activitatis atque mobilitatis extrema constituunt, aureæ illius mediocritatis, tùm in sentiendo, tùm in agendo quæ hominem sanum & in medio extremorum positum constituit. Uterque tamen, si intra certos limites continetur, diversitates in sanitate, non ægritudines facit; hinc intelligere

facile est quanti sit momenti animi affectibus maturè imperitare, cùm tot & tanta sint vitia, quæ dum patentem viam vividis affectibus relinquimus, glifcunt; cùm tanta sint quæ malo habitu contrahuntur incommoda, quibus posteà ducimur; cùm demùm etiam multa mala imitando contrahere valeamus. Sed si intra rationis pomæria ea omnia subsistant, ingens exoritur hominum inter se diversitas, forsan ulteriùs extendenda, quàm liceat ex ipso corporis intuitu pronuntiare. Hic vel ipsius orbis fracti ruinis impavidus feriatur, hunc vel minimus motus paventem exanimat. Pleni sunt Autores, tum ii qui moribus regendis insudant, tum ii qui de Physicis scripsêre, exemplis vanorum illorum terrorum qui conturbant homines, & absurdos faciunt. Hinc alii impressionibus externis, concentibus Musicis extra se rapiuntur, imò & morbis liberatos legimus; dùm alii nihil in Musicâ nisi strepitum audiunt; alii si choreas vident, quasi Tarantulâ icti, vix sese continent quin in numerum saltationi indulgeant; alii contrà stant immoti harmonicam hanc risu excipientes convulsionem. Sic qui amore percelluntur, ita ut dirum verset in ossibus ignem cupido dura, nullo objecto discrimine retardantur, quin speratos favores arripiant, quasi siti compulsi. Hæc quidem intra ipsius sanitatis limites fiunt, si dicere fas est; sed brevì furor ille in meram insaniam pronus it & degener; & nimia quæ inde accersitur mobilitas, ea est, ut nihil jam rationi consentaneum peragi possit. Sic dum hæc scribo, consiliis, menti atque corpori roborando fœminæ illustris, curam impendo.

Hæc

Hæc, horreſco referens, ingenio prædita, ſed parùm judicio valens, omnem averſari cibum, potum horrere gloriatur. Nullum alioqui ineſt vitium, marceſſit tamen in ipſo ætatis flore. Si de cibo loquaris, convellitur; ſi cibus adeſt præſens ipſi propoſitus convellitur; ſi liquore labra proluit, convellitur, præſertim ſi invitam cogas. Nam aliquandò plures per dies cibis indulget, gratulantibuſque de tali mutatione amicis, en rurſus horror cibi reddit. Intereà quæ inter ſe homines ſibi mutua præſtant officia, convulſionibus rependit. Convellitur ſi quid grati amicis acciderit. Convellitur, ſi aliquo dolore afficiantur. In mediâ illâ ſcenâ tranquillo ſomno potitur, niſi ipſi ſua etiam inſomnia aliquando novam convulſionum occaſionem præbuerint. Quid non aſſidentes Medici tentavimus? Sed nulla eſt quæ animo robur addat, ipſique imperitet Medicina.

Verùm etſi ſæpiùs mobilitas illa cauſis indigeat externis ut in actum deducatur; ſit tamen aliquandò ut ex ipſo interiori vitio ei proritetur occaſio. Scilicèt in corpore ſummè mobili vel minima cauſa offendens, quæ vix aliud læderet, immanes effectus præſtare poteſt. Imò & aliquandò ſtatis atque periodicis horis renaſcuntur effectus illi, mirantibus atque talem periodum obſtupeſcentibus illis, qui non ſatis attenderunt ferè omnia Naturæ phœnomena ab univerſalibus atque ſapientiſſimè ordinatis cauſis pendentia, periodicè atque ſtatis intervallis recurrere; quod eò magis in corpore humano accidit, quò corpus magis ex ipsâ ſtructuræ neceſſitate iiſdem horis, in eodem præcisè ſtatu, per regularia vitæ exer-

citia reperiri debet. Cui propoſitioni probandæ inſudare, ſi foret hujus loci, ſufficiens mihi præberent argumentum, toties repetita, nec unquam ſatis laudata Sanctoriana Experimenta.

Expenſis ſatis & exploratis tenſionis hujus atque mobilitatis indè deducendæ legibus, ſatis erit ſi ad alia properanti ſummatim liceat hujus effectus expendere. Hi verò vel per univerſum corpus diffunduntur, & ad omnes partes variè pertinent, pro vario gradu ſenſilitatis atque mobilitatis innato; vel partes tantùm aliquas afficiunt, intactis cæteris.

Senſilitatis effectus primarii ſunt, erethiſmus, dolor, dilaceratio, actionem funditùs evertens. Plura ſunt verò & variè multiplicia, quæ mobilitatem auctam ſequuntur ſymptomata.

Si mobilitas aucta, univerſa ſit, & undique æqualiter diffuſa; vel ea vehementiſſima eſt, & ſummum ad gradum evecta; vel magis moderata. Si in ſummâ ſpectetur vehementiâ, functiones ſæpè ſaltem pro temporis momento evertit, cum ſtricto undique vaſorum ſyſtemate, denegetur ſanguini & ſpiritibus, fluxus. Hinc in vehementiſſimis animi affectibus, homo mobilis obrigeſcit, & quaſi in ſtatuam vertitur. Sic videmus in magno metu rigorem, pallorem, ἀφῶνιαν, motûs impotentiam, ſæpè convulſionibus ſolvendam, cujus exempla nobis præbent fœminæ, aliquando etiam ſubitâ morte præ terrore extinctæ. Paucis ab hinc diebus fœmina nobilis & honeſtis moribus prædita, dum cultu parùm modeſto in horto publico ſpatiatur, procacibus juvenum liberiorum dicteriis laceſſita, vehementem iram

concipit, quâ concidit exanimata & mortua. Hinc frequentia ſunt delicatulis illis, animi deliquia.

Aliquam hujus rei effigiem, quamvis moderatam magis, exhibent inſultus febrium intermittentium, rigore horroreque ſtipatarum, in rigore animo linqui, fœminis adeò familiare eſt. Hinc palpitationes cordis, oſcitationes, pandiculationes, labiorum, unguium pallor. Debilior adeſt erethiſmus idem in eo febrium tempore quo calent ægri; laxata ſunt omnia, ubi ſudor abundè profluit.

Adeſt autem ſæpè in tenſione univerſali, mobilibus præcipuè hominibus vacillatio quædam eò magis annotanda, quò propiùs ad Melancholiam pertinet. Cauſa adeſt univerſalis, quæ per ſe tenſionem inducere apta nata eſt. Nunc calor erumpere ſatagit, nunc excitatur quaſi alternis horror, ipſum alligans atque coercens. Mixtus exurgit corporis ſtatus, ex impotenti naturâ & vanis ejus nixibus ad ſuî liberationem tendentibus. Nec minus notari debet quòd ſæpè ſpaſmus ille univerſalis à peculiari ſpaſmo in unâ parte ſito pendeat; ſunt enim partes in corpore animali quæ alias in ſuî conſenſum trahant, in convulſivum ſtatum rapiant, & quaſi eorum motus regant; undè exorta eſt famoſa illa actio reginimis decantata olim Helmontio, & à recentioribus quibuſdam renovata.

Tenſio verò peculiaris, à mobilitate pendens, ſive ut breviùs loquamur, mobilitas in actum in parte ſingulari deducta, vel inflammatio eſt, vel ſpaſmus. De inflammatione hìc agendi locus non

eſt. Spaſmus verò vel variabilis eſt, vel conſtans, id eſt, vel motum alternum excitat in parte & convulſivos ſuccuſſus, vel ſpaſmum ſimplicem & erethiſmum.

Spaſmus conſtans ille eſt, qui cùm aliquam partem retrahit, ei ita inhæret, ut illam à ſtatu naturali in novum illum immutet, conſtanti nec variabili effectu. Talis eſt retorſio cólli, quam vidi per plures annos perduraſſe ab inhærente in muſculo ſterno-maſtoïdeo retractione. Talis eſt pylori arctatio, quam per quindecim menſes integros vomitibus quotidianis ſubſiſtentem, ſubitâ lætitiâ ſolutam vidi. Talis eſt angina ſpaſmodica, quam ſex menſes integros perduraſſe vidi, cum ingenti deglutiendi difficultate, quam ſubitò ſanatam miratus ſum. Melancholicum ore diſtorto plures per menſes incedere obſervavi. Hic autem ſpaſmus nullas alias leges recipit, niſi quòd cauſæ ipſum producenti proportionalis, variè tamen immutatur pro corporis conditione præſenti, leviorque eſt cùm grata omnia obverſantur animo, aut ad alia mens diſtrahitur; contrà verò graviùs urget, cùm aut mens ei attendit, aut curis atque mœrore angitur.

Nec minùs notandum eſt circa hoc ſpaſmi genus, quòd quæ pars ſemel ipſo tentata fuit, ei rursùs obnoxia ſit, quia magnam undè nacta eſt ad motum facilitatem. Hinc quæ ſemel collo ob ſpaſmum diſtorto fuerat mulier, ſi quid ingrati accideret, rursùs eodem laborabat ſymptomate. Qui ſemel animi deliquium paſſus eſt ob nimium terrorem, iterùm, minimâ datâ occaſione, animo linquetur. Imò vidi fœminam quæ ita huic lypo-

thymiæ aſſueverat, ut pluriès in die à ſpaſmo in plenariam corporis ſolutionem incideret, de quâ etiam contradicentes, minabatur.

Spaſmus verò in quo fibræ mobiles alternum concipiunt motum, vel à naturâ partis pendet per ſe tremere natâ, ut in antagoniſtarum muſculorum alternâ vibratione, vel à leviori causâ oritur; undè quædam fit quaſi inter ſpaſmum atque Naturæ vires colluctatio. Sic metus ingens ſtupidos reddit & attonitos, metus minor tremulos reddit, & ſæpè tremorem metu ipſo longiorem incutit. Narrat nunquam ſatìs laudandus Swietenus vidiſſe ſe fœminam quæ à tonitru attonita facta, mox tremorem totâ vitâ durabilem contraxerat. Ego verò etiam nunc video formoſiſſimam puellam quæ ab ebrio patre plagis affecta, indè non tremorem contraxit, ſed ſubſultus variorum muſculorum ita vehementes, ut facies ſæpè mutetur in turpiſſimam, ut è ſedili ſæpè ſubitò exſiliat, & ſine ſenſuum diſpendio humi procumbat, cujus tamen incœpta curatio felices ſpondet ſucceſſus. Quòd autem ſpaſmus variabilis levior ſit conſtanti, probat illa obſervatio, quâ deprehendere facile eſt tremorem ſæpè cum levamine rigori ſuccedere in vehementibus animi affectibus. Imò multi ſunt homines qui leviſſimâ de causâ tremant, ut novi cauſidicum facundiâ inſignem, qui de cauſis feliciter agendis idcircò deſperavit, quòd nunquam loqui coram Senatu poſſet, niſi omnia tremore concuteret.

Patet indè quàm facilè ſpaſmi redire poſſint cùm ſemel occupavêre corpus. Non enim ſolummodò partibus motum imprimunt, ſed etiam mo-

bilitatem conciliant. Causæ spasmos invehenti addit se comitem imaginatio, quæ plerumque in spasmo læditur, & antiqua refricat vulnera, mobilis illa per se, sed vehementibus impressionibus mobilior reddita.

Spasmi verò qui singularem partem afficiunt, à parte ad partem aliquandò revelluntur, ita ut parte aliâ spasmum concipiente, alia eo liberetur. Undè cauteriorum, vesicantium, similiumque remediorum usus, sæpè spasmum sustulit. Hinc spasmi illi discurrentes sub auræ frigidæ nomine. Hinc sæpè compescendæ narium hæmorrhagiæ, subitus terror profuit: hinc sæpè arthritis in partem spasmo irritatam decumbens, reliquas deserit partes.

An verò parte aliquâ spasmo affectâ non adsit alia ei correspondens, quæ laxetur, ita ut spasmus unius sit alterius atonia, nondum castâ sinceráque experientiâ innotuit. Tamen fatendum est ita esse ordinatam humani corporis conditionem ut, notante Hippocrate (a), duabus æquè impressionibus affici non possit, sed ubi aliquid aut fortiter agit corpus, aut vehementer animam concutit, in eo quasi tota conspirat vivi corporis fabrica. Hinc in iis qui ingenii laboribus impallescunt, aut profundæ meditationi immerguntur, vix aliqua inest corpori sensilitas. Hinc nascitur in toto corpore torpor atque debilitas, dum ventriculus atque digestionis organa in concoquendo occupantur.

Nec verò spasmi, dum partem aliquam occupant, ei soli struunt insidias, sed sæpè ad alias

(a) Aphor. Sect. V.

etiam & loco & functione dissitas, tormenta deferunt. Illustre habemus in Hemicraniâ exemplum. Ita inter se consentiunt ventriculus & caput, ut laborans ille & spasmo constrictus immanes in capite cruciatus excitet, & pariter caput ictu afflictum, vomitus immanes cieat. Nec deest ipsi vesiculæ felleæ cum capite consensus, cùm ante alia bilis viridescens in capitis concussibus exiliat. In intestinorum affectu crambe fit, quæ sæpè repetita in cholerâ morbo, hujus symptoma facit & abditam ibi concordiam indicat. Cur vomitus fit in nephriticis ? Cur orificio ventriculi superiori dolente, nullus quidem dolor exoritur, sed cordis tremor & palpitatio ? Cur oculis vivido solis jubare præstrictis sternutatio ? Et millena alia quæ Συμπαθείας nomine cognita, utinam possint in certum atque definitum ordinem disponi ?

Spasmum excipit atonia, sive, ut dilucidiùs loquamur, nulla est pars quæ ubi spasmum experta est, ad Naturæ tonum redeat, sed tensioni proportionalis sequitur relaxatio. Hinc si decem gradibus tensa fuit per spasmum fibra, decem iterum gradibus à statu nativo distat per relaxationem. Scilicèt nativo tono per totidem gradus vis illata est. Distractio partes unientes à se invicem semovit. Hæ antequam amissum tonum recuperent, distractæ atque languidæ jacent : undè præceptum illud pro universali poni potest : Quò violentior atque fortior spasmus fuit, eò majori excipitur relaxatione. Hinc adeò sæpè spasmi resolutio fit per animi deliquium. Vidi ego mulierem delicatulam, quæ per tres aut quatuor horas

integras ſpaſmis ita afficeretur, ut nunc marmoris inſtar obrigeſceret, nunc quaſi furiis agitata ita convelleretur, ut vix hominum fortiſſimorum obnixis viribus contineri poſſet, nunquam è paroxyſmo exire, quin totis artubus relaxata mortuæ ad inſtar concideret; undè rursùs vel potentiſſimis cardiacis oporteret excitari. Hinc quæ ſpaſmis illis aſſiduè exagitantur, ita debilitatas habent fibras, ut nulli vacare poſſint functioni, aut communia vitæ munia obire. Minimo ſuccumbunt muſculi oneri, mens pariter vel minimæ meditationis incapax, nihil conſtans, nihil ordinatum, aut regulare exercere poteſt; *ſed magnus ſine viribus ignis, incaſsùm furit.*

Quî fit verò ut in tantâ atóniâ ſuperſit tamen, imò augeatur priſtina vibratilitas, ita ut aſſueta vibrationi convulſivæ fibra, minimâ de causâ convellatur? Multæ hìc concurrunt ad eundem mechaniſmum cauſæ. Primò quidem fugax eſt & brevì reſtituta illa relaxatio. Secundò verò fibra indè debilior facta, de craſſitie perdit, ſeu unione & attractione partium firmitatem fibræ faciente. Tertiò impreſſa in ſenſorio communi memoria, sensûs aut motûs, (nam memoriam ad utrumque ſenſationis effectum extendi ab allatis exemplis facile eſt deducere), novum ſtimulum & quaſi vivacitatem novam, cauſæ agenti, impertit. Quartò verò ea lex poſita eſt in corpore phyſico, quæ in morali à Phyſicis deducta eſt, ut aſſuefactio ſit alterum Naturæ genus: nec difficile erit ex datis intelligere dogmata illa Hippocratica. Quare delirium aliquando, oppreſſo compreſſoque cerebro, ſpaſmum ſolvat? Cur ſpaſmo ad-

verſetur, ipſumque ſanet febris? Quæ conſtantem & uniformem tonum fibris inducendo, irregulares & inordinatas fibrarum contractiones in ordinem redigit, & univerſalem ſpaſmum fibrarum ſyſtemati inducens, ſimulque æqualem liquidis circuitum impertiens, peculiares contractiones tollere debet.

CAPUT II.

De Melancholiæ ſpaſmodicæ naturâ & exiſtentiâ.

SPASMUS melancholicus, ſeu Melancholia ſpaſmodica, morbus eſt in quo mens ægri debilitatur, afficitur corpus ſpaſmis, ſine ullâ aliâ labe quæ à cognito mechanicæ animalis vitio pendeat.

Hinc morbus ille inter ſimpliciſſimos locum obtinet, & inter primaria, fibræ organico & automatico motu donatæ, vitia recenſendus eſt. Nec mirum haberi debet ſi à ſimplici illâ causâ ingens effectum varietas exoriatur, cùm fibræ ſenſiles & organicæ elementa ſint tam diverſarum, tum formâ, tum uſu partium.

Hujus nunc exiſtentia, effectus, cauſæ, ſigna, tum ad prognoſim, tum ad diagnoſim ſpectantia, labori noſtro materiem præbent; undè poſſit deduci tum adversùs minaces ejus inſultus præcautio, tum etiam præſentis atque ipſam rationis arcem impetentis, explanatio.

Prima quidem ſeſe offert quæſtio: An exiſtat reverâ morbus ille qui ſibi peculiares à cognitis prorsùs diverſas, imò aliquandò mechanicis repugnantes leges vindicet? Quæ porrò quæſtio ipsâ ejus ideâ diſtinctâ ſemel poſitâ, ſpontè quaſi reſolvitur.

Sedem morbi in ſenſu atque motu vitiato conſtituti, in ſensûs atque motûs organis poſitum

esse, planum est. Ea ergò quærenda est, in nervis & partibus eorum proprietatem, sive ab ortu, sive ab expansione structuræ, sortitis. Hi verò licèt non in omnem machinam æquale dominium obtineant, afflatum tamen animalem universo corpori tribuunt, per illius ambitum ita diffusi ut videatur vix pars ulla iis caruisse.

Porrò quodcumque organum, actionem aliquam pro variè ingruente causarum externarum impetu, variabilem exercere potest, mutationis atque alterationis capax dici potest. Hinc si mutatio illa aliquid adipiscatur pervicaciæ, cùm extra Naturæ ordinem posita sit, in ægritudinem delabitur; sive ultrà, sive citrà præscriptos à Naturâ limites feratur. Quod nerveæ parti aliquandò accidere posse probat observatio nunquam refellenda.

Hæc igitur, quam solam ducem atque autorem agnoscimus, probat triplex vitiorum genus parti sentienti competere. Primum erit, in quo partis vitalis actuositas, vis, impetus intenditur; alterum, in quo contrà fatiscit atque elanguescit vis vitalis, ita ut inertior hebetiorque fiat sensus atque motus; tertium denique, nec minùs malis fœcundum, erit quo sublatâ fibrarum concordi harmoniâ, jam pervertitur omninò nativus sensuum atque motuum ab iis reflexorum ordo. Undè fit ut aut idearum, aut functionum indè enascentium series, funditùs evertatur.

Intendi impetum illum, Hippocrati sic dictum (ἐνορμῶν) probant phœnomena, nulli mechanicæ actioni adscribenda. Hîc adest causa sensum imprimens; sed nulla causæ cum sensu indè pro-

ducto proportio. Levis doloris cauſa, immanem cruciatum infligit. Vel minima terroris cauſa, formidine atque metu glaciali mentes implet. Uno verbo, querelæ non cauſis, ſed effectibus reſponſant. Quæ omnia ut exquiſitiſſimum ſensûs acumen arguunt, ſic ſpaſmis anſam præbent.

Hæc ergo in vibratilitate intenſio, ſi in habitum converſa ſit, Melancholiæ ſpaſmodicæ genus unum conſtituet.

Vertitur verò in habitum. Id ex Prolegomenis noſtris ſatìs probatum confidimus. Hoc arguit muliercularum temperies adeò mobilis, ut vel minimus eas convellat ſtrepitus. Idem in infantium tenellorum habitu convulſivo invenimus. Sæpè pavor ſubitus, inexpectatus fragor eum induxit. A morbo inductum vidi in viro qui poſtquàm à ſæviſſimâ nephritide evaſerat, ſpaſmi habitum à dolore ita contraxit, ut à minimo motu tremulus imò & formidoloſus in ſpaſmos ſolvatur.

Imminutio ſensûs atque motûs ad torporem invitat; avocat ergo à ſpaſmis. In eâ inertiâ aliquem rimari Melancholiæ fontem, inutile eſt. Quam enim ſpaſmo excitando ſymbolum contuliſſe videtur vita otioſa, non inducto torpore id efficit, ſed dum nutritioni obſtans, gracilitatem fibrarum ſervat, & dum tenſionem auget atque mobilitatem, quia vel minimo inſolito motu nervi percellendi ſunt, oſcillationibus non aſſueti.

Perverti verò, ſeu potiùs interverti poſſe regularem ſenſationum ordinem, non minùs attendenti perſpicuum erit. In hoc vitio, ut jam dixi;

mus, homotonia penitùs destructa est. Jam non ex ordine Naturæ sibi invicem respondant sensationes, aut motum concipiunt, quem sibi Natura innatum agnoscat. Plura hujus exempla præbent homines, quos sæpè vel in publicum prodire videmus, motibus musculorum faciei inconditis deformes. Spectra illa, chimæræ, quos errabunda imaginatio sibi in deliriis melancholicis fingit, ex collectâ idearum farragine nascuntur, ita ut nec pes, nec caput, formæ uni reddatur. Nec solùm dum sensum absurdum & aliis inauditum mens experitur, abnormes motus producit. Ipsum etiam motûs principium aliquando patitur. Hinc vomitus illi inanes, singultus vacui qui hypochondriacis accidunt. Sed de his aliàs plura. Satìs sit si in ipso limine comprobaverimus, quòd hæc nervei principii perversio in rerum naturâ ita evidenter existat, ut ex ægritudinum humanarum numero expungi non possit.

Nec magis confundenda est affectio melancholica, quæ à perversione sensuum atque motuum pendet, cum eâ quæ eorum tantummodò intensionem supponit. In hac omnia secundùm Naturæ leges peraguntur. Gradu solo differunt effectus. In illâ abnormes sunt & inconditi sensus atque motus, nec ullatenùs ad Naturæ ordinem referendi. Si quis ad minimum irritantis atomi attactum totus commoveatur, intensa est & dici debet actio. Si sine hâc causâ idem effectus oriatur, perversus est motus. Fatendum tamen est quòd sæpè altera alteram pariat, & ab intensione actionis nervorum, eorum oriatur perversio.

Et certè ex ipsâ Naturæ, lege quò motus inten-

ſior eſt, eò faciliùs pervertitur, quòd eò plus pateat cauſarum inſilientium impetui.

Tres ergo habemus ex ipsâ nerveæ actionis ideâ, Melancholiæ ſpaſmodicæ ſpecies, alteram in auctâ nervorum actuoſitate repoſitam, alteram in eorumdem motuum perverſione; tertiam demùm ex utrâque compoſitam atque complicatam, in quâ tum actio intenſior eſt, tum mutata nervorum ad objecta externa relatio. Quæ quidem ultima, ut ex poſteà dicendis patebit, utut inſignem in nervis mutationem ſupponat, tamen cæteris frequentior eſt.

Verùm à modò delineatâ læſionum harumce hiſtoriâ patet, nobis eſſe cum nervis agendum. Imò omnes nervorum morbi, ſi eos exceperis qui à torpore pendent, ad Melancholiam referendi ſunt. Nervi enim, ſaltem ſi universìm ſumantur, pati non poſſunt, quin mentis jubar aliquatenùs obſcuretur, miniſtri enim hujus ſunt, juſſa ſimul & deferre & exequi prompti.

Quibus igitur pertractandis morbis, antequàm curam impendamus, &eos reverâ diſcrepare, & in quo differant ab humorum morbis, licebit paucis exequi.

Diſſimiles verò eſſe à morbis humorum morbos illius partis (impetum facientis) evincere facile erit, ſi attendamus ad ſingulas quibus ab humoralibus morbis differunt diſcrepantiarum capita.

Primò quidem multùm abludunt ratione cauſæ, etenim ferè omnes quæ morbum hunc noſtrum incendunt cauſæ, vix aliquod in humores imperium exercere poſſunt. Ecquis enim adeò muta-

tionum mechanicarum ſtudioſus eſſe poteſt, ut alterari omninò atque inverti credat humorum compagem ab irâ quæ à ſubito hoſtis odioſi viſu, convulſionibus totum corpus rapit; quâ ratione agit in humores metus, functiones omnes ſubitò ſubvertens & ſpaſmis machinam convellens. Quid igneus ille amoris furor, dum impotentes non homines ſolùm, ſed omnium animalium impetus ita excitat, ut in furias rapiantur, & nec jam fræna aut verbera horreſcant? Odor Narciſſi tuberoſi mulierculas exanimat nullâ aut in pulſu, aut in functionibus mutatione inductâ.

Secundò verò differunt etiam ratione ſymptomatum, cauſæ enim ſpaſmodicos morbos invehentes, uno oculi ictu, aut ocyùs adhuc, fulguri ſimiles, totum corpus convellunt, ut organi muſici impulſus, ſonum totum ſubitò edit. Quod quidem cauſæ in humores agenti nullatenùs competere poteſt; quæ ſenſim inſinuata, totum corpus pererrare debet, donec eò devenerit ubi ſuos effectus exercere poteſt, quod in variolarum inſitione demonſtratur. Mulierem novi, quam vel minimus ſtrepitus inaſſuetam feriens, illicò in ſpaſmos violentiſſimos conjicit. Quid hîc cum humoribus commune, cùm vel ipſa incipiens, à tanto tumultu non turbetur concoctio.

Tertiò verò effectus utriuſque generis morborum pariter abludunt, in eo quòd in hac, de quâ agimus, Melancholiæ ſpecie, modo abſit cauſa convellens, functiones omnes cæteroquin ritè & ex ordine Naturæ peragantur. Abſoluto tanto omnibus in artubus tumultu, tantâque confuſione, ut ſæpè nec vultus, nec forma aut mentis aut

corporis eadem remanserit, ut omnia susdeque acta fuerint, corpus absolutè sanum relinquitur; nec ulla pristinæ labis vestigia remanent, præter defatigationem. Imò vidi, quæ post tres horas in tali spasmo peractas, choreas iterarent, aut vultu læto sese festivis accingerent colloquiis. Quod quidem ita huic nostro morbo proprium est, ut in nullo alio possit pariter reperiri.

Prætereà verò cùm constans sit & uniformis humorum circuitus, constantes & uniformes læsiones producit. Contra hîc regula nulla, nullum quo possit ponderari morbi periodus, momentum. Sed quasi uno oculi ictu erumpit, uno pariter temporis puncto mitigandum.

Quid si autoritas rationi jungenda sit, ita de hujus morbi naturâ censuêre præclari in arte Viri. Veteres scilicèt minùs distinctè, sed mille locis Hippocrates, dum τὸ ἐνορμῶν, τὸ συμφώνον διαφώνον (a), ὁδὸν ἄνα κάτω μίην (b) describit; dum ventrem sentire ait quod esuriat (c); dum partes varias sese attrahere, sibi mutuò consentire arguit. Sed & à mente corpus ipsum, sine ullius intermedii ministerio, gubernari distinctè pronuntiatum ab illo habemus (d). Exteriora etiam in solidas partes actione aliquâ donari passim ubi de frigoris aut caloris activitate agit, pro fixo statoque posuit (e). Sic ubi ait aquæ actionem eam esse ut emolliat, ejus in solida positam esse actionem satis dat intelligendum. Hinc etiam sæpè flatus seu spiritus, ut causam morborum habet (f), in

(a) Lib. de partibus. = (b) L. de alimento. = (c) L. de diœtâ. = (d) L. de insomniis. = (e) L. de humidorum usu. = (f) Lib. de flatibus.

quo

quo causarum morbificarum genere recensendo obsequiosum habuit Aretæum ; hi flatus atque spiritus, dum à cognitis, quibus materies regitur, legibus recedunt, in morbos nervorum recidunt. Sed universa Methodicorum secta hisce morbis lucem puriorem attulit, ut ex Cælii Aureliani morborum nostrorum descriptione, eruere est, & ipse quanquam Methodicis & Methodicorum Heroïbus Thessalo atque Themisoni infensus Galenus, dum morbos ab intemperie sine materiâ pendentes recenset, nostræ suffragatur sententiæ.

Verùm cùm hîc nullatenùs animus sit opinionum humanarum historiam exscribere, nihil omninò dicemus de autoritate quam Fernelius Libro *de abditis rerum causis* opinioni nostræ addit ; nihil de Sennerto mutuabimur, aut si Recentioribus major videtur fides adhibenda, non magis Boyleo, de motibus languorem aut consonantiam in animali corpore excitantibus exempla congerenti immorabimur ; quanquàm & à Bacone multa exceperit, & plurima ipse experimentis probaverit. Sed nec ipsum, nec Stahlium aut Hoffmannum, aut nostro nimis illaudatum Lycæo Hecquetum, castissimo Naturæ observatori Sydenhamo conferemus. Qui ante alios, Naturæ ægrotantis contemplatione fretus, dum de morbis hystericis atque hypochondriacis agit, hos è morborum à materiâ pendentium numero eximit, eosque pendere ducit à motu, in confinio entis immaterialis posito, quo morbi illi nullis legibus mechanicis regantur ; solâ observatione noscendi atque enumerandi potiùs, quàm certo mechanismo explanandi.

Qui quidem viro ſimplici & meræ obſervationis eximio cultori ferè incognitus mechaniſmus, à Stahlio, Baglivio, Hoffmanno, fibris meliùs adſcriptus eſt, quatenùs ſenſilitate atque vibratilitate donantur, novamque à Boerhaavio, Meadio, Hecqueto, ſed præcipuè ab illuſtribus diſcipulis Boerhaavii Kawio, Hallero, Swietenio, Senaco noſtro, Raullino, lucem adeptus eſt, à quorum jubare, mihi hodiè circà morborum horumce obſcuras hucuſque diagnoſim atque curationem, lumen afferre conanti, fax accendenda eſt. Nec te laudibus inornatum præteribo, præſtantiſſime Sauvagæ, qui nuper dum morbos in claſſes redigis, ita de proprietatibus fibrarum mechanicis tractaſti, ut deſperandum ferè ſit aliquid novi poſſe adjungi.

CAPUT III.

Melancholiæ ſpaſmodicæ Deſcriptio.

UNUM eſt Melancholiæ ſpaſmodicæ genus, ſed ſpecies non una. Hæ diverſis diſtinguuntur effectibus atque ſymptomatibus. Non unâ eſt igitur & ſimplex ejus deſcriptio. Sua eſt deſcriptio illi quæ tantummodò ab intensâ fibrarum ſenſui atque motui dicatarum, activitate pendet. Phœnomena ſingularia ſunt illi quæ à perverſo organorum illorum impetu, & peſſumdatâ illorum concordiâ trahit originem. Utriuſque cauſæ complexus atque concurſus, novum deſcribenti argumentum præbet.

Hinc in iis qui melancholici ſpaſmodici & dicuntur & ſunt, ſpecies ſedulò diſtinguenda. Quæ ut meliùs dignoſcatur, hiſtoria morbi ab ipſis latentis adhuc & tacitè proſerpentis exordiis ad morbi progreſſum deducenda; ibi quibus ſeſe prodat inſignibus perpendendum ſedulò; ad uſque terminum & finem quo poſt miſerrimas anguſtias, crudelis ſcena abſolvitur.

Simplicior eſt ac primæva, aliiſque omnibus ex ipsâ ſuæ cauſæ ſimplicitate præludens, quæ à nervorum actione tantummodò intensâ pendet; ab eâ igitur principium faciendum, ipſa rei natura edocet.

Hanc imminentem agnoſces à corpore prædiſpoſito. Proſcenium occupant textura corporis

debilis atque gracilior, fibræ tenellæ, tenues; adeòque parvum spatium occupantes. Ossa tenuia, musculi exiles, cutis alba candore ruborem vividum honestante; sed variabilis rubor, candor fixus, temperiem tenuem arguit. Tum adest mobilitas ad externa quævis, hinc indè incurrentia, impotentia ad labores brevi defatigatione deferendos. Pavor ad levissima pericula. Inconstantia, vivida imaginandi vis, sed labilis & fluxa. Uno verbo, sensilitas nimia, quâ vel minima incommoda in malum ingens vertuntur. Hæc quidem omnia per se Melancholica dici non possunt, sed prono cursu ad Melancholiam devehunt. Deest causa, sed citò non deerit, in corpore aditus faciles adeò sufficiente.

Adsint enim ex parte mentis angor, mœror, metus; labor assiduus & viribus major, adsit lætitia suî impotens, & moderatum animi tenorem subvertens; adsit nimis protracta meditatio, totam & universam mentem sibi vindicans, implens, & aliis facultatibus reddens imparem. Hæc omnia in fibras sensui destinatas quasi reflexa, earum vibratilitatem augebunt, sensum acuent ad morbosum usque gradum.

Nec minoris in eumdem effectum momenti erunt, quæ corpus primariò afficiunt, & in internos sensus agunt secundariò: Phlogosis, acre mordicans, venenum, immodica exercitatio, frigus acutum, omnes denique causæ quæ irritationem, tensionem, siccitatem, ariditatem qualemcumque fibris inducere aptæ natæ sunt.

Ubi igitur non unico ictu, sed repetitis insultibus & constanti actione fibras vellicando, causæ

illæ aut corpus, aut motuum directricem animam ita afflixêre, ut iis constanter afficiatur illa, tonum augent fibrarum; nihil tum mediocre patiuntur illæ, nascitur vibrationis habitus ad terrentia objecta præcipuè sese dirigens, verèque Melancholicus.

At multò obscurior est eorum quæ alteri Melancholiæ speciei reddunt obnoxios contemplatio. In eâ, de quâ mox loquebamur, Natura auctam & intensam tantummodò exercet actionem. Nihil est perversi præter ipsum actionis augmentum. Hinc quæ eam præsagit & inducit, Naturæ concors & consonans est temperies. Degener it illa in morbum. Essentia posterioris hujus Melancholiæ, vitium est. Mutatum est æquabile Naturæ libramen. Adest actionum discordia, Naturæ aliena, ab ejus ordine repugnans. Habetur ergo morbus, infelicitate conditionis humanæ contractus, non ex ipso Naturæ penu depromptus. Hinc causæ quæ ipsi præludunt, quæque ipsum prænuntiant semper ex adversis principiis, complexæ atque intricatæ combinantur. Tales sunt:

1°. Tensionis seu vibratilitatis habitus, qui utut Melancholiam simplicem, de quâ mox agebatur, per se inferat; tamen hanc nostram, seu perversionem sensûs atque motûs inducit, si ad inæqualem efficaciam à causâ plus minùsve in hanc illamve nerveam partem agente, determinetur.

2°. Habitus inertiæ, si non universalis sit ille, sed lateat in parte aliquâ dispositio ad vibratilitatem, seu, ut dilucidiùs loquar, partis alicujus debilitas. Habitus inertiæ, undequâque in corpore diffusus æqualiter, nil nisi torporem atque

hebetudinem causari potest, hinc nil habet cum Melancholiâ commune. Sed si in aliquâ tantùm parte hæreat, discordes necessariò tonos in universo nervorum systemate producet, illis vibrationem accipientibus, his contrà moveri atque sentire recusantibus. Exemplum præbet familiare atoniæ cum spasmodicâ dispositione conjunctæ, puellarum cachexia, in quâ omnia languore & atono marcore diffluentia, convulsionibus atque dolorificâ nervorum tensione excitantur. Atonia sæpè dolores vagos rheumaticos comitatur, spasmis interrumpenda. Fatuitas, imbecillitas mentis iners ad omnes actiones, furias ignemque aliquandò concipit. Imò & paralysis sæpè, sic docente Hippocrate, in spasmos solvitur, ut etiam familiare est & experientiâ cognitum, spasmos in paralysim abire.

3°. Huic etiam morbo præbet aditum habitus otii, in quo dum feriantur fibræ ad actionem impares evadunt, adeòque dum à quiete dimoventur, insolito sensu percelluntur, & si non in omnes æquè impetus fiat, necesse est perculsas à nativo tono dissentire, adeòque eò vehementiùs vibrare, quò fortiùs percutiuntur & quò minùs sensui assuevere. Id mulierculis accidit otiosam vitam degentibus, & aliundè gracilitate fibrarum donatis. Hæc quidem ipsius principia dicenda sunt. At imminentem & jam ferale malum præ foribus stare, prævidebis, si, corpore hac conditione constituto, victûs institutio mutata fuerit, sine ullâ graduum observatione, sed quasi impetu facto, ab alio excessu in alium. Affectus etiam animi violentissimi sese mutuò excipientes,

ſine ullo decreſcendi gradu, qui dum hominem, nunc huc, nunc illuc verſant, fibras quaſi diſcerpunt, & remotis gradibus per quæ Natura incedere amat, tenerum corpus, per extrema quæque nunc tenſionis, nunc atoniæ rapiunt, malum hoc quaſi ex rei neceſſitate invehunt. His addere etiam poſſis labores animi immodicos, exceptos inerti otio, divitias, inopiâ aut mediocritate invitâ atque violentâ mutatas, aut ipſa, quod non rarò vidi, aurea & dulci labore parta mediocritas, infœlici ſucceſſu & inviſo numine, in nec opinas & ſuperfluas opes, converſa.

Tum ad hanc Melancholiam producendam præcipuè concurrunt affectus illi animi qui in partes diverſas mentem agunt, eamque ex Naturæ ordine convellunt. Sic eſt illa inexpleta Veneris tentigo, quæ dum mentem libidine corrumpit, partes corporis huic turpiſſimo numini dicatas, tenſione afficit, ab illis ad imas uſque medullas ignem & furias inſinuat, ſi præſertim cupido immoderata non habet undè ardorem extinguat, & in quo ſopita conquieſcat: uno verbo, quidquid partem aliquam, aliis intactis fatigat, noſtræ Melancholiæ facilem ingreſſum præbet. Ita ſpaſmus inteſtinalis à qualibet causâ ſæpè repetitus, dolor quivis in hepatis, lienis membranis, aut capitis ſæpè recurrens, melancholicos homines, imò & ſpaſmodicos facit; ſed illa fuſiùs, infrà ubi de Cauſis Morbi agetur, enodanda erunt.

At morbo jam conſtituto, & progreſſus ſuſcipiente malo, multa utraque Melancholiæ ſpecies habet communia, ſingularia multa, quibus à ſe invicem diſtinguantur.

Si mentem & ſenſus internos mentis miniſtros, primo ſubjicias examini, communia ſunt hæc utrique.

Mens in utrâque quaſi debilitata & erroris obnubilata velo, pondus æquum rebus externis imponere jam non valet. Omnia tuta, noſtri Melancholici timent, facilè deſpondent animo, pleraque quæ ad ipſos obvertuntur, atro imaginationis colore obvolvunt. Sed iis præſertim immorantur, quæ ad ſe ſuaque pertinent, & præcipuè quæ ad morbum referuntur. His ita miſerè attendunt, ut vel minima ſeduliùs ſcrutentur, & narratione alios defatigent, in hoc uno immodicè loquaces, circà cætera Pythagoricè taciturni. Nec ſolùm enarraſſe fuerit, niſi de eo metaphoricè & quaſi poëticè loquantur. Iidem illatas ſibi injurias acriter ſentiunt, concipiunt fortiter & alto ſervant ſub pectore, nec vindictæ immemores, quod ſemel animo arripuêre, tenent arctè, & per omnes partes verſant anxiè. Generatim immodici ſunt, & ſive ſeſe lætitiæ tradant, toti in illam labuntur, & lætantur, ut ita dicam, convulſivè. Pariter in mœrorem immerguntur, & levi de cauſâ lacrymis obortis ſinum implent, imò & aliquandò non conſentiente, & repugnante voluntate, aut contrà nitente ratione.

Verùm in priori ſeu ſimpliciori Melancholiâ, quæ intenſum tantummodò nervorum tonum pro cauſâ agnoſcit, cauſa levis gravem effectum gignit; ita ut ſola ſublata ſit inter corpus agens atque mentis ſenſum, aut automaticum motum proportio; ſed nihil falſi ſeſe offert. Adeſt, verbi gratiâ, timor immodicus, ſed non abeſt cauſa

timoris, utut levis & vix ab alio præter Melancholicum animadvertenda. Nullus fit sensus immodicus sine causâ mediocri. His imaginatio verax, sed vividior. Judicium cohærens, sed præceps. Hinc ira vehemens & in furorem promptè acta, sed facilè defervescens. Uno verbo, Natura sui juris est, sed intensa, actuosa præter modum.

In alterâ deest sæpè corporis externi agentis actio, sed illam sibi mens effinxit, motumque ac sensum recipit, ab interno penu depromptum. Hinc judicia falsa. Hinc chimæræ, omni prorsùs fundamine destitutæ. Hinc sensus abnormes, absurdi, inauditi. Hinc ratiocinia, nullo pacto, aut sibi aut objectis externis cohærentia. Qui excitantur animi affectus nullis causis deduci se patiantur. Ad hanc pertinet delirium melancholicum, quanquàm sæpiùs adsit in humorali.

Consistit delirium illud in eo quòd ut sese exteriùs produnt, sani, circà aliquid amatum aut odiosum, jure an injuriâ perinde est, ita obstinatè de ratione dejiciantur, ut nihil ipsis ideam cui adhærent, avellere queat. A Maniacis differunt Melancholici, quòd hi nunquam circà objecta nisi quæ ipsos aliquo animi affectu tangunt, delirent, Maniaci sæpè nullatenùs ratione circà vel minimum objectum fruantur. Melancholicus nemo est qui non aliquid exoptet, amet, concupiscat, aut fugiat, atque devitet aut exhorrescat; undè attendenti satis patet, quàm parvo intervallo hi morbi à se invicem separentur.

Pronum est ex his concludere, quòd si utraque ex hisce mentis vitiis concurrant, compli-

cata ex utroque genere causarum dicenda erit Melancholia.

Sed à mente ad corpus in perpendendis tum communibus, tum singularibus symptomatibus Melancholiæ nerveæ, ordo nos devehit. In quâ quidem inquisitione, admissus in Scholis ordo, functionum læsarum, excretionum vitiatarum, qualitatum infectarum nos diriget, ut simplicior & ex ipsâ naturâ repetitus.

Commune est utrique Melancholiæ, ut qui excitantur in corpore motus, assilientium causarum impetui non respondent, sed aut majores sint quàm res postulet in priori, aut abnormes in posteriori. Hinc mirabitur quicumque præsens fuerit, quàm validè moveantur ad minimum insultum. Cor in priori ad minimum pavoris insultum tremit, palpitat; palpitat etiam ventriculo languente; in posteriori etiam sine causâ motus ejus pessumdatur. Priori Melancholiæ maximè obnoxiæ mulieres sciunt quàm facilè earum corculum trepidatione vacillet, & thorax præ minimo animi affectu, instar follis alternis agatur; undè etiam & aliqua leporis atque debilitatis exurgit affectatio. Eas nimia lux præstringens oculos, summo dolore afficit; sonus vehemens ut bombardarum explosio, convulsionibus agitat, imò eò aliquæ debilitatis pervenêre, ut vel minimus strepitus exanimet; quod eò usque progressum vidi, ut una è miserrimis, vix passus fortiores exaudire posset sine præsenti animi deliquio. Hæc quidem ad utrumque genus pertinent. Sed si in parte affectâ motus quidem enormes

concitentur, ſed ad eos referendi qui leviores apparent in ſtatu naturali, ad priorem pertinent. Ad poſteriorem referuntur ii quibus nullus eſt cum exterioribus objectis nexus aut ſaltem diſproportio abnormis.

Quidam ſunt enim in ſtatu vel naturali motus, qui quidem nullam per ſe obtinere videntur connexionem, at ſunt ex ordine Naturæ. Hi etiam ſimplicioris Melancholiæ poſſunt eſſe effectus. Sic ſtridor ſerræ metallo applicatæ, dentes omnium ferè hominum hebetat & obtundit, ſi ſonus ille eſt ut in aliquibus videre eſt, eò uſque iis ingratum ſenſum imprimat ut è gingivis ſanguis exiliat, prioris eſt Melancholiæ fœtus, plerumque cum mentis ægritudine conjunctus. Vidi quos concentûs Muſici diſcordia quaſi exanimaret, reficeret harmonia concors; hos nullatenùs perverſo, ſed æquabiliter intenſo fibrarum tono laborare credideris. Sic etiam qui ſæpè ſequuntur timidi animi varios affectus, ſpaſmus inteſtinalis, vocis interceptio, pallor oris, diaphragmatis retractio, tremor artuum, virium collapſus, non magis ad perverſum fibrarum tonum referenda ſunt, quàm ventriculi nauſea, imò & vomitus, exaudito aliquo ſermone illepido, faſtidioſo & nauſeam procreante; qui effectus, ut in hominibus minimè melancholicis occurrunt de cauſis fortibus, ita frequentiſſimè & leviſſimâ de causâ in iis qui Melancholiâ nerveâ laborant. Suffocationes verò, ſtrangulatus, & mentitæ paralyſes quæ ſubitò ſolvuntur, ut protinùs invaſere, oris diſtorſiones, aurium arrectiones, ſternutamenta, flatus, bor-

borygmi, volvuli, huc & illuc per totum intesti-norum tractum summâ celeritate rapti, Hypochondriorum tum intrà, tum extra retractiones, dolor quasi vulturis adunco rostro mordentis ad scrobiculum cordis & diaphragma; ventriculi inflationes, tympanitides falsæ, renum discerptus, testiculi retractiones in viris, uteri pruritus, dolores, anxietates, cruciatus, & indè orta animi deliquia, aut artuum spasmi, aut ipsamet deliramenta libidinis atque furiarum plena, obscœnis comitata, nunc cantilenis, nunc ejulatibus; omnia hæc, inquam, & vehementiora & horroris pleniora, quàm quæ enarrando possim referre, si causa in varias hasce partes, aut directè aut ex cognito Naturæ consensu in consentientes agat, priori Melancholiæ generi adscribi possunt; sed si directa non sit in illas causæ irritantis actio, ad posterioris Melancholiæ symptomata amandari & ablegari debent.

Quæ verò in excretionibus annotantur symptomata, eâdem lege regi debent ut ad suam revocentur causam. Commune est utrique generi, ut tubuli renum constringantur simul, & plorent tenuissimum laticem, aquæ instar purissimæ & nitidissimæ, quæ sæpè Sydenhamo autore latentis mali fecit diagnosim. Ad posteriorem verò meliùs referuntur diarrheæ atque dysenteriæ variæ species, si nerveæ sint, nec ullo alio tabo infectæ: deinde frequentissima imò & quasi perpetua aëris tum infrà tum suprà eruptio, quæ sæpè ita indesinenter miseros vexat, ut choleræ siccæ nomen merita sit. Lacrymæ injussæ, involuntariæ, acerbo quidem sensu & tristibus ideis stipatæ, sed

sæpè etiam invitâ atque repugnante mente effusæ, ad pessumdatum etiam nervorum tonum referuntur, si ideas tristes præcedant, non sequantur; tum & effusio seminis injussa & animâ reluctante sine ullo concupiti objecti intuitu, ut & obscœni liquores qui è mulierum genitalibus per spasmum effluunt, si nulla adsit causa quæ in uterum ipsum agat, eamdem theoriam recipiunt.

Idem judicium esto de torvo aut territo oculorum aspectu, atque vacillante & errabundo huc illuc illorum nictu, qui posteriori Melancholiæ speciei proprius est. Colores insolitos aspicere, vertigine rapta objecta, aut susdèque conversa intueri, nunc quasi ad cœlum terrena rapi, nunc quasi deorsùm præcipitia ferri, ejusdem est Melancholiæ. Aurigines verò, nunc protinùs apparentes, nunc contrà rubores palloresque nimis sese mutuò & quasi alternis excipientes, musculorum oris retractiones, si sine animi affectu emicent, ad idem morbi genus referuntur, quod pariter de cæteris qualitatibus mutatis pronunciandum est.

Quid autem disquirendis atque investigandis ulteriùs melancholicis symptomatibus insudaremus. Uno verbo res absolvenda est. Vix ullum est symptoma quod non mentiatur morbus noster. Nullum est malum cujus non induat larvam, nunc instabilitate suâ Medicum deludens, nunc fixâ tenacitate ipsi insidias struens, à quibus sine erroris notâ infami, vix sese expedire possit; quod patebit dilucidiùs, si morbi adultioris & jam altas agentis radices, sequamur incrementa, ubi

jam utraque ſpecies à ſe invicem ita diſtinguuntur, ut confundi non poſſint.

Prioris quidem ſeu ſimplicis in ſummo gradu conſtitutæ, ſymptomata conſiſtunt in ſummo gradu effectuum naturalium quæ ad ſingula animi pathemata referri poſſunt, ſive ad ſenſum atque motum intenſiſſimum. Quo in ambitu comprehenduntur effectus illi qui quanquam remoti, tamen his ſeſe ex ordine Naturæ comites addunt. Hinc quod viro forti ſenſum levem excitat, mulierculæ doloris erit cauſa, melancholico à nimiâ nervorum ſenſilitate cruciatus. Verà loquor. Novi mulierem, quam vel minimus ſtrepitus inſolitus exanimabat, cibus novus & inaſſuetus vomitus horrendos excitabat, undè factum ut ultra modum debilitata, exercitio vitæ impar, nutritione defraudata, tandem ex ſpaſmo occubuerit, ſi vires ſuffeciſſent, cæteroquin ſana.

Si cauſa igitur irritans in omne corpus inciderit æqualiter, ut univerſalibus cauſis accidit, erethiſmo totum corpus ſtringitur, rigeſcit. Fiunt ægri tetanodes, aut ſaltem aliquam catalepſiæ ſpeciem mentiuntur, ut evidenter docet exemplum viri illius de quo mentionem injecêre Acta Academica Pariſienſia. Hic præ ſtupore ob gravem nuntium auditum, eum in muſculis tonum concepit, ut illi minùs flexiles facti, ſitum acquiſitum conſtanter retinerent; quod certè ab aliquâ retractione & tenſione acquiſitâ pendere neceſſe fuit.

Si hanc illamve partem cauſa quælibet morboſa, eaque levis per ſe occupet, graviſſima

mala erumpunt. Exemplum ſit, affectio catharrodes in membranam Schneiderianam decumbens; en aderit capitis dolor intolerabilis, clamores & ejulatus producens, oris diſtorſiones, convulſiones, oculorum inflammatio, hebetatio visûs, aut ejus eò provecta acuties, ut vel ſi minima lux eos præſtringat, citò offendat; aurium bombus, nauſea quæ ferè ſemper capiti ſympathica eſt, imò & vomitus; tum verò non aberunt durities pulsûs, frigus intolerabile, artuum laſſitudo, omnia demùm vehementiſſimorum catharrorum ſymptomata, ſed nunquam cauſæ excitanti proportionalia, verùm multò graviora quàm res poſtulet, ſeu potiùs cauſa erit in prædiſpoſiti corporis conditione. Quid ſi ipſa gravior ſit cauſa, miſerum tunc præſtant auxilium cruciatibus quibus divexantur ægri, quæ frequentiſſima in hoc morbi genere ſunt, animi deliquia. Nec certè impoſſibile eſt aut exemplis carens, mortem ipſam à ſpaſmo univerſali fuiſſe inductam. Quod præſertim in vehementibus animi pathematibus, quaſi in corpore arctata ejus vincula mens rumperet, ſæpè accidiſſe, norunt Medicinæ Sectatores. Sed frequentiùs à tam violento ſentientis partis concuſſu pervertuntur ſenſus atque motus omnes, undè altera in alteram, ſimplicior in compoſitam tranſit Melancholia. Ubi enim omnia extremum gradum nacta ſunt, convulſionibus atque motibus inconditis ſcena impletur.

Ad hoc Melancholiæ genus referri poteſt malum triſtiſſimum quidem, ſed rariſſimum; quod aliquandò obſervatum fuit, effectibus ſolùm ab-

ludens, sed causæ simile; hinc mera Melancholia simplex & nervea dicendum.

Illud in eo consistit, ut quodcumque antè oculos sit, ad imitationem ducat ægrotans; quod aliquatenùs in ipsâ Naturâ fundatum est, & à mente attentiori pendet, si præsertim illa aut terrore, aut horrore perculsa sit, aut miseratione commota. Ecquis enim adeò fortis est, ut si assidat alicui, qui ingentes ad vomendum conatus elicit, ipse ad vomendum non sollicitetur. Quis cùm oscitantem hominem spectat, ipse in hunc actum non prolabitur. Tussis ipsa quasi imitationis contagio serpit, & qui choreis Musicam harmonicè sectantibus, assistit, ipse quasi spontè in saltus rapitur. Plures fuêre qui dum convulsos vident, ipsi fuêre convulsi, ut cùm rota fervida attentiùs spectata, vertiginem creat. Certè à pueris in pueros imitando gestus inconditi, convulsivi in Cœnomanensi pago nuper traducebantur; undè pro Medicinâ fuit terrorem supplicii præsentem incutere. Quod olim à Boerhaavio factum legitur. Vidi mulierem anteà sanam, nunc verò sanatam, cujus dum ancilla cubicularia ante oculos in puteum sese dedit præcipitem, mens ita affecta fuit, ut quoties vel puteum vel foveam spectaret, quasi invita, reluctante simul & assentiente mente, ad se præcipitem dejiciendam cogeretur, undè ad eam cum clamore currebat, rogans simul ut quocumque pretio cohiberetur. Sana erat alioquin, nisi quòd indè tristitiam jure meritòque contraheret. Legitur apud Lucianum, quòd dum Abderæ sub dio, fervente sole,

ſole, Euripidis de Andromedâ & Perſeo verſus ſcenicè agerentur, excurriſſe per totam urbem ſpectatores plures, amentes & verſus ab ore perſonæ mutuatos recitantes, donec quiete ac nocturno frigore deferbuerit communicatus fervor. Undè verum illud Horatianum: *Si vis me flere, dolendum primùm ipſi tibi.*

Alterius verò Melancholiæ in ſummo pariter gradu conſtitutæ ſymptomata eò magis horrenda ſunt, quò magis à Naturæ ordine recedunt. Jam ſi mentem ipſam contempleris; non ultrà rationis pomœria, ſed extrà ejus limites fertur, error eam divexans. Hinc inter ſe nullatenùs connexa ita junguntur, ut nec pes, nec caput uni formæ reddantur. Angit præcipuè miſeros præjudicata circa morbi ipſius naturam opinio triſtis, à quâ nonniſi per abruptos immodicæ lætitiæ vortices divelluntur, imò ſæpè ex ipſo leporum fonte ſurgit amara mali memoria. Adeſt ergo merum delirium, cum metu, mœrore, pavoribus inſanis, imò ſæpè cum ſpectrorum, cacodæmonum apparitionibus aut inſilientium, aut minas intentantium; imaginantur aliquandò ſeſe ab hoc humani generis hoſte obſeſſos, ſi præſertim, ut apud Ruſticos fit, maleſana ſuperſtitio animum infecerit. Undè ſe precatiunculis juvandos, ſacris fontibus luſtrandos proponunt, & adversùs ſacerdotes, ſuperſtitionem, malo naturali prætendere recuſantes iraſcuntur. Si philoſophum aut meditabundum circa res humanas Melancholia ſpaſmodica imbiberit, fit mera ἀπανθρωπία, ſeu μισανθρωπία, non ſimplex illa aut timida, ſed clamoſa, maledica, monſtra præſagiens. Naufragia,

ruptas mensas, sibi prætexunt Mercatores, & omnibus ferè, depressus est, humilis, divitiarum cupidus, meticulosus & tardè sibi consulens animus; sed melancholicum est, si qui avarus fuit, sæpè subitò prodigus evadat; qui timidus, subitò animosus, sed brevì fatiscit quodcumque in iis laudari dignum apparet. Nunquam verò alibi major insania, quàm quæ circa ipsum versatur morbum. Parcite, Lectores, tali fatigato ab hominum genere. Sed aliquandò vix risum, vix bilem continui, cùm mihi absurda sua commenta quasi ex altiori ingenii conamine eruta, narrarent; cùm tractandum pulsum, invisendas urinas, quolibet horæ minuto obtruderent: at neglecti iras concipiunt, lacrymas effundunt; amicitiam diffidentiæ prætexunt, & à Medico in Medicum excurrunt. Tum audita quæque expavescere, signa epidemicorum morborum in sese deprehendere, ingenti certè infortunio suo si libris Medicis evolvendis operam dandam crediderint. Uno verbo, monstris exagitantur omnis generis verè syderati & furiis exagitati. Talis fingitur Orestes, fœlicissimè scenis agitatus, cùm ex eâ sorte ingens spectantium exoriatur misericordia circa virum nunc egregiè & cordatè sentientem, nunc miserrimè à ratione dejectum. Enimverò quantumvis ingens metus huic morbo sese comitem præbeat, nihilominùs tamen bellorum ex officio capessendorum, & iræ tenacis capaces sunt, imò & aliis animosiores, cùm bellica pericula nihil cum morbo commune habeant, & calamitatibus melancholicis aliquandò mors ipsa videatur medicina exoptanda. Hinc sæpè sibi lethum consciſ-

cunt ex ipsâ animi demiſſione, fortitudinis atque ſophiæ gloriolam aucupantes, aut ferendis quæ ſibi monſtroſa imaginatio effingit malis, prorsùs impares.

Functionum læſio ad motûs perverſionem refertur, ſeu convulſionum habitum, undè in ſummo Melancholiæ gradu, vix momentum temporis unum adeſt, in quo nulla appareat ſpaſmi idea. Hinc etiam Melancholici quid ineſt in illis oris depravationibus quas quidam affectant, ſed quas poſteà cohibere non poſſunt. Vidi hominem & Philoſophum quidem, qui unico horæ momento faciem huc illuc celerrimè pluries diſtorqueret turpiſſimè, ut vix aliquid ſupereſſet humani. Sed tunc fœdiſſimum erat ſpectaculum, ubi aliquid aut triſte, aut inexpectatum ipſi nuntiaretur. Tunc cum faciei motibus illis, ſubitò ingruebat tremor univerſalis.

Cùm verò nulla ferè ſit functio, quæ non poſſit ſpaſmodicè lœdi, patet quot morbos ſimulare poſſit Melancholia ſpaſmodica; à quibus criterio hoc ſolo diſtinguitur, quòd in noſtrâ calamitate omnia fiant abnormia, nil ſibi conveniat, nullum ſit regulatum Naturæ conamen.

Sed nullibi frequentior ſcena luditur quàm in abdomine. Non conſtans illa quidem ut in humorali Melancholiâ fit, ſed cruciatus, borborygmi, ſtrepitus abnormes & quaſi clamitationes variorum animalium quæ ſibi ſtatim deglutita fingunt, aliis ſpaſmis præludunt. Sæpè etiam ſuffocationes, ſtrangulatus, quaſi larynge conſtricto, aſthmata, orthopneæ, thoracem ipſum affligunt. Et famoſa illa aura frigida ſæpè ab ipſis

pedibus ad uſque guttur atque fauces hærens, anſam facilem falſis imaginationibus præbet. Quid plura, quæcumque partes motûs ſunt capaces, inconditè in motum aguntur; ſenſu rapiuntur abſurdo quæcumque ſentire poſſunt.

Intereà ſi morbus merè ſpaſmodicus eſt, cætera Naturæ congrua ſunt, alvi fæces naturam referunt, urinæ quidem limpidæ, decolores, aquæ, copioſæ ſunt; ſed viget appetitus, & exacto ſpaſmodico inſultu, quies abſoluta remanet, brevis aliquandò intervalli, ſed promptè reficiens. Nam in illis in quibus omnia vehementiſſimè peraguntur, quies neceſſariò intercedit, alioquin vix res teneræ hunc laborem poſſent ſufferre. Generatim id pro principio expertus ponam, quòd nulla merè ſpaſmodica Melancholia perpetuò & ſine intervallis divexet, in quo præcipuè ab humorali differt, nihil relinquens præter ſenſilitatem ſummam inter libera quæ ſinit intervalla. Quin imò morbus quilibet ſuperveniens, febris, hepatis obſtructio, abceſſus, inflammatio, variolæ à Melancholiâ reſpirare ſinunt, quæ tamen exacto morbi periodo reviviſcit. Durantibus hiſce morbis, vidi, nec ſemel, animoſos, fortes mortem deſpicere, de eo quo jactantur diſcrimine, viriliter loqui, fatumque ſubire imperterritos. Melancholiam renovat reconvaleſcentia. Undè non unam aut alteram, ſed plures vidi, collegaſque teſtes appello, Melancholiâ ſpaſmodicâ optimè liberatas mulieres, dum phtiſis pulmonalis ingrueret, medicinâ morbo magis exitiali, quâ poſteà maraſmodes ſuccumbebant.

Vivit quidem diuturnâque labe conficit ægro-

tantes uterque morbus noſter, & plures per annos pedetentim invaleſcit; ſed tandem alios accerſit morbos, cùm toties interrupta & inæquali tramite acta circulatio ſanguinis naturam, partes, doteſque corrumpat, nutritionem vitiet, ſtamina ſolidorum tenerrima aut rumpat, aut diſtrahat. Hinc Melancholiam degenerem fieri neceſſum eſt.

Melancholia quidem prioris generis quam ſimpliciorem vocavimus, & quæ in intenſo ſolidorum tono, adeòque debilitatâ eorum compage, conſiſtit, ubi ad ſummam evecta eſt vehementiam, ſimplicitatem ſuam ſervare non poteſt. Cùm enim rarum ſit inter tot quæ humanitatem inſiliunt cauſas, æqualem eſſe earum actionem, infringitur citò proportio illa quæ quaſi æquilibre faciebat malum, undè mobilitas in convulſivum habitum vertitur, infirmitas in morbum, ita ut omnia quæ Melancholiæ ſuccedunt mala, ad compoſitam referantur, exceptâ tamen vaſorum rupturâ quæ ad ſenſilitatem & debilem ac tenſam fibrarum craſin debet revocari, ita ut nulla ſit corporis conſtitutio in quâ majus hæmorrhagiæ periculum impendeat, & inflammationum earum quæ nullâ aut Naturæ vi, aut Artis efficaciâ ſuperari poſſunt.

Compoſita verò Melancholia, ſeu potiùs ea quæ à perverſo atque depravato fibrarum tono pendet, definit in ſpaſmos aliquandò lethales, cùm vitalia organa occupant illi; quod tamen rarum eſt, cùm animi deliquium ſummo ſpaſmorum vitalium gradui ex naturæ neceſſitate ſuperveniens, ſit ſpaſmo medicamen, dum relaxatio-

nem omnium secum importat, & ab ipsis mortis atriis avellit. Hinc ipsa convulsio, licèt signum mortis, in acutis morbis atque vulneribus sit, nunquam tamen causa funesti eventûs fuit. Verùm si per se rarò spasmus lethum inducit, certè dum circuitûs æqualem constantiam frangit, palpitationesque atque tremores cordis inducit, polypos cordis & aortæ, concretiones, hærentias, apoplexiam, aliasque certissimas mortis causas advocat.

Longiori tabe peredit, si dum humorum formationi, perfectioni, vacuationi officit, Melancholiam humoralem, scorbutum, & infracto vasorum tono, tum labefactatâ humorum crasi, cachexiam, infarctus, hydropes, suffocationes, mortem causatur.

Quid? si functiones naturales destruat spasmus, ut triplici exemplo mihi innotuit, in tribus mulierculis, quarum unica tantùm occubuit. Ita auctum erat in ventriculo sentiendi acumen, ut oblata quæcumque respueret & vomitu rejiceret. Nata erat in harum singulis quasi spasmodica hydrophobia. In illâ spasmus œsophagi deglutitioni obstabat, in hac ventriculus solus laborabat, ut & in tertiâ. Posteriores duæ sanatæ sunt. Perseveravit spasmus in priori ad usque mortem. In aliâ nobili muliere novam spasmi ideam à pluribus annis videre etiam nunc contingit, quoties aliquid aut medicamenti aut alimenti intra ventriculum accipit, enormia patitur animi deliquia, undè & cibi tempus & materiem odio prosequitur & fugit. Marcessit illa intereà, & ubi arefactis fibris & exustis humoribus, emicuerit febris,

morte abripietur, monita ſatis, at ex ipsâ morbi naturâ inobediens.

Ut verò univerſali intuitu ſentiantur quæ ſint morbi noſtri pericula, duplex eſt, in quem pronus fertur, terminationis modus. Inter ſe quidem uterque opponitur, ſed tamen ab eâdem origine dependet. Hinc atonia & morbi omnes ab atoniâ pendentes, illinc febris, omniaque mala quæ minitatur illa.

Atonia ſpaſmi ſequela neceſſaria eſt; cùm enim deferbuit erethiſmus, laxitas fibras occupat; ceſſante ſpaſmo, atonia remanet. Scilicet vim Naturæ infert, fibraſque diſtrahit ſpaſmus, puncta igitur contactuum à ſe removet, firmitatemque minuit; unde naturalibus functionibus obeundis impares remanent fibræ; quod etiam accidit, fibris poſt vehementia exercitia fatigatis. Hinc naſcuntur debilitas, laxitas, circulationis languor, cachexia, infarctus, hydropes, & mors demùm, ex neceſſitate mala illa excipiens.

Febris verò ſæpè ſpaſmis jungitur, ſi præ illorum vehementiâ vaſa rumpantur, inflammentur, excitetur ſuppuratio, inducatur phtiſis, adeò ſæpè pejori malo Melancholiam tollens. Unde fit ut frequentiſſimè & morbum & vitam abſolvat; ſed alia eſt morbo ipſi, ex ipsâ ejus naturâ ſuccedens, febris nervea dicta, pluſque apud Externos cognita quàm apud indigenas Medicos.

Febris nervea ab intemperie ſine materiâ exorta, ut cum Antiquis loquar, poſt ſpaſmos diù protractos, infracto jam atque debilitato fi-

brarum tono ſuccedit, eoſque comitatur, cùm jam nihil regulare, nihil ex ordine Naturæ peragitur. Primò quidem ita lentè ſerpit, ut incautus vix eam agnoſcat. Artus frigidi ſunt, non calentes, ſudatiunculâ quâdam viſcidâ madentes; dolor tamen, nervos muſculoſque occupans, quaſi diſtractarum partium non verè dolentium adeſt; languet æger, facilè fatiſcit, caput grave hinc indè concidit, adeſt ſomnolentia, abeſt ſomnus, aut ſi palpebras opprimit, agitatur inſomniis. Intereà obambulat æger, officiis civilibus vacat, ſed cum faſtidio; ſilentium, ſolitudinem, tenebras amat. Spaſmis vexatur vix ſenſibilibus, ſed quos ipſe ſtupeat. Sæpè quidem plures per menſes ita obdurant vix mutati, unde ſpem inter atque metum anxii, tempus terunt, nunc ſecum malè agi querentes, nunc meliùs ſe habere profeſſi. Sed tandem erumpit vehementer, & depoſitâ tarditate ſecum advehit delirium obſcurum, convulſiones, mox phrenitidem atque mortem infert. Quod quidem ſtadium huic ſoli febri proprium eſt, nec ad ullam aliam pertinet.

Eadem cauſa, ſed natura diverſa eſt, febrium illarum quæ vividis animi affectibus superveniunt. Ephemeræ quidem ſæpiùs, aliquandò inflammatoriæ, iram & furorem excipiunt. Illæ aliquandò cor ipſum lethali vulnere afficiunt, ut nuper in ſervo vidi, qui in herum furore raptus, palpitatione cordis & febre, ſub ipsâ motûs cordis irregularitate notandâ, intra triduum occubuit. Sed in illis mentis motibus quæ tacitè alto ſub pectore vivunt & vigent, quales ſunt mœror,

zelotypia, metus importunus, fibris lenta nervea accenditur, quâ fit ut miseri contabescant; præcipuè infantes, qui regendis animi erroribus impares sunt, vel enim effervescit febris illa in acutam mutata, vel in hecticam transit, utraque in lethum terminanda.

Sed nisi in novum morbum prorsùs sese vertat Melancholia, indolem suam ad extremum servat. Hinc ægri imbecilles, attoniti, insani, absurdis fatigantur ideis, odores novos sentiunt, visus coloribus insolitis vitiatur, aliquandò spectra ante oculos obversari queruntur, præcipitia ante pedes patentia horrent. Quorum quidem symptomatum cùm tanta varietas insit, liceat aliquibus historiis miras morbi varietates pingere.

Tenerrima fuit mulier quæ quindecim annos nata, ab infantiâ delicatula & tenuis, cute roseâ & candidissimâ, cum cruciatibus ante annum menstrua passa erat. Hæc cruda forsan & nondum matura, viro militari nupta, absentiam ejus ægerrimè tulit, metuque hostium atque amore forsan inexpleto mœrens, solitudinem amavit, & hominum consortia fugiens, tristem pascebat animum horrendis, quos metuebat eventibus. Unde mobilitas summa acquisita, cui favebant, posteà reduce marito, partus bini, ætate me saltem judice nimiùm tenerâ, unde partûs nixibus distractæ partes novam acquisivêre teneritudinem, adeòque mobilitatem & exquisitum sensûs acumen. Cui dum indulget, eò sensim devecta est, ut lapillus ex altitudine mediocri cadens, illam illicò convelleret, & spasmis artuum, orisque distraheretur. Hinc factum, ut dum omnes à

convulſionibus excitandis cavent, favent diſpoſitioni adaugendæ; itaque res eò deducta ut cibus intrà ventriculum immiſſus, omnia abdominis viſcera convelleret, unde demùm phtiſicæ, obeundum fuit cum delirio atque convulſionibus. Nec minùs tamen uxorius conjux, dum ejus atria cum ſtudio & amore ſervat, horrorem eundem ſtrepitûs concepit, unde mobilioribus factis nervis, morbo acuto pleuritidem mentiente correptus, convulſus etiam obiit. Circa autem hanc hiſtoriam notandum eſt, quòd miſeris præpoſterâ certè indulgentiâ malè conſultum eſt. Cùm potiùs me ſuaſore, pedetentim rumori, cauſiſque incutientibus aſſueſcendum erat, ut quaſi indurarentur nervi quos nimia ſenſilitas, vitæ muniis exequendis reddiderat imbecilliores. Hinc impedita in priore nutritio, in poſteriore vis effœta, acutioris morbi impetui retundendo inidonea facta eſt.

Alia mulier nobilis extat adhucdum, & quanquàm minùs culpandâ ſanitate donetur, necdum tamen nerveis inſultibus libera dici poteſt.

Hæc floridam habuit vigentemque pueritiam, quam etiam corpus bellè conſtitutum exprimit. Triginta nunc annos facie illibatâ præfert, carnoſa ſatis & ut corpore decoro, ſic animo forti prædita eſt. Sana dici deberet, niſi Melancholiam & quidem merè nerveam à partu contraxiſſet.

Per ſe quidem tonum fibrarum exquiſitè ſentientem habet. Choreas cum furore quodam exercet; Harmoniâ & Muſice extrà ſe rapitur tota, & voluptatum delicias anhelat, luxurioſaque, niſi potens virtutis coerceret ſtimulus, dici deberet.

Hæc mœrore ex unigeniti filii pusilli morbo, & anxietate contracto, in nerveam Melancholiam ita incidit, ut nihil solitis leporibus detraxerit, nihil deliciis, in vitâ lautiori affluentibus. Sed si aliquid aut triste, aut insolitum atque percellens audiverit, oris distorsionibus & artuum convulsionibus occupatur, nihil de nativâ hilaritate remittens, aut sæpè manè post somnum inter jocos, sæpè in ipso adstantium plurimorum cœtu, inter epulas, concentus musicos, concidit exanimis & sensibus prorsùs sublatis. Tum convulsiones artuum, oris torsiones, suffocationes, thoracis anhelitus, clamores, & suis singulare signis delirium, cùm præconceptam absurdamque ideam cum aliquâ rationis specie sequatur; ridentibus arrideat, congemiscat gementibus, vultus adstantium agnoscat, eisque suam velit præjudicatam opinionem communicare, imò & recusantibus, aut refellere ratione præposterâ conantibus, irascatur. Quinque eam per horas integras tali delirio convulsionibus simul horrendis correptam vidi, nunc opistotonum, nunc emprosthotonum, nunc verò tetanum ipsum mentientibus. Tali paroxysmo, sua erat periodus. Principium quidem mitius, delirium tardius, convulsio minùs ferox, in incremento & acumine, nihil non terrorem imprimit, mitescit posteà, & per breve animi deliquium finitur & absolvitur.

Quater in unâ hebdomade simili paroxysmo bis in die, adeòque totam ferè diem occupante, vidi laborantem; at quod non mirum minùs, quodque luculenter demonstrat, quantùm systema

nerveum à mechanico hydraulicorum vaſorum ſyſtemate differat ; reſurgit illa hilaris, nulla aut fatigatio à violentis muſculorum exercitiis, aut coloris à ſanguinis interrupto circuitu mutatio, miſellam deturpat. Inſtaurat choreas, equos coaſcendit, conviviis intereſt, ſtatim à tali ſcenâ, necdum depulſis ſpectantium terroribus.

Urina quidem in illâ ſemper tenuis & aquea copioſa paroxyſmum præcedit, imò ſequitur ; nam quoties ipſam torquet ille, nulla vel minima cujuſvis laticis exit guttula, præter ſpumam aliquam quæ circa os collecta mentitur epilepſiam.

Tempus quidem inutile tereretur in recenſendâ multiplici ſymptomatum larvâ, quâ morbus iſte noſter medicantes vel fortiſſimos terret. Sic aliæ ſunt mulieres quæ humi proſtratæ, dentibus mordicus corpora apprehendunt, maſſeteribus & crotaphitis ferri duritiem æmulantibus. Ferè omnibus, ita digiti palmæ manus affiguntur, ut ſine evidentis muſculorum aut tendinum rupturæ periculo divelli queant. Brachium omne duritie ferrum aut lapidem jurares. Senſus & motus inconditus. Rarò dolor aliquis exiſtit, imò nunquam. Quid quòd & periodicè malum recurſat, ut vidi mulierem quæ quotidie decimâ ſerotinâ adventante, eodem modo convelleretur, nunquam aliâ horâ aliquid ſimile experta. Sed liceat in tot & tam variis poſſibilibus duos adhuc enarrare caſus, qui niſi teſtes fuiſſent fide digniſſimi omnem fidem exſuperarent.

Primam vidi, doctiſſimo è collegis & ſine meâ invidiâ medicinam ei faciente. Puellula erat decem circiter annos nata, delicatula, pallidula, mali-

que habitûs. Hæc ſenſim in quotidianas convulſiones inciderat plurium horarum, in quibus humi aut ſuper lectum proſtrata, ſenſibus amiſſis, tam celeriter ſine ullâ intermiſſione loquebatur, ut vix auditus vocem ſequeretur. Nec quidquam ipſa audiebat aut ſentiebat, ſed in incœptâ oratione continuò pergens ratiocinabatur, imò & cum aliquâ & ſuprà ætatem facundiâ ideas proferebat, & ætati ſuæ vulgò ignota verba profundebat, nunquam in familiaribus colloquiis uſurpata. Adſtabat ſedula mater frontem miſellæ manu comprimens, in quâ compreſſione id erat ſolatii, quod ſi ceſſerat, illicò in convulſiones rapiebatur, interrumpebatque incœptum loquacitatis ordinem, convicia matri eodem tono ingerens; in eâ id fuit ſingulare, quòd cùm eidem frontis compreſſioni altera manum miniſtraret mulier, nec duriorem nec aſperiorem, convulſiones tamen æquè experiretur, nec minùs in matrem debaccharetur, non priùs ceſſatura, quàm dum priſtinam ſtationem mater reciperet. Unde id mihi circà rem miram meditanti, ſtupendum videbatur, ineſſe feriantibus alioqui ſenſibus, miram ſensûs ſubtilitatem, cùm certè neutiquam in ſtatu naturali inter utramque manum vel minimum ſenſiſſet diſcrimen. Convaluit illa; ſed quâ ratione, neſcio, cùm ejus bis terve in conſilium advocatus, dilucidiorem notitiam præter modò viſa & annotata, nunquam habuerim. Reſurgebat illa à paroxyſmo plurium horarum, temporis præteriti immemor, imò & extrà acceſſum taciturna, timida, vix aliquod verbum proferebat.

Huic descriptioni finem imponet aliud exemplum, non sine dolore, à me longo tempore observatum, mulieris juvenculæ, & summis prædita tum corporis, tum mentis leporibus, quæ post Melancholiam nerveam phtisi pulmonali occubuit.

Hæc difficultate summâ & tardè menstrua passa est, maturiùsque viro juncta, nunquam Lucinæ labores experta est. Sed nunc hærentibus menstruis, nunc malè & cum dolore prorumpentibus, anxietates, suffocationes, diversaque multiplicis generis mala, sine ullo verè sic dicendo, morbo patiebatur. Inde in nerveum incidit malum, quod verè hystericum dixeris. Animo linquebatur sine ullâ convulsione feroci; sed obscurâ primùm loquelâ, dein claris distinctisque vocibus aliquem è præsentibus alloquebatur, eum videbat, ejus vel minimos gestus annotabat, cum eo de quâvis re poterat loqui, nisi quòd uni ideæ intenta ad eam omnia revocaret, sed nullum alium aut videbat, aut audiebat etiam vociferantem, quod vix credibile pluries vidi non sine stupore summo, & testes multi superstunt. Res bis aut semel ei acciderat, cùm inexpectatâ morte mater ei dilecta abripitur. Tum primùm cœpit cum mortuâ matre quasi præsenti colloqui, ei respondere, sollicitè exorare ut de sanitate suâ curam suscipiat, hunc vel illum Medicum utpotè præstantiorem accersat; cum eâ, licèt jam ab aliquot annis conjugio juncta foret, de futuro matrimonio sanissimè & puellæ ad morem modestè loquens: Objiciens plura, refellens alia, imò sæpè de præsentibus acerbiora, & quasi in sinum matris

ſecretò multa effundens, locuta eſt. Uno verbo rectè omninò imò & ingenioſè de omnibus loquebatur, niſi quòd circa tempus & præſentiam matris erraret. Nihil in eo delirio periodici fuit, ſed ubi jam acutiùs ſentirent nervi, ſæpè recrudeſcebat, imò bis in die. Nec una fuit ejus forma. Adſtiti deliranti cùm unâ die maritum ſolum agnoſceret, ſed proci non mariti titulo, unde licet fateretur ei ſe à parentibus promiſſam, graviter tamen arguebat, quòd liberiùs lectulo inſideret eique cariſſimam uxorem vocanti, præmaturam increpabat fiduciam. Per horam integram vidi paroxyſmos duraſſe. Hoc tempore oculis apertis & ſtupentibus, circumſpectabat omnia, nil videns, niſi eum quo cum loquebatur. Geſtus orationi reſpondebat, corpus omne laxum habebat, tùm in aliquorum minutorum ſoporem delabebatur, à quo evigilans dormiiſſe ſe credebat, nec ideis affectum animi repræſentantibus, nec memoriâ referente. Cæteroquin ſana erat, niſi quòd ad minimum horreret ſtrepitum, ad viſa & audita expaveſceret amens. Cæteroquin forti animo prædita, & amicis jure dilectiſſima, à menſtruis retentis & ob graviditatis ſuſpicionem malè tractatis, phtiſica evaſit & demùm contabuit. Sed ubi primùm tabe affecta eſt, ita ut febricula exarderet, illicò compoſitus omnis ille tumultus nerveus ſeſe compeſcuit.

Mirum ſanè delirii genus; unde id concludere datur, quàm longè latèque ſimus adhuc, à noſcendis omnibus ſenſûs proprietatibus, quas vel morbus ipſe è Naturæ ſinu depromere valet. Simulque docemur quàm variâ facie diverſâque

larvâ nobis morbus noster illudat. Sic in nobilissimâ muliere vidi facundiam mirè auctam, unde circa abstrusissima quæque cum quadam ἐνεργεία dissereret, quæ, cessante paroxysmo, simplex & nil alti meditans erat. Sic novi hominem qui quidem olim studiis indulsit, nunc ad politica animum appulit, cui febris tertianæ paroxysmo laboranti memoria aucta Horatii atque Virgilii versus oblitos refricabat, dum loquacitate auctâ ipsos effutiret perpetuò. Quid ergo mirum si sæpè vel piissimi homines dum delirant, juramenta, blasphemias, convitia in qualemcunque cum aliquâ ratiocinii specie effutiant. Hîc nihil mutati nec in solidis, nec in fluidis; pulsus integer, sanitas cæterùm illibata & tamen solo nerveo tumultu, homo in animal alterius speciei vertitur, quod in calidioribus æstuantibusque locis, ubi adhuc ariditate loci systema nerveum ad majorem tonum evehitur, si ad effectus vivaciores producendos aptum fiat, anceps & dubius hærebis quid de illâ Aretæi opinione sentiendum sit, posse scilicet fieri aliquandò ut phrenetici vera de futuris vaticinentur. Cappadox enim ille in locis Asiæ calidioribus medicinam exercuit. In quibus omnes & Historici & Viatores consentiunt, amorem, potiundæ cupidinis libidinem, odia, affectus denique omnes animi, ad nostros esse ut est ad favillam incendium, teste vel ipsorum poëseos sublimitate. Sed de his fusiùs loquendi sese dabit in posterum occasio.

CAP. IV.

CAPUT IV.

De Causis Melancholiæ nerveæ.

Ex allatâ Melancholiæ nerveæ descriptione satìs elucescit, sedem ejus quærendam esse in nervis seu parte motum atque sensum in corpore animali excipiente, & acceptum undequaque refundente.

Nec minùs probatum confidimus eam duplicem esse; unam in quâ nervi quasi accensi, ultrà constitutas à Naturâ toni metas, transiliunt & abripiuntur: alteram in quâ extra ordinem, in absurda quæque abnormes pulsisque repagulis, feruntur. Sed utrique id commune est, ut relatio objectorum externorum ad sensorium commune immutetur, unde ex ipsâ rei naturâ infirmitas menti, & quasi quædam judicii vacillatio, exoritur.

In hac igitur nerveæ partis mutatione, remota morbi causa, tota continetur. Sive autem tensionem aut auctam, aut perversam pro causâ habeas, sive pro primario effectu inordinati spirituum animalium motûs, perinde est. Remanent inconcussa quæ ab observatione mutuamur dogmata, suadetque inquisitionis inutilitas ut de remoto causarum harumce examine parùm solliciti, ad ea quæ praxi utilitatem possunt afferre devehamur.

Inquisitionis ergo nostræ argumentum consti-

tuunt causæ evidentes, quæ hinc nerveam actionem intendere possunt; illinc verò eam pessundare. Quævis enim causa Melancholiæ ipsi proprium caracterem afflat, sibique soli singularia inducit symptomata.

Harum aliæ efficientes, aliæ occasionales solùm, recepto in Scholis nomine, dici possunt. Quid utrumque genus in hoc morbo possit, nomen ipsum indicat. Efficit morbum cum causâ occasionali, conditio corporis huic recipiendo apta. Quæ porrò sit illa conditio corporis, præcedentia capita satìs enucleant. Hanc inducunt causæ ipsæ Melancholiæ à longo tempore agentes, & quæ dum corpori insident, ipsum quasi aptant & fingunt ad Melancholiam. Hîc præcipuè jure recensentur, tenella constitutio pravâ educatione præsertim, pravam naturam debilitante. Sed ut omnes causæ Melancholiam inducentes ad eam disponunt, sciendum est dispositionem illam nasci, quoties repetito assultu tabes tarda in corpus sine violento effectu grassatur, tensionemque sensim aut auget, aut pessumdat, dum quasi jus civitatis intra corpus recipit. Patet porrò illud undique causis insilientibus, quæ eò fœcundiores sunt, quò minùs tutum atque munitum est corpus quod adoriuntur.

Prima verò causarum nostrarum procatharticarum divisio erit, in causas universales & in peculiares, cùm hæ singulari tantùm parti incumbentes totam nervorum œconomiam perturbent, illæ verò totam simul machinam sentientem atque mobilem invadant.

Utraque verò classis rursùs in physicas & mo-

tales diſtribui poteſt. Priores ſcilicet à corpore in animam delabuntur ; poſteriores verò in animâ ſedem fixêre , unde illa potentibus imperiis totum corpus concutit , illudque penitùs atque funditùs immutat.

Tum verò genus utrumque nunc hanc , nunc illam Melancholiæ ſpeciem inducit ; ita tamen ut non facilis ſit ſemper diſtinctio, cùm enim hæc in illam facilè degener fiat , facilior erit legenti , quàm ægrotis aſſidenti , diviſio.

Illa porrò omnia actionem nervorum intendunt & exacuunt , quæ immodica ſunt , adeò ut ingentes concitent in fibrarum ſentientium aut mobilium actione oſcillationes , actuoſum enim dicitur omne quod actionem intendit. Hinc latè diffunditur ampliſſimus cauſarum campus , quæ quidem cauſæ dilucidiùs innoteſcent , ſi ordine apud Medicos recepto ad certas claſſes reducantur.

Primum igitur locum inter cauſas ut morborum plurimorum , ſic Melancholiæ nerveæ , ſibi vindicare debet , aëris perpetuo ducti ſpiramine , variata conditio. Hic enim & nos ambit , & ſubit intimiora corporis , & ut vitam impertit , ſic diverſas vitæ conſtitutiones circumfert , ſive qualitatibus agat adſcititiis , ſive contentas intus altè imprimat particulas.

Calor quidem loci in quo vitam ducimus , ſi præſertim aridus ſit , nerveam exſiccat fibram , dum fluidiora omnia exhalare cogit , mirâ quidem , ſi experimentis fides adhibenda ſit , copiâ ; has dum aridiores reddit , de flexilitate detrahat & tenſioni addat neceſſe eſt. Hinc ut exſucci ,

aridi ſunt, macilentique populi quos torret ſolis vicinia, ſic ad ea quæ ſenſilitatem ſapiunt, promptiores jure habentur. Vix poſſis eaſdem ſancire leges de Septentrionalis Europæ incolis quas de Aſiæ Auſtralis populis, ſive laſcivientis imaginationis luxuriem hinc ſpectes, inde verò tarditatem atque hebetudinem ſenſuum, hinc pathematum animi ferociam, inde verò lenitatem atque placatam morum temperiem.

Si conſulas ingenium, prima per Aſiam Artes atque Scientiæ fecêre veſtigia, ſed ne ad ſummum ferrentur gradum effecit, conſtantiæ defectus & laboris impatientia. Poëſis ita illis nativa eſt, ut etiam vel vulgatiſſima vocabula metaphoram ſentiant œſtrumque poëticum referant, etiam auribus noſtris abſonam. Si mores ſpectes, nihil illis ineſt mediocre. Audacia furorem ſpirat, atque ſœvitiem nobis intolerandam; timiditas imbecillitatem. Quæ in Orientalibus Hiſtoriis ſcelera leguntur, barbariem vix credibilem animo objiciunt. Quæ virtutis atque ſophiæ exempla narrantur, ultrà humanam ſapientiam conſtituta creduntur. Pietas ibi fanatiſmo contaminatur, ſapientia fabulis occulitur, Scientiæ myſteriis involvuntur. Hic amor inſanus & nullis revocandus præceptis, docuit clauſtris atque ſeris pulcherrimam humani generis partem obſerare, atque in unius dominium reſervare. Hîc verſat adeò imis in oſſibus igneum ſtimulum durus amor, ut nec intentatæ minæ, nec ipſum mortis periculum valeant à propoſitâ flammâ avocare. Hîc animi affectus opio ſedandi ſunt. Hinc nullibi alibi magis exquiſitum reperitur Melancholiæ noſtræ ge-

nus, docentibus ſic Aretæo, Galeno, Bontio, Proſpero Alpino, & Arabibus fermè omnibus, præcipuè verò Avicennâ, qui tres Melancholiæ prorsùs nerveæ ſpecies diſtinctè deſcripſit.

Verùm in aſſuetis arida cœli iſta temperies, quaſi nativa & jus civitatis adepta, occaſionem Melancholiæ parit potiùs quàm Melancholiam ipſam. Verùm qui ei non aſſueti, ſive divitiarum ſtudio, ſive ita tulerit fortuna, ad hunc æſtum ablegantur, non ita in Melancholiam nerveam incidunt, ut non graviores experiantur morbos. At hunc quoque; & ad illum quidem gradum, ut quaſi inſani & merè deliri fiant; imò ſæpè præfracto & concuſſo penitùs nervorum tono, acutiſſimis morbis phrenetidi, cauſo, tanquam ſequela relinquitur; animi affectus violentos, imò & labores immodicos excipit. Ea infelicitas pluribus, ſic narrante mihi Gallico Conſule in Aſſyriâ, Meſopotamiâ, Indiiſque accidit; ſed præſertim magno meo dolore incidit in virum mihi amiciſſimum & meliori ſorte dignum, qui Botanices amore raptus, dum furente Syrio radiis ſolis expoſitus, ipsâ meridie plantas legit in Cypro inſulâ, Cauſum vividiſſimum contrahit, à quo eò inſaniæ melancholicæ devectus eſt, ut valens vegetuſque ad omnia etiam Scientiarum opera, avitam religionem, Mahometi dogmatibus fidem dans, ejuraverit; nec mentem recepit priùs ſerâ pœnitentiâ, quàm ad loca temperatiora pervenerit.

Hinc apud hoſce populos non frequens tantùm morbus noſter, ſed gradu vehementiſſimus eſt. Hinc familiare eſt ipſis adeò imaginatione

percelli, ut delirent circa aliquod objectum amatum, unde ejus potiundi gratiâ vulnera sibimet ipsis infligunt. Non alibi religionibus atque minis Vatum percelluntur fortiùs. Ipsi eorum Vates Bonzæ dicti, eò imaginatione evehuntur, ut absurda, imò sæva, religionis gratiâ perpetrent, in furorem rapti per vertiginem: hinc extases, hinc vigilantibus somnia, quæ vel stricto defendant ferro. Apud ipsos musices effectus enormis, unde incantamenta dicta, carmina, incantare & carminare sumpserunt originem.

Caloris quidem illius urentis & corpora exsiccantis actio ad otium invitat, & inducit segnitiem quandam, cùm labor multò magis defatiget, sed ab ipso otii sinu, cientur in motus enormes nervi, tum propter ariditatem ipsam, tum propter conditionem alibi memoratam; Adsit modò Melancholiæ seminium vel levissimum, & in hac certè miserrimâ vitæ humanæ conditione non deesse debet.

Frigidioribus quidem regionibus non adeò familiaris est Melancholia, vehemens saltem & exagitata furiis. Sed ut omnia sensu reguntur in corpore, quæ non aguntur mechanicè, potest ex eâdem causâ post æstates fervidas erumpere, utpotè vehementiâ inassueti sensûs concitata.

Prætereà verò aliæ sunt causæ quæ melancholicis atomis inficiant aërem non adeò evidentes, sed solis effectibus pernoscendæ. Tales sunt mineràrum vicinia, halitus è paludibus noxiis bituminosis, dum aërem inficiunt, Melancholiæ favent, quòd forsan una est è causis cur sua Britannis competat Melancholia nervea.

Frequentiſſima cauſarum claſſis poſt calorem aëreum, à victu repetenda eſt, quæ tamen plus in humorali Melancholiâ inducendâ, quàm in hac noſtrâ nerveâ poteſt.

Conſtat diœta hominis ſani ex cibo & potu ad ſe collatis. Actionem ſuam illi exerunt in os, ventriculum, inteſtina, antequàm in chylum vertantur. Verſa in chylum ſanguini rursùs infunduntur. Paulatim & repetito humorum circuitu, tuſa, mixta, denſata tandem in humanos vertuntur humores.

Copiâ quidem ſuâ gravant ventriculum, primuſque hic eſt aut ingluviei, aut debilitatis in ventriculo effectus, ad cauſas peculiares ablegandus.

Qualitate verò ſuâ ſi acres ſunt quæ in nutrimentum cedunt materiæ; ſive acrimonia hæc muriatica fuerit, ſive acida, ſive cujuſcumque generis; tum vellicare fibras nerveas poſſunt. Poſteà verò ſi ſolidorum vis, ſi naturæ robur, ne mechanica inde naſcatur læſio, obſiſtat, morbus nullus alius exorietur præter Melancholiam, quæ à functionum gravamine pendet, alacritatemque ſanitatis comitem deſtruit. Si lenta illa perpetuaque fiat nervorum vellicatio, poteſt inde naſci Melancholia nervea, ſæpiùs tamen in humoralem degener.

Sed ſi ab alienis à cibo condimentis nomen & titulus alimenti uſurpetur, nihil frequentiùs Melancholiam creat, quàm abuſus ſpirituoſorum liquorum, qui non uno titulo morbos invehunt, & noſtram Melancholiam ipſis quaſi præviam. 1°. Quòd acrimoniâ evidenti polleant. 2°. Quòd

dum liquoribus noſtris inflationem, rareſcentiam & turgeſcentiam conciliant, nerveas diſtendunt fibras. 3°. Quòd exactâ earum actione vaſis relinquant collapſum, quibus dum non ſatìs fulciuntur nervi, oſcillationibus variis & inconditis trahuntur. Unde difflatâ etiam eorum vi nocent.

Ad ſpirituoſa revocari poſſunt quæ venenorum aut medicamentorum titulo ingeſta, mutationem in nervis pariunt melancholicam. Sic morſus Tarentulæ araneæ ita ad nervos pertinet, ut ſoli inſtrumentorum muſicorum ſono eorum oſcillatio debeatur reſtituta. Non minorem hujus morbi mineram ſecum fert opium. Hoc trepidatione atque titillatione quâdam nervis inductâ, ſimul humores rarefaciens, alacritatem quidem corpori & quaſi fallacem & lenitate ſuâ deluſoriam pacem infert, at nervis, ſi in habitum tranſierit, eaſdem inſidias ſtruit atque ſpirituoſa liquida. Unde ubi lex vini uſum interdicit, ſupplet illi opium. Tantæ molis eſt humanæ genti rationem aliquandò ſopire & malorum oblivionem quovis pretio mercari. Huc etiam referenda eſt illius *Bangue* actio, ſeu ſolani furioſi, quòd Indos in ebrium furorem adeò concitat, ut ſæpè ex illius uſu miſerè moriantur, aut ſaltem ſtupidi atque imbecilles evadant. Unde ſævus ille & verè Aſiaticus mos apud Reges Indos valet, ut fratres, aut ſceptro invadendo proximos, temulentos illius uſu atque veſanos reddant, teſte gravi autore Bernerio.

Quædam ſunt etiam venena quæ nervorum actionem evehunt; intendunt, & indè errorem

menti conciliant. Talis eſt error ille qui confectionis Anacardinæ uſui ſupervenisse legitur; nam dum quaſi ſtupidus in ingenioſum verſus legitur, ſuſpicari inde facile eſt ingenioſo in furorem abeundum fore. Verùm licèt hiſtoriolam hanc pro fabulâ habendam non vetem, tamen certum eſt acribus, ſalſis, piperatis, aromaticis, odoratis quibuſcunque, moſcho, croco, à quibus vis narcotica non abeſt, ubi febrem non inducunt, poſſe tamen tonum fibrarum evehi, nerveamque induci Melancholiam.

Hinc alius cauſarum univerſalium ordo naſcitur. Vacuationes ſcilicet aut nativæ, aut Arte productæ, ſi repellantur, aut à Naturâ negentur, novus fit fibris tonus, aucta aut peſſumdata undè naſcatur actio. Nulla frequentior eſt Melancholiæ nerveæ cauſa in puellis, quàm eruptionem molientium menſtruorum ſuppreſſio aut retardatio, nulla in adultis vulgata magis, quàm hœmorrhoïdum refluxus. Quantumvis enim Melancholiam humoralem utraque minitetur retentio, priùs tamen agunt, ſive dum diſtendendo, ſive dum irritando acuunt nervorum actionem. Idem ſentiendum de fonticulorum, ſetaceorum, ſudorum, aut cujuſcumque criticæ & ſalutaris vacuationis ſuppreſſione.

Difficiliùs forſan intelligetur quî fiat ut inter certiores hujus noſtræ Melancholiæ cauſas recenſere poſſimus, nimias vacuationes ſeri, ſanguinis, urinæ, alvi, ſeu per morbum, ſeu per præpoſteram ſudoriferorum, catharticorum, applicationem, ſeu demùm per vulnera talis virium diſſlatio fiat. Nulla tamen cauſa aut conſtantior aut

efficacior, si harum vacuationum aliqua supervenerit inassueto. Verùm notandum est omne subitum in corpore humano violentum esse, & collapsum fibrarum eas ad tensionem idcircò incitare, quod in hoc collapsu, virium tenor infirmatus, jam nesciat harmonicè agere. Adeòque sibi mutuum robur dum fibræ non præstant ideis novis mens jam percellitur, quibus abnormes motus correspondent. Prætereà debilitatum corpus totum est in nixibus, nihil verò in effectu, undè angor, mœror, metus, mœstitia. Certè dudùm notatum est vulneratos & sanguine exhaustos Heroas, fieri pusillanimes, viribus corporis exhaustis. Ab eodem principio intelliguntur nimiæ atque præposteræ Veneris effectus, in junioribus præsertim, quæ quidem eò certiùs Melancholiam nerveam inducit, quò liquor effusus, pretiosus magis & nervis roborandis efficacior.

Hæc summa causarum Melancholiæ capita universum earum rerum quæ ex parte corporis ad eam concurrunt inducendam, ambitum comprehendunt. Nunc ipsa nos tractatio ad illas devehit, quæ mentem ipsam occupant, de quibus fusior habenda tractatio, cùm è directo nostrum morbum procreare valeant.

Harum quidem actionem ita palàm enodare, ut nihil omninò enigmatis solvendum supersit, impossibile est, cùm scire omninò nefas sit, in quo constet substantiæ spiritalis cum corpore commercium. Sed observatione res peragenda est, adeòque de inutili inquisitione parùm erimus solliciti.

Cùm verò mens agit, actio ejus in corpus

refunditur. Sive sese in aliquo immergat tota objecto, sive doleat, sive demùm animi affectibus extra tranquillum atque pacatum Naturæ ordinem abripiatur.

Quoties igitur quivis alicui objecto ita attendit, ut sit totus in illo, tum mentis attentionem noscit exprimere docta Pictorum manus, qui ab externis corporis lineamentis mentem ipsam exprimunt. Omninò scilicèt differt tùm figurâ, tum membrorum positurâ, à viro qui languidulus & iners nihil omninò ageret. Oculi obtutu fixi, artus immobiles, functionum omnium languor, cum aliquâ constrictione, denotant auctum esse fibrarum omnium tonum, in facie præsertim, vibratilitatemque auctam. Hinc gestus exoriuntur rei meditatæ adaptati. Hinc etiam res antè animo benè perceptæ atque peractæ, & meliùs & certiùs operari se sinunt. Tum etiam experientiâ compertum est quòd quò magis mens meditationi erit assueta, ita etiam & meliùs & faciliùs meditabitur, ut exercitio habitus acquiritur.

Habitus etiam hujusce tensionis per meditationem auctæ, tensionem immodicam ita inducit, ut de omnibus vel levissimis causis, in meditationem ruant homines, mentis errore. Fiunt melancholici cùm mens plus justò sese afficiat, & motus indè correspondentes in corpore concitet. Hinc Litteratis, Jurisconsultis, Geometris adeò familiaris est Melancholia nervea, si præsertim objectum circa quod meditatio fertur, eos aut amore aut odio afficiat.

Dolor verò qui in importunâ & vehementissimâ mentis sensatione consistit, tristes omnes

animi affectus secùm advehit. Si Naturâ major vires omnes & mentis & corporis prosternit funditùs, spasmus, gangræna, mors brevì eum excipiunt. Sed sæpè tristem, etiam abactus & expulsus suî relinquit memoriam, verè melancholicam; hinc metus, mœror, animi atque corporis debilitas. Si præsertim crebrò repetens, lento conficiat duello, potiùs quàm sævitie cruciatuum.

Sed ex Melancholiæ causis nulla alia frequentior, aut evidens magis, quàm quæ ab animi affectibus pendet, à quibus nullus est adeò ferus, aut adeò sapiens, ut sese immunem possit jactare.

In duplicem quidem & oppositam omninò classem dividendi sunt. Vividi sunt alii, & hominem ultrà rationis metam rapiunt.

Primus est ira furens, quæ hominem convellit, & eum fibris tonum addit, ut non geminatis tantùm, sed multiplicatis in immensum viribus, in hostes feratur homo, cujus stimulos incendunt, nunc clamor adstantium, nunc tympanorum sonitus & tubarum clangor; ita ùt si sæpè repetitis excitetur de causis, furor ille brevis; nascatur in homine ferox barbaries, quæ ipsum feris potiùs quàm homini in societatis commoda nato assimilet.

Quantumcunque verò iræ furentis effectus, ad maniam & furorem deducat potiùs quàm ad Melancholiam, quoties impotens suî fit aliquis, adest error mentis, qui vel levissimâ de causâ refricatus, in habitum vertitur. Iracundus semper, aut negata dolet, aut sibi contumeliam illatam fingit, mordetur animus, frendet fremitu corpus, incenduntur oculi. Deos hominesque ira-

cundus incuſat, fit Melancholia quæ quaſi baſin morbo præbet, erumpentibus hinc indè injuſtiſſimi furoris paroxyſmis, quaſi Melancholiæ mania conjuncta foret.

Alter è vividis animi affectibus eſt immoderata lætitia. Ei quidem ſine moderatione ſeſe tradere in hac rerum humanarum inconſtantiâ, levis eſt ingenii & jam ad errorem nati; ſed ſi inſperata ſit illa, ſi animum imparem ei ferendæ occluſerit & ita oppleverit, ut jam ad alia omnia cœcutiat, ita fibras ultrà tonum diſtendit, ut vel leviſſimi infortunii ſit impatiens. Sic inſanos anno hujus noſtri ſæculi vigeſimo, quo everſis multorum opibus, inſperata quibuſdam arriſit fortuna, multò plures ab auctâ quàm ab imminutatâ opum vi, inſaniiſſe vidit cl. Meadius.

At certè ſi quis ſanæ mentis in vanitatem rerum illarum humanarum, ſapienti oculo introſpexerit, ridebit ſanè quàm parum ſtet promiſſis fortuna ſterilis veri; mirabiturque quantum de communi ſenſu detrahant divitiæ, undè inexpleta cupido lucri, amiſſi querimoniæ, quæ mala neſcit pauperculus. Et id experientia confirmat; nam eos qui de pauperibus divites evasêre, videas ferè omnes melancholicos eſſe, ſeu quòd acutiorem ſenſum exciverit lætitia, ſeu quòd ſuis confidenti opibus, quòd antè vix moleſtum fuerat, evadat intolerabile.

Ex ſimplicioribus iſtis complicatis inter ſe, alia naſcuntur pathemata, ut amor & immoderata coeundi cupido, quæ ſexum utrumque ſæpè præcipitem agit,& eſt teterrima belli cauſa. Inſunt in eo ſpes, angor, zelotypia, bellum, pax rur-

sùm. Sæpiùs tamen à vividis exorſus amor exordiis, atque vehementibus animi affectibus, in tardos abit & lentos.

De ſecundo illo affectùum genere quos tardos ideò vocamus, quia omnem videntur functionum ſingularum actionem tollere, non eſt quòd longiori tractatione agamus. Per ſe mœſtitia, metus, aliæque hujus generis affectiones melancholicæ ſunt, & tonum non ſolùm novum impertiunt fibris, ſed tonum, ut ita dicam, melancholicum.

Ne credas enim, ut quorumdam opinio eſt, ſupprimi ab inertiâ in hiſce mentis motibus tonum fibrarum. Strictæ ſunt illæ atque convulſæ, & præ ſtricturâ actioni impares. Hinc eſt quòd curæ leves loquantur, ſtupeant ingentes; hinc eſt quòd arrigantur horrore comæ, vox hæreat faucibus, gelidusque coeat, ſeu concreſcat præ ſtricturâ fibræ, ſanguis formidine. Hinc timor exanguis, hinc cordis tremor & palpitatio, hinc levis pedibus timor addit alas, quas gravis ſupprimit.

Affectus illi repetiti omnes in habitum vitioſum vertuntur, furtimque in Melancholiam delabuntur, quæ agitat & verſat undequâque debilitatam mentem. Melancholia autem illa habitum affectûs undè primùm nata eſt refert. Nec minùs indè intelligitur cur meditabundi & attenti uni objecto homines, ſi affectibus animi corripiantur, adeò facilè in Melancholiam vertantur. Quod quaſi endemium & ingenitum Anglis vitium dicitur.

Eæ quidem cauſæ quâ ratione poſſint Melancholiam ſimplicem inducere ſatis intelligitur.

Nec nova causarum series invenienda est, ut alterius seu ejus in quâ nervorum actio pessumdata est, elementa inveniamus. Differt enim hoc secundum genus à priori, quantùm differt actionis intensio ab ejus perversitate; sed perversio illa atque confusio supponit semper auctum aliquatenùs tonum. Coincidunt ergo causæ, nec nisi levibus abludunt differentiis.

1°. Enim Melancholia simplex ad hunc gradum aucta, quo de ratione detrahat, in secundam it degener: cùm sensilitas universìm aucta, causas tamen inæqualiter agentes admittat, & pariter inæquales effectus in corpus refundat.

2°. Verò causæ omnes memoratæ, si discordes agant, & oppositâ & contrariâ actione in corpus ita incurrant, ut ab excessu ad directè oppositum effectum præcipiti gradu ferantur, jam non uniformi actione nervos intendunt, sed divellunt quaquâversùm, & ut verbis usitatis utar, convellunt. Fit ex memorato alibi mechanismo mobilitas summa, sed abnormis, cujus exempla præbet hypochondriaca affectio, hysterica labes, & reliqua mala quæ ab inordinato spirituum motu in Scholis repetenda dicuntur.

Ab illâ alternante causarum efficaciâ ingentia nervorum mala sæpè pendent, quæ simul animo debilitatem & corpori convulsionem inducunt. Infames sunt in Armeniâ, teste Tournefortio, noctes gelidæ, quæ diei æstum furentem excipiunt & nerveas fibras contrahunt, colici doloris, rheumatismi nomine, per ustionem atque ignis applicationem sanandi. Quod & Japonensibus familiare. Imò etiam, Athenæi testimonio,

olim in Phrygiâ ſciaticæ affectiones per Muſicen ſanatæ fuerunt. Ab alternis caloris atque frigoris inſultibus apud nos, familiaris eſt puteorum mundatoribus, Tetanos convulſionis genus, celeri morte exitiale. Malum apud Indos & Orientales non infrequens, quibus in locis varias vices experitur intra breviſſimum tempus athmoſphæra, in Europâ verò temperatiore, ad artifices quoſdam ablegatum.

Alternæ pariter affectuum animi ſeſe mutuò excipientium vices tonum partium pariter infringunt atque peſſumdant, cùm nihil magis cognitum ſit experientiâ, quàm quòd partes variæ à variis afficiantur animi affectibus. Hinc qui ſubito terrore correpti, poſteà ad lætitiam converſi ſunt, ruptâ cordis motuum harmoniâ, cor mobile habent, ita ut ad timorem vel minimum motum tremat atque palpitet. Hinc nulli ſunt homines qui Melancholiam faciliùs capeſſant, quàm qui levis & inconſtantis animi, vitæ inſtituta ſine conſilio ſumpta, temerè pariter immutant, nunc in Ariſtippi præcepta delabentes, nunc Stoïcæ ſeveritati addicti; hodiè magna omnia loquentes, Reges atque Tetrarchas, cràs menſam tripedem, concham ſalis puri & togam craſſam ſibi ſatìs habentes. Debilitas melancholica ferè ineſt illis qui à ſceleribus in ſuperſtitionem, à ſuperſtitione in ſcelera devehuntur. Nec ſcaturigo minus eſt peſſumdandis nervis idonea, in illis quos, dum malè patratorum conſcientia remordet, illicò, omiſſo medio, vitii fuga in auſterum vitæ genus non terroris vacuâ mente, præcipites ita agit, ut ſibi vel minima delinimenta recuſent; tantæ enim

mutationi ſuſtinendæ mens impar, & corpus nimiùm imbelle convellitur, concutitur, & totum ſubvertitur.

Illud mihi exemplum præbet vir ingenioſus, qui cùm juveniliter ſeſe & Veneri, & vino, & comeſſationibus omnis generis tradiderit, vitæque exercitatæ ſimul & voluptatum illecebris plures per annos inquinatæ; illicò ſubitâ pœnitentiâ ſeſe, & ſtudiis altioribus, & pietati auſteræ totum ſacravit. Hinc brevì in peſſimam incidit Melancholiam, ſeſe quovis morbo laborantem credens, & peſſimis capitis doloribus correptus quoties nimis indulgeret aut ſtudiis, aut orationi. Nec res mira foret viſa cuicumque audiiſſet narrantem, quot & quanta intùs pertulerit certamina, quot & quantis cupidinum aſſultibus ipſi fuerit obſiſtendum.

Objiciatur forſan, & quidem ipſo Hippocrate rationi ſuffragante, alternis hiſce viciſſitudinibus fibras roborari, reddique induratas, & mutationibus experiundis aptiores. Aſſentiemur quidem ſi res intra illos fines contineatur, in quibus rectum conſiſtit. Sed facilè virtus in vitium it degener. Si ſensìm indurentur fibræ, omnia vel maximè violenta diſcent pati, ſed ſi abſurdis violentiſque motibus convellantur, ipſius etiam convulſionis habitum induunt fiuntque in malo conſtantes.

Prætereà verò ut utriuſque Melancholiæ nerveæ nexus meliùs intelligatur, nonne aucta imaginatio in ipſo ſuo augmento perverſa eſt, quatenùs falſa ſibi fingit & pro veris effutit. A vitiatâ imaginatione nonne ſpaſmi imitando intra corpus

nafcuntur ? Ecquis dum violentè vomenti homini affidet, fimiles nixus non experitur ? Quin etiam durum videtur illud negaffe aliquid à matre utero gerente, in nervos fœtûs quafi novo genere contagii afflari. Refert Digbœus Jacobum Primum, Angliæ Regem, alioqui fortiffimum, diftrictum gladium femper exhorruiffe, dum eo Scotiæ Regina mater gravida, videt confodi ante pedes ejus provolutum Amafium. Vidi juvenem tremore miferando correptum, qui caufam fcifcitanti refpondebat, id fibi à matre communicatum, quæ gravida maritum intra ipfos lufus fubitâ morte pereuntem exhorruerat. Novi virum quem fubitò videas exanimari fi coram ipfo longiùs de operatione Chirurgicâ loquaris. Uno verbo, quofcumque videas, & plures occurrent, feles, canes, aves, araneas expavefcêre, eos vitio imaginationi laborare, adeòque Melancholiæ reos pronuntiabis. Sæpè nativâ conftitutione, fæpè memoriâ rei in infantiâ peractæ novas imaginationi lædendæ vires fufficiente.

Hæ funt præcipuæ caufæ univerfales quæ utrique Melancholiæ nerveæ aditum præbent, undè noftra devolvitur inquifitio in peculiares, quæ fcilicèt parti alicui affixæ totam convellunt machinam.

Circa has duo notanda funt. 1°. Nullam hîc de primâ feu fimpliciore Melancholiâ rationem habendam effe, cùm caufa fingularis inæqualiter neceffariò agat, & univerfum fi afficiat corpus, illud faltem inæqualiter occupet. 2°. Hîc non adducendas effe eas caufas, quæ fuî tranflatione valeant in hanc illamve partem ferri atque diva-

gari, cùm morbum conſtituant à Melancholiâ diverſum, ſed eas tantùm quæ à nervis unius partis affectis, quaſi irradiatione, aut vibrationis continuatione, partes alias afficiunt. Has autem ad ſequentia capita reducemus.

Primum conſtituet, irradiatio quæ à ventriculo orta, in omnes partes ita fertur, eoque impetu graſſatur, ut non abſurdè à neotericis quibuſdam pro centro ſensûs atque motûs habeatur. Alterum quæremus in obſcuro hepatis lieniſque ſenſu. Tertium à renibus. Quartum ab organis utriuſque ſexûs genitalibus. Quintum verò ab ipſius cerebri aut ejus membranarum vitiis.

Iis adjungi non poſſunt licèt ſæpè Melancholiam nerveam mentiantur, quia alios conſtituunt morbos, labes Venerea, ſcorbutica, & alia hujuſmodi venenorum intùs enatorum genera.

Nullum eſt inter animalis corporis viſcera quod potentiùs exerceat in nervos imperium, ſtomacho. Dolor ejus totum hominem uſque ad convulſiones ſubvertit. Illâ ſolâ causâ linquuntur ſæpè animo mulieres & viri fœminei. Nullum adeò viſcus odiis antipathicis ſubjicitur. Frequentiſſima habetur jure meritòque dolorum capitis cauſa. Virum novi qui ſi amygdalas ſaccharo obductas intra ſtomachum acceperit, dolet capite, angitur, melancholicus incedit plures per horas. Mulierem novi quæ oryzâ manducatâ in palpitationes cordis injicitur enormes, aut vomitu perſanandas, aut concoctionis toto intervallo perferendas. Imò narrabat mihi nuper Aulicus, ſe triſti occupatum per anni integri ſpa-

tium mentis errore, solis persanatum fuisse stomachicis.

Jecinoris, lienisque affecti ferè semper Melancholia comes est. Sed tum pro symptomaticâ haberi potest. Imò in hisce visceribus, ut alibi dicetur, latet humoralis Melancholiæ officina dives malorum. Sed de his loquendum erit fusiùs in alterâ hujusce nostri operis parte. Quam verò renibus malè se habentibus,imò & in renali calculo extitisse vidi, nullo interim alio foràs prodeunte calculi symptomate, pro nerveâ Melancholiâ haberi velim. Attentiorem inter causas Melancholiæ singulares tractationem meretur, quæ à cerebro dependet. Per se enim Melancholiam nerveam potest inducere primariò affectum. Imò protractior meditatio in ipsam cerebri arcem videtur agere primariò.Ex clarissimi Mekelii observatis huc usque tamen vix cognitis, videtur in maniacis & melancholicis plerisque substantia medullaris cerebri atque cerebelli, ad stateram levior fuisse. Verùm alia cerebri vitia malum hoc important. Vidi virum gravibus confectum laboribus & ingenti ingenii impensâ defatigatum, nullo alio morbo laborantem per annos integros, præterquàm Melancholiâ gravi, hæc subitò in lethargum abiit, mox in mortem. Hujus in aperto cadavere bullula ingens aquea corpori calloso insedisse visa, quâ functiones pedetentim labefactarentur; forsan aliquandò latex exundans fibras, & comprimit, & extendit; undè curiosa illa ab illustri Meadio scriptis consecrata observatio, viri qui alternis hydrops, alternis maniacus evadebat, altero alterum pel-

lente morbo. Saltem in arte non novum eſt ab herpete retropulſo maniam naſci, irritante fibras ipſas cerebri, veneno; ſimili malo ægrotantem, artificioſa ſcabiei inſertio ad priſtinam ſanitatem reduxit. Quibus cauſis altera meritò poteſt adjungi, de quâ tamen nil certi dicendum habemus, mala capitis à nativitate conformatio, quæ ut ſtupiditatem creare, ſic etiam habitum melancholicum poteſt inducere.

Sed nullæ partes Melancholiæ nerveæ adeò feraces ſunt, ac illæ quæ aut recipiendo, aut ejiciendo ſemini, in utroque ſexu à Naturâ formatæ atque effictæ ſunt. Horumce organorum in utroque ſexu actio erethiſmum ſupponit, adeòque ſenſum exquiſitum; undè omnis cauſa acredinem inducens erethiſmum hunc auget, tenſionem addit, quo totum corpus concutitur; cùm nulla ſit pars aut motûs, aut ſensûs capax, quæ non aliquid in cupidine Venereâ conferat. Nonne fervens amor, & libido quæ ſolet matres equarum furiare, errorem ſimul mentis & nerveam infert Melancholiam. Nonne veſanus haberi ille poteſt, quem, dum rapit in abrupta amor improbus, reclamare non poſſunt aut pudor, aut propinquorum amor, aut verecundia ad virtutem ſtimulatrix.

In his certè caſibus ſæpiùs Melancholia pro ſymptomate haberi poteſt, hinc adeò exoptata phtyſicis, licèt eos adeò promptè conficiat Venus. Vidi mulierem peſſimo ſcorbuto laborantem, conceptam à morbo cupidinem, per antiſcorbutica deponere; & notum eſt ab omni ævo, ſine Cerere & Baccho frigere illam. Sicut &

hodiè ſcimus aliquandò in effœtis & vietis cantharidum uſu exſuſcitatam fuiſſe, præpoſtero, imò ferè ſemper lethali conſilio.

Sed quanquam enata ab hiſce cauſis Melancholia principem morbum non conſtituat, alii ſunt homines quos ita miſerè effinxit Natura, ut per ſe in furias ignemque ruant, nec in præceps vitium abreptos, aut præcepta, aut lex animi motibus imperans, poſſit cohibere. Hi toto corpore tenſi, melancholici ſunt, imò & impendet miſerrima illa ſpecies, quæ hinc ab exhauſtis viribus, illinc à remordentis conſcientiæ aculeis pendet, necnon ſimul à repetito erethiſmi atque ſpaſmi habitu. Undè brevì in peſſima mala aguntur infœlices, nec minora quidem, ſi cùm jam natura peſſumdata eſt & fræna vix admittit, novam illi ſubitò & ſine gradu violentiam inferunt, præteritorumque ſcelerum, in præſenti melioris vitæ inſtitutione ſupplicia adhuc luunt.

CAPUT V.

De Signis Melancholiæ nerveæ diagnosticis.

CUM Melancholia nervea à diverso causarum impulsu pendeat, variis illudat formis, larvamque diversorum malorum amet assumere, satìs intelligitur quantùm intersit Medici eam è latebris educere, latitantisque vestigia odorari, tum ne terrorem immeritum incutiat, tum ut Protheo injiciantur vincula.

Ut igitur certam firmamque possimus obtinere diagnosim, ea apprimis signa investiganda sunt quæ ipsam præsentem demonstrent, eâ absente desint; quæque ergo ejus essentiam constituant, & ab aliâ quacumque labe distinguant.

Hæc verò ea sunt quæ tractationi nostræ, ut & ægrotantium curationi basin præbent atque fundamentum, ad quæ denique reliqua referuntur. Alia signa diversè enitescunt pro diversitate agentis causæ; hæc verò quæcumque sit causa quæ Melancholiam nerveam protulerit, ei semper comites & asseclæ ex rei necessitate esse debent.

Semotâ igitur & ad aliud caput ablegatâ causarum diagnosi, symptomata quæ Melancholiam nerveam præsentem, aut pro vario gradu imminentem arguunt, quatuor capitibus comprehendemus.

Ea sunt, primò, mentis debilitatæ error, seu mutata relatio mentis ad objectum quodcumque, sive à sensibus externis suppeditatum, sive

in ipſo intimo ſenſuum internorum promptuario enatum.

Secundò, motuum pariter animalium nova & relationi externæ minùs correlativa eruptio, ita ut motus illi jam non ex ordine Naturæ peragantur, ſed inconditi fiant, ita ut aut ideæ abſurdæ reſponſent, aut conditioni partis mobilis mutatæ.

Tertium nobis indicium ſuppeditabunt excretiones naturales, ſine ullâ causâ mechanicâ mutatæ atque perverſæ, ita ut mutatio illarum nulli cauſæ poſſit tribui, præter nervei ſyſtematis mutationem.

Quartò demùm ipſa poſt tonum auctum aut ex parte ſentientis partis, aut in ipſo mobili fibrarum genere ſuccedit neceſſariò, divulſis diſtractiſque fibris, atonia. Quæ nobis difficillimam inveſtigantibus diagnoſim quartum præbebit inſtrumentum. Quibus ſignis freti jam à vero aberrare non admodùm verebimur.

Licèt enim quatuor illa ſigna non eodem gradu quemlibet melancholicum infeſtent. Tamen certò pronuntiare audemus nullum eſſe melancholicum verè nerveum, in quo non concurrant aliquatenùs, aut ſaltem in quo non ſeſe mutuò excipiant; exemplo liceat rem confirmare Melancholiæ in leviſſimo gradu conſtitutæ.

Vocabar non ita pridem à Gymnaſiarchâ quodam ad inviſendum juvenem ſexdecim annorum, quem triſtitia ſine ullâ, ut videbatur, causâ invaſerat. Hinc non illibatam ſanitatem ſuſpicabatur Vir vigilantiſſimus; parum ipſi inerat appetitûs, triſtis incedebat, oculi cavi, arcuata ſu-

percilia. Ipſe de morte proximâ plura effutiebat. De nullo corporis dolore aliter queſtus. Lecto compoſitum tactu luſtrabam. Miratus ſum ſublata prætermodùm hypochondria. Sciſcitatus an aliquid in naturalibus vacuationibus mutati eſſet, eam vim ſæpe effluere urinæ narravit, undè ipſe quaſi debilis propè in agendi impotentiam delaberetur. Ipſi melancholicum eum eſſe declaravi; quænam cauſa eâ in ætate malum inſolitum importaſſet interrogans, tum ille multa de Præceptore conqueſtus qui ipſum puerilibus excepiſſet loris, hinc mutationem Magiſtri neceſſariam pronuntiavi. Quâ factâ ſimul diluentibus & balneis adhibitis, brevì convaluit.

In hac certè hiſtoriolâ leviſſimum erat morbi noſtri genus. Nullum tamen eorum ſignorum abfuit, quæ evidentiùs & manifeſtiùs in majori morbi gradu eluceſcunt.

Illa igitur nunc nobis attentiùs luſtrare licitum erit, eaque ad dilucidiorem præſtandam diagnoſim ponderare.

Mentis quidem error à quo potiſſimùm prima Melancholiæ ſigna petuntur, gradu ita differt, ut in quibuſdam caſibus vix adeſſe videatur, in graviſſimis verò, aut ſubitò ingruentibus, pro phrenitide vix non habeatur.

Leviſſimus eſt, nimia ſenſilitas, cùm quis à timendis nimiùm & ultrà virilem conſtantiam terretur, & à moderatione alienus, gaudet nimiùm ſerenis rebus, dolet nimiùm adverſis. Tunc mens errat, ſed ita levi defectu, ut rationem errori rectè prætexat. Imò in multis hominibus quaſi nativa eſt hæc nervorum conſtitutio. In hac le-

vissimâ nerveâ sensilitate, natura seu juris est, & ad vitæ institutum refertur. Sic viri probitate insignes, ævi malitiam duriùs coarguunt. Μισανθρῶποι fiunt. Reformidant acriùs paupertatem divitiarum cupidi: pro dulcibus amoris illecebris zelotypiam mutuantur amatores. Litterarum studiis dediti, corruptam scribendi normam præsenti ævo incusant, & nil nisi præterita laudant aut amant. Hi omnes sæpè lætitiâ extrà se feruntur. Sed cùm nil æquale habeant, importunus citò adest ad mœrorem reditus. Gliscit sensìm malum, & dum error errorem parit, brevì veritas illusioni locum cedit, cujus effectus est ut omnia majora aspiciantur quàm fert ipsa Natura, & ut comparatione rem expedire liceat non aliter quàm cùm sonoris locis vox excepta indèque reflexa, gravissimum sonitum producit; sed meliùs adhuc conferri potest primus nerveæ sensilitatis auctæ gradus cum puerilibus pavoribus, quæ sibi per noctem fingunt visa aut exaudita rerum monstra.

Ille autem mentis error, sine ullâ febre, sine ullâ læsione mechanicâ atque organicâ functionum, pro varietate causæ, nunc leniùs sæviens & quasi in habitum versus, per se durat; nunc per paroxysmos recrudescit, tuncque multò ferocior est. Sed semper suâ simplicitate ab aliis deliriis distinguitur. Vix enim rationis usum adimit, & ad se revocatus homo non modò se delirasse non confitetur, sed prætexere causam rationalem delirio quærit, quanquam se plus justò sensilem agnoscat. Interim enitet semper aliquid quod statui naturali etiam evecto non concordet.

Sive quòd illa mentis concussio iisdem horis revertatur quotidiè, sive quòd spasmi aliquid secum invehat; sive etiam quòd semper circa idem objectum versetur, aut demùm quòd à præsentiâ alicujus objecti advocetur, non ab alio; quæ omnia & singula aliquam mentis læsionem significant.

Ubi verò discordes fibræ, objecta externa, non jam qualia effinxit Natura, sed aliquâ deformata labe, animo objiciunt, non difficilis quidem est diagnosis, sed morbum tenaciorem magis inveterascentem, aut à graviori causâ ortum, designant. In genere omnis affectio animi quæ nimioperè animum occupat, error est mentis, sed si nimius est, si ad desperationem usque & omnimodam animi desponsionem fertur, jam absurdus esse incipit, jam de statu sano hominem prorsùs dejicit, necnon res eadem tenenda est, si circà levissima ingens ille affectus versetur, si circà res prorsùs inanes & merè vanas animus delirè ita occupetur, ut prorsùs imaginatio conturbetur.

In earum autem causarum quæ delirum prorsùs hominem efficiunt, impressione, antequàm de morbi statu aliquid pronuntietur; notandum est, sedulò attendendum esse an non causa vehemens & subita hominem conturbaverit, & omninò insanire fecerit; adest enim tunc Melancholia nervea, sed quasi acuta & brevì defervescens, & facilè persananda. Quotidianum est ubi affectus aliquis fortiter mentem perculit, quòd, quasi continuatâ vibratione resonaret adhuc undulatio, mens circà illam deliret sum-

mâ cum vehementiâ, donec prorsùs resederit. Quod seriùs aut ocyùs fit pro impressionis vehementiâ, aut pro debilitate mentis affectæ. Sic cùm fugax Atheniensium Orator, pugnæ & mortis metu perculsus, vitam supplex à vepribus pallium apprehendentibus exposcit, præ metu furit. Eadem dicta sunto de gigantibus quos minaces in irâ meticulosus noctu videt viator. Spectra, monstra omnis generis, lemures, portenta Thessala, à debilitate mentis traxêre originem, & fecêre insaniam. Sed morbus hinc meritò arguitur fortis & vehemens, non tenax. Memini me vidisse puellam plures per dies delirantem, cum oculis torvis attonitoque vultu, quòd noctu inter somnium sese in tartara præcipitem, & à cacodæmonibus vexatam somniasset. Vigilanti, nisi quis adesset, licèt de vanitate somnii piæ mulierculæ constaret satis, illicò convulsiones aderant, & ad minimum strepitum trepidationis motu correpta, ejulabat. Id quidem paucorum dierum tranquillitate omninò pacatum fuit. Sed eadem decem post annos aliâ de causâ in insaniam abiit, meram & vinculis coërcendam, quâ etiam nunc laborat insanabilis.

Morbus quidem ille levis est & sanatur facilè, sed sæpè sub ipsâ sensorii communis arce quædam remanent vestigia, quæ refricata veterem refovent insaniam. Novi hominem & quidem bellis assuetum, qui cùm plures vidisset homines uno fulminis ictu interemptos, totus in preces & vota timidus solvebatur quoties excuteretur fulmen. Alium scio, & quidem summæ in animâ constantiæ, qui vividâ olim electricâ concussione

commotus, vehementer & mechanicè convellitur ſine ullo mentis terrore, quoties fulgura aut tonitrua atmoſphæram incendunt. In hiſce caſibus latet cauſa morbi intùs in corpore vivax, exterioribus corporeis conditionibus excitanda.

Sed delirium noſtrum melancholicum ſenſim ſine ſenſu increſcens, morbi melancholici varias ſortitur periodos, nunc perpetuum & ſine intermiſſione, ſed tunc nunquam vehemens, quod gravem cauſam nervos vellicantem arguit eorumque tonum in intimâ ſuâ ſtructurâ peſſumdatum. Nunc quaſi novâ accedente causâ renovandum, quod levius eſt, ſed non ſemper facilius ſanationi quàm quæ graviora. Nunc, quod peſſimum eſt, perpetuò occupat, ſed per paroxyſmos identidem recrudeſcens; aliquandò imò ſæpiùs circa unum objectum aut amoris, aut odii quaſi concentratum; aliquandò circa varia quævis fertur verſatile, & omnes æquè ideas occupat. Hæc certè omnia deliriorum objecta nihil in genere morbi, imò nec in ſpecie immutant. Causâ certè tantùm occaſionali differunt.

Verùm delirio melancholico ſemel poſito, dubitari poteſt an à causâ ſpaſmodicâ pendeat, an ab humorali origine. In eâ quidem diagnoſi formandâ lucem nobis afferent ea quæ in alterâ hujus Operis Parte de hacce delirii ſpecie dicenda erunt. Interim tamen notetur attendendum eſſe in hac diſquiſitione, 1°. ad cauſas quæ in utroque morbo diverſiſſimæ ſunt, & quæ non poſſunt confundi, ſi jam progreſſu morbi facto perpendantur; 2°. ad locum quem morbus uterque occupat, multùm à ſe invicem diſcrepantem

saltem plerisque in casibus ; 3°. ad concomitantia signa quæ mechanicam læsionem in delirio humorali designant, existuntque etiamsi nullum existeret Melancholiæ indicium. Dum contrà in nerveo nihil non intacti nervis exceptis reperitur, ut sanitas illibata perstet in hoc morbo, in humorali contrà Melancholiâ omninò læsa sit. Sed ipsa delirii forma differt etiam in utroque morbo aliquatenùs, cùm multò tenacius sit & in unicâ ideâ multò magis fixum in humorali, ita ut ab illâ se vix patiatur avelli, unico igitur affectui victimam sese tradat æger, nunquam indè dimovendus aut precibus, aut ratione ; contrà verò qui nerveo tantùm delirio laborant & intervalla lucidiora habent, & sese sæpè aut delirare, aut saltem delirasse confitentur. Imò planè resipiscunt, quod rarò omninò contingit iis quos atra bilis vexat & cogit insanire.

Tertiam forsan delirii speciem constituunt affectiones illæ in quibus delirium nec merè nerveum reperitur, nec tamen ab atrâ bile pendet. Talis est amentia illa quæ à venenis alicujus & determinatæ speciei pendet, cujus exemplum sufficere nobis possunt hinc Tarantulæ morsus, illinc hydrophobia.

Utraque morbi species à veneno sui generis omninò pendet, & licèt musices effectus in Melancholiâ nerveâ nullatenùs contemnendi sunt, ut fusè exponere est animus, cùm de morbi nostri curatione agetur, tamen nullus alius est morbus qui defatiganti saltationi adeò promptè cedat atque Tarantismus.

Hydrophobia verò quæ à morsu animalis ra-

bidi contracta hominem in hunc furorem conjicit, qui eum vel ferocissimis comparandum faciat animalibus, ut liquida quævis exhorreat, & ad illorum aspectum expavescat, morbum sui generis constituit, à nerveo diversum delirio, licèt nervi potissimùm & vehementissimè patiantur, & quamvis negasse difficile sit, aliquandò similem labem exortam ab interiori vitio, tamen & cita lethalitas & vehemens inflammationis status qui in hocce morbo adest, eum ab utroque facilè distinguunt. Hæc de delirii diagnosi dicta sunto, quibus patet quantùm recedamus ab illustri Sydenhamo, qui inter diagnostica affectionis hujus nostræ signa desperationem atque animi desponsionem numerat. Quamvis enim negare non sit animus sæpissimè ad id genus verti delirium, tamen illud non ex ipsâ rei essentiâ in hoc morbo concurrit.

Secundum symptomatum genus quod huic morbo proprium est, & ad ejus præsentiam dignoscendam concurrit, est mutata relatio motuum, seu muscularium, seu tonicorum ad objecta in corpus aut mentem agentia. Motus illi aucti aut pessumdati, spasmum aut convulsionem constituunt. Spasmum à convulsione, si distinguere volueris, formam mali, non malum ipsum diviseris. Spasmum vulgò aiunt constantem tractionem. Alternum motum in convulsione agnoscunt. Nobis res eadem diverso vocabulo expressa erit.

Nullum porrò est Melancholiæ spasmodicæ genus, quod non plus minùsve motuum aut vividiorum, aut absurdorum, attento Observatori exhi-

beat, ſive illi mentis errori concordent, ſive etiam ab illius actione pendere dici non poſſint.

Hinc exoritur, ſi ſymptomatibus credas, nova Melancholiæ diviſio, alia præcipuum ſymptoma, à mentis errore mutuatur, ſine manifeſto motuum ſpaſmodicorum concurſu, alia verò motibus inconditis agitatur atque convellitur, vix ullo concurrente mentis errore; niſi quod motuum relatio ad ſenſus vividior ſit; undè illorum actuoſam magis impreſſionem augurati pronum eſt. Motuum verò irregularium, ſeu ſpaſmi ad mentis ſtatum comparata relatio, gradum morbi deſignat; iique motus ſummis inter ſe intervallis differunt à leviſſimâ ſcilicèt convulſione, ſeu potiùs commotione, ad ſpaſmos multiformes & totum penitùs hominem miſerrimo modo concutientes.

Primum ſpaſmodicæ agitationis gradum conſtituunt ſubſultus illi, qui ad ſtrepitum inexſpectatum adſunt. Cordis palpitationes ſeu tremores, dolores ad ventriculum, retractiones artuum qui ad fragorem aliquem concitantur, tremor aut infans pudor ad verendi Viri aſpectum, aut formidati præſentiam. Melancholica enim eſt timiditas nimia. Tum odia illa quæ aut ſtomacho nauſeam, aut auribus ac dentibus ſtridorem vel ſtuporem incutiunt, aliaque hujuſmodi plurima quæ quotidiè occurrunt. Nec minùs ſpaſmodicum eſt omnia etiam juſſa præcipitantiùs & quaſi ex temerariæ mentis inconditâ agitatione peragere, nec ſibimet ipſi imperare, ſed ad heri aut amici nutum ſubſilire, & impetu agi potiùs quàm

quàm ratione agere. Spaſmodicum eſt etiam in lacrymas ſolvi, eâ de causâ quæ in conſtantem virum non agat, undè id mulierculis & pueris familiare qui debilem & ſpaſmo obnoxiam à Naturâ texturam corporis accepêre.

Diſtinctior adeſt ſpaſmus in injuſsâ illâ palpebræ nictitatione, quam Gallicè vocant *la Souris*. Nec minùs ſpaſmo laborant quibus ſolitum eſt frontem injuſſis caperare minis, aut rugis exarare.

Uno gradu magis melancholici ſunt, qui ſuſpiriis, oſcitationibus, pandiculationibus contrà nitentes vexantur. Sputa frequentia, oris diſtorſio, pavores per ſomnum, ſubſultus inſidentibus, & ſine ullâ causâ externâ ſurarum convulſio crambe dicta, ſpaſmos jam invaluiſſe denuntiant, & ab illis præ foribus adſtare judicare poteris convulſiones veras atque plenarias, quæ hyſtericis adeò frequenter accidunt.

Ex his porrò ſatis luculenter apparet quàm difficile, ſit ſibi mentis errorem, ſine aliquâ convulſionis ideâ, fingere, & viciſſim ſpaſmum intelligere ſine aliquo mentis errabundæ concurſu; ſed fatendum eſt illud in his ſymptoma prædominari, delirium in aliis. Verùm ut aliquandò delirium per intervalla tantùm reviviſcit, ſic ſæpiùs ſpaſmi, ingentia relinquunt intervalla, quibus refectæ vires poſſint tantum laborem tolerare. Ita ut in convulſione duplex diſtinguenda ſit morbi forma. Prior eſt, ſtatûs convulſivi in quo vix ulla datur quies, ſed ſpaſmus lenis eſt, ut vidi multas à terrore ſubito, in reliquam vitam, tremorem vel ab ipsâ infantiâ, imò, ut ita dicam, à matris

utero ad uſque decrepitam ſenectam protraxiſſe. Altera verò paroxyſmis ſpaſmodicis conſtat, vehementiſſimis illis, & totam machinam conturbantibus, ſed qui ex ipsâ fibrarum conſtitutione ceſſant, defatigatis & diſtractis illis, jamque ad ſpaſmum imparibus. Sed renovabile malum eſt, cum ipsâ fibrarum roboris renovatione. In paroxyſmis illis ſpaſmodicis nunquam mens conſtat, ſed poteſt integra ſartaque ſarvari in intervallis, dum mobilis tantùm pars, quieta attactum vel minimæ lædentis cauſæ timet, prompta & facilis in vehementiſſimas convulſiones erumpere.

Jam verò ſingula convulſionum variarum genera quæ tot & tam diverſis illudunt formis, quæ oculos tot monſtris obtundunt, enarrando perſequi, ut operoſum foret, ſic prorsùs inutile ad eam quam proſequimur diagnoſim, multique alii in iis deſcribendis inſudavêre, nec jam omnes expediêre quibus adoriuntur latebras. Harum ſi quæ aliquid ad cauſæ diagnoſim conferat, eam ſequenti capitulo proſequemur veſtigiis magni Sydenhami inſiſtentes. Sufficiat hìc agnoſcere nullam eſſe ferè larvam quam non induat verſipellis Protheus, ita ut vel expertiſſimo Medico fucum faciat & anxiam dubitationem, ſi non iterùm iterùmque attentus lucem ſibi quæſiverit, 1°. ex ipsâ perſpectâ dudum ægrotantis naturâ; 2°. ex invaſione morbi qui cæteris acutarum ægritudinum principiis nihil ſimile profert, ſed ſubitâ invaſione ægrum afficit; 3°. ex ſymptomatum concomitantium irregulari concurſu, cùm jam illa ſibi nullatenùs mechanicè reſponſent; 4°. ex

ipsâ spasmi præsentiâ qui sese prodit in hac illâve parte; 5°. ex causâ præcedenti perceptâ atque cognitâ; 6°. demùm ex qualitate excretionum. Liceat verò ad pleniorem diagnosim singula hæc signa quærere in apoplexiâ spasmodicâ, morbo forsan non ita raro.

Mulier viginti circiter & quinque annos nata, jamdudùm summâ mobilitate prædita, menstruis instantibus, aliquâ perturbata mœstitiâ, loco solitæ vacuationis, oris distortione, somnolentiâ altâ, lateris unius paralysi corripitur. Uterus & tensus erat, & dolore manifesto ad tangentis manum afficiebatur. Subsultus aderant in tendinibus etiam partis paralyticæ, & vultus præter modum atque rationem lividus, impeditum sanguinis per venas jugulares regressum arguebat. Ipsa si è sopore excuteretur mœsta & anxia. Plures per dies status iste perduravit; sed eam solvit insperatus successus. Etenim cum aliquâ partium omnium convulsione illicò & suî compotem, & artibus omnibus exercendis parem fecêre menstrua quæ copiosiùs fluxerunt.

Alterum exemplum spasmi nervei plures per annos perdurantis, mihi fecit nobilissima mulier, nullo alio vexata morbo præter colli singularem omninò distortionem, quæ sterno-mastoïdeo musculo evidenter convulso debebatur. Cujus si semel superata esset resistentia per vim quamcunque externam, tunc alter oppositi lateris sui juris erat, motusque debitos peragebat; inutilis indè factus quòd alterius seu oppositi tonus admodùm auctus, resistentiam illius vinceret. Hæc semper quidem collo distorta erat, sed si aliquid eam

perculiſſet, illicò magis diſtortam, & in ipsâ diſtortione tremulam vidiſſes. Morbus autem in animam imbellem ex tædio, indèque orto vitæ faſtidio inciderat.

Tertium verò ſymptomatum genus quod univerſis morbi cauſis, adeòque toti morbo competit, eſt excretorum humorum ſive ordine, ſive Naturâ perverſio. Sydenhamus quidem accuratiſſimus Naturæ aberrantis Obſervator, quaſi univocum univerſæ tum hyſtericæ, tum hypochondriacæ affectioni ſymptoma, recenſuit urinæ limpidæ ac tenuiſſimæ copioſam effuſionem. Et reverâ frequentiſſimum eſt accidens illud, ita ut raró abſit; in gravioribus tamen ſpaſmis ſæpè nulla vel guttula cujuſcumque ſecretionis obtinetur; relaxato verò ſpaſmo tunc affatim omnes exeunt, ſed craſſæ, turbidæ, jumentorum urinis ſimiles urinæ. Imò deeſſe aliquandò vidi urinam, ejuſque defectum ſuppleri à frequenti & tenui pariter aqueæ ſalivæ excreatione; à ſucci aut pancreatici, aut ſtomachici ingenti vi per vomitum excreati, aut demùm à lacrymarum exitu copioſiſſimo qui ſpaſmos leviores ſæpe in mulieribus comitatur. At ſi gradus major ſit ſpaſmi, omnia occluſa ſunt. Sic vidiſſe me mulierem memini, cui ſpaſmus fauces & guttur occupaverat, urinam, ſalivam, fæces per hebdomadem integram ferè omninò ſuppreſſas paſſam fuiſſe.

Quartum demùm ex univerſalibus ſymptomatibus, quæ toti morbo conveniunt, eſt atonia, ſpaſmô oppoſita, & tamen ita neceſſariò conjuncta, ut eum ſequatur, ſive levem, ſive gravem ſuppoſueris. Atonia gravis ſequitur vehementes

ſpaſmos, levis leves excipit. Sed nemo eſt qui aliquid convulſivi expertus fuerit, qui non impotentiam ad actionem in parte ſpaſmo antè affectâ non experiatur. Diſtractas ſcilicèt atque divulſas ſpaſmo fibras relaxari neceſſe eſt; & eò quidem magis quò plus diſtentæ fuerunt. Hinc melancholicos atque hyſtericas, excepto ſpaſmi tempore, plus minùſve atonos reperiemus. Et cùm vehementia ſpaſmi ſæpè ſit breviſſima, longiorem poſt ſe relinquit atoniam. Undè etiam famoſa eſt apud Autores ſpaſmorum illa revulſio, in quâ dum partem aliquam deſerere videntur; & in aliam diſcurrere, quaſi paralyticus videtur artus quem ſpaſmodica vis deſeruit. Hinc factum ut inordinatus ſpirituum fluxus, dum in unam partem violentiùs irrumpit, alias diceretur deſerere. Ingenioſâ quidem hypotheſi, ſi in negotio per obſervationem ſolam diſcutiendo, aliquid ingenio tribuere liceret.

Hac freto diagnoſi non admodùm erit difficile intelligere, undè repetenda ſit tanta ſymptomatum continuò oculis illudentium farrago? Cur tanta diverſitas ut eodem morbo laborantes oppoſitis inter ſe affectibus conflictari videantur? Cur nunc virium immanis & ferè creditu major cumulus? Nunc contrà debilitas atque infirmitas nimia? Cur ſpaſmus hos exerceat, illos atonia? Cur ſpaſmus in unâ parte, atonia in alterâ? Quî fieri poſſit ut ab apoplexiâ tranſeant in phrenitidem, à phrenitide contra in pleuritidem? Uno verbo, quaſi nictu oculi omnia in machinâ humanâ poſſibilia ſymptomata decurrant?

Nec minùs intelligitur à remotâ morbi causâ

ad diagnosim constituendam tantùm concurrente, qui fiat ut morbo nostro soli & universo competat, nec ulli alteri, ut à vehementissimis, & quæ evertendam machinam minarentur symptomatibus subitus quasi fiat in optimam sanitatem transitus. Remanet enim atonia, sed in ipsâ atoniâ nihil morbosi est.

Nec te magis fallet quid sit habitus ille nerveus, in quo aut aucta, aut perversa nervorum actio, causæ exterioris impulsum expectat, ut quasi explosione factâ omnia incandescant; quid sit paroxysmus nerveus. Ex utroque tum habitu, tum paroxysmo inter se collatis, gradus morbi sancitur atque definitur. Nam morbum habitu fere nerveo constantem paroxysmis vix interstinctum nunc reperies, nunc contrà volatilem quasi, & vix extrà paroxysmos existentem. Rarò prior convulsionibus fœtus est, rarò alter delirium pro comite habet. Sed ut in priori convulsivo delirii aut saltem erroris in mente ferè semper aliqua nota subest, ita subglişcit posteriori aliquid levioris convulsionis. Tum verò satis prænuntiare valebis quòd quæ paroxysmis constat vehementioribus Melancholia nervea, spatio medio intereà tranquilliori, causâ externâ indiget ut excitetur, quæ contrà rarioribus paroxysmis conflatur, spatio medio ad morbum magis inclinante, causam habet altis fixam radicibus & ex ipsâ pendentem corporis constitutione.

CAPUT VI.

De Signis diagnosticis variarum Melancholiæ nerveæ causarum.

QUANTUMCUNQUE varia sint symptomata, quibus oculos perstringit, ludum crudelem pertinax ludere affectio nervea, nec ipsa ejus essentia possit nisi à suprà memoratis deprehendi, non minùs tamen singularia signa, summo studio atque accurato labore expendenda sunt, cùm sæpiùs morbi causas, nata sint indicare, quibus aut avertendis, aut etiam profligandis non minima artis pars impenditur. Scilicèt notam constantem & vix facilè delendam inurit causa, quâ possit latens illa arripi, dum corpus jam labile in hoc illudve symptomatum genus præceps agit. Undè à symptomate causam hariolamur. Nec morbi solùm, sed causæ habebitur diagnosis. Quod quidem propositum jam à Sydenhamo feliciter auspicatum persequi conabimur.

Quod autem magis operæ, nostræ pretium facit, est quòd causæ ipsæ & multiplices sint, & latè extendantur, tum verò quòd ab aliis morbis pendens, medicanti sæpè tenebras offundit affectio nostra. Undè factum, ut asserere non dubitaverit Sydenhamus, in eâ duas tertias morborum chronicorum partes contineri, quòd tamen in Angliâ morborum nervèorum feracissimâ verum, non adeò Galliæ nostræ competit.

Causæ autem omnes Melancholiæ nerveæ excitantes, quas alibi retulimus, ad tres classes revocari possunt, quarum prima eas continebit causas quæ intrà corpus admissæ ita in nervos agunt, ut unaquæque proprium sibi symptoma, propriam diagnosim vindicet. Secunda eas complectitur quæ sensus primariò afficiunt. Tertia demùm earum est quæ alicui parti inhærent, undè & morbus mechanicus, & affectio nervea eodem passu increscant, sibique vires mutuas præbeant.

Prius causarum genus in retenta aut in intromissa dividitur. Retenta ea sunt quæ excerni solita, ab aliquâ causâ cohibentur, ut sunt alvi, cutis atque vesicæ excrementa; biliosa, salivalia recrementa. Tum morbi cutanei, quorum quidem suppressio sensibus evidens, non indubitata suæ absentiæ signa obtinet. Sed si Melancholiæ inducendæ faveant, diagnosim ex tribus signorum classibus trahent. Primò quidem pars ipsa per quam fluere institutus est liquor, gravamine, plethorâ, inflammatione afficitur, tum partes quæ ipsi compatiuntur, præcipuè vacillant; nec nisi tertium locum obtinent quæ Melancholiam universalem designant. Exemplo sit quæ à retentis mensibus pendet; crura, lumbi, uterus, vesica primos in se suscipiunt affectus. Tum picâ, malaciâ, nauseâ, convulsionibus afficitur ventriculus, ab illo intestina volvulis cruciantur, imò & ad fauces usque famosa illa strangulatio & suffocatio extenditur. Familiare est ipsis ex Sydenhami observatione, ex anteriore capitis parte dolere; dum intereà ex ejusdem dogmatibus

affecto utero sæpè nervea epilepsia exoritur.

Capitis interiora, dolore obtuso, thoracem asthmate, cutem ictero afficit, alvus durior si nerveam affectionem inducat; intestina verò volvulis affici ipsi morbo primarium est. Idem sit judicium de reliquis retentis, quorum diagnosin ultrà persequi, utpotè satis manifestam, inutile est.

Multò magis ambiguam nobis offerent inquisitionem, quæ ab admissis intra corpus pendent, sive alimenti, sive medicamenti, sive veneni titulo, causa Melancholiæ nerveæ irrepserit.

Ex notitiâ actionis singulorum medicaminum facile est intelligere, quòd si affectionem nerveam possint inducere, ea semper illas partes afficiet, in quas præcipua desævit violentia. Sæpè autem illæ à centro actionis medicamenti dissitæ sunt, & ex ipsâ medicamentorum historiâ depromuntur. Sic helleborus dum ventrem solvit, fauces strangulatione spasmodicâ afficit. Sic aloës anum & ani venas resolvit; cantharides dum vesicam spasmodicè inflammant, thoracem & delicatulas tracheæ partes prorsùs intactas relinquunt. Vis porrò illa spasmodica, in quâ forsan universa consistit medicamentorum actio, si repetita nervos in convulsivum habitum traxerit, necesse est ut pristinæ causæ retineat caracterem, altèque eum corpori inurat.

Frequens verò purgantium, sialagogorum, apophlegmantisantium, reliquorumque vacuantium abusus, & singularia affectis partibus symptomata concitant, & simul universalia quasi vacuationi dicata signa sibi vindicant.

Scilicèt quicumque à nimiis vacuationibus exhauſtus in affectionem nerveam incidit, habet mixtam cum irritatione atque ſiccitate nervorum debilitatem : &, ut cum Veteribus loquar, exhauſtos ſpiritus experitur. Hi, aridiore fibræ tono in ipſis conatibus ad actionem convelluntur, & auſis vel mediocribus excidunt.

Quanquam autem horumce medicamentorum ſolus habitus vulgò noceat, viſum tamen eſt aliquandò in corpore prædiſpoſito, à ſolo præpoſtero unius purgantis uſu inductam fuiſſe nerveam ſummo gradu Melancholiam. Terribile ejuſmodi exemplum vidi in Viro amore litterarum celeberrimo, qui dum de languente ventriculo conqueritur, Pharmacopolam adit, à quo pulverem purgantem accipit horâ ſomni hauriendum. Dolores ab eo enormes in ventriculo enaſcuntur, ad inteſtina brevi communione nervorum extenti. Hinc vomitus enormes & alvi profuſio, cum cruciatibus vix enarrandis, tales, ut totum hominem in liquorem diffluxurum crederes. Tum venter intrò retractus, hypochondriis ſublatis, ſimulque mentis error ad imbecillitatem vergens enervatis & memoriâ & imaginatione, ægrum ita occupavêre, ut nonniſi furiis atque clamitationibus horrendis ab hoc veterno retraheretur. Intereà oculi concavi, nares retractæ, macies horrenda, per integrum duorum annorum ſtadium ita afflixêre miſerum, ut exhauſtis pedetentim viribus, ab exhauſtione ſuccubuerit aridus, diaphanus ferè, exſiccatus, & nullam ferè niſi à ſpaſmis exiſtentiam mutuatus.

Forſan herclè à quotidiano hodiè & penè in naturam verſo vacuantis nares Tabaci uſu, frequentior hodiè quàm olim nervea affectio. Certè fœminam novi nobilem, quæ dum tabaco abutitur hyſterica eſt, dum eo caret, ſpaſmis etiam caret, quod illi bis repetita demonſtravit experientia.

Irritantibus omnibus medicamentis vis ineſt quâ vellicent has partes aliis intactis; hac cognitâ habebitur centrum mali, conſenſus partium cætera enodabit.

Complexa magis eſt ſpirituoſorum actio ad ſpaſmos inducendos, adeòque notas ſibi proprias habet. Prima quidem ſpirituoſi liquoris cujuſlibet actio in eo conſiſtit, ut vaſa nervoſque ultrà modum tendat, & hac tenſione hominem ita funditùs immutet, ut ſibi ipſi diſſimilis jam nec eaſdem ſervet ideas, nec mentis aciem eandem obtineat; idea quidem vivacior, judicium promptius eſt, ſed ratiocinia diſſonant; imaginatio aucta, ſed contrà memoria facilè diffluit. Hinc nunc furor, nunc ira truculenta, nunc contrà lætitia immoderata, quæ omnia ſi in gradu moderatiori ebrietas adſit, rationem tantummodò conturbant, ſi vehementior fuerit, eam prorsùs deſtruunt.

Quanquam autem ebrietas affectio nervea brevis dici poſſit, eaque à tenſione inæqualiter auctâ oriatur, non aliter tamen ideas turbat, ac febris, quæ mediocris, liberum tantummodò functionum animalium exercitium non ſinit, ſi verò ſummè vehemens ſit, deliria, phrenitideſque aut apoplexias accerſit, quæ omnia in ebrietate concurrunt.

Verùm ubi ſitis atque ariditas ab ebrietate inducta, novam ſuaſit temulentiam, vertitur in vitium pravâ conſuetudine contractum; tuncque feraciſſima habetur malorum lerna; quibus enarrandis nullatenùs hujus loci eſt inſiſtere. Sed affectionem nerveam non unâ ratione inducit, nec ſine labis impreſſæ veſtigiis.

Si enim liquorum ſpirituoſorum uſui aſſuetus homo, ab iis ſine cautelâ, omiſſo medio, ſolâ ſuadente virtute, abſtinet, inflata heſterno Baccho vaſa, ſi hodierno non tumeant, decidunt atque collabuntur. Hinc atonia ingens & debilitas, hinc infirmatus mentis tenor, tremore jam non merè convulſivo ſtipatus, judicium labefactatum, memoria vacillans, & ſi ad conatum vel levem corpus à mente excitatur, impotentiam teſtatur tremor ſæpè in toto corpore ante actum excitatus, ut jam non ſoli procedere aut ſcriptitare poſſint.

Si autem invaleſcat libido vitioſa & vires accipiat ab indulgente ſibi animo, tunc niſi liquorum aut vis, aut quantitas augeatur, neceſſe eſt ut tardiùs quidem, ſed tandem fiat atonia, Melancholiam concomitans; aut ſi novis ingurgitent ſe liquorum viribus, aliis de cauſis temulentiam mors ſequetur comatoſa, fatuitatem & imbecillitatem, morborum horumce diagnoſticam, neceſſariò excipiens.

Idem judicium eſto de narcoticorum abuſu, quæ dum ſolida diſtrahunt & rarefaciunt liquida, idem præcisè ac liquida ſpirituoſa ad Melancholiam producendam operantur, niſi quòd ex illis plura venenatam etiam per ſe vim habeant, quâ

directè in cerebrum agant. Ita opium animi quidem motus ſedat, ſed aliquid etiam in mediâ narcoſi convulſivi infert. Ita Indorum *Bangue*, ſeu ſolani furioſi ſuccus opio adulteratus agit homines in ferociam; & *Pouſt* Principibus è ſanguine regio natis, apud Indos ſatìs cognita narcotica præparatio,uno hauſtu ita nervos afficit, ut fatuitatem & meram ſtupiditatem inferat, quo ad regendos populos & concipiendam ambitionem fiunt prorsùs inhabiles; horum actionem etiam moderatam ſequitur inertia, & convulſivis interſtincta motibus atonia, pupillæque dilatatio, quâ oculi hebetes apparent, ſenſuſque omnes tardi & langueſcentes vix exercentur.

Ubi alimentorum præpoſtero uſui accepta debetur Melancholia, ibi primaria circa ventriculum & inteſtina ſcena agitur. Sed ut hæc cauſa humoralem ſæpiùs inducit Melancholiam, ita rarò nerveam ſimplicem advocat; niſi tamen venenatâ labe affecta ſint illa; quæ quidem corpora nervis conturbandis, prorsùſque pervertendis præcipuam exerunt efficaciam.

Venenata ſcilicèt toxicorum actio in nervos agit, demonſtrante ſic illuſtriſſimo Meadio, eorumque agendi ordo aut intervertitur, aut intenditur, aut elangueſcit atomorum venenoſorum efficaciâ, ſed iis ſingulis conſtans & perpetua vis ineſt, eoſdem continuò effectus progignendi, qui ſemel cogniti, cùm ſemper iidem ſint, nunquam ad aliam cauſam referri poſſunt.

Ut enim hîc prætereamus effectus illos veneni ſerpentum illorum quos cecinerat Lucanus, & quos in rerum naturâ reperit Hermannus, quo-

rum modus nocendi adeò conſtans eſt, ut nomen ab effectu acceperint, Hydrophobia, Tarantiſmus, ſemper ab iiſdem cauſis pendent, ut à ſtibiatis phlogiſto non deſtitutis ſemper vomitus concitatur. Undè nulla in diagnoſticis difficultas. Si enim venena illa moderatiùs ſumpta & in abuſum verſa, Melancholiæ nerveæ ſoli inducendæ paria fuerint, ea potiſſimùm retinent ſymptomata quæ in gradu intenſiori vehementiora, machinæ ſubvertendæ ſufficerent. Ne verò iis diutiùs immoremur prohibet inſtitutus ordo, cùm non directè ad propoſitum pertineant.

Altera cauſarum claſſis earum eſt quæ in ſenſus ſive internos, ſive externos agunt, & quaſi à mente morbum in corpus derivant. Idem morbus à ſenſuum diverſitate multiplici exoritur, ſed inſignis ſymptomatum varietas à causâ pendet. Non enim ſimile eſt à metu atque mœſtitiâ contabeſcere, aut præ nimiâ lætitiâ furere. Cauſa ſuî notam inurit, ſibi præbet indicium; correſpondent ſuæ cauſæ, hinc animo impreſſa debilitas, illinc corporis ſpaſmus. Debilitas enim illa animi eum dum detinet & occupat, motus omnes qui ab eâ directè pendent, qui ad eam referuntur, quos denique imperat mentis mutata conditio, & fortiores & vehementiores, quaſi concentratis in id unum viribus, eſſe neceſſe eſt. Quod ut clariùs atque dilucidiùs intelligatur, res altiùs repetenda eſt, & fuſiùs pro ſubjecti dignitate pertractanda.

Dividemus igitur cauſas Melancholiæ nerveæ, quæ ab animi influxu in corpus feruntur, in eas quæ odium ſuî, adeòque terrorem horroremque

incutiunt, in eas quæ suî amorem, illecebras, atque potiundi libidinem inducunt. Tertia demùm classis earum erit quæ in stuporem atque suî admirationem rapiunt. Quibus quidem causarum classibus cùm signa sua sint, id omnibus æquè commune est, ut animum fortiter occupent, & nulli alii ideæ locum relinquant, sed ita mentem distineant & ab aliis avertant objectis, ut homo in uno conquiescens totus fiat odium, totus amor, totus admiratio.

Metus quidem & terror frequentissima Melancholiæ causa odiosam ideam cerebro imprimunt, & animum è pacatâ Naturæ conditione dejiciunt. Nullus verò ex animi affectibus adeò facilè in Melancholiam labitur, cùm metus ipse degeneres atque debiles animos arguat, undè muliercularum, delicatulorum, infantium proprius est, imò debilitato corpori ex ipsâ debilitate accidit.

Nec primus gliscentis hujusce mali gradus te latebit, si hominem in hæc vitia pronum lustraveris attentis oculis, Primò enim omnia tuta timet, & facie atque oculis metum exprimit: imò sine ullâ causâ metum incutiente,pavitantem aspectum agnosces. Tum si fortè virum, quem venerantur, aspiciunt, tremere eos, & infanti pudore corripi notabis. Subsiliunt ad motum minimum. Rhedarum strepitum, tormentorum explosionem universali machinæ concussu sentiunt.

Malum verò vim suam omnem exerit, si objectum verè metuendum ipsis adstet, ab illo vix sese avelli sinunt, de illo somniant, illi infixi nihil aliud vident, nihil sentiunt, & sæpèficti-

tium timorem pro veris mutant periculis, in quæ quia unicum timent, ſeſe præcipites agunt. Imò verò metus deſperationem inducit, & quærendis quæ ex re naſcuntur auxiliis, inhabiles facit.

Miſerum eſt vanis timoribus angi & excruciari, ſi mens aut corpus ipſis occaſionem dederit; miſerrimum ſi intùs enata labes mentem inficiat ſine ullo mentis crimine.

In priori caſu vix miſeratione digni videntur quos anxia remordet ſceleris perpetrati conſcientia, qualis fuit, ſi Meadio credamus, morbus proditoris Judæ. Hinc natæ, quas ſapientiſſimâ allegoriâ ſceleratis juxtà aſſidere Poëtæ finxerunt Furiæ, quæ perpetuò miſeris aut ſcelus, aut præſentes etiam in morte pœnas intentare non deſinant. Certè felicem in ſcelere neminem eſſe crediderim, ſive adſit intùs vindex Natura, quæ conturbatum ſocietatis ordinem, infirmato mentis tenore eluat, ſive quòd fœdere inter homines ſancito pœnam illam conſtituerit Creator, quam Caïni fronti ſceletatorumque omnium inuſſit; quòd eò magis divinitùs immiſſum ſignum crediderim, quòd ferè quivis nocens prudentiâ privetur, quâ ad celandum facinus facilè uti poſſe videretur. Sed nulla aut miſeranda magis, aut aſpectu magis fœda apparet Melancholia nervea, quàm quæ vanâ ſuperſtitione nata, aut Vatum præſtigiis enutrita, animum falſis implet terroribus, & quaſi vivos in tartara detrudit, ut memini me vidiſſe in Tragædâ celebri, quæ dum denegatam ſibi ab hominibus miſericordiam, à Deo ſe conſecuturam inſana

desperat, in miserrimam maniam, quâ à cacodæmonibus vexari se credebat, incidit, undè à fenestrâ præceps, & vitæ & malis finem imposuit. Quod & alii viro, cæteroquin pio, accedisse novi. His timor, diffidentia, agitatio ingens, insensilitas ad omnia quævis morbum comitantur. Tum ad timoris ideam quasi ad centrum cætera omnia deliramenta referuntur.

Nec minùs infelix Medico quàm ægro eorum genus est, qui circà sanitatem læsam falsâ imaginatione feruntur. Duplex est hujus morbi species. Debilior altera quæ nonnisi occasione morbi alicujus reverâ existentis nascitur, sed cui gradum & atrocitatem idealem conciliat timor. In eâque morbi dilucidam facit cognitionem, mixta ex morbi constantiâ & mentis debilitate, diagnosis. Sed nunquam nisi in levi morbo ibi obscuritas inesse poteſt. In gravi enim & febrem acutam concitante, Melancholia conticescit. Stare enim simul non possunt, irregularis Melancholicarum fibrarum vibratio, & regularis febrium acutarum erethismus.

Alia & fortior est Melancholiæ species, in quâ læsa sola imaginatio sanitatem lædit, illibatis cæteris functionibus. Ipse morbus error est mentis. Diagnosis verò maximi momenti Medico est, quâ scilicèt ægros hujusmodi aut fugiat, aut ipsorum menti imperitet. Hi enim Medicos importunis fatigant querelis & vanâ remediorum exoptatione. Hos dignoscas ex eo quòd mala sua sæpiùs cum alienis mutent, quòd si quis de morbo novo epidemico à rostris per compita manat rumor, fugam instruant, solum vertant

ſi vicinus unus aut alter occubuerit, & inſtare ſibi fatum clamitent; quòd omnia demùm Religionis, vitæ civilis officia, amicitiæ oblectamenta, cuticulæ curæ poſtponant; cibos, potus ponderent, pulſum ſemper interrogandum tradant, & ſcenicis ludis digni, ſemper de ſanitate interrogent, vel inidoneum quemque, & facundiâ ſingulari abutantur, ut poëticâ narratione mala ſua enumerando exaggerent. Intereà ferè omnes macilenti, exſucci cibos horrent, & ſi ſuadente appetitu aliquandò ſeſe cibis tradiderint, tunc ex ipſo epularum fonte ſurgit timor qui angat in ipſis faucibus; amor intereà Medicorum immodicus, qui fatiget quem arripuerint nunquam dimiſſuri, aut ſi eum pro alio, ex ipsâ morbi inconſtantiâ, reliquerint; tum odiis atque jurgiis derelictum proſequuntur, & convitiis abſentem onerant, præſentem verentur.

Ultimus eſt morbi gradus & curatui difficilis, ſi ſeſe hoc aut illo morbo affectos crediderint, nec jam morboſam in genere conditionem prætexant, ſed hunc illumve affectent: non adeò infrequens malum & ingenti imaginationum varietate ridiculum. Novi hominem ſolo lacte & aquâ viventem, qui de veneficio actionem adversùs famulum intentabat, vir circà cætera nullatenùs delirus, ſed contrà Conſultus-juris & cauſarum non mediocris actor. Ferè ſemper circà talia objecta verſatur delirium, nam quòd aliqui ſint qui ſeſe vitreos, in lepores aut canes converſos putaverint; hoc ſymptoma potiùs ad humoralem, de quâ alibi agetur, Melancholiam pertinet, quàm ad nerveam hanc noſtram. His om-

nibus mens debilitata, odio atque terrore corpus occupat, quam possit ideam vel ipsa Ars pictoria variis faciei atque oculorum lineamentis exprimere.

Altera Melancholiæ nerveæ species quæ ab amore pendet, adeò apud omnes populos cognita est, ut circà ejus diagnosim insudare, vix videatur operæ pretium. Quid enim addant Medici descriptionibus illis quas tantâ arte ad Naturæ effigiem expressère philosophus Lucretius & Naturæ Mystes Virgilius. Verùm id sedulò notandum cum Terentio: amor non simplex est affectus, sed quasi omnium animi pathematum confusa atque turbulenta coacervatio. Etenim quid aliud sibi poscit amans? Immani rapitur objecti potiundi cupidine. Quasi suum & sibi debitum deperit, & ad eum tanto appetitu fertur, ut deesse sibi, si vel momento careat, satis significet. Hinc spes, metu dejecta; hinc ira, furor, zelotypia; rursùm lætitia immodica, quibus mens unico tantùm objecto inhærens, ab eodem ita in varias partes trahitur, ut perpetuò convellatur, & nunc effusa, nunc constricta, suî semper impotens & procelloso vecta Oceano, nil nisi placidam tranquillitatem ignoret. Hinc in amore nihil mediocre inest; undè labefactari omnia & in pejus ruere necesse est; hinc nullo alio affectu tantus languor inducitur, imò & citus promptusque marasmus, quem febris invehit Erotica non sine convulsivis motibus, aut potiùs spasmodico erethismo, qui præcipuè in partibus, quas libido furiare solet, accenditur. Sed duplex præcipuè in Erotomaniâ status corporis distinguendus est;

ubi enim ſpes potiundi amati objecti vivit ſub pectore, præſentemque alloquitur amaſiam procus amator, inflammantur omnia, oculorum acies intenſa, muſculorum omnium contentio ingens vires viribus addere videntur, & ſæpè adeò vivida exoritur convulſio, ut animo præ conſtrictione linquantur. Si contrà excluſum amatorem & deſperatione confectum videris, languentes oculos, pallentes & tinctas violâ genas, mortem ipſam quaſi vultu decolore inſtantem, miſereberis, quam exoptant illi, imò ſibi ſæpè conſciſcunt; quanquam qui Orientalibus mos eſt, ut ſeſe antè amatas vulneribus confodiant, parùm Septentrionali phlegmati accommodatus ſit. Nec ulla eſt affectionis nerveæ ſpecies, in quâ minorem ærumnis relaxationem ſomnus inducat, cùm ipſe turpibus illudat præſtigiis & corpus fœdâ illuvie polluat imaginatio, undè tabes dorſalis, maraſmus ab illâ etiam causâ ſuprà dictis malis ſuperaccedens.

Apud mulieres, etſi eoſdem affectus eadem cauſa pariat, aliquid tamen diverſi progignit uteri ſtructura, ſenſilitate pollens exquiſitâ, & adeò univerſis partibus atque nervis correlativa, ut irritato utero, huic ſexui proprium ſit erotomaniâ affici ſine ullo amoris ſingulari objecto, & ita in convulſiones omnis generis corripi, ad uterum tamen referendas, ut inſciæ atque deliræ, omnes corporis meretricios concuſſus, laſcivos geſtus, pudendaſque criſpationes, alioquin caſtæ exprimant. Tum mens ipſa in delirium acta, verba fœdiſſima, Venereis lacernis atque lupanaribus dicata, ore exprimit, cum lacrymis, cla-

mitationibus, ejulatibus, prurituque ac ſcalptu aſſiduo partium pudendarum. Hoc paroxyſmo exacto, pudor mœſtitiam, dejectionem animi, ſuî odium relinquit, oculis intereà languore quodam, irritationis tamen indicia prodente, affectis. Hic eſt uterinus ille furor, qui mulieribus odorem præcipuè ſpecificum ſpirantibus, aliquandò accidit, ſi menſtruatio irregularis aut ſuppreſſa ſit, à cupidine præſertim, ſi viro maturis, nuptiæ, quas ardenter exoptant, recuſentur; ſi abſens maritus eas nimio mactet jejunio; qui morbus ſæpè inopinas inter vina choreaſque, ubi feſcennina ſtimulos addit animi affectibus licentia, adoritur. Utrique verò ſexui finis amoris infelicis idem, niſi quòd in tenellâ mulierum cute decoloratio multò major eſt, & in vividâ earum temperie multò dilucidiùs pingantur animi affectus, at febris eadem, maraſmus idem, ſed menſtruis retentis, multò majoribus inſignis progreſſibus.

Supereſt ut dum noſcendas quærimus cauſas quæ à mente in corpus feruntur, affectionemque præter naturam in nervis & ſine materiâ concitant, de illis tractemus, quæ vehementi admiratione hominem ita detinent, ut ipſum prorsùs immutent. Illæ autem proprio, ſed parùm latino nomine, enthuſiaſmum, ſeu fanaticum ſtuporem conſtituunt, cujus effectus Græcis dicitur *Ecſtaſis*, quaſi uni objecto homo alligetur, ad reliqua omnia immobilis & quaſi ſopore detentus.

Cùm autem ejus effectus multiplices ſint, maximæque anguſtiæ illos circumſtent, qui de ejus diagnoſi dicere inſtituunt, cùm periculum ſit ne divina cum humanis temerariâ arrogantiâ confun-

dantur, liceat hîc rem altiùs & ex abstrusioribus Physices principiis indagare. Turpe enim foret & periculosum Medico in talibus falli, & effectus è Naturæ perversæ ordine nascentes, pro portentis venditare; nec minùs fœdum aut impietati magis risum movens, fraudem non patefacere, si aliquandò sacris se vellet nebulis obvolvere. Rem autem sic accipi antè omnia obnixè rogamus, ut dum superstitionibus, atque Vatum minis animos tentamus exsolvere, nemo credat nos sacro-sanctæ Religioni vim illaturos, quæ per se firma ab impiorum conatibus firmior exurgit. Quod vitium procul chartis atque animo priùs abfore, si quid de me possum promittere, spondeo atque voveo.

Enthusiasmus, sive, ut nostri loquuntur, Fanatismus quo mens, rebus extra sensuum captum positis, ultrà modum percellitur & obstinatiùs occupatur, non tam religionum quàm animi ægrotantis vitium est: nec est undè ulla aut idololatrorum aut hæreticorum secta, veræ atque sanctæ Religioni fanaticos, ut solent, exprobret; cùm nulla sit secta quæ non suos habuerit; habet etiam sæpè fanatici aliquid atheismus; nec defuêre insani qui vitam in ejus gratiam pacisci non dubitaverint. Nascitur autem enthusiasmus à repetitâ & vehementi circa præconceptum objectum attentione atque admiratione, quâ fit ut aliqua insit felicitas in illo conquiescere. Hinc mens prona ad eum fertur, dumque ei inhæret, quasi aliorum objectorum vinculis solvitur. Hinc novus sensuum organis, indèque toti corpori, quod sensilitate potissimùm regitur, inauditus, incogni-

tus, & vix Phyſicis comprehendendus legibus, habitus inducitur.

Differt itaque à ſuperſtitione quatenùs hæc quantumvis inter Melancholiæ nerveæ cauſas recenſeri poſſit, à metu vix differt: illius contrà baſis eſt atque fundamentum admiratio.

Mens igitur in enthuſiaſmo, prima perculſa eſt, amatque errori ſuo adhærere. Stupet, id eſt, uni intenta atque affixa idearum fonti, ad cætera quæcumque capeſſenda impar evadit. Quod verò circà cætera illa amittit, refunditur in amatam ideam, quam altè infixam omni modo verſat huc & illuc, & quo gradu invaleſcit illa, eodem remittunt quæ ab eâ aliena ſunt. Ubi verò malum intenditur, agitur corpus à mente, conſenſuque facto reſponſat motibus mentis. Senſus hebeſcunt qui nihil cum fanatiſmi objecto habent commune, acuuntur in illis qui aliquam cum illo connexionem obtinent. Indè verò promanant omnes fanatiſmi effectus corporei. Ad quos propiùs intuendos tres illorum gradus conſtituemus. Primus & debilior erit in quo occupatio mentis reliquorum negligentiam parit. Secundus erit in quo auctum malum jam ecſtaſes facit. Tertius demùm eorum eſt, in quo ecſtaſis cum oblivione omnium conjuncta, in furores & convulſionem deſinit.

Primus gliſcentis enthuſiaſmi gradus qui necdum morbum conſtituit, ſua habet ſymptomata ad poſtremorum graduum diagnoſim conferentia. Virtutis amor mendax & affectu animi potiùs quàm ratione enutritus, huic occaſionem ſufficit. Hinc voluptatis imaginariæ illecebris enu-

trita perfectionis idea mentem invadit. Tum in eâ brevi quasi ad centrum unicè attendit homo. Brevì sordet amicitia. Imò dissensus opinionum in odium vertitur. Societatis leges rumpuntur. Vix ipsa curatur Religio, nisi quatenùs cum ideâ amatâ concors, ipsi accommodatur. Vilescunt ea quæ patria, liberi, amici sibi vindicant officia. Illi soli insudant objecto, ut perfectionis quam sibi fingunt, apicem assequantur. Non delirant, sed ad omnia negligentes, morosi, nisi cùm de re amatâ cogitant. Oculorum fixitas, torvus & impexus aspectus, frequens oculorum ad cœlum conversio, debilitatem animi arguunt.

Diagnosis quidem difficilis & vix Medico necessaria, cùm hucusque nihil Medicinæ agendum sit, sed turpis est error & impietatis facilè reus haberetur, qui veram pietatem cum Melancholiâ hac sacrâ confunderet. Utrimque solitudinis amor reperitur, sed illinc adest in hominem pietas, hinc contrà misanthropia; hinc ferocitas & immisericordia, illinc flecti facilis indulgentia. Pietatem condecorant actionum tenor unus, & ad justitiæ normam librata & accommodata agendi ratio, contrà nihil fanatismo inæqualius, cùm vehementiâ ardentis animi extrà se ferantur Fanatici.

Sed serpit malum, & in secundo gradu fert indubitata morbi signa. In eo enim jam vera adsunt deliramenta. Mens scilicèt occupata & vexata ideâ à quâ divelli non potest, notam corpori inurit stabilem. Verùm ipsa illa idea utut altè affixa, non tamen æquè semper animo insidet; hinc necessariò morbus inæqualiter, sive per pa-

roxyſmos angit, undè duplex ſemper in eo ſtatus diſtinguendus eſt, ſive, quod idem eſt, æger ſpectandus nunc paroxyſmi tempore, ubi verè delirat, nunc extrà paroxyſmum ubi tolerabiliore morbo ægrotat.

Et primò quidem ſi extrà paroxyſmum ſpectentur ægri, omnes in illis atoniæ effectus videbis. Hebetes, imbecilli, oculis errantibus, incertis, & quaſi infantes apparent. Paſſu nunc præcipiti, nunc lento incedunt, & ſæpiùs quàm cæteri mortalium, in lapides & obſtantia impingunt. Diſtracti ab omnibus, vix audiunt loquentes, & quaſi temulentos crederes. Undè alienâ indigent ſæpiùs induſtriâ. Imò de cibis vix cogitant, etſi pertinaci ſæpiùs laborent jejunio quod ferre vel ipsâ ſuâ negligentiâ, præ cæteris valent. Hæcce præternaturalis & atona infantia ab ingentibus animi concuſſionibus excitata, jam dudùm apud Vates cujuſcumque ſectæ cognita & pro ſacrâ habita eſt. Fibris enim omnibus in idem objectum arrectis atque intenſis, ſuccedere atoniam neceſſe eſt, quæ ubi in habitum vertitur, imbecillitatem ad alia omnia & infantiam inducit. Hinc eam reperire eſt non tantùm in ſuperſtitioſis affectibus, ſed in omnibus illis qui mentem alligant. Hinc ſæpè eam videmus in omnibus qui objectum aliquod perditè amant, & ab eo, ut ita dicam, *carminantur*. Geometræ, Metaphyſici qui toti ſunt in rebus extrà Naturam poſitis, Poëtæ qui imaginationi præter modum indulgent, illi omnes ſi extra ſui laboris pomœria ſpectantur, ſimplicitate infantili laborant.

At omnia mutata ſunt & prorsùs diverſa in

paroxyſmo qui ecſtaſim conſtituit. Ecſtaſis eſt ſumma imaginationis evectio, ſummæ corporis quieti conjuncta, ſaltem ſi ad externa tantùm attendas. Mens, & qui ad mentem referuntur ſenſus interni, ita validè occupantur, ut quaſi ab externis fiat revulſio, tenſioque concentrata deficiat cæteris functionibus. Hinc ecſtatici & œſtro perciti hominis facies quaſi attenta, admirabunda, ſtupens; oculi fixi, immobiles, artus languidi, motui obſequentes externo non ſine quodam quaſi catalepticorum renixu. Ut nulla eſt ad externa attentio, ſic doloris ſenſus parvus aut nullus à forti incuſſu. Pulſus magnus, latus, æqualis, reſpiratio tarda, ſuſpenſa, aliquandò anhelanti ſimilis, & animi affectibus reſponſans; linguæ ſubmurmuratio, imò interdum voces inconditæ, verba aliquot in ecſtaſi ad finem properante, quæ animi conditioni reſpondeant; tum verò ubi jam ſolvitur malum, facies fit ut in inſanis ridenti ſimilis, rubicundus atque floridus vultus qualis eſt è ſomno emergentium, indèque quaſi ex alto ſopore evocati ad ſeſe redeunt.

In levioribus ecſtaſibus aliquandò obambulant, ſed inceſſu mechanico; aliquandò geſtibus quaſi convulſivis ideas exprimunt, quæ omnia epilepticis, in quos ſæpè mutantur, familiaria ſunt. Intereà colores ſeſe vidiſſe, odores ſe perſenſiſſe perhibent quos cognitis nequeunt conferre, & quorum uſum magnò mercarentur. Hi vocati olim *cerriti*, *larvati*, quibus aut Cereris iram, aut larvarum ſeu furiarum crudelem præſentiam exprimebant, quaſi ab eorum impetu atque ferociâ homines à ratione dejicerentur. Ii

verò præ conceptâ opinione obcœcati, ſibi à numine referunt dicta factaque, in quibus etſi ſæpiùs fraus inſit, eam tamen non hîc ſemper locum habere certiſſima exempla probant, & ad faciliorem relationibus fidem tribuendam inducunt ea quæ hominibus, vel minimè fanaticis, per ſomnum evenêre.

Ecquis enim aliquandò cum ſomno deditum, vigilante imaginatione, corpus traditur, multa non vidit audivitque, quæ vel in corpore poſt ſomnum ſuî notam reliquerint. Certè aliquos vidi ab inſomniis aliquandò in febrem delapſos, aliquandò ſentientes dolorum veſtigia, ab imaginatione ſola impreſſa, ne loquar hîc de vulgatiſſimis titillationibus, quas fœminei gratia vultûs immundo viſu in genitales partes afflat. Hinc antiqui ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν. Nec ſacri Codices dubitare ſinunt quin aliquandò Deus per inſomnia hominibus locutus ſit.

Ecſtaſis porrò eſt aliqua ſomni ſpecies, ſed non ſine convulſione & arrectione organorum in unum vigilans conſpirantium, hinc ſæpè dantur ecſtaſes, ſeu delirium admirabundum in febribus.

Dum verò ſolvitur ecſtaſis, & quaſi ex alto ad ſeſe redeunt ægrotantes, malè tum de eorum ingenio atque naturali indole judices. Sunt adhuc extra ſe ipſos conſtituti, nec ſui juris, ut cum Hippocrate loquar. Non jam incondita proferunt aut delira, ſed quæ ad acquiſitum tonum referantur. Undè quidam vaticinari videntur. Imò & ſi fides adhibenda Aretæo Cappadoci, rem pro phyſicâ ſui temporis enodante, vaticinantur; ſaltem ut ipſe vidi, majora vociferantur

& grandiora, quàm quæ reliquum ſinit vitæ inſtitutum. Alii ſunt ſcilicèt homines, tono fibrarum terque quaterque majori quàm quo frui hominibus datum eſt; indèque enaſcitur eò major oppoſitio, quò dum diſcuſſus omninò eſt paroxyſmus, tonus idem ille magis depreſſus eſt & imbecillus. Undè fit ut non ſolùm alios ſub vaticinii ſpecie, ſed etiam ſeipſos decipiant; nec difficilis eſt error, cum enthuſiaſmo eorum addat adhuc ſtimulos, tremebunda, quam ipſis vovent adſtantes, admiratio.

Ubi verò major eſt ecſtaſeon gradus, tum res non adeò quietè tranſiguntur, ſed adeò potenter mens agitat corporis molem, ut immani tono concitentur fibræ; mutatur penitùs totus homo, ut non vultus, non color unus remaneat. Quatit artus anhelitus, & ideæ quaſi injuſsâ voce feruntur à mentis impetu, nec jam naturali ſed horrendâ voce profunduntur, qualem humanâ majorem ſibi fingit ſuperſtitio, talem nobis expreſſit, plenam & rabie & Deo Sibyllam Virgilius, qualem, dum fera corda tumentem pingit, enthuſiaſmum videtur adhibuiſſe, qui minor in Poëtis, major eſt in Fanaticis. Memini me non ſine horrore talem audiiſſe vocis ſonum in hyſtericâ juvenculâ, quæ gracilis & delicatula quoties paroxyſmo corriperetur, non aliter vocem emittebat, ἐγγαστρίμυθαι diceres. Tali voce oracula pandebant Antiqui dæmoniorum Myſtæ, convulſivis agitati motibus. Convulſio verò hæc non ſimplex, aut cui mens reluctet. Favet huic contrà præconcepta divini afflatûs opinio, tum & adſtantium favor atque obſtupeſcens veneratio. Imò

si convulsio hæc cessare properet, renovat ipsam circumstantium aspectus, ipso etiam numine plenus, terrore percitus, horrore rigens, imò & quasi ipse convulsivus. Nemo enim adeò ferreus est, qui tali totus non contremiscat & moveatur spectaculo.

In fortiori malo ferri duritiem æmulantur musculi; nec discuti potest simplici frictione spasmus. Ictibus opus est, & vehementibus, ut hærenti concilietur sanguini circuitus, ut ad sensum revocentur nervi. Pulmones, conspirante musculorum costas arcuantium actione, sub durâ testudine immobiles suffocationem intentant & immedicabilem stagnationem, nisi fortiter contundatur thorax. Auxilia hæc expetunt, & addunt iis pretium cum non sine voluptate, mortifera aliis præsidia, sentiant; scilicèt in novâ hac corporis conditione sensuum omninò diversa est ratio, & in corpore arcuatam testudinem referente mechanici effectus à cognitis abludunt.

Verùm quanquam hîc experientiæ ratio consentiat, tamen quantùm corpus possit & à Naturæ ordine, & à seipso abludere, liceat notis exemplis illustrare, quibus pateat voluptatem, imò delicias aliquandò in absurdis; imò & in horrendis latere, ubi depravata est & mutata organorum corporis harmonia, undè quasi novo instinctu mali, animantum brutorum more, in illa miseri feruntur præcipites. Chlorosis & melancholica mania appetitum vesanum, corii, carbonis, gypsi, & aliorum similium offert quotidiè, imò visi sunt insani, qui non sine voluptate propria vorarent excrementa.

Durum eſt & ſcalpi & unguibus divelli, ſi non miram indè voluptatem afferret titillationis importunitas, quam adeò fortem vidi, ut cruentis manibus, ſanguineque in rivulos manante, non tamen à ſcalpendo poſſet averti vir ſummâ ratione præditus, qui cum diù ligatis, ut ipſe voluerat, manibus ſe continuiſſet, in convulſiones agebatur. Vidi alterum ſexagenarium virum, omnibus virtutibus, & animi fortitudine non mediocri inſtructum; hic dum fortiter ſibi ſuram ſcalpit, tremuntque ſub ſcalpentibus digitis gaſtrocnemii, en ad pedis diſtantiam proſilit à tenſo convulſoque veretro ſemen, deficiente ſimul animâ. Dolorifica certè hæc ſunt; nec tamen averti poſſunt homines, quin indè aut voluptatem, aut quod idem eſt, malorum ſolatium quærunt.

Quid loquar de amantium morſibus, quos quintâ nectaris ſui parte Venus imbuit. Delicias ex dolore petunt, imò & abſit à Phyſicis auribus ſcandalum, ſcio non defuiſſe mulieres quæ faſſæ fuerint, non immunes à deliciis fuiſſe qui adeò Naturæ adverſantur, partûs dolores. Quid ultrà iis immoremur, cùm nulla ferè ſit exquiſita ſentiendi forma, quæ non fortem ſimul dolorem invehat, quæ, niſi vehementi aliâ ſenſatione, vix poteſt à mente delirante avelli. Forſan indè lux afferetur enodandis lethalibus quibuſdam præſidiis, quibus ſolatium & medicinam ſibi quæſiêre hodiernis convulſionibus affecti, ipſo nomine, rei naturam prodente.

Rem autem ita ſe habere, vixque ſupernaturali potentiæ tribuenda eſſe, quæ vel noſtris uſur-

pavimus oculis, ſacrarum convulſionum phœnomena, plura probant, tum quòd ea quæ præcedunt, comitantur, ſubſequuntur, rem extrà dubium ponant, tum quòd in omnibus ferè ſectis, omni tempore communia fuerint hujuſmodi ſpectacula.

Præcedunt ætas, vel ſexus imbecillior, ſuperſtitioſa pietatis affectatio, non ſimplex, ſed enutrita portentis; librorum ſimilia jactantium lectio aſſidua, ſpectacula ſimili morbo laborantium, quæ quoddam contagium afflare videntur, cùm in unum defixa objectum attentio imitatione ducitur; quod in Hiſtoriâ Medicâ non novum, aut inuſitatum eſt. Certè ſanctiſſimè teſtari poſſum ſcire me à viro fidei non dubiæ, adhuc dum ſuperſtite, quòd cùm juvenis hoc morbo laboraſſet, adeòque plures per annos carcere regio incluſus, ſine libris aut ſpectaculis hujuſmodi delituiſſet, ſe ſine ullâ aliâ medicinâ ex hoc morbo prorsùs convaluiſſe, quem non finxerat vir expers fraudis atque mendacii, ſed quem imitatione, lectione atque perculſæ mentis imaginatione contraxerat.

Comitantur paroxyſmum, ſeu potiùs ipſum excitant, recitatio precum homotona, affectui animi conciliando apta, intentus in unum omnium aſpectus, veneratio & terror qui ſacro quodam horrore miſeros implet, quaſi Numinis expectarent præſentiam; hinc extrà ſe feruntur toti, exſtaticè delirant, nil niſi mira effutientes; & tono fibrarum penitùs immutato alii prorsùs ſunt, patrandaque ſibi poſtulant, imò & ſanitati neceſſaria arbitrantur, quæ frigidum ſenſum adhibentes

recuſent, dum ſtimulos addit dolorificæ voluptati decus indè enaſcens. Undè vulnera ſimplicia quæ liquore abluta & compreſſione coalita, vix apparent, impunè, imò & cum aliquo dulcedinis ſenſu, infliguntur; qui doloris morſus ſtatui illi ecſtatico medela eſt, ut titillationi medetur ſcalpentis manus dolorifica, ut cauſtica proſunt lethargicis.

Deferveſcente verò paroxyſmo remanet ἀθυμία, infantia quædam, imbecillitas, quâ vix quid ipſis acciderit referre poſſunt, undè fortior ipſis incutitur imaginatio, fuiſſe ſe à ſummo afflatos Numine, quod ipſos ſingulari viâ dirigat, eſſeque ſe ultrà Naturæ ordinem conſtitutos.

Notatum verò eſt non ſtatim ad ſummum evehi gradum affectionem hanc convulſivam, ſed ſensìm ſine ſenſu ſerpere, nec propagari & multiplicari solùm, ſed & intendi; undè ubi talis epidemia graſſatur, maturè arcenda eſt, nec ſuppliciis afficiendos crediderim infelices qui inſontes & innocuis moribus ut plurimùm præditi ſunt, ſed minis coercendi, ut convaleſcant certiùs; nec certè dubium eſt quòd ſi invaleſcente malo libertas concedatur, ad uſque animi deliquia, inſaniam, mortem ire poſſit, quod enthuſiaſmo poëtico accidit celebri Tragœdo Gallo Mondori, qui dum Mariamnam Triſtani fortiùs egit, furore correptus, ad uſque lethum tonum intendit: & ut evenit propè mihi cognito & adhuc dum vivo Rhetorices in Academiâ noſtrâ Profeſſori, quem Homeri ſublimitas ita extrà ſe rapiebat, ut exanimis concideret.

Quod verò in quibuſvis Religionum ſectis

eosdem ferè effectus enthusiasmus produxerit, exemplis demonstrare facile est; undè ad cætera omnia suprà humanæ mentis captum elata, quæ œstro homines percellunt, vario gradu iidem effectus pertinere intelligentur.

Historiam quidem omnium gentium perlustrare difficile est, longum, & à nostro alienum labore; sed liceat cùm indè Melancholiæ sacræ diagnosis non parum lucis mutuetur, saltem ejus origines rimari & sacras fraudes piorum auribus ita palefacere, ut indè puræ atque sanctissimæ Religionis integritas, quæ nil nisi simplex, purum, castum, amabile spirat, sarta tecta meliùs enitescat.

Pomposis ac verbosis strophis primi hominum Reges atque Magnates, delusi sunt. Cùm enim cæteris imperitent illi, nullâ aliâ ratione eorum dominium refrænari potuit, quàm animos implendo religionibus; imò cùm simplex atque nuda veritas, qualis est illa quæ à Deo emissa terras collustravit, eorum superbas aures offendat, non dubitavêre sapientes suis consiliis adjungere numina quæ duritiem mollirent dicendorum, condonandâ quidem fraude, si eamdem citò adulatrix indulgentia non sumpsisset, additique non fuissent ad scelera divi.

Fiducia verò nulla illis fuisset adhibita qui divini aliquid sibi arrogabant; si non humanis majora protulissent. At brevì cùm fictitias ecstases prodigiaque conficta cernerent simplices & meticulosi homines, quasi contagio per aures & oculos ducto, malum grassatum est. Indè verò vires sumpsit enthusiasmus, & stultâ sæpe credu-

litate sibiipsis fucum fecêre. Si enim inter fraudatores numeramus Pharaonis magos, certè vecordi insaniâ decipiebantur Baalis mystæ, cum Eliâ ausi coram contendere, & pignus accipere, intereà sese cultris mactant, quò potentiùs fictitium Numen flectant, cogantque vel reluctantem Deum, oblatis victimis ignem infundere.

Si autem Historicos consulamus, nullibi majorem reperimus enthusiasmum quàm quatuor in casibus. Primò sub cœlo fervidiore simul & aridiore, in nervis tensione summâ laborantibus, quos ipsa loci temperies exsuccos reddit atque vibratiles. Secundò verò in iis locis in quibus vitæ luxuries & desidiosa opulentia, plurimùm & poëticis spectaculis & Musices harmoniæ tribuit. Hinc etiam reperitur potissimùm tertiò in festis Deorum qui deliciarum illecebras atque vinum pro sacris habebant. Quartò in Religionibus quæ hominem extra communia præcepta constituunt, sive vaticinium, sive portenta promittant, si præsertim intentatæ coërcendis illis minæ pretium fervori addant. Quæ quatuor capita in Historiâ Melancholiæ sacræ ut concurrere docuit observatio, sic reperiri debere demonstrat ratio.

Primò quidem quantùm sub aridiore cœlo & ferventibus climatibus, nervi arefacti contendantur & exsiccentur, quanta indè imaginationi vis accedat, vix sibi persuadere possint Septentrionales Populi. Hinc ibi pathemata animi omnia vehementissima, quibus ratio ipsa nunquam obsistat. Hinc ibi non simplex & nuda, ut apud nos, sermonis formula, sed vel usitatior sermo

ornatur metaphoris, gestu superbit, pingitur in vultu. Si divitiarum contemptum exprimere satagunt Gymnosophistæ, nudi incedunt; si pœnitentiam affectant Bonzæ, catenis cinguntur; ligantur vinculis, quæ vix trahere possit homo valentissimus, ferreis clavis insident, & ea est in tensione nervorum pertinacia, ut situm eundem tenaciter servent, corpore quasi in novam formam mutato, usque adeò mens corpori imperat, semel imbibitâ opinione præconceptæ perfectionis. Nec enim crediderim solùm existimationis acquirendæ ardorem, hominem in absurda hujusmodi præcipitem agere. Quid quòd apud Persas quotannis dum Husseini mortem lugent Bonzæ, sese cultris ultrò dilaniant, nisi vesana ad id impelleret religio, an aliquo pretio ad vulnera illa sibi infligenda adigi possint. Id & etiam juvenibus amore furentibus coram puellis familiare est. Nec luctus olim minor erat, aut insania minor in Syriacis mulieribus extinctum Adonim lugentibus. Certè apud Boreales populos nunquam invaluisset sceleratus ille mos, quo uxores, apud Indos, cum maritorum corpore concremantur, aut genus illud vitæ ecstaticum quo Santonæ atque Monachi Mahumetani totum ævum transigunt. An apud Europæos, cœcâ olim superstitione obvolutos, tot reperias portenta, Magicæ artis deliramenta, quot apud Asiaticos Afrosque usque nunc versantur? An unquam apud illos reperias tot suppliciorum genera quàm quæ apud Bonzas, hodiè in usu atque pretio sunt. Iis certè fidem derogare, quòd nobis impossibilia

videantur, hominis eſt parùm in naturâ rerum verſati?

Secunda verò convulſionum & ecſtaſeon promovendarum occaſio ſemper fuit, Poëſis atque Muſice, quæ ſibi mutuas conferunt operas, & iiſdem natæ exordiis eorumdem Numinum præſidio, jure meritoque apud Antiquos, foveri credebantur. Muſices quidem in corpus humanum effectus ab ejus in mentem actione pendentes, ita tonum nervis addunt, ita priſtinum ſtatum immutant, ut nemo ſit, quin ſi languidulus ad concentum muſicum acceſſerit, indè evadat alacrior; ſed triſtitiam metumque ſumit aut deponit, ſi ita jubent chordæ fideles. Horroris, terroris, lætitiæ experitur vices. Alii plus, alii minùs commoventur; at nemo eſt, etiam harmoniæ ignarus, qui non aliquem à Muſice motum concipiat; hinc vel infantes ad ſonum cytharæ moventur in numerum, choreaſque exercent. Sed nec fabula eſt, quod olim accidiſſe Alexandro narrant, ut à Theophilo Muſico in furorem conjiceretur, cùm res etiam à celeberrimo Goudimello aliàs Claudino, non ita pridem peracta ſit coràm fide dignis teſtibus, dum hinc Doricum, illinc Phrygium modum, veterum cytharâ imitaretur. Nec id ſemel, aut in uno loco, ſed pluribus exemplis conſtitit, quæ ſummâ congeſſit curâ Willh. Albrecht, *Tract. Phyſices de vi Muſices in animos*, §. 258, 259, 260 *& ſeqq.* Undè etiam adhibita olim ad dolores demulcendos Muſice, de cujus effectibus vide Meadium *de Tarantulâ*, quæ certè veneni medicatio ſatis abundè probat, quantùm

valeat Musice ad hominem extrà se rapiendum & agendum in convulsionem. Hinc voces illæ *carmina* atque *carminare*; undè etiam incantationes originem deduxêre, in quibus falsis atque fictis multa vera, & in exaltatâ Naturâ desumpta intermiscentur.

Poësis verò ipsa etiam sine Musices adminiculo, nil mortale sonans, hominem è sensuum commercio dejicit, & totum ita imaginationibus occupat, ut medium quasi statum obtineat furore poëtico percitus, inter rationem atque delirium. Rem enim sibi fortiter objectam dum vehementiùs adhuc appingit, ab aliis mens libera objectis, hoc solum spirare videtur, aliis omnibus prorsùs neglectis. Hinc fugas servorum Poëtæ rident, domorum spernunt incendia, siliquis & pane secundo vivunt, nec aliud ambiunt præter honorem lauri Parnassiæ. Si quis à Naturâ ad id natum ingenium obtinuerit, vix penès ipsum est à faciendis versibus sibi temperare atque ingenio non indulgere. Undè vesana illa poëseos cupido jure, hodierno tempore Metromania vocatur, quâ quicumque semel fuerit percussus, errabundus, oculis hinc indè nutantibus, societatem hominum fugiet, sylvas, prata, loca deserta, murmur aquarum, sonos lenes atque dulces deperibit; quæ quidem omnia, dum reliquos homines ad somnos invitant, ipsis dulce insomnium provocant, in quo, corpore languente, mens in seipsâ quasi conquiescit. Hinc vaticinia ad Poësim meritò referuntur; & apud Hebræos cytharam & psalten postulat Vates, de futuris, inspirante Deo,

locuturus, dùm certè mens Deo plena, corporis conditionibus jam reſponſare non poteſt.

Tertiò verò apud Veteres nunquam ecſtaſes atque deliria convulſiva frequentiora fuêre, quàm in ſacris Deorum, qui Venerem vinumque tanquam religionis partem ſibi vindicaverant. Notus eſt, nec prorsùs fidem ſuperans Mœnadum furor, quæ diſcerptum Orphæum, Lycurgumque per agros ſparſêre, lymphatæque, montes ac invia clamoribus turbabant. Notum eſt delirium ſacerdotum illarum quæ Veneri in Cypro litabant, ubi depoſito pudore virgines ſeſe turpiſſimo Numini dedebant; cùm enim coïtus ipſe ſit brevis epilepſia, nihil ad convulſivos motus magis adigit, quàm cupido ejus effrænata, ſi ſtimulos addat libidini, Religio pudoris nodum exſolvens.

Quartò verò nihil potentiùs atque efficaciùs animos ad enthuſiaſmum diſponit, quàm fixa illa atque altè animis impreſſa opinio, nos cauſam Numinis agere, pro ipſo pati. Undè metus, ſpes, gloria, amor, pietas animum verſant huc & illuc, & ſimul ſuprà humanum captum extollunt. Exſtimulant acriùs arcana ſilentio tecta, metu imbuta & veneratione conſecrata. Pretium verò his addit ipſa pœna imminens; undè cura ſingularis à Deo ſibi vindicatur, & dum in ejus ſinu ſe depoſitos arbitrantur, nihil eſt adeò ſævum, adeò aſperum, quod tantis nixum fundamentis non modò tolerabile, ſed etiam dulce non appareat. Sic ſerpit, graſſatur, augeſcit malum, undè ecſtaſes, prophetiæ, vaticinia, tum ea nervei atque ſentientis

organi mutatio, ut quod nobis videtur absurdum atque doloriferum, ipsis tum causâ, tum effectu gratum atque jucundum videatur; ut scilicèt iis quos vexat pruritus, gratum est sese mordicus divellere; ut vesanis propria aliquandò excrementa vorasse, sapidum visum est, sic dolorifica voluptas inesse potest, alienatæ menti corporique perverso, fustibus opprimi, clavis perfodi, vulneribus affici, modò ea simplicia sint, nec ultrà textum cellulare penetrent, perfodi; hinc convulsiones istæ virginibus hystericis, imbecillibus homuncionibus & hypochondriacis maximè familiares sunt; & quominùs præsentiam Dei in hisce admittamus, prohibent in iis multa explicatu facilia, quæ magnoperè jactantur, multa enthusiasmi exemplis cognita apud varias hæreses quæ hominum animos proscindunt, ut nuper relatum est, è Methodistarum sectâ mulierem apud Anglos sibimetipsi nares, mammas, aures sacro delirio amputasse; tum demùm, quod fatendum sit, non adeò nobis reserata esse Naturæ penetralia, ut de ejus efficaciæ limitibus statuere possimus; nec minùs tamen temerarium videbitur illorum judicium, qui miseros tali affectione vexatos statim inter fraudatores atque balatrones reputabunt, cùm nunquàm spontè quisquam talia patiatur, qualia recentissimis exemplis vidimus in fœminas infelices perpetrari.

Hæc forsan de Melancholiâ sacrâ digressio à proposito nos paulisper abduxit, verùm cùm latens malum intricatam diagnosim offerat, de eâ latiùs differere operæ pretium credidi, ne error hic subrepat, nec impia inire incredulitatis ele-

menta videamur, dum de mero morbo differimus.

Tertia causarum Melancholiæ nerveæ classis, quæ in ordine à nobis constitutò peculiarem sibi postulabat diagnosim, ea est quæ à singulari causæ in partem aliquam decumbentis actione atque decubitu pendet. Ut enim in morbis omnibus quæ corpus universum afficiunt, causa quælibet universalia quidem symptomata concitat, tum posteà etiam singularia ad partem pertinentia, sic & in Melancholiâ nerveâ diversum, diversæ partes symptomatum agmen secum ducunt.

Imò verò rarum est in Melancholiâ nostrâ hac, licèt ab universali causâ pendeat, partes omnes æqualiter pati. Aliquæ sunt enim quæ debiliùs à Naturâ constitutæ, semper suæ debilitatis acutiùs patiendo, notas ferunt.

Præcipuus quidem nerveorum symptomatum fons est uterus, qui cùm diversimodè afficiatur, tamen in quâlibet suâ affectione complexam affectionem nerveam trahit, saltem post pubertatem virginum, cum partium suarum evolutione, eam acquisiit sensilitatem quâ functionum ejus exercitium viget, fitque ut in fictitiâ illâ Democriti ad Hippocratem Epistolâ, sed alioquin antiquissimâ, *Sexcentarum ærumnarum innumerabiliumque calamitatum causa.*

Verùm ut nimis utero tribuebant Veteres in hoc morbo concitando, ita forsan minùs illi concessisse videtur Sydenhamus. Uterum laborare sibi propria ejus symptomata demonstrabunt. Crurum gravitas, dolor artuum inferiorum ad talos usque extensus. Tum pondus in abdomine ano æquè atque vesicæ urinariæ responsans, aut, quod

pejus eſt, mixtus ponderi dolor, vel ſaltem ad tangentis manum exquiſita ſenſilitas. Poſteà verò ſtrangulatus faucium & lumborum dolor, dictante ſic Hippocrate, cui à tanto tempore conformis obſervatio teſſeram adjunxit, prima ſunt Melancholiæ nerveæ hujuſce ſymptomata, quibus adjunguntur clavi, ſeu dolores fixi capitis, in unâ tantùm parte hærentes; indè verò multiformis illa ſymptomatum farrago quæ hyſtericam affectionem conſtituit, quæ quidem affectio nullum non morbi genus æmulatur.

Symptomatibus verò ad uterum pro causâ referendis liceat adjungere, quam pluries ab hac causâ repetendam animadverti, tuſſim importunam, acrem, convulſivam, ſiccam, totum thoracem ſuccuſſu importuno convellentem, quam indè ab utero pendere credidi, quòd intimum ſit ejus commercium cum mammis quæ thoraci ſitu ſuo imperitant. Tuſſim hyſtericam oppidò raram eſſe ſtatuit Sydenhamus, quod ipſi, ſaltem apud Gallorum nurus non concesserim; rarior apud nos ptyaliſmus ille enormis, ſaltem in nerveâ Melancholiâ; & ille pituitoſis potiùs adſcribendus, quàm tuſſis quæ frequens eſt ſiccis, aridis & macilentis mulieribus.

Universìm autem affectio hyſterica duobus conſtat ſtadiis inter ſe oppoſitis, ſeſeque mutuò excipientibus. Alterum convulſionis eſt, ſeu paroxyſmi, quo malis ſuprà dictis miſellæ aguntur & exercentur, vires tunc ſuprà Naturæ captum obtinent, aguntque & aguntur violentiùs quàm ipſa ferat virium præſentium conditio. Hunc ſtatum deferveſcentem excipit atonia, lan-

guor, imò & quidem à distractione fibrarum vehementi, dolor obscurus, quasi fractorum ossium, aut fuste contusorum; nec deest alter alteri horum statuum. Adde quòd post elapsum aliquod tempus, fracta tantis concussibus machina, hospitium menti præbeat infirmum, ipsaque mentis firmitas humi posteà prosternatur.

Unicè pendet à causâ in uterum desæviente furor ille uterinus, qui quidem castas mulieres aggreditur, sed illas imaginationis præsertim vitio laborantes & cupidine refrænatâ ferocientes, quod quidem malum per se & per incondita atque libidinosa verba, gesta, facta satìs innotescit, ut à spurcissimo morbi genere liceat oculos avertere.

Nec est etiam undè fœminis mares insultent, quamvis enim rarius sit ipsis in convulsiones abripi, ubi partes genitales evolvuntur & ignis medullis subditur, tamen multos indè in furorem insanabilem correptos numerare est, quibus etiam vesanis, morbi diagnosis per dicta, facta, optata elicitur; inde non absurda fuit illius opinio, qui credidit non uni insano resipiscendum fore, si testiculi abscinderentur. Cui certè opinioni, licèt non expertus, manum libenter dederim.

Remanet omnibus illis à paroxysmo atonia, sed in ipsâ veteris incendii vestigia permanent. Vidi hystericas capite obstipo semper spectandas. Alias rictus oris canini deformabat. Plures verò pro hystericis prodebat subsultus in tendinibus, tangendo pulsum deprehensus.

Quæ verò Melancholia nervea à capitis vitio pendet, raro simplex est, sed ut est gravioris

morbi ſymptoma ad ejus diagnoſim pertinet; apoplexia verò aut epilepſia, quæ merè nervea eſt & à capitis vitio pendet, rarò omninò apparet, niſi in debilitatis præ hyſtericâ ſæpè ſæpiùs repetitâ affectione, organis. Hinc fit ut ſæpè morbum hunc ſimplicem terminet, ab ipsâ ejus naturâ deſciſcens & in compoſitos ablegandus.

Inſignem adhuc hujus Melancholiæ cauſam conſtituunt perverſæ, debilitatæ ventriculi atque inteſtinorum functiones. Cùm ſcilicèt pondus debiliori viſceri præbent alimenta, cùm conſtringitur criſpatus ſuprà alimentarem maſſam ventriculus, novuſque ille corpori ab alimentis admiſſis inductus ſtatus, non quietem atque reparationem corpori conciliat, ſed turbas. Prima ventriculi eſt cum corde Συμπαθεία. Hinc multis familiare eſt à paſtu palpitationibus cordis, ejuſque tremoribus corripi, quod quidem ſymptoma aliquandò adeò vehementer exardeſcere vidi, ut in animi deliquium miſerè delaberentur plurimi. A corde, ventriculi malè & nervosè affecti, tibi ſigna dabit caput, nunc ad verticem dolens, nunc mediâ ſuî parte, ita laborans, ut potiùs à capite quàm à ventriculo oriri videantur, quæ ab eo pendent nauſeæ, vomitus, aliaque mala quæ hemicranias comitantur. Hæ ut plurimùm nerveæ, à ventriculo tamen ſæpè repetuntur. Sæpè nervea in toto corpore pathemata induxit calculus in rene aut in uretere latens, cujus diagnoſis à propriis calculi ſignis repetenda eſt, nec certè in hiſce caſibus principem morbum conſtituit Melancholia; adeòque noſtræ huic Tractationi non propria eſt. Cùm enim nullum ſit in

corpore ſymptoma notatu dignum, quod alacritatem deſtruens fugacem ſaltem Melancholiam non inducat, vix ullus foret morbus quem non inter Melancholiæ cauſas recenſere valeremus.

Attentionem verò plurimam, cùm ad diagnoſim atque curationem momenti ſint maximi, merentur, atomi venenatæ, prorsùſque corpori extraneæ, quæ intrà corpus, ſive vitio ambientium, ſive ipsâ intùs enatâ tabe, tragicam ſcenam poſſunt ludere, nerveamque inducere Melancholiam? Non unum certè hujus eſt generis veneni exemplum. Ut enim de Tarantulâ non loquar, cujus morſus hypochondriacos homines facit, putrida ipſa materies quæcumque intùs graſſans, hypochondriacos conſtitueret, ſi non graviora inducere mala nata eſſet. Uno verbo, quodcumque acre nervos vellicare, irritare, conſtringere poteſt, nerveam affectionem procreat & vellicatu continuo Melancholiam; donec novis invaleſcens progreſſibus, fortiorque ac multiplicata, ſui generis, naturæque propriæ, ſymptomata efferat. Exemplum illuſtre Podagra præbebit, quæ plures per annos latens, & nullis agnoſcenda ſignis diagnoſticis, ægrotos pertinaciter angit nerveum in morem; nec alio credas affligi morbo præter ſpaſmodicum, undè triſtes, melancholici incedunt, ſpaſmiſque variis vexati, donec appareat illa, liberetque ab angore melancholico, per cruciatum inſignem quidem, ſed quo priſtinum ſtatum redimere ſeſe fortunatos autumant. Idem etiam ſcabiei ſæpè accidit, quæ ad inſaniam uſque ſæpè homines adegit, donec emicet, quam & inoculatione quâdam nuper procuratam, feliciter ſucceſſiſſe legimus.

Verùm utut nulla alia habeat præter ea quæ Melancholiæ competunt symptomata morbus noster, tamen per causam differt, adeòque naturâ diversus est; & sæpè medelâ omninò abludit. Multoties enim lacteâ diœtâ, vesicantum applicatione sanari contigit morbum istum, quæ certè remedia nullatenùs ad Melancholiam nerveam possunt applicari. Vidit Meadius affectionem nerveam in muliere, quæ sanissima videbatur alioquin, subito composito nervorum tumultu in phtisin abire, quâ miserrima conficiebatur. Idem ego non semel me vidisse testari possum. Juvencula quædam insaniâ corripitur, rectè cæteroquin corpore videtur se habere, nisi quòd irritis omnibus medicamentis perstat mentis loquax & inverecundus error, in muliere alioquin piissimâ. Oritur tussicula, quæ sensim invalescens menti pristinum nitorem reddit, donec pulmonibus suppuratione consumptis, mense circiter ante mortem, tabida febreque lentâ laborans, iterùm in delirium ejusdem generis inciderit, nec jam sanari poterat vesania illa, nec phtisis non invalescere. Undè fortunam illustrissimi Meadii invideo, cujus ægra tandem ad sanitatem perducta est.

Quin imò si diagnosim Melancholiæ nerveæ ritè callere est animus, altè animo tenendum est, quod pro Melancholiâ nerveâ haberi non possit, quævis prætermodùm aucta, aut quâcumque ratione inducta tristitia; cùm nullus sit morbus qui non alacritatem destruat: alacritatem scilicèt illam, quæ nascitur à justâ & æquabili proportione inter vires & pondus humorum ferendum, do-

cente ſic immortali apud Medicos Sanctorio. Sed ut Melancholia adſit nervea, neceſſe eſt ut nulla cauſa evidens læſionem inferat; ſaltem ex earum genere quæ mechanicè in organa agunt; adſit demùm, ut cum Veteribus loquar, intemperies ſine materiâ; hinc abſint ſigna læſionis præſentis, cætera verò concurrant quæ ſatìs fusè expoſuimus ſigna, ipſius tum eſſentiam tum ſpecies indicantia.

CAPUT VII.

De diversis Symptomatibus quæ novum nomen Melancholiæ nerveæ indunt.

VARIA nomina sortitur Melancholia nostra nervea, pro symptomatibus quæ sibi adsciscit, si emineant illa præter cætera, undè ad se præcipuam adstantium attentionem detorqueant. Tum verò etiam nerveis corpus fatigatum symptomatibus, functionibus suis impar evadit. Læduntur facultates mechanicæ à nerveâ origine, & ad usque organorum cladem corpus deducitur. Hinc duplex distinguenda Melancholiæ nostræ extensio. Altera cùm nomine varia sit, re non differt. Altera cùm degener varias amplectitur formas à seipsâ diversas. Prior ad diagnosim morbi pertinet, posterior ejus prognosim constituit sive exitum; undè ut prima divisio jam amplissimè tractata est, vix ei inhærere necessarium erit, posteriori verò præcipuum examen dicabimus, ut nihil de sorte morbi nostri possit ignorari. Quod ut quidem ex ordine dilucidiùs fiat, articulos duos, paragraphos plures constituemus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Morbis melancholico-nerveis, nomine tantùm mutato, notabilibus.

Melancholia nervea aliquandò hyftericam affectionem mulierum, virorum hypochondriacam conftituit, aliquandò mera mania vocatur, aut fæpè fine maniæ ullo vel leviffimo indicio, tota in convulfionibus repofita eft. Has liceat paragraphis totidem percurrere differentias.

§. I.

De affectionibus hyftericâ aut hypochondriacâ merè nerveis.

Dum affectionem hyftericam à Melancholiâ nerveâ anteà defcriptâ fecernere quærimus, verborum potiùs ambagem tollendam, quàm rerum differentiam definiendam habemus. Scilicèt nervis laborare, vaporibus, ut aiunt, angi fatentur fœminam, quæ hinc indè, longioribus intervallis, aut continuâ quidem fed mitiori fpecie, aut fpafmos experitur, aut mala fpafmodica. Affectio hyfterica huic malo fuperaddita dicitùr cùm fymptomata hujus morbi aut conferta, & cum quâdam vehementiâ brevibus intervallis recrûdefcunt. Undè affectio hyfterica morbus fui generis dici poteft, non ftatus morbofus, aut conditio corporis infirmati.

Hinc affectio hyfterica poteft certis limitibus circumfcribi

circumſcribi, ita ut ſi illa ſubitâ de causâ nerveum omne genus concutiente exorta ſit, poſſit omninò & integrè perſanari, nullaque ſuî relinquere veſtigia, cùm ſcilicèt omnis æſtus cauſæ deferbuerit, & compoſito motu fuerit ſedata. Id nonnullis mulieribus violentâ de causâ, ut mœrore inſolito, lætitiâ inſperatâ & vehementibus animi affectibus accidere videmus; ut in morte fratris, vidi fœminæ nobiliſſimæ accidiſſe, quam breve tempus perſanavit, ex horrificis convulſionibus & delirio maximè metuendo, nihil omninò labis priſtinæ relinquens. Aliquandò plus durabile malum eſt, plures per menſes primò quidem ferociùs, mox verò mitiùs ſæviens, imò & ſæpè per plures annos extenditur, ſuî impreſſa relinquens vulnera, quæ etiam causâ novâ accedente, aut veteri renovatâ, iiſdem ſignis ſeſe produnt, ſed lenioribus.

Affectio illa tres potiſſimùm ſymptomatum periodos affectat; vel enim uno impetu ſævit, acuti morbi in modum, vel ſtatis & regularibus paroxyſmis, febris intermittentis æmula revertitur, vel anomala & irregularis paroxyſmos abnormes concitat.

Quæ inſtar morborum acutorum invadit, ea cauſam vehementiorem videtur agnoſcere, & vulgò magis ſanabilis eſt, & minorem corpori cladem, aut ſaltem minùs memorem impertitur, cùm vulgò à forti animi perculſu pendeat, & à causâ mobili, cujus prima impreſſio fortis, cæteræ ipsâ aſſuetudine emoriuntur. Nec tamen licèt acutiſſimi inſtar exordiatur morbi, affectio hyſterica, ſervat acutorum periodos, ſed ſæpè multò longiùs pro-

tenditur, & crudeliùs sese sub ipsis obdurat remediis, si præsertim ex eo sit genere quod stuporem sensibus invehit, & quasi functiones constringit & alligat. Sæpè, quæ mirandæ insciis videbantur catalepsiæ severo examini subjectæ, nil nisi affectionem hystericam exhibebant, imò, si dicere fas est, quòd res est, fœminæ illæ longam passæ inediam, qualis est Consolentanea illa de quâ doctè egit Citesius, alia illa Vivariensis quam thesi dignatus est Combaluserius, & aliæ plures nil aliud erant quàm hystericâ affectione laborantes. Nec desunt apud Observatores exempla mulierum, quæ plures per annos vixêre sine ullo mali intervallo, sed cum alternâ stuporis, delirii & convulsionum vicissitudine, quæ posteà sine ullâ prophasi, aut legitimâ ratione persanatæ sunt.

In illis verò affectibus hystericis qui statam atque regularem periodum servant, exquisita est aliquandò illa periodorum uniformis constantia, ita ut hora horam, dies diem non prætereat. Imò sæpè eadem vidi symptomata eo tenore recurrere, ut quoties aliquod phœnomenon apparebat, adstantes qui sæpiùs ægroto adfuerant, modò finitum iri illum pronuntiabant. Id memini in fœminâ quæ cùm vocem quandam in paroxysmo periodicó emittebat, redibat ad mentem, idque vel ipsæ norant ancillæ.

Hujus autem in periodis constantiæ causas altiùs rimari inutile est, cùm eæ captum humanum huc usque superaverint, nisi tamen dixerimus, rem satìs aliundè mirandam, tamen meliùs intelligi posse, si annotaverimus quòd quotidiè nervi

eâdem horâ in eodem ſtatu reperiantur. Præterea verò notandum eſt quòd qui periodis ſubjiciuntur morbi, aliquid ſecum nervei habeant, ut & ipsâ eorum curatione declaratur, ita ut pro axiomate poſſit haberi, cauſam hanc periodorum in nervis quærendam eſſe, & ad eos ſolos referendam.

Nihil addendum habebimus de eâ hyſtericâ affectione quæ nullam periodum ſervat. Notabimus tantùm in quo à Melancholiâ ſimplici differat; abludunt ſcilicèt quatenùs, hæc morboſa eſt potiùs diſpoſitio quàm morbus. Illa verò contrà morbus eſt ſui generis, nullas poſt ſe reliquias relinquens. Melancholia tardior eſt & ad chronicas tendens affectio. Paſſio hyſterica potiùs ad acutas refertur; Melancholia ſensìm invaleſcit; hyſteriſmus à ſummo incipiens acumine, decreſcit sensìm & evaneſcit.

Quoad affectionem hypochondriacam virorum, quam Willis & poſteà Sydenhamus cum hyſtericâ confundi voluêre, fatebor ſevero me examine nullam hucuſque differentiam inter hypocondriacos ſimplici affectu laborantes, & nerveâ Melancholiâ vexatos deprehendere obſervando valuiſſe; cùm rarum ſit admodùm viros affectione adeò vehementi atque illâ quâ hyſtericæ laborant, vexari. Sed corpus ipſum, levem inter utrumque, vel potiùs inter triplicem hunc morbum conſtituit differentiam, adeòque longiori tractationi ſuperſedebimus, ne vanam luſiſſe operam videamur.

§. II.

De Maniâ melancholicâ merè nerveâ.

Furere & insanire, si ad rectæ rationis institutum, acta aut expetita non referre, dici potest, certè cum Horatiano Damasippo, vix quemquam insaniâ vacuum reperias, at certè nullus ex melancholicis eâ poterit dici caruisse.

Verùm ut aliquis insanus vocari possit, oportet ut quæ exteriùs se produnt, nata ex objectis externis, aut imaginatione fictis judicia, iis nullatenùs respondeant; sive concordent illa præconceptæ opinioni, sive nullatenùs inter se cohæreant. In utroque casu nil nisi absurdi, nil nisi ridiculi promanat. Undè patet in insanis merè nerveis, memoriam integram, judicium facile & liberum esse, solam imaginationem lædi.

Error verò ille imaginationis dicitur nunc esse *cum affectu*, id est, proficisci ab impetu mentis ita fortiter affectæ, ut ab amato aut occupante objecto nullatenùs divelli possit; aut *sine affectu*; ubi ad omnia indeterminatim mens insanit, jam omninò impotens, atque sui juris nescia. Quicumque melancholicè furit, semper à vehementi mentis occupatæ affectione, è ratione dejicitur, cùm ipsa Melancholiæ idea mentem aliquo pathemate laborantem supponat.

Mania igitur nervea easdem patitur differentias atque ipsa Melancholia, cujus est effectus. Hinc alia perpetua est, alia intermittens, eaque aut periodica, aut anomala.

Insaniæ porrò melancholicæ causæ eædem sunt

atque morborum quorumcunque melancholicorum. Eas igitur enumerare vanum eſt. Notandum tamen cauſas omnes quæ in imaginationem directiùs & omiſſo medio agunt, eas eſſe ad maniam inducendam efficaciſſimas. Affectus animi omnes, ita vehementes ut hominem funditùs ſubvertant, ſive lætitiâ, ſive dolore immodico agant, ſæpè perpetuam rationi labem inuſſere. Imò vix alia datur cauſa, quæ fortiùs aut vehementiùs agat. Numerantur tamen adhuc inter cæteras, odores, ſuffumigia, vacuationes immodicæ, quibus tonus fibrarum ſufflaminatur, ſi præſertim debilitati irritatio addatur. Hæc eſt inſania illa à debilitate Sydenhamo dicta, nec aliis non obſervata.

Sed cùm plures ſint melancholici qui nunquàm ad maniam uſque evehantur, licèt longo tempore & vehementer ægrotent, alii verò quaſi ſubitò corripiantur inſaniâ; ſuæ ſunt cauſæ illis undè faciliùs in maniam delabantur. Eæ autem repetendæ ſunt

Primò, ab ægrotantis idioſyncraſiâ, quæ in delicatâ & exquiſitè ſentienti interioris ſenſorii conſtitutione poſita eſt; undè ſit ut non ſine ratione ſuſpecta ſit eorum qui olim inſaniêre progenies, & inter hæreditarias labes recenſita ſit mania melancholica. Hîc ſtructura ipſa thecæ oſſeæ capitis aliquid efficere poteſt. Præſagiunt multi, & ſæpè rectè, ex formâ capitis, ex oculorum poſiturâ, aliquem in inſaniam caſurum, fallacibus tamen ſignis, & quæ in hanc rem attenti, inquiſitionem meam eluſêre.

Secundò, aliquid hîc confert regionis influxus,

qui quidem gentes ita inter se discernit atque discriminat, ut hujus efficaciam negasse durum videatur. Certè loca sunt plura in quibus nervei morbi frequentiùs vagantur, quàm in crasso Bœotum aëre.

Tertiò, loci patrii regimen, varium, instabile, in quo spes magnæ, metus immanes, animos huc & illuc discruciant, huic morbo ansam præbet. Hinc nunquam in nostris regionibus tot insani visi fuêre, quàm anno hujus sæculi vicesimo, in quo Magnatum nequitia, civium fortunas insignibus cladibus vexavit, hos extollens, illos deprimens, notante sic illustrissimo Meadio.

Quartò, ebrietas frequens & repetitus liquorum spirituosorum abusus hîc etiam symbolum conferre potest, immani liquorum rarescentiâ & solidorum distractione.

Quintò, longior & profundior circa eadem objecta occupatio cerebri minuit vires, undè si affectus nascatur, ei ferendo fiet impar ægrotans.

Nec verò quantumcunque ex hisce causis intelligatur origo maniæ, satìs indè concipi potest quomodò hæc perpetua sit, illa intermittat, nisi dicatur interruptam reviviscere, ex occasione, quâ datâ erumpit, absente conquiescit.

Symptomata ejus recensere inutile est, quæ tam varia sunt, tam absurda, ut nihil sit quod de insano credi non possit. Scilicèt homo ab insaniâ mutatur penitùs, fit frigoris patiens ad usque incredibilem patientiam. Verbera vix reformidat; famem vix sentit; sitis jam nulla, sensus varii ita obstupescunt, ut totus quasi in amatam ideam versus, sapida, odorata non sentiat, aut

ab iis nullatenùs commoveatur. In nerveâ tamen maniâ ineſt ſemper aliquid convulſivi, ſive in facie, ſive in oculis, qui inquieti, errantes, morbum produnt; ſed in omnibus maniacis duo ſemper diſtinguenda ſunt tempora, alterum remiſſionis, intenſionis alterum, quod qui inſanis adſtant, præſagire didicerunt. Vernâ quidem tempeſtate ferociunt inſani, hyeme de furore remittunt, niſi adſit gelu acre, aëre ſereno atque gravi notandum.

Id autem proprium habet nervea mania, quòd cum affectu ingenti ſtipata incedat, inſaniæ etiam addat affectûs infelicitatem. Metum horrendum vidi in homine qui alium occiderat, quem, etiam veniâ à Rege impetratâ, ſemper habebat antè oculos. Ut etiam de Alarico, Gothorum rege, narrant, qui ſibi Symmachi caput inter fercula querebatur offerri. Hæ ſunt Oreſteæ furiæ, quas adeò terribili penicillo expreſſit in Macbethi ſcenâ Anglorum Vates Sakeſpearius. Hinc nullibi mortis cupido major, quam ſibi ſæpè ſæpiùs conſciſcunt, quaſi illos nunquam pœna deſerat.

Pulſus intereà vividiſſimus, imò & ſtrictâ arteriâ durus; præſertim paroxyſmorum tempore. Calor naturali æqualis, concoctio inculpata, urinæ albæ tenues, vis nova muſculorum iis quaſi addita, ut quem ſemel admiſere ſtatum obſtinatè retineant, ſtupendâ & quæ fidem ſuperet pertinaciâ. Somnus ferè nullus. Pectus intereà cataphractum & vix ad ullum alium morbum ſuſcipiendum, vel maximè contagioſum, incapacitas. Peſtem ipſam non concipiunt; uſque adeò à ſenſu regitur machina hæc noſtra; prætereàque

cùm præ erethiſmo vix perſpirent, vix etiam inhalant. Undè fit ut inſanis qui antè inſaniam morbum venereum contraxerant, dupla aut tripla hydrargiri doſis adhibenda ſit in medelam.

Diagnoſis inſaniæ facilis eſt, cùm plus ea certè oculos percellat, quàm ſapientia aut virtus. Sed quæ ſit nervea, quæ ab aliâ causâ pendeat, difficiliùs dignoſcitur. Signa tamen dabunt, præcognita jam & prævifa nervorum à Naturâ diſpoſitio. Secundò cauſa in inſaniam adigens, aliquam obſcuritati lucem afferet. Affectus enim animi ſubitus & vehemens in humorum craſin nonniſi ſecundariò agit, ſolida ipſa aggreditur, & ea quidem ſentientia. Nec te incertum ſinent, ipſa quæ morbum comitantur ſymptomata. Licèt enim omnia primo aſpectu, unicâ ferè abſorbeantur mentis errabundæ notâ, & vix præ illo cætera annotentur ſymptomata, tamen pluribus ſeſe producit indiciis nervea intemperies. Urinæ ſemper tenues ſunt, ſaltem ubi ingruit paroxyſmus. Nec abeſt aliqua convulſio, quæ veteris noxæ veſtigia imprimat.

Præterea in aliis ferè omnibus inſaniæ generibus ægri vix aliquid curant. In maniâ melancholicâ aliquid aut effusè amant, aut perditè oderunt. Denique nervos ſolos laborare concludes, ſi amati objecti præſentia, aut abſentia odioſi maniam ſaltem fugaci levamine curet. Sic non abſque ratione concludimus, melancholicè, ſed nerveâ Melancholiâ deliraſſe Saülem, quem Davidis præſentia in furorem adigeret, compeſceret contrà ejus fuga. Ultimum verò ſignum implet quòd harmonico cantu revocaretur ratio,

cui impar fuisset musicè, si humor aliquis melancholicus, aut alter cujusvis generis, præsentiâ suâ maniam concitasset.

Quanquam autem ex illo concursu aliqua lux affulgeat, cogit tamen veritatis amor fateri, non tolli ab illo omnimodam æquivocationem, nec nisi ab ipsâ inchoatâ curatione complementum demonstrationis haberi.

Quod verò hujus prognosim spectat, turpissimus morbus pro felici exitu habet, quemcumque sortitur. Mors ipsa felix est, & impium in aliis morbis votum,plenum hîc est misericordiæ. Raro melancholica mania morte subitâ terminatur; bis tamen rem accidisse, nec opinis adstantibus vidi. Aliquandò epilepsiam sibi comitem adjungit. Hæc celeri transitu in apoplexiam, necat. Sed sæpiùs in fatuitatem abit, & mentis imbecillitatem stupidam, atque sæpè miserrimam longævitatem sortitur. Famosa est Meadii observatio de maniâ ab hydrope curatâ, nec ignotum est aliquandò febre quartanâ resolutam fuisse insaniam.

Sed non rarò perfectè sanata fuit insania quæ ex nervearum genere est. Si recentis affectûs causa subita tollitur; ut in Amasiis, quos amore denegato potiri contingit. Novi mulierem quæ quoties gravida est merè insanit. Statim à partu mens sana in corpore sano habitat. Sæpè scabies, impetigo, herpes erumpentes sanitatem retulêre. Mulier quæ juvencula antè eruptionem mensium insaniebat, metuit nunc ne finientibus olim recrudescat malum tristi memoriâ apud illam vivax.

§. III.

De Convulſionibus nerveæ Melancholiæ.

Cum quidem morbo melancholico convulſiones per ſe inhæreant, vix illæ videntur ſingularem mereri tractationem; verùm ubi totus & univerſus morbus in illis ita conſiſtit, ut nihil aliud præter illas appareat, tunc ut nomen morbi mutatur, ſic etiam nova diagnoſis inſtituenda, cùm non omnes convulſiones à causâ adeò ſimplici pendeant, ſed plurimæ à veneno intùs admiſſo, aut ab aliâ quacumque mechanicâ causâ trahant originem.

Convulſio, ſeu ſpaſmus qui idem ſonat, eſt motus muſcularis partis injuſſus, aut extra ordinem Naturæ, in partibus etiam voluntati ſubditis, invitâ imò & reluctante voluntate natus.

Ea autem aut conſtans eſt & retractis his vel illis muſculis perpetua, vel alterna, & nunc his, nunc illis ſeſe mutuò ſuperantibus, tremores, motuſque alternos efficiens. Sæpè autem habitus convulſivus ex utrâque conflatus eſt, & nunc in hac, nunc in illâ parte, nunc ſub retractionis, nunc ſub alternantis motûs formâ apparet.

Rursùs autem ubi convulſio morbum conſtituit, ea aut perpetua eſt, & non deſinit niſi ceſſante morbo, aut per paroxyſmòs recrudeſcens, intervalla quietis relinquit, quibus ſilet & quaſi conquieſcit.

Ut autem prior morbi ſpecies altiori fundamine radicatam cauſam arguit, ſic etiam mitiorem demonſtrat. Alioquin brevì ſuſdèque totam

ageret machinam, poſterior verò fortem quidem at tranſitoriam, quæque nunc adeſt, nunc contrà poteſt abeſſe. Demonſtrat enim obſervatio quòd qui paroxyſmis conflatur morbus vehementiùs convellit, quàm qui perpetuo aſſultu hominem conficit.

Nec minùs notandum eſt quòd ſæpè ab Hippocratis temporibus ad uſque noſtra docuerit obſervatio, quòd erumpentibus convulſionibus delirium deſinat, & viciſſim quaſi quædam fiat revulſio à parte ſentiente ad motricem.

Huic etiam morbo ſingulare eſt quòd ſæpiùs & fortiùs convellantur muſculi flexores extenſoribus; undè familiare eſt mulieribus convulſis digitos ita fortiter volæ manuum affigi, ut vix fortiſſima vis eos indè disjungere queat, aut ſi fuerint disjuncti, proprium eos ſubitò reſtituat elaterium: in convulſionibus autem quæ à nerveâ Melancholiâ pendent, phœnomenum maximè ſtupendum eſt, & ingens meditationis argumentum præbens, vis illa immanis quam in hominum debiliſſimis acquirit muſculus, ita ut hominum fortiſſimi artum quemlibet in muliere convulſum nullatenùs diſtrahere poſſint; quod ſæpiùs mirabundus expertus ſum; quæ quidem vis ita aliquandò increvit, teſte Meadio, ut à convulſo etiam injectæ catenæ penitùs diſruptæ fuerint, ruptis etiam muſculis. Ubi verò conſtantia illa non ineſt, alterni motûs, tanta viſa fuit rapiditas, ut vix illam aſſequi poſſit oculi fixiſſima acies? Undè, quæſo, tantum in naturâ virium promptuarium? Undè pars illa ita muſculos opplens, ut ferri duritiem illi æmulari videantur?

Tam facilè diffluens ut salis alcali volatilis odor aliquandò subitò flexiles efficiat. An non in hisce enodandis deficiunt tot ingeniosæ virorum præclarorum de fluido motum muscularem producente hypotheses ; nec mirari subibit si à convulsionibus atonia, imò & quædam paresis, musculis affectis inducatur ?

Causæ quidem omnes quæ nervos afficiunt, iisque sensilitatem imprimunt naturali vivaciorem, convulsionibus ansam præbent. Sic novi universam prosapiam hominum & opulentiâ & probitate illustrium, in quâ & pater & mater, & omnes liberi, tum mares, tum fœminæ, levissimâ de causâ in convulsiones rapiuntur, ita ut aut imitatione duci, aut uniformitate miseriæ non secerni credas. Causa ab ipsâ nativâ structurâ repetenda, cùm certè aliter mares, aliter fœminæ educatæ fuerint ; at adest semper causa aliqua determinans, ita ut si summam animi aut corporis quietem impossibilem certè illam supponas, nunquam convulsionibus tentabuntur. Hæc quidem sensilitas exquisita conditio est Melancholiam nerveam constituens, sed nullatenùs enodatur indè, cur hi potiùs in convulsiones ferantur, illi delirio potiùs occupentur ? Nec magis intelligitur, cur alii convulsione & contractione perpetuâ vexati, quasi in motibus suis alligentur, alii contrà motibus jactentur inconditis, & fatendum quidem est nos in ipso Historiæ naturalis limine adhuc positos resolvendis istis problematibus esse prorsùs impares. Sicubi enim adesset mechanica in aliquâ parte causa, ut fit in opistotono, tetano, emprosthotono, jam non

merè nervea dici deberet convulſio, & aliam prorsùs admitteret theoriam; talis eſt, exempli gratiâ, convulſio febrilis, aut illa metallica quæ ſæpiùs dirum hocce convulſionum genus in temperatioribus noſtris regionibus producit, undè fit ut vix unquam illa deprehendatur apud nos, niſi in metalli Foſſoribus, aut Artificibus qui circà metalla verſantur.

In genere tamen duplex convulſionum genus, ſi de cauſis ſolliciti ſumus, diſtinguendum eſt. Alterum enim immane totam humanitatem ſuſdeque agens, rarò viſum mihi oriri ab aliâ causâ, quàm aut ab animi affectibus, aut ab affecto utero, cerebrique epileptici vitio, ſi infantiam prætergreſſa ſit. At quæ mitior eſt convulſio, quaſi convulſivum habitum conſtituit, aut aptitudinem ad concitandos paroxyſmos, ſi aliqua ingruat convellens cauſa. Non ab unico pendet illa fonte. Primus eſt, hæreditatis jure contracta ſtaminum ſentientium debilitas, ſeu ad tenſionem diſpoſitio, quæ quidem primitùs undè ſit repetenda, parùm conſtare videtur. Senſilitatis tamen illius prætermodum auctæ cum aliis Autoribus incùſare velim aromaticorum oleorum eſſentialium, ſpirituoſis mixtorum, piperis, ſalſorum alimentorum, nimiam hodiè profuſionem, quâ à teneris imbuimur, undè vel ipſa in cladem atque perniciem cedit nutritio. 2°. Verò ſæpè innaſcitur convulſivus habitus in teneris atque delicatulis à vividâ cujuſcumque objecti impreſſione, dum adhuc tenera ſtamina, cedunt rebus abſurdis & inuſitatis, aut à diſſimulato præſentis periculi metu. Undè fortiter concuſſa pars illa mo-

bilis atque ſenſu exquiſito indè contracto, vibrat & oſcillat fortiùs, non ſolùm ad præſentiam objecti quod tanto impetu affecit, ſed etiam ad cætera quæcumque. Nemo eſt qui non viderit aut ora diſtorta, aut caput obſtipum, aut artus timore in pueritiâ impreſſo, tremulos. Eoſdem effectus ſæpè videre eſt ab uſu medicamentorum acrium, venenorum præſertim antimonialium quæ longam labem inurunt corporibus, etſi ipſa fuerint vacuata, dum nervos ſuccutiunt, ipſorumque tonum prorsùs immutant.

3°. Verùm an ab obſcurâ rei peractæ aut perpeſſæ memoriâ, an à nativâ & inextricabili fibræ ſtructurâ, an etiam à maternis, utero gravido, debilitatibus pendeant, famoſæ illæ & fidem ſæpè ſibi derogantes convulſiones, quæ ſympatheiæ & antipatheiæ nomine debiles animas divexant, operæ pretium foret hîc indagare. Verùm nulla lux affulget, quæ dirigat errantes, undè rationale naſcatur obſervationi fulcimentum, adeòque nec convulſiones ab antipatheïâ oriri negabimus, nec omninò hiſtoriolis circà illam undequâque per vulgus diffuſis, fidem adhibebimus. Certè ſi aliquid olim nocuit vel in pueritiâ, nauſeam ſæpè & vomitum memori ventriculo imprimit. Nota pluribus vivit hodiè nobilis fœmina, quæ primis ætatis annis ab aciculâ deglutitâ pœnè extincta, ſine convulſionibus aciculas ſpectare non valet; ſed viſo fele exanimari, ſtricti ad aſpectum gladii deliquium animi experiri, ut de Anglorum rege Jacobo narrat Digbæus, quia ſtricto antè oculos gladio, confoſſoque Amaſio, mater ejus Maria Stuarta fuerat perterrefacta, dum ip-

ſum utero gereret, non à Naturæ ordine cognito poteſt enodari, licèt hîc miſerè ingenium torſerit Mallebranchius; nec tamen res prorsùs ideò impoſſibilis reputanda, cùm etiam in convulſionibus concitandis videatur aliquid conferre, diſſitus aſtrorum influxus, quod quidem non facilè refellendis obſervationibus probaſſe videtur Meadius.

4°. At convulſio ſemel nata novis convulſionibus anſam præbet, ſive, quod idem eſt, nihil eſt quod tam potenter habitum convulſivum inducat, quàm ſemel nata, à potenti causâ convulſio. Scilicèt novum indè tonum concipiunt fibræ, ab ipsâ ſuâ diſtractione, diſtractiles fiunt atque vibratiles. Imò indè fit ut ſemel nata convulſio non protinùs finiatur, ſed quaſi per gradus ceſſet & ſensìm obſcuretur, ſæpiùs renovanda. Imò cauſa quæ primitùs levem inducebat convulſionem, ſi perſeveret, & continuatis ictibus agat, conditione corporeâ ſemel inductâ, atrociores, indèque atrociſſimos ſpaſmodicos motus arceſſet. Indè fit ut ad convulſiones debellandas multùm interſit, ægrotantis animi impetum regere, debilitatem firmare & concitatos affectus refrænare, ita ut ſæpè violentiſſimis corporeis motibus ex morali, medicina quærenda ſit.

Ex dictis verò circà nerveas convulſiones non obſcura erit earum diagnoſis, nec à metallico tetano difficilè ſecernentur, nec cum uterinâ paſſione confundentur, ſed ut ſine ſignis oriuntur, mechanicam cauſam arguentibus, ſic ferè nunquàm convulſivus habitus abeſt, aut aliqua externa cauſa violenter ſenſus concutiens, huncque habitum priùs non exiſtentem importans.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Morbis qui Melancholiam nerveam excipiunt.

Cognita & intimiùs perlustratâ Melancholiæ nerveæ naturâ, superest ut de sorte ejus inquiramus.

Et certè si vehementiam symptomatum, caussarumque pertinaciam consideremus, mirum forsan videbitur corpus adeò labile atque fluxum tot & tantis insultibus contrà stare, ita ut è medio convulsionum tumultu integrum resurgat, cùm rarò admodùm vel violentissimè convulsa mulier ipsos inter spasmos occubuerit; verùm labascit intereà tonus fibrarum, jamque destinatis usibus recusant obsequi. Læditur indè secretio, nutritio, aliæque mechanicæ functiones, undè nova exoritur morborum soboles, qui Melancholiam per se innocuam, lethalem faciunt. Hos verò sequentibus articulis exequemur. Agemusque, 1°. de Febre lentâ nerveâ; 2°. de Marasmo, seu Phtisi nerveâ; 3°. de Paralysi & Hydrope ab eadem causâ pendentibus. Undè duplex morborum classis constituta indè deprehenditur, alia tonum auctum mentitur; alia contrà fractum pessumdatumque fibrarum tonum exhibet.

§. I.

§. I.

De Febre lentâ nerveâ.

FAMOSA eſt apud Anglos febris lenta nervea, nuperrimis Autoribus cl. Pringle, Huxham, aliiſque ſummâ cum diligentiâ deſcripta, quæ à lenibus orta principiis clàm graſſatur, & ad mortem ægros deducit vehementiſſimis ſtipata ſymptomatibus. Hæc apud nos malignæ nomine nimiùm generali cognita, ab Hippocrate variis ſymptomatum nominibus deſignata, coctionis atque criſeos capax, à venenato miaſmate intùs admiſſo pendet; & nihil cum hac noſtrâ commune habet, morbumque ſui generis conſtituit. Illa inter acutos morbos numeranda eſt, noſtra verò ad chronicos refertur; nec niſi veteri & jamdudùm graſſanti Melancholiæ competit.

Etenim perfracto & omninò peſſumdato vaſorum tono, deſtructâ fibrarum ſentientium ad æquabilem actionem aptitudine, neceſſe eſt ut ſtimulis naturalibus impulſæ vibrent inæqualiter illæ, adeòque diſcordem circuitum efficiant, ſed auctum ſimul atque impetu quodam donatum. Ipſa enim debilitas à reſiſtentiâ circà vaſorum axim frequentiores efficiet vibrationes, adeòque pulſum exhibebit frequentiſſimum & imbellem.

Nunquam igitur cum Melancholiâ nerveâ incipit febris nervea, ſed inveteraſcenti ſuccedit, aut illam potiùs comitatur, & quaſi trementis muſculoſæ vaſorum tunicæ ideam præſtat.

Latenter quidem incipit illa, & vix ejus principia cognitione poſſumus aſſequi, cùm illa pulſûs

frequentia præternaturalis debilitati semper conjuncta sit. Prævideri tamen potest & præsentiri languore quodam animi & corporis, in oculis, facie; ariditate cutis, dolore artuum, quem osteocopum scholæ vocant, depressione omnium functionum, quæ quidem depressio convulsivis motibus, & totius machinæ succussibus succedit.

Existentem autem imò & jam confirmatam demonstrant, non æstus, non ardor febrilis, sed pulsûs vacillantis frequentia, summæ debilitati consociata. In vehementiori paroxysmo serratilis & quasi trementis chordæ durities adest, undosum in morem exasperata aliquandò, aliquandò etiam in minùs regulari victûs ratione intermittens. Calor ad aliquas partes delabitur, sed nunquam universalis est; nunc faciem, nunc volas manuum ita occupans, ut quæ modò æstuabant, momento pòst partes algeant.

Tum verò meticulosa mentis depressio, imò pusillanimitas, sæpè lachrymis, ejulatibus, desperationis signis comitata, increscunt & insiliunt miseros. Nec absunt levia convulsionum vestigia, tendinum subsultus, distorquetur os, pervertitur, aut dolet in variis motibus collum, ut & lumbi in fœminis.

Febris autem nervea, aut intermittens est, aut continua. Quæ intermittit, sæpiùs periodum servat, aliquandò abnormis & incondita est. Quæ intermittit, nunquam incipit à rigore, aut horrore, sed illud symptoma, sæpè ipsum intercurrit paroxysmum. Sudores erratici nihil pariter in illâ febre absolvunt, & sæpiùs per somnolentiam

levem, febris decidit. Nec alius eſt typus ejus quæ continua eſt. Rationem intermiſſionis difficile eſt augurari, ſed corpus iiſdem horis eumdem ſtatum affectat, undè periodus naſcitur.

Farraginem ejus ſymptomatum enumerando exponere ut inutile, ſic impoſſibile eſt. Nihil enim inter ſe commune habent, & ad affectionem nerveam potiùs quàm ad febrem ipſam referuntur. Vidi febre nerveâ, periodicâ, quotidianâ & intermittente laborantem, quem ad clamores & ejulatus cogeret dolor ad orbitæ ſciſſuram, quâ nervea fibrilla ad frontem tranſmittitur.

Occupabat primò dolor ille, partem vix lineam latam, quam ſi vel minimè tangeres, ejulabat æger miſerrimè. Indè dolor ille ad inſtar rivuli per omnes faciei partes decurrebat, eamque gryphis ungulæ mordaci comparabat æger. In aliâ thorax totus occupabatur, & ſeſe infelix, quaſi phaleris conſtringentibus vexatum querebatur. Undè mirùm quantoperè diſtractionibus levaretur, & diſtorto ſitu.

In continuâ febre cruciatus illos leviores eſſe æquum eſt, cùm brevì moderationem adipiſcantur, quæ perpetua ſunt; reviviſcant contrà acriùs quæ intervallo ſopita conquievêre; minùs tamen extenuatur corpus ab intermittente febre quàm à continuâ, cùm ab ipſo quieſcentis mali intervallo reparetur corpus.

Abit autem febris hæc noſtra ſæpè inopinâ ſanatione, in ſtatum ſanitati propiorem, ſi excitantes cauſæ fuerint ſemotæ; exceperit, v. gr., lætitia mœrorem, ſi ſecuta ſit mentis aſſiduas

contentiones, diverſio atque diſtractio ; ſi demùm ægri ſeſe legitimo atque moderato rerum non naturalium uſui dociles præbuerint.

Verùm ingraveſcentibus, aut etiam perpetuò ſævientibus mali cauſis, ingraveſcit etiam malum. Hinc perturbatis ſecretionibus, obſtipatâque canalium cutaneorum aperturâ, nulla fit à cute exhalatio, undè annotatum quòd ſimili morbo laborantum, lintea vix fœdentur. Undè cachexia huic febri, cum febre cachecticâ ſuccedit, quam excipit hydrops. Vel ſi nimia ſit ſiccitas, Melancholia humoralis nerveam excipit, de quâ mox erit dicendum.

Sed omnium quibus infeliciter terminatur febris noſtra nervea, viarum, miſerior nulla, nulla frequentior, quàm ea quâ in phtiſim & febrim hecticam abit. Sensìm ſcilicèt invaleſcens vaſaque nutritioni ſuſcipiendæ dicata & apta conſtringens & exſiccans, ipſam materiem nutritiam ſtagnatione corrumpit. Undè hecticum & tabificum fit quòd alendæ atque reparandæ machinæ fuerat inſtitutum.

Melancholiam verò, ſeu nerveam febrem in hecticam delabi, plura docent ſigna. Primò, ſi ei adjungatur calor qui priùs conſtans non erat ; tum, ſi ad veſperam æſtus ingraveſcat ; mox verò rubor quidam faciei, oculis fulgor accedet. Et primò quidem præclarè ſecum agi credent ægri, accedetque brevì poſteà ipſa ex hectico ſtatu nata confidentia. Frigus pedum quod hac febre laborantibus familiare eſt, tardiùs recedet quàm in omnibus aliis febribus, cedet tamen. Tum pulſationes arteriarum, ſudores matutini, vigiliæ

æſtuoſæ, aliaque ſigna quæ tabidam febrem comitantur, adſunt. Progreditur intereà tempus, nec jam dubia ſunt hecticæ febris ſymptomata, nec ulteriori indigent deſcriptione. Verùm quis ſit tantorum laborum finis quæritur? Certè ubi res eò anguſtiæ devenerunt, non dubitandum eſt quin ominoſum ſit malum & nullâ prorsùs arte emendandum. Imperat per univerſi corporis ambitum, corrumpens diatheſis, & ipſum ejus centrum depaſcitur, undè optima quæque pervertuntur, & per abnormes excretiones colliqueſcit corpus & collabitur.

Triſtiſſimum quidem mali hujus exemplum in Melitenſi Equite nobiliſſimo me vidiſſe memini, qui cum febre hecticâ plures per annos colluctatus, tandem miſerè ita contabuit, ut antè mortem ad inſtar ſceleti exſiccatus ambularet tamen, non ſine omnium ſpectantium terrore. Hunc remotis omnibus remediis quæ officioſa ſedulitas obtulerat, victoque per vim, quem ad omnia edulia afferebat, terrore, tandem priſtinæ videram ſanitati reſtitutum. At dum rus abit ferè reconvaleſcens, iterùm eodem delirio melancholico correptus, metuenſque alimenta, rursùs ſe febre corripi atque marceſcere permiſit, undè per immanem diarrhæam è vivis abſumptus eſt. Alterum vidi Militum Prætorianorum cohortis Ducem, cui eadem contigit infelicitas, ſed in illo nullum erat ad capiendos cibos faſtidium; ſed ſolo infelici amore, qui in corpore ſummè ſenſili altas egerat radices, ſensìm febre lentâ contabuit. At quatuor ante mortem diebus febris vehementiſſima exarſit cum delirio atque convul-

sionibus, undè non vana mihi humoralis Melancholiæ motæ, exorta suspicio.

§. II.

De Tabe nerveâ.

Cum rarò aliquis sine febre colliquescat, ipsaque febris lenta tabem, tabes verò febrim lentam inducat, actum agere videremur, nisi illa sæpè sine febre ingentem corpori vim inducere nata foret, nec nisi jam confirmatæ tabi comes accedere febris possit. Ut enim tabes immineat, sufficit cesset ali homo cui impendet. Hinc aut deesse debet, aut non applicari materies nutritia, undè fit ut detrita quotidiano vitæ usu Natura, rore non perfundantur, quòd à triplici origine pendet, autore Galeno, cujus in hac disquisitione vestigia sectamur, Naturæ observationi maximè consona.

Origines autem phtiseos tres illæ sunt ; 1°. Solidorum siccitas, sive arida prætermodùm diathesis ; 2°. illorum torrefactio ; 3°. humorum putredo seu acrimonia. Quamvis autem voces illæ non omninò saniori Physice consonæ sint ; rem tamen enodare aptæ, causas omnes quibus pervertitur nutritio, comprehendunt.

Quoad verò humorum acrimoniam, nihil in phtisi nerveâ enodandâ conferre potest, & ad nos non pertinet, sed alias ferè omnes phtiseon species comprehendit.

Ea autem quæ à torrefactione solidorum secundùm Galenum pendet, non repetenda est ab igneâ intùs redundante materie, qualis habetur

obſervatio virorum à propriâ & indigenâ flammâ exuſtorum ; ſed aliquatenùs cum ariditate coincidens, ſummam ſolidorum tenſionem & inflammatoriam liquorum denſitatem complectitur, ita ut ad minimum motum tota machina quaſi incadeſcat : in phtiſicis duobus ejuſmodi ſitim inexhauſtam vidiſſe memini, cum alvi enormi depreſſione, ita ut umbilicus quaſi dorſo adhærere videretur. Iracundias, affectus animi vividos inter hujuſce phtiſeos cauſas recenſuit Galenus ; regionibus verò æſtuoſis multò magis quàm noſtris, familiaris videtur. Unum & alterum vidi è juvenibus nobilibus Gallis, è Melitâ inſulâ reduces, quibus hoc malum impendebat, & plures eò mulctatos reperies poſt bella æſtiva Italica, ubi in æſtuante cœlo illos indefeſſus labor exhauſit. Verùm rarò morbus ille ſine aliquâ acrimoniâ, ex earum præcipuè genere quæ ad alcali acre volatile vergunt, complexus atque compoſitus, non incedit, rariſſimèque ſimplex apparet.

Ad veram tabem nerveam præcipuè pertinet maraſmi tertium genus, quod à ſiccitate pendens Galenus deſcripſit, & quod ex ipsâ rei naturâ petitâ Metaphorâ, ex morbo ſenium, nuncupavit. Scilicèt ſeniorum ſolida quaſi ad ultimum nutritionis faſtigium evecta, induruêre, & eum ſoliditatis gradum adepta ſunt, ut jam roris nutritii impulſioni cedere dediſcant. Hinc actiones, flexilitate deſtitutis organis, languent, undè & ab ipsâ duritie robur deficit, mobilitas impeditur, & quaſi incatenatur. Fit rugoſa macies, & demùm quies illa perpetua ſilicerniis mente &

corpore exhaustis, exoptanda, quæ mortem senilem constituit.

Marasmo melancholico inducendo concurrit idem mechanismus, vel deest ob vacuationes nimias ros alluens nutritius, aut ob animi affectus alimenta vel non admittuntur, vel admissa non concoquuntur; aut crispatæ erethismo perpetuo solidæ partes, illius influxum recusant admittere. Undè sensìm opima corporis constitutio elanguescit, & omnia ad reparationem instituta vertuntur in perniciem.

Patet indè quòd ad marasmum illum producendum omnes ferè causæ possint conducere, quæ nerveæ Melancholiæ favent; sed præsertim illæ tabem maturè inducunt, quæ corpus quasi perpetuo erethismo stringunt, ita ut vinciantur & alligentur functiones omnes, nutritio præsertim, dum fibræ tensione suâ ariditatem, imò & rigiditatem æmulantur. Cùm verò à nimiis vacuationibus inducitur Melancholia, suo defraudatum alimento corpus contabescit citiùs quàm ab aliâ quavis causâ, sive morbi natura, sive præpostera artis auxilia huic causæ dederint ingressum.

Mœror atque mœstitia cùm perpetuum erethismum inducant, etiam præcipuè digestionibus officiunt, nec minùs invidia quæ alienâ felicitate colliquescit; undè ipsam rugis & macie horridam pingit Ovidius; uno verbo, omnes animi affectus qui dum mentem invadunt, corporeis functionibus vincula injiciunt, primam causarum classem complent, nec minùs eumdem effec-

tum edunt meditationes nimiùm protractæ, abſtractæ præſertim à ſenſibus, ut aiunt Patres noſtri vidiſſe ſe Mallebranchium ferè diaphanum præ macie. Undè etiam ferè omnes doctrinæ aſſeclæ macilenti ſunt.

Sed duplici titulo maciem illam inducit, melancholicis familiaris, timor alimentorum, quem non in uno nerveâ Melancholiâ laborante vidi. Miſerum memini me vidiſſe, quem hinc fames urgebat, illinc angebat timor, in utramque partem infelix, ſive huic, ſive illi obſequeretur affectui. Vigiliæ immodicæ quæ, ut Hippocratis verbis utar, maximè ſiccant, inter maciei nerveæ cauſas, cùm rarò ſine animi anxietate ingruant, numerandæ ſunt, quæ & vires abſumunt, & ſolida tenſione perpetuâ fatigant. Adeſt enim cauſa ſomnos auferens, qualem in infelici Phœniſsâ Poëta depingit, quæ aut oculis, aut pectore nunquam concipiebat ſomnum. Hinc tingitur violâ amantium pallor, quos languidioribus oculis agnoſci vult Anacreon.

Ad alteram cauſarum claſſem referuntur humorum deperditiones quæcumque, ut in juvenibus atque amaſiis, cum fœdo viſu ſomnia ſemen profundere cogunt, aut ſcortorum amor, ſuccis exhaurit incautos & diſcriminis inſcios. Huc etiam refertur nimia perſpiratio, undè macilentia quaſi ingenita eſt locorum aridiorum incolis, & ſæpè nerveo modo invadit eos qui à Borealibus locis advecti in hæc loca, nimiis laboribus indulgent.

Contrariâ prorsùs actione phtiſici evadunt, quos acris aliqua materies intùs penetrat, &

quasi ad imas usque medullas perfundit, vitiatur indè ros nutritius, vellicanturque fibræ, ita ut arescant, & ipsâ nutritionis defraudatione contabescant. Talis videtur esse miserrimus Britannorum casus, qui adeò frequenter melancholicè colliquescunt: sed utut non possit dici morbus ille verè nerveus, tamen à causâ tam citò difflabili pendet, ut nunquam illum in Anglis, ad Galliam advectis, mihi videre contigerit, sed qui tali morbo in Angliâ laborantes, ad nos navigarunt, jam ubi advenêre, curationi adeò proximi sunt, ut nullo alio auxilio indigeant, præter rectam rerum non naturalium administrationem. Sed quodcumque acre est ad meram nerveam Melancholiam referri non debet; causa enim in illa phtisi existit, à Melancholiâ prorsùs diversa. Sic etiam maciem quæ à fame, nimiis laboribus sæpè sæpiùs ad marasmum usque deducitur, hic inter causas nostræ phtiseos recensere supervacuum est. Mali enim evidens causa est, quâ cessante cessat etiam malum.

Sensìm & ferè sine ullo symptomate malum ingruit; & sæpè ad usque extremum aguntur ægri nullo alio symptomate, quàm iis quæ ad nervorum affectionem pertinent. Ægris ferè omnibus, enormis ad frigus impatientia adest. Intùs quasi frigescunt. Vidi quorum dimidiam corporis partem in hemiplegiæ modum frigus afficeret. Vidi virum cui tegumenta capitis externa quasi glacie icta calorem non acciperent, ipso saltem ita conquerente; nam aut ad thermometrum, aut ad digitum frigus nullum sentiebatur. Intereà sese miser caputque indusiis ita onerabat,

ut riſum ſpectantibus moveret. Mirum eſt quantùm vel furente Syrio ament veſtibus veſtes ingerere puſillanimes, & prætextus varios veſaniæ aggerentes. Nullus enim eſt verè nerveus homo qui vereatur, ut miſericordiam extundat, mendaciis vel turpibus, hiſtoriam malorum onerare.

Tabes nervea cùm non conjunctam habet febrem, plures per annos immota in eodem ſtatu remanet. Si febrem ſibi adſciſcat, huic ferendæ corpus impar, quaſi in cineres citò dilabitur. Sed ſine febre etiam poteſt eò devenire, ut facies Hippocratica luctui atque terrori ingenito commixta horrorem ſpectantibus incutiat. Jam nec mens, nec judicium ſibi conſtant, ſed imbecilles & fatui ſenum in morem decrepitorum delirant. Concoctio flatibus & ructibus conturbatur, urinæ ut plurimùm impensè fluunt, & ubi jam in hoc ſtatu conſtitutus eſt morbus, aut per ſe in mortem abit, aut in alios, ſed promptè funeſtos morbos delabitur. Ubi ſcilicèt finis imminet, nulla functionum in tantâ rerum ruinâ rectè peragitur; ſed evidentiùs alimenta in vas inanimum (ἄψυχον ἄγγος), ut verbis Galeni utar, infuſa, mutari neſciunt, & ſpontè corrupta lienteriæ formâ, cum detritis naturæ reliquiis vacuantur & abeunt. Quòd ſi aliquid chyli penetrat altiùs, jam rubor inde enaſci in ſanguine non poteſt, ſed viribus elanguidis exundat latex aqueus; & in hanc aut illam partem irrumpit; vel cellulas inflat adipoſas, brevì anxietatem atque ſuffocationem lethiferam advocaturus. Hinc ſæpè ad finem tendens morbus noſter, phtiſeos ſuppuratoriæ formam induit, & tuſſium ingenti reduplicatione

fatigat ægrotantes, adeò ingenti pulmonum labore, ut aquâ Stygiâ tacti videantur illi. Nulla enim in toto corpore arctior eft liquidis via, nec ulla ubi præceps fanguinis motus tot infarctus reperiat ipsâ laticis perlabentis velocitate, infames.

§. III.

De Paralyfi & Hydrope qui nerveam affectionem excipiunt.

Convulsionibus quaffati, diftractione nimiâ ultrà modum tenfi, quafi perpetuo labore fatigati, tandem ad atoniam nervi deducuntur. Quæ atonia non modò laxiores reddit, fed fi ultrà modum progrediatur, inhabiles ad tenfionem facit. Minuitur fcilicèt diftractione perpetuâ partium fibras conftituentium adhæfio, indèque fatifcere neceffe eft proprietatem illam tonicam quâ gaudebant, & quâ ad varias corporum impreffiones vibratiles ofcillabant. Hinc ut fatigatus quilibet vel curfu nimio, vel actione quavis infolitâ, tremore afficitur in mufculis delaffatis, & ut in motu vacillat, fic in fenfu hebefcit; pariter melancholici longâ defatigatione nerveâ tonum amittunt, & in veram paralyfim degeneres feruntur.

Paralyfis illa non in hemiphlegiæ modum invadit, fed in ipsâ fuâ origine aliquid convulfivi habet, & priftina mobilium nervorum indoles, vel in ipsâ fuâ impotentiâ, fefe fpectandam præbet. Rarò abfoluta atque perfecta cùm merè nervea eft, occurrit; hinc peraguntur fæpiùs actiones

ab hominibus illâ paralysi affectis, sed convulsivè & quasi per saltum. Virum novi pluribus ab annis hoc malo affectum, post convulsivos habitus, laboresque assiduos eò redactum, exactâ in laborioso magistratu ætate. Hic antequàm cujusvis musculi possit motum in fines propositos determinare, tremore universali corripitur, qui in parte motâ ad usque convulsionem progreditur; nec abest aut oris difformis tortura, aut maxillæ motitatio, undè blæsus balbusque incautis, & ridiculus pueris videatur.

Sæpè verò hac paralysi unus aut alter musculus afficitur. Vidi fœminam in quâ deltoïdei musculi actio deerat prorsùs, auxiliantibus, sed malè, reliquis; & quanquam fatendum sit raras esse hujusmodi paralyses perfectas, nullus ferè est convulsivum habitum passus, qui non plus minùsve ætate provectior tremat, quòd & quibusdam prosapiis gentilitium est.

Verùm nullibi completa magis paralysis hæc emicat, quàm in ingenti intestinorum tractu, qui post violentos colicos dolores nerveos, aut metallicos, sæpè paralytici evadunt, & in tympanitidem figurantur. In hoc morbo laxatæ intestinales tunicæ jam aëri claustra non imponunt, undè distenduntur enormem in molem intestina verè paralytica.

Illâ autem paralyseos naturâ semel positâ, facile est intelligere quòd si in unâ parte adsit atonia, quod naturæ reliquum est pariter labascit; hinc desunt circumeunti per vasa atona sanguini, fulcra atque adjumenta. Undè tardior ejus regressus, frigusque enorme, quod his fermè om-

nibus ægris commune eſt, metuendam reddunt ſtagnationem,indèque gangrænam, quæ ſæpè ſicca à rubedine in livorem, indèque in ſphaceloſam atram nigricantem maculam, ſensìm ſerpentem, abit; cùm brevì collecta ſanies ſpontaneam concipiat acredinem, & toti communicet viciniæ.

Promptior eſt atque facilior atoniæ illius in hydropem tranſitus.

Ea enim eſt ſanguinis natura ut partibus gravitate diversâ donatis conſtans, ſolo motu fluidus remaneat, qui ſi deſit, aggeruntur ſimul ſolidiora, liquidiora verò in cellulas adipoſas, aut cava quæcumque elabuntur. Hinc hydrops adeſt, nullâ aliâ præter nerveam atoniam famulante causâ. Adeſt etiam redundantia tenuioris liquidi quàm ipſa chyli cruditas ſuppeditat. Sed in hoc illudve cavum quaſi deducit cauſa, quæ hanc illamve partem plus defatigavit. Ita familiare eſt illis qui longis aſthmatis convulſivi paroxyſmis conflictati fuêre, ut hydrope pectoris, intereant; debilitato præcipuè vaſorum pulmonarium tono; quod etiam iis evenit qui cor atonum præ longis palpitationibus habent. Ita etiam non tympanitidem ſolùm, ſed & aſcitem longi colici dolores produxêre. Sic etiam apud Naturæ Curioſorum Ephemerides legitur exemplum hominis, quem aſſiduus mentis labor in hydrocephalum injecerat, duplicatâ ſic debilitatis atque atoniæ causâ.

Finis primæ Partis.

DE MELANCHOLIA
ET
MORBIS MELANCHOLICIS.

PARS ALTERA.

De Melancholiâ Humorali.

QUANTUMVIS veteres Medici reverâ intemperiem ſine materiâ exiſtere, eamque quaſi in intimis Naturæ penetralibus radicatam, poſſe innumeris calamitatibus anſam præbere agnoverint, tamen ubi de Melancholiâ mentionem injecêre, eam inter morbos non ſolùm ab humorum vitio repetendos, ſed etiam ab intemperie humoris Naturæ affinis, & inter elementa corporis conſtituti, ſæpè ſæpiùs ortam, aſſeveravêre.

Ut autem quouſque eorum hac in Parte aſſertis fides adhibenda ſit, meliùs intelligatur; quid de Melancholiâ cenſuerint tum in ſtatu naturali, tum in ægroti corporis declinatione, antè omnia exponendum incumbit; indè quid ſit, & an reverâ exiſtat ſuccus ille melancholicus, expenden-

dum eſt ; quod cùm firmata ratione experientia adſtruxerit, effectus ejus, cauſas, ſymptomata, rationem quâ degenerire poſſit humor ille, ex eodem filo deducemus : undè non diagnoſis tantùm, ſed & prognoſis, & propter quam inſtituuntur cætera, ipſa curatio poſſit aliquem certitudinis gradum, qualis Medicinæ conceditur, adipiſci.

CAP. I.

CAPUT PRIMUM.

De Veterum Melancholiâ.

Sanguinem humanum, ut & aliorum omnium animantium quæ communi vitæ beneficio fruuntur, ſimplicem eſſe non poſſe, ſed, cùm variis partibus nutriendis deſtinatus ſit, varias etiam ſortiri partes, diverſis corporis elementis conſonas & accommodatas, primus omnium propoſuit Hippocrates. Si enim hemorrhagiâ enormi aliquis laboraverit, quatuor partes exire, pronuntiat; pituitam ſcilicèt, bilem, ſanguinem propriè dictum, & Melancholiam, ſeu melancholicum ſuccum.

Eo igitur Autore habentur quatuor hæc ſuccorum genera; vi naturæ genitorum, & illi non familiarium tantùm, ſed etiam ex ipsâ ſuâ eſſentiâ requiſitorum (*a*). Hinc etiam quatuor illa, potentiorum catharticorum vis educit, non ſimul & confusè, ſed admodùm diſtinctè, ita ut unuſquiſque ſuo ordine appareat; pituita quidem, prima elicitur; ab eâ verò proxima facilitate cedendi, bilis: vehementior vis ſanguinem accerſit; ferociùs ſævienti medicamenti efficaciæ auſcultat tantummodò, Melancholia. Undè quoties ſursùm aut deorsùm apparet, funeſto ſemper eventu educitur; pronuntiante Hippocrate, *ortam ab atrâ bile dyſenteriam* lethalem eſſe.

(*a*) Lib. de Humoribus, paſſim.

Ea verò (ex Autore noſtro cujus doctrinam hîc exſcribimus), ſi moderata & ad legem Naturæ temperata ſit, ad optimam ſanguinei laticis conſtitutionem neceſſariò conducit & in eo continetur, nedum noceat. Si verò emineat, ſi *per ſe exiſtat*, ut amat loqui, tunc effectus habet à Naturæ ordine prorsùs alienos. Qui verò ſint illi, non ab alio Autore, ſed ab Hippocrate ſolo repetemus.

Glutinoſam atrabilem eſſe, & quaſi piceam multis locis aſſeruit; undè nihil mirum eſt ſi morbos ei adſcribat qui tenacitatem ſummam in humoribus & immeabilitatem præ ſe ferunt; quartanam, magnos lienes, uteri obſtructiones, morbos etiam inflammatorios, ſed inflammatione lentâ conficientes, tormina & difficultatem inteſtinorum ſeu dyſenteriam, hæmorrhoïdes, cancros demùm. Sapientior tamen illis qui eum poſteà ſecuti ſunt, hoſce morbos nunquam ab unicâ causâ pendentes, ſed à diverſis ſæpè diverſam mutuantes originem depinxit. Sic, v. g. aliam agnovit dyſenteriam ab atrâ bile pendentem, aliam à diversâ repetendam origine. Generatim verò, ut ea eſt corpori humano ſtructura, quæ ſummè mobilis ſit, & per influentes irruenteſque undequâque cauſas, ineluctabiles illas, alteranda : iis ſummè inſtitit Medicorum communis præceptor; & inter haſce cauſas nullus etiam inter recentiores Phyſices præceptis imbutos, accuratiùs tempeſtatum effectus expendit; undè pro naturali humorum conſtitutione, & neceſſario aëris in humores influxu, varias prædominari elementares in ſanguine partes pronuntiat.

Frigido & ex præcedenti aëris æſtivi ſqualore, ſicco adhuc, autumno Melancholiam adſcripſit, quam hoc tempore prædominari non uno loco pronuntiat ; undè omnibus autumnalibus morbis Melancholici quid ineſſe, conſequens eſt. Præcipuè verò habitat illa in quartanâ, circa cujus cauſam, nullam exceptionem adhibuit Hippocrates. Indè verò longiùs provectus ; inter eas hominis ætates quæ autumno tùm cauſis, tum effectibus reſpondet ; ea eſt maximè Melancholiæ obnoxia, quæque eſt virilitati proxima, cùm vires jam anteà firmæ franguntur, corpuſque declinat in ſenium.

Notandum eſt autèm cum iis qui poſt Hippocratis tempora circà hujus dogmata verſati ſunt, effectus omnes quos Autor noſter ut proprios Melancholiæ dicavit, frigidi quid habere ut & ſicci aliquid atque exuſti, undè Melancholiam ut frigidam & ſiccam habuêre. Quod quidem effatum nullibi apud Hippocratem reperire eſt, cùm contrà ſapientiſſimus Naturæ Myſta, in ejus arcanis detegendis nihil omninò tribuendum eſſe qualitatibus illis fictitiis cenſuerit ; ſed tantùm evidentibus, quæ ſcilicèt aliquo ſenſu externo ſe produnt ; colore, odore, ſapore.

Præterèa inter cauſas quæ Melancholiæ dominium aliquod inducere valent ; nullam de frigido mentionem habuit. Sed pro cauſis habet concoctionum languentium vitia, ſi præſertim à craſſis & inertibus ſuccis languor ille inducatur, animi pathemata triſtitia ; ut amorem & mœſtitiam ; carnis bubulæ, caſei veteris uſum ; aliaque quæ hìc referre tot ſparſa voluminibus & ope-

rosum & supervacaneum foret. Sed in illud omnes illæ causæ consentiunt, ut crassities partibus sanguinis & tenacitas viscosa, indivulsa, tractilis &, ut loquimur, *gummosa*, picea inducatur, qualem reperire est in extractis quæ vegetationi propriâ aquâ à plantis eductâ, parantur, ut ex Hippocrate Melancholia dici non possit frigida & sicca, sed crassa tantùm & sicca; non quidem eo siccitatis genere quod per vasorum actionem & *coctionem*, (ut verbis Hippocraticis non desim) enascitur, sed quod tantùm ex ablato liquido per exustionem & vaporationem repetendum sit.

Patet ex dictis inertiam quandam Melancholiæ propriam esse, undè in illâ producendâ concurrunt causæ quæ vires aliquatenùs infractas fuisse, simulque præcessisse incendium declarant. Talis sunt, autumnus ab æstate, senium à virili robore, otium à laboribus ingens, vigiliæ, tristes animi affectus, tempestates siccæ post Aquilones, alimenta dura, sicca, austera, immatura, potiones similis generis. Hinc eam pici liquatæ similem, ab intestinis exire videt.

Quod verò spectat ejus effectus, naturales quidem, eosque qui ex ordine constitutionis humanæ debent ab humoris sanguinem pro parte constituentis existentiâ pendere, parùm expedit Hippocrates; sed atram bilem inter feracissimas morborum causas habet; eam quidem non ut morbosam per se spectans; sed nunc ut corrumpi facilem, nunc verò ut exundantem. Quæ quidem atræ bilis nocumenta non huic soli humori peculiaria credit, sed cuicumque alii vel maximè naturali humori pariter competunt, si aut superexundet, aut corrumpatur.

Parùm fuit in investigandâ theoriâ subtilis Hippocrates, & cùm in observandis evidentibus causarum effectibus perspicax antè alios judicetur, mechanismum quâ agerent, arte levissimâ prosecutus est. Morbos omnes ab humorum atque flatuum nunc corruptelâ, nunc deviatione, nunc exuperantiâ deduci voluit, nomina sortiri à parte in quam decumberent. Inter corrumpentes causas primarias, aëris, aquarum, alimentorum vitia recensuit: deviare humores à partium attractione explicabat; exuberantiam verò atque redundantiam à causis quæ hunc illumve humorem producunt, ex actione ergo causarum mox recensitarum.

Hac igitur adhibitâ divisione, quis locus tribuendus sit atræ bili satìs patet. Autumnalis causa in autumnalibus præcipuè morbis reperitur, & in constitutione epidemicâ autumnali (a), phrenitides, febres ardentes, intestinorum difficultates ab atrâ bile repetebat, quibus pessimam pronuntiabat prognosim, tum ob tenacitatem vix vincendam materiæ morbum facientis, tum ob pessimam putredinem, quæ dum acriùs inhæret, rodit, & medicamentorum penetranti efficaciæ resistit. Hinc, *Lib. de internis Affectionibus*, varicem pulmonis ab atrâ bile ortam & sanguinem effundentem, inter lethalia mala numerat.

Verùm licèt distinctissimè pronuntiet & innumeris quidem locis, quantam capiti atrabilis pernicies minetur, plus tamen ad arcem cerebri irradiant partes, quæ bilem atram quasi suæ naturæ

(a) Sect. III. Epid.

jure excipiunt, quam ipsum per se patitur caput; Sic loco citato describit hepatis morbum atræ bili acceptum, qui dolente maximè, imò evidentissimè inflammato jecinore, mala, imò pessima symptomata in omnes corporis partes miserrimâ communione diffundit, deliria scilicèt levia, nugatoria, sed præcipuè strangulatum miserrimum. Hoc morbo descripto, ad alium transit, quem cùm Autor noster à bile sanguini commixtâ intrà viscerum cava erumpente acceptum referat, patebit ex modò dicendis ab atrâ bile esse repetendum. Hic autem miserrimo morbo enecat, insaniam immanem inducens, & ita atrocibus stipatam doloribus, ut ipsi erigantur capitis pili.

Hìc autem notatu dignum ad summi Hippocratis laudem licebit adducere, quòd nulla eum circà bilis effectus præconcepta opinio à vero abduxerit (*a*). Cùm enim lien & colore & officio, (licèt minùs distinctè apud Hippocratem) ad Melancholiam destinatus videatur; tamen dum ejus morbos expendit, observationi unicè fidens, multos recenset quos, licèt atræ bilis signa adsint saltem ambigua, aliis tamen quas observatio ipsi detexerat, causis adscribit. Sic primum à bile attractâ numerat in quo symptomata occupant artus, intestina, partes denique omnes. Hunc ferè ab immodico ejus volumine aucto pendere pronuntiat. Eum tamen bili tribuit, non atræ bili; quòd repugnent aliqua, tenacitati bilis atræ symptomata, cùm scilicèt eodem die lien decrescat deinde verò rursùs augeatur; quo sympto-

(*a*) De Morbis Lib. III. passim.

mate neceſſum eſt ſignificari humorem mobilitate vigentem.

Nec audet tamen Hippocrates, (ſed fatebor me quâ de ratione neſcire) ad Melancholiam referre alterum lienis morbum, in quo color vultûs aut niger eſt, aut ſaltem malicorii inſtar, qui color ad atram bilem ſolam pertinet; membris quidem dolentibus præ gravitate, ore intereà & gingivis fœtentibus. Ego quidem Galeni *(a)* autoritate, & ipsâ rei naturâ, & demùm quod argumentum Hippocraticum eſt, morbi curatione fretus, morbum hunc ad Melancholicos ablegaverim.

Demùm *(b)* morbum lienis ab atrâ bile recenſet ab olerum crudorum uſu præcipuè natum, vultu nigricanti, aliiſque Melancholiæ ſymptomatibus agnoſcendum; ſed pondere præcipuè quo lien in viſcera alia vicina incumbit. Nec jam minuitur aut augeſcit lien, ſed conſtat eodem immaniter aucto volumine & pondere, & ruptionis, imò roſionis periculum incurrit; ab hærente tenaciſſimâ & acri atrâ bile. Tum lien ruptus, digito tangenti, ſtrepitum edit. Strepitus porrò, ſeu rugitus lienis, ſi reverâ ad lienem pertinet, ſymptoma eſt, multis apud illum locis infame. Habemus ergo ex ſuprà dictis obſervationibus Hippocraticis atram bilem triplici quidem in loco, ac triplici ſub conditione ſpectandam. 1°. In ſtatu naturæ partem ſanguinis conſtituentem, adeòque alendis partibus analogis deſtinatam, uſuique accommodatam, quem ſan-

(a) Comment. in Lib. de Morbis. *(b)* Ibid.

guis ipſe recipit, cujus pars eſt eſſentialis. 2°. In morbis acutis ubi vel exuperans, vel devia, aut ſimul & exuperans & devia, pro diverſo ejus perverſitatis gradu ſymptomata accerſit, nunc leviora, nunc contrà graviſſima. Eam quidem nunc in pulmonibus commemorat, pro varicis & hemorrhagiæ nigræ causâ, nunc ad caput delatam è ventriculo, quaſi afflantem lethargum; deliria, metum atque mœſtitiam inducentem; & dum ſenſuum originem pervertit, ægros lychni extincti & fumantis adhuc odore delectatos & vehementer allicitos, depingit. Mox verò atrocior facta, in morborum acutorum principio peſſimis ægri rebus apparet, mortem minata certiſſimam, eamque celerem ſi ſursùm vomatur, minùs celerem, minùs certam, ſi deorsùm prorumpat. Quâ quidem in prognoſi docet nos ipſe, quantoperè diſtinguenda ſit materia nigricans, ſola ſtaſi, in atrum verſa colorem, à venenatâ illâ atræ bilis pice; cum aliquandò fauſto omine, & bonis ægri rebus materia nigreſcens per inferiora exeat: peſſimum contrà fit, ſummè dolorificum & ſæpiùs funeſtum, dyſenteriam ab atrâ bile ordiri; quæ etiam ſi aliquandò potentioris naturæ viribus in melius mutetur, longam tamen labem inteſtinis & partibus omnibus, per quas rapta eſt, inurit. Signa porrò quibus Melancholia à materiâ nigricante diſtinguatur atque diſcernatur, ex noſtro Autore eruere non admodùm difficile eſt; cùm illâ præſente ſemper adſint pallor, oculorum concavitas, metus atque mœſtitia, & perverſio ſenſuum. Verùm nullibi dilucidiùs bilis atræ effectus recenſuit, per ſe quidem & ſuâ vi morbum

efficientis, quam libro secundo de Morbis, ubi morbos incipit describere ab illo quem curam seu sollicitudinem φρόντιδα appellat; ubi ab hoc morbo caput præcipuè impetente ad morbos nigros progreditur. Eorum symptomatibus recensendis non immorabimur, cùm ipsa rei dignitas requirat ut ad eum consulendum, qui hisce rebus studium locat, festinet. Notabimus tantùm, in hoc loco unicè, de aciditate bilis atræ mentionem ab Hippocrate injici, quam adeò evidenter recenset, ut non absint aut dentium stupor, aut læsio laryngis, aut demùm, quod in hac re præcipuum est, terræ in quam decumbit effervescentia; hisce enim caracteribus positis intelligere est, quantùm cum ejus sequacibus consentiat.

Multa prætereà prognoseon capita quasi de morbis ab atrâ bile pendentibus instituit quæ suo quæque loco referentur. Satis sit si hîc indicaverimus atram bilem ab Autore nostro tanquam feracissimam malorum in acutis causam habitam fuisse; ejusque caracteres, ut loqui amant, specificos, ab eo antiquitùs ita constitutos fuisse, ut hinc haberi non possit pro materiis sola stasi corruptis, illinc pro sanguine extrà vasa putrefacto, cùm neutra horum materies aut acescere possit, aut tantam cladem inferre.

In chronicis verò morbis etiam sua atræ bili efficacia est. Quanquam fatendum sit chronicum quodcumque cùm aut parum, aut sensìm tantùm machinæ deterat, enormem illam acrimoniam excludere. Hinc ipsam semper aut minùs acrem, aut magis crassam, ut in deliriis, curis & mœroribus præter naturam depingit, aut exitui & va-

cuationi proximam, ut in illo morbo quem Melancholiam in uteris vocavit. Eam etiam in ictericis quorum non unam ſpeciem admittit, reperire eſt; quanquam circà eos Hippocrates vereatur pronuntiare, cùm etiam vultum ad inſtar malicorii, urinas virides, ægros immorigeros deſcribit. At etiám aliquid melancholici ex Hippocrate habet, morbus ille quem ſplenes magni appellat, ubi ulcera nigra in cute, gingivis ac tenellis partibus enaſcuntur; ſplene intereà in immenſum volumen aucto. Verùm fatendum eſt multò minoris apud Hippocratem momenti habitam fuiſſe pro causâ morborum Melancholiam, quàm aut bilem aut pituitam, quas ferè pro univerſis morborum cauſis appellat. Modò addas etiam inter Hippocraticas cauſas nunc ſolidorum duritiem, nunc laxitatem aut raritatem texturæ, nunc denique aliam quamvis cauſam, ut craſſitudinem hærentis materiæ. Forſan verò, ut non unam pituitæ formam agnovit, ſed nunc aqueam, nunc glutinoſam, nunc acrem, nunc acidam admittit, eadem etiam diſtinctio valet circà bilem, quæ viridis, porracea, variique coloris ab eo diſtinguitur.

Rariùs verò Melancholiam inter chrónicorum morborum cauſam recenſuit Hippocrates; non ex ignoratione effectuum. Pleni enim ſunt ejus libri ſcilicèt, *Prænotiones, Prognoſtica, Coacæ Prænotiones*, effectuum quos humori atro tribuit. Sic furorem ecſtaticum, deliria pertinaci ſilentio juncta, non illa quidem à vocalis facultatis extinctione, ſed à mentis alienatæ mœſtitiâ, ſpiritum ſublimem, ſuſpirioſum, qualis in meditante

reperitur, foràs vel intrò revocatum, tremores, cute præſertim aridâ, ſputationeſque, aliaque multa ſymptomata nigrâ vomitione ad mortem, nigris excrementorum ſeceſſibus, aliquandò ad ſalutem judicata, enumerat. Verùm id ex obſervatione deductum ipſi fuit, & ex ipsâ humoris melancholici naturâ jam antè Hippocratis tempora famosâ.

Nam inter Hippocratis & ætate ſuperiores & coætaneos, non ſemel injecta fuit bilis atræ mentio; ſic apud Homerum, dum Achillis in Agamemnonem furias depingit; ſic apud Platonem in Timeo, & in lib. περὶ πολίτικων, de bile atrâ tanquam cognitâ agitur: in quorum priore loco verſionem bilis in atram & acidam commemorat; in poſteriori nigros homines, ſeu potiùs luridos, tanquam μελανχλωροῦς appellat: imò antiquiùs jam Præti filias Melampodio ſanatas Poëtæ meminerant, agitaverantque ſcenis Oreſtem. Nec certè credendum eſt deſcriptionem atræ bilis quæ in Homero, loco citato, reperitur, ab aliquibus Medicorum ſcriptis mutuatam eſſe, quæ eo tempore rariora & filiis Medicorum ſacra erant, ſed ex ipsâ obſervatione Naturæ quæ hoc quidem tempore eò ſimplicior ſeſe oculis offerebat, quo minori velata artificio. Hinc homines luridi, oculis concavis, Bellerophontæis ſollicitudinibus vexati, ſepulchra, locaque deſerta habitantes, forſan pro dæmoniacis apud Autorem ſacrum, uſitatâ nec Hippocrati ignotâ, apud Orientales formulâ pronuntiati ſunt. Hinc & Nabuchodonoſor divino percuſſus flagello, melancholicus evaſit. Verùm quod & Hippocrati & antiquioribus à primo

mundi ævo Natura detexerat, à viris & arte & facundiâ insignibus, ad artis leges revocatum est.

Tractationem humorum quasi non maxima pars vitiorum quæ corpus humanum impetunt, ab iis penderet, neglexit Erasistratus, vir summi in arte post Hippocratem ponderis. At quanquam de succo melancholico vix, eaque pauca locutus sit, exprobrante Galeno, ejus tamen existentiam aliquibus in ejus operum locis agnoscere coactus fuit, eodem Autore; ubi scilicèt de urinis nigris agens, pessimas alias, alias minùs perniciosas distinxit. Sed nec solum esse qui quasi & proposito de bile atrâ non locutus sit, indè patet quòd & ipse Hippocratis latinus exscriptor Celsus nullam ejus mentionem injecerit; cùm alii contrà de eâ copiosè differuerint, Plistonicus, Praxagoras, Philotimus, Sed ex omnibus Autoribus pleniùs ac meliùs circà humorem hunc scripserat Rufus Ephesius, ita ut teste parco laudatore Galeno, vix aliquid circà hujus humoris originem, fontes, effectus, prætermissum reliquerit. Sed unus adsit omnium loco Galenus. Hic quid de eâ Veteres senserint, hic quid de eâ ipsi subministraverit observatio, distinctè, copiosè exposuit.

Primùm quidem & ex ipsis Hippocratis operibus, ut jam annotavimus, sedulò vult distingui Galenus inter ea quæ nigro solummodò colore imbuta, nunc è corpore exeunt, nunc in eo commorantur. Ea quidem, per stasim humorum intrà viscera abdominalia enata, aut eorum corruptione intrà sanguinem delata varia quidem symptomata, eaque pessimi generis possunt procreare,

ſed non tam certæ perniciei, quàm quæ ab atrâ bile oriuntur. Sic febres petechiales vidit, in quibus, ubi ægris ſub initio morbi nigra non prodierant per alvum, exanthemata nigra ſub morbi finem, ipſis criticè apparebant. At ea nigra quidem, ſed non ab atrâ bile pendere dicenda erant. Si enim ea ipſis natura fuiſſet, quod quibuſdam accidit, certa mors ea excipiebat ſymptomata. At ex ipsâ Galeni narratione id ſaltem concludendum datur, fuiſſe aliquam inter nigras haſce materias atque atram bilem analogiam, cùm hæ in illam irent degeneres. Undè duo jam habentur gradus materierum nigrarum, aut in ſanguine exundantium, aut per alvum raptarum, quas ex noſtro Autore in tres dividi poſſe videbimus.

Quæ ſit ergo atræ bilis natura, quis ſit caracter, ex Galeno nunc perpendendum eſt, cùm ex eâ in ſummo ſuo ſtatu ſpectatâ quaſi ſponte fluant ejus proprietates. Ea quidem à nigris materiis ſpontè exeuntibus primo in eo differt quòd ſit *παχυμερῆς*, id eſt, quòd partes habeat craſſas, indivulſas, adeòque homogeneas. Qui quidem caracter ad eos tantùm pertinet humores, qui multiplicem jam in corporis officinâ laborem, ſeu, ut impropriè loquar, *coctionem* experti ſunt. Altera verò univoca ea quidem & jam Hippocrati recenſita proprietas; eſt ut aceſcat illa, ita ut aciditas illa non ſtupore tantùm dentium, ſed etiam terræ ſubjectæ effervefcentiâ deprehendatur. Nec verò ſimplex haberi poteſt, aut nativa aciditas, ſed corruptelâ quâdam, à naturâ prorsùs diſſidente contracta & enata; cùm virulenti id præ ſe ferat, ut nullum ſit animal quod

eam impunè aut vorare aut accedere poſſit, quod ne corruptiſſimis quidem humoribus accidit. Hinc non mirum ſi tam venenatus humor omnia ſuo inficiat halitu, ſubjectas verò partes ita erodat, ut & vaſorum ſubſtantiæ non parcat.

Hinc quatuor habemus ſigna atræ bili unicè convenientia, eique in eximio gradu aſſignanda, ut ſit παχυμερῆς; δριμὺ, ὀξῶδες; διαβρωτικον, id eſt; craſſarum partium, acris; acida, erodens. Hinc ſi pauciſſima ſit; ſi vires Naturæ valeant illam confeſtim & illicò, quaſi impetu facto expellere; & ad minùs nobilia loca amandare, fit anthrax, peſſima inflammationis ſpecies, aliquandò proſerpens & corrumpens omnia; aliquandò tamen viribus Naturæ miteſcens. Si lentè eadem congeratur, locis præſertim glanduloſis, fit cancer; ſi mitior illa ſit, occultus primùm, poſteà aperiendus; ſi gravior ſit & ad ſummam evectus ſævitiem, apertus ab ipsâ origine, brevìque ad funeſtum finem perveniens. At ſi materies hæc non hunc aut illum affectat locum, ſed per univerſum diffundatur corpus, vique agentis naturæ à centro ad extima deferatur, jam non ſimplicem eruptionem concitat; ſed nunquam veneni ſui oblita, duros, acriter prurientes, cutis ipſius ſubſtantiam deſtruentes varos efficit; uno verbo; elephantiaſim procreat. Quid ſi jam in morbis acutis lues illa calore præternaturali aucto; ut Autoris mei verbis utar; in motum acta cerebrum impetat, qualem cenſebimus eſſe debere phrenitidis ſpeciem, quæ medicinâ deficiente, vaſiſque eroſis citò perimet, ſtillis intereà ſanguineis prorumpentibus. Quid ſi in pulmones; in

hepar, in ventrem dysenteriæ more deferatur? Nec jam de ejus signis multùm insudat Galenus, cùm sua atram bilem ferocia satìs apertam atque manifestam faciat, At verò illam, gradu saltem licèt causis multùm non abludat, summè à Melancholiâ simplici differre edocuit. Tanta scilicèt inter utramque est differentia, ut Dureti verbis utar, quanta inter ferrum candens & ferrum extinctum.

Jam igitur satìs patet quanta intercedat inter melancholicum humorem, succum nigrum qui sæpè naturalis est, atque atram bilem differentia. Galeno quidem annotata, sed jam ab Hippocrate satìs indicata est; nam, ut ait Duretus in *Coac.* 74. excretionum quæ fiunt dominatu morbi nulla est tam mortifera quàm bilis atræ. Est enim bilis atra pessimum excrementum, triaque habet adjuncta quæ naturam labefactant; δριμὺ, διαβρωτικὸν, ὀξῶδες.

Lienosi contrà qui simpliciter melancholicè laborant, dysenteriâ superveniente sanescunt, (*Aphor.* 48. *sect.* 6. *aph.* 25. *sect.* 4.). Hinc Melancholiâ simplici insaniam posse generari negat Galenus, (*Comment. ad Aphor.* 55. 6.). Si non illa perusta fuerit.

Imò verò acutior Hippocrate, plures atræ bilis fontes indicat Galenus, dum nunc ab ἁλυκῷ φλέγματι καὶ σαπρῷ, putri & salsâ pituitâ oritur, dum à melancholico humore perassato sumit exordium, aut demùm dum originem debet bili simplici flavæque, aut, ut verbis Hippocraticis utar, est κατακορέως χολώδης. Hanc ultimam ut ferociorem admittit, & magis urentem atque ro-

dentem. Consentiunt cum Galeno Duretus, Fernelius summi certè viri, sed quos forsan nimis Galeno assentiri insimules. Verùm ne videantur summi viri in hoc vitium incidisse, sentiaturque simul quantùm feritati humoris atri Hippocrates ipse concesserit, notabimus quòd ipse Medicinæ Princeps, qui nunquam de atrâ bile judicium faustum institui voluit, bonis ægri rebus nigrum sanguinem prodire posse concessit, *Aphor.* 2. *sect.* 4. Undè etiam recentioribus quibusdam de atræ bilis existentiâ disputantibus, annotare jubebimus magnam inter atrum sanguinem per alvum prodeuntem, atque bilem atram statutam esse differentiam ab ipso Hippocrate; & in ipsâ quidem prognosi, in quâ nec mediocriter versatum fuisse Hippocratem, vel obtrectator pessimus negare possit, modò artem nostram, vel summis labris attigerit.

Non ergo dubitamus eos qui à Galeno recensiti sunt atræ bilis fontes, pro fluentibus ex genuinâ Hippocraticâ doctrinâ habere. Undè Melancholia, si credamus Hippocrati, humor simplex atque naturalis habebitur; secretus quidem in liene, sanguinem ab eo repurgante, undè coctioni inserviat. Atram verò bilem pro humore corrupto, aut à pituitâ salsâ atque putri, aut ab exustione humoris melancholici oriundo, aut demùm pessimum & summè ferale exordium sumente ab incendio atque perassatione bilis æruginosæ, quæ per gradus plures à merâ & sincerâ ad hanc ferociam evecta est; undè ab eâ sive cerebrum impetatur, sive torreantur hypochondria, sive erodantur intestina, nil nisi certissimum exitium,

exitium, ſpe omni abjectâ, expectandum ſit. Quæ quidem doctrina à Galeno accepta, tranſlataque ad nos ex Arabibus, à Fernelio atque Sennerto aliquid ornamenti accepit, ſed nullam in doctrinâ mutationem; de quâ verò præcipuè legendus eſt, ornamentum Pariſienſis Scholæ Duretus, dum eam per ſingulorum morborum phœnomena atque prognoſin acri ſtudio proſequitur.

Nec certè attentè legenti Duretum una eademque atræ bilis forma apparebit. Quotieſcumque enim in morbis acutis apparet, ſignis vehementiſſimis, ferociſſimus humor mortem præ foribus ſtare ſatis indicat. Aliquandò verò in morbis chronicis non certè manſuetus, ſed aliquandò mitior apparet. Nam nec elephantiaſi, cujus non accurata tantùm, ſed elegantiſſima apud Aretæum habetur deſcriptio, nec cancro, cujus furiæ vel conſtantiſſimum virum ſolvi cogant in lacrymas, illicò mors adeſt. Undè non adeò erodendi dici poſſit humor. Certè ſi Galeno, cujus exſcriptor eſt Duretus, fides adhiberi debet, elementa atræ bilis, ab atrâ bile differunt, formaturque aliquandò in loco in quem decubuit jam malus, ſed nondùm peſſimus humor; ibique morâ & ſplendens, & ater, & acerrimus evadit.

De Melancholiâ & atrâ bile & plurima & optima diſſeruiſſe Rufum Epheſium autor eſt Galenus; illius quæ ſcripta extant, minùs poſterorum cultu digna ſunt, quàm quæ perdita requiruntur. Aetius tamen ab eo exſcripſiſſe ſe quæ de Melancholiâ narrat, teſtatur. Nec tamen Autor ille fusè adeò ac Galenus de eo humore, ejuſque malignitate loquitur. Quidquid enim de Me-

lancholiâ ait, de ſucco nigro potiùs quàm de atrâ bile intelligendum eſt. Non eum quidem pro naturali ſucco vindicat, ſed tanquam inſani delirii cauſam habet. Præterea ne verbum quidem addit de ejus in morbis effectibus; eum verò humorem, aut in ſanguine exundantem credit, aut ferri atque hærere in cerebro, aut circà hypochondria atque ſeptum tranſverſum, ægrum angere, aut tetrâ anathymiaſi tenebras ſenſuum domicilio offundere credit. Ceſſant hinc ergo omnes acrimoniæ effectus, nihil niſi ſpiſſum atque craſſum reperitur, nihil niſi atoni atque laxi, ut cum recentioribus loquar; undè atram bilem ab ejus nigredine auſpicatus, tenebris comparat, nil niſi debile ac infirmum procreare ait, & ſpectris ac terroribus quæ cæcutientibus in nocte ſunt familiares, confert. Hinc humorem à cruditatibus ortum, malè coctum, attenuantibus atque digeſtivis aggreditur, longâque oratione inſaniam inde ortam deſcribit; plumbeum Philotimi pileum, iis qui ſe capite carere credunt commendat: ſeparatque à dementiâ melancholicâ caninam illam atque lupinam dementiam à Marcello imò & Aretæo deſcriptas, quanquam ultimus hic Autor eam Melancholiæ acceptam referat, ut & qui poſterioribus ſæculis, de eâ fusè locutus eſt Sennertus. Huic verò Autori longiùs non inſiſtemus, vulgaria omninò proſequenti.

Meliùs certè atque pleniùs & ſummâ ſimul cum facundiâ, quæ tamen aliquid fortaſsè deſcriptionis veritati, poëtico quodam errore detrahat, ſcripſit Aretæus. Hic Melancholiam quidem ut morbum ſui generis proſequitur, nec atram

bilem ultrà in morbis vidit. Scilicèt metastasibus humorum commotus ille, rapidoque motu quo omnia in humano corpore circumaguntur, venenatos flatus pro universali morborum causâ haberi voluit; sectæque Pneumaticorum addictissimus, omnia ad flatus retulit; quæ secta patronos inter Hippocratem trahebat; quod reverà antiquissimus libri de Flatibus Autor in hanc iisse sententiam videatur. Hinc etiam Aretæus Melancholiæ causam ad bilem ejusque corruptionem, atque natam indè nigredinem referens, flatus eo infectos veneno, ad cerebrum ferri pronuntiat, quo flatu quasi tabifico, sensuum organa atque motuum pessumdarentur, contraherentque vitium quo omnium concitaretur odium atque horror. Hinc axioma illud ante omnia ponit in morbi hujus descriptione, φυσώδεες, seu flatulentos esse melancholicos omnes; undè etiam per inferiora non sine volvulis atque torminibus plurimos flatus emittunt, per superiora verò ructibus fœtidis, evanidis infestantur. Cùm verò sic se res habet, omnia circà præcordia peraguntur, nec nisi aura venenata ad sensuum organa defertur. Sed si melancholicis qui per se mœsti & tremebundi vitam agunt, insolenter & nullâ de causâ accidat lætitiâ corripi, vertitur brevì morbus in furorem; & in insaniam immedicabilem violentam præcipites aguntur. Hinc enim causa morbi, ut aiunt, caput impetit.

Notatu tamen dignum est ne plus Aretæo tribuere videamur quàm ratio sinit, quòd etsi suæ fidelis videatur hypothesi Autor noster, tamen dum summi gradûs Melancholiam describit,

hominesque more bestiarum vitam degentes lucifigos describit, eos colore atro aut ex atro viridi fœdatos pronuntiat. Quòd quidem flatulentæ anathymiasi difficile acceptum deberi videtur. At quod nobis tum ad naturam morbi, tum ad Autoris ideam pleniùs elucidandam aptum videtur, est comparatio illa quam morbi cum frigore instituit, ait enim *arteriarum motus parvi, invalidi, crebri, frigori similes*. Quanquam verò Autor noster in skirrho lienis describendo de humore melancholico ne semel quidem mentionem injiciat; analogiam tamen naturæ servat, ut in utroque morbo describendo, quanta sit affinitas sentire facillimum sit. Adeòque videtur ad vocem potiùs Naturæ, quàm ad præconceptam opinionem narrationes suas accommodasse.

Non tam Hippocratis doctrinam, quàm propriam sibi observationem consuluisse videtur Autor apud Medicos observationi naturali addictos, summi ponderis, Alexander à patriâ Trallianus dictus.

De Melancholiâ scilicèt agit; sed cùm cæteri à Galeno humorem melancholicum etiam sine Melancholiâ consideraverint; hìc altiùs rem repetens Melancholiam sine humore melancholico perpendi voluit.

Et certè quodcumque vitium adsit in corpore, seu leve sit, seu gravis incommodi initium, alacritatem illam sanitatis comitem indivulsam perturbat. Undè qui læti, prompti, alacres eramus, mœsti, languidi, graves sentimur. Habemus ergo Melancholiæ initium. Hinc prima Melancholiæ species apud Alexandrum Trallianum

habetur à plethorâ, sive gravet pondus humorum inutile, sive minores sint vires ipsæ. Plethora quidem à Melancholiâ morbus distinctus est. Sed si habitus plethoricus non solvatur, nec Naturæ vires plethoram moveant; gravitas illa, Melancholia illa vertetur in habitum. Aliundè legitimo secretionum atque excretionum ordine interrupto, sensim gliscit intrà venas acrimonia, nutritionem atque adeò vires lædens, pondus augens: undè habetur ab eodem Autore altera Melancholiæ causa à sanguinis acrimoniâ. Qualis sit acrimonia illa non definivit Trallianus, nec id erat ejus in quo vixit temporis. Sed eo sensu ejus accipienda est sententia ac si diceret quòd quæcumque sanguinis acrimonia, si vitium aliud non infert, certè Melancholiam adducet.

Et huic quidem sententiæ pondus addit, dum ait, ab infarcto impactoque sanguine similiter oriri Melancholiam, cùm pondus auctum in parte, totius levitatem atque alacritatem minuere debeat.

Quousque causæ illæ admittendæ sint alibi disquiremus. Satis sit nunc Autoris sententiam exposuisse, apud quem pro quartâ & ultimâ Melancholiæ causâ habetur sanguis melancholicus; id est, plus satis adustus, vapores ad cerebrum transmittens. Cæterùm melancholicum hunc humorem pro feraci malorum venâ habet, personamque ipsi ingentem tribuit in stomachi, intestinorum, hepatis & lienis affectibus; nec extrà nostrum institutum erit, si annotemus quòd in tantis Autorum circà Melancholiæ causam differentiis, ingens tamen sit consensus ut quæratur extrà cerebrum causa mali, cerebrum ipsum im-

petentis; eumque vel ipsi Poëtæ, ut Homerus, notante Aretæo, circà præcordia fixum esse voluerint. Et reverà licèt tristissima hujus morbi symptomata ea sint, quæ ipsam humanitatis arcem suo quasi domicilio & tranquillâ pace deturbent; præcipua tamen à ventriculo, hepate, liene pendent; undè imaginata fuerat anathymiasis illa ab his partibus ad cerebrum, vaporque noxius indè delatus; quo fit ut hoc nomen etiam hodiè servet morbus vulgatissimus, vaporum nomine infamis.

Non multa Galeni doctrinæ addenda suppeditat nobis Paulus, qui in melancholicorum classe eos recenset, qui Numine afflati sese futura prædicere existimant. Prætereà verò inter Melancholiæ seu atræ bilis, (nam alteram ab alterâ Autor noster non distinxit) signa, communem ponit, & ab aliis jam notatum corporis habitum, hispidum, nigrum, gracilem; tumque distinctè primus inter humoris atrabilarii causas, hæmorrhoidum suppressionem numeravit, jam à Galeno, imò & ab Hippocrate indicatam in Prognosticis. Nec minùs tamen atram bilem aliam distinguit, per se quidem atram, aliam ex assatâ flavâ bile pendentem, quæ si atræ bilis pessima species in cerebrum fuerit delata, non Melancholiam tantùm, sed insaniam atque furias producet. Melancholiam autem, ut & alii qui eum præcesserunt, triplici in loco constitutam spectat. Vel enim per totum corpus vagatur illa, vel cerebrum impetit, vel circà stomachum & hypochondria collecta, tetrâ anathymiasi animales functiones conturbat.

Quæ quidem, ut videtur, opinio ab omnibus à tempore Galeni Græcis, si Trallianum excipias, accepta & propugnata fuit.

Post Melancholiam, sed distincto titulo, de Lycaone seu Lycanthropiâ egit. Quâ qui corripiuntur, hominibus infensi, vitam intrà sepulchra agitant, & de cujus signis fusè ab Autore nostro descriptis alibi agendi locus erit; quam tamen ad Melancholiam referri mentis conditionem, distinctè asserit : nec minoris visa ipsi momenti est illorum conditio qui præ amore delirant. Quam quidem Melancholiæ speciem esse, & ad quam pertineret, in primâ nostri Operis Parte probavimus. Nec de Oribazio aliisve Græcis posterioris ætatis aliquid novi sperandum habemus, qui Naturam quidem minùs quàm codices antè sua tempora scriptos videntur evolvisse; omnesque idem repetunt, nisi fortè Actuarius qui *de Meth. Med. lib. I. cap.* 20. fusiùs atque sapientiùs aliis disseruit de hæmorrhoidum fluentium utilitate ad Melancholiæ cautelam.

Nec præsenti elucidandæ materiæ multùm contulêre Arabum Medicorum Principes, sed allata Græcorum principia, peripateticâ caligine involverunt contrà, & inanibus merèque scholasticis quæstionibus intricaverunt. Talis est Averrhoïs contrà Galenum de obscuritate & spissitudine spirituum disceptatio; talis est & formatio atræ bilis ab Avicennâ ex pituitæ cum bile miscelâ. Qui tamen tres Melancholiæ species distinxit à symptomate notabili diversas, nec minùs spasmum à Melancholiâ dividi voluit atque discerni, & effectibus & curatione. Hæc omnia

recensere ex tenebris ad lumen properantibus vana esset opera, multùmque à veræ Philosophiæ principiis remota.

Neglectis igitur hisce, aliisque tum Arabum, tum Arabo Græcorum quisquiliis, quænam fuerit Scholarum nostrarum sententia, ubi renovato Græcarum litterarum studio, adjunctâque, venerationi quam recentiores & quasi novâ nitentes juventâ, sibi extorserant Autores Græci, Naturæ contemplatione, nemo meliùs edocuit Fernelio nostro, qui summæ eruditioni, Naturæ studium adjunxerat, summâque facundiâ, si quandò à Veteribus discederet, suam fulciebat audaciam. Hic verò nigrum in sanguine humorem ex Naturæ ordine, Hippocraticis argumentis confisus, admittebat; sed quem vetabat atram bilem nominari, ne humori per se alibili indè inureretur infamiæ nota. Humorum tamen deterrimum vocat, non quòd acerrimus sit, sed quòd crassus, hærens & ad coagulationem pronus ex ipsâ suâ naturâ. At tantùm ab atrâ bile effectibus abludens est, quantùm colore similis. Atra bilis per se acris & erodens non unam sortitur originem. Triplex est scilicèt, pro triplici quòd cum sanguine vehitur elemento. Sanguis enim ipse sic propriè dictus, nunquam in atram bilem transit, cùm & naturâ suâ dulcis sit, & excrementa quæ in ipso generantur, per varia emunctoria ablegando, purus semper remaneat. Prima verò atræ bilis species ex Fernelio nuncupatur, ex ipso melancholico humore orta, qui aut putredinis, aut caloris adventitii actione in cinerem convertitur; cinerem quidem, non quasi lignorum ab

igne exustorum, sed quasi humoris summum siccitatis gradum adepti. Altera species est quæ Galeno, ut Fernelio communis est. Pendet scilicèt illa ab exustione bilis illius, cujus prava qualitas jam hostilibus & corpori infensis causis procreata, vitellinæ ipsi nomen meruit. Scilicèt urente intùs causâ corporisque incendio, fit bilis, naturalis quidem primùm, posteà porracea, tum æruginosa, ac demùm à cæruleâ quæ pessima est, in atram vertitur. Hæc verò & ferocior est, & omnibus aliis tantò sævior, quantò nativâ acrimoniâ cæteros humores ipsamque Melancholiam, bilis præcellit. Hæc est famosa illa atra bilis, quæ ubi primùm apparet adeò metuenda est, scilicèt aciditate suâ dentes stupere cogit, terram cum effervescentiâ attollit, & adeò animali naturæ repugnat, ut ejus aut attactum, aut odorem omnia animalia refugiant.

Tertia demùm atræ bilis species obscurioris est indaginis, quippe quæ Fernelio propria est, licèt ab Hippocratis operibus ipsis deducatur, ut alibi demonstrandi sese dabit occasio. Hanc verò à pituitâ deducit Autor noster. Quæ quidem origo,ut clariùs elucescat,triplicem distinguit pituitæ formam. Alteram quidem quæ ex ordine Naturæ dulcis est, & nullâ pollens acredine, maximè nutritia, partesque lubricandas, muco suo protegens. Hæc si spissescat, vitrea fit, qualis sæpè ab intestinis exit, & cujus exempla maximè præstantia affert Fernelius, & à vitreâ formâ sæpè si glandulis immoretur, concrescit in duri lapidis formam, & grandinosa evadit, tuberculique nomine, non sine magno cruciatu, ali-

quandò ejicitur. Hæc verò pituitæ in ſtatu naturali conſtitutæ eveniunt, at ſi in hanc illamve partem deflectat, duæ novæ exurgunt in pituitâ differentiæ; altera, quâ aceſcit; altera, quâ in falſam indolem commutatur & convertitur. Aceſcit pituita à cauſis præſertim externis, aceſcencentiam per ſe invehentibus, quibus inhærere hujus loci non eſt; ſed, ut verbis Autoris mei loquar, pauco calore quo ſensìm omnis diffluit humiditas, ſpontèque quod ſupereſt concreſcit atque coaleſcit. Patet indè quibus illa elementis ad Melancholiam referatur, ſeu potiùs ad atram bilem, eam quæ à bile vitellinâ pendet. Salſa verò pituita à cauſis externis præſertim originem trahens, putredini ſubjacet, quo in teterrimum ichorem convertitur, atrum, ut cætera omnia quæ putredine colliqueſcunt, licèt etiam adſcititio calore concreſcant.

Patet ex his quàm latum atræ bilis dominio campum aperiat Fernelius, & quantas tum in morbis acutis, tum in chronicis partes huic concedat. Quæ quidem ſententia, paucis mutatis, ad uſque inventa Harvæiana, detectaſque vias lacteas, in Scholis & apud Medicorum ingenia viguit, donec poſt ſubreptam hepati ſanguificationem, novæque introductionem Philoſophiæ, cum reliquâ Veterum Phyſiologiâ evanuerit.

Teſtis mihi hìc adeſto fuſior præ cæteris & inter vigentes opiniones judex acerrimus Sennertus. Hic Melancholiam apud Hippocratem non humoris nomen, ſed morbi contendit; neſcio quâ fretus autoritate, cùm non ſemel inter humores naturæ inquilinos ſuccum nigrum Hip-

pocrates recenſuerit. Poſteà verò cùm Melancholiam pro morbo habeat, plurimas ejus cauſas recenſet.

Cauſam quidem efficientem phantaſma tenebricoſum cum Capivaccio appellat, ſeu potiùs ſpiritus craſſos, opacos & infucatos fuligine quâdam à vitiatis quidem primariò functionibus naturalibus, quaquaversùm tanquam à centro radicatim diſtributâ. Indè verò vel cerebrum primariò afficitur, vel partes omnes per conſenſum cordis affecti vitiantur; aut Melancholia fit hypocondriaca, liene, hepate ventriculo per ſe affectis, malumque hinc indè dividentibus. Addit tandem illam quæ fit per uteri conſenſum. Hæc porrò famoſa maximè eſt, & notabilis ab eâ fit vulvæ morbus à Celſo deſcriptus, & circà quam verſatur integer libellus Hippocrati adſcriptus de Virginum Morbis. Cùm tamen conſenſum hunc ut maximè notandum deſcribit, nullatenùs excludit quos Arabes admiſerant ad Melancholiam inducendam variarum partium conſenſus; ita ut alia ſit quæ ab omento, alia quæ à meſenterio, ab inteſtinis demùm alia pendeat. Imò Sennertus dum varias ſimpliceſque intemperies recenſet, dolorem capitis ab atrâ bile tanquam causâ pendentem deſcripſit; Galeno & Arabibus conſentiens: dignus certè qui legatur Autor, dum parvi momenti cauſas parvi pendit, iis verò pondus addit quæ & maximâ obſervatione dignæ, & in praxi plurimùm occurrunt. Sic amorem inſanum frequentiſſimam Melancholiæ cauſam recenſet. Et quanquam diverſis titulis, ad Melancholiæ genus tamen re-

fert, hinc Tarantiſmum, indè hydrophobiam.

Patebit certè ex his attendenti & concordem vetuſtiorum Medicorum doctrinam ſedulo examini ſubjicienti, quòd apud Antiquos, imò & qui antè Harvæi ætatem floruêre recentiores, lienem cùm per ſe, & ex ſuâ naturâ pro ſucci nigri atquè Melancholiæ receptaculo haberetur, partes in morbo noſtro inducendo maximas agere debuerit. In quo quidem Fernelium atque Sennertum conſentientès habemus. Et eo quidem genere conſenſûs, qui per ſe eò majorem mereatur attentionem, quò à ſolâ obſervatione magis depromitur. Lienis enim morbi apud Hippocratem icterus niger, magni lienes ita ſymptomatibus ad Melancholiam referuntur, ut niſi de liene agi ipſo titulo Autor indicaret, de Melancholiâ agere crederetur. Quod quidem non ſoli Hippocrati familiare eſt, ſed & Aretæo qui tabem melancholicis ſymptomatibus inſignem à liene ortam commemorat.

Hinc factum eſt,ut cùm ſæculo proximè elapſo Aſellius, Bartholinus, Veſlingius, Wallæus novis Anatomiam inventis illuſtrarunt, ſyſtemaque venarum lymphaticarum atque lactearum, chyli receptaculum atque ejus ductus invenerunt; quæ apud Veterum opiniones non ad Naturæ judicia, ſed ad opinionum commenta fuerant efficta, convellerentur, & ſuſdèque è foro medico ejicerentur. Hinc hepar à recepto antiquitùs officio chylum per venas meſaraicas recipiendi atque in ſanguinem efformandi detruſum fuit, lienique nihil relictum fuit præter pondus inutile, dum ei ſacrat exequias Bartholinus. Symmetram quidem

partem, hepatique quasi æquilibrantem Erasistratus olim & Aristoteles crediderant; quod, quantoperè & corporis conditioni & partium inspectioni repugnet, intelligere facile est. Ab hacce ingenti veteris doctrinæ ruinâ, quæ circiter circà sæculi præteriti dimidium, scientias omnes auxit & amplificavit, in diversas abiere sententias quicumque de liene scripsêre; circà ejus usum sæpè ex opposito dissentientes. Eos hîc agitare nostri officii non est, & longè extrà propositum exspatiaretur. Liceat tamen annotare ferè omnes in id consentire, ut cum Antonino lien rectè fisco regio comparetur: cujus crescentibus opibus, privatæ minuantur, privatis contrà opibus crescentibus decrescat fiscus, cujus sub optimo Imperatore causa semper mala est. Si enim lien crescat, cæteræ corporis partes marcescunt, & certè aliquandò immensi voluminis fit, ut *jam quasi zonâ liene cinctus ambulet æger* (a): hypocondriaco intereà & melancholico ægro. Hinc ejus quicumque sit usus, maximus est; nec ad excrementum recipiendum comparatus quod jam senserat, & contrà Veteres, alioqui Galeni acerrimus vindex, scripserat Riolanus.

Paracelsus intereà, cæterique ferè omnes Chymici lienem acori formando quo digestionem perficeret, destinaverant. In quo quidem aciditati atræ bilis formandæ commodum ingens emergebat. Sed repugnat natura lienis & humorum cognita conditio. His ergo omnibus expurgatis, nec jam risuum atque lætitiæ autore liene, restat

(a) Vid. Plaut. in Pseudolo.

id concessum quod splenici Melancholiæ addicti sint. In quo consentit cum Veteribus Boerhaavius qui lienem pro pulmone hepatis habet.

Instaurato verò naturalis Philosophiæ splendore, experimentorumque face arti, nostræ prælucente; non ideò tamen dilucidior Melancholiæ causarum habita cognitio. Helmontius sagittatorem ad cerebrum in præcordiis latitare finxerat. Vapores à ventriculo emissos Willisius. Sydenhamus verò sapientior, attentus maximè multiplici horum affectuum formæ, varietatique ita insigni, ut nullum non æmuletur Melancholia morbum, cùm à causis quibuslibet in corpus impingentibus excitari possit, nullatenùs tamen eam à mechanicâ causâ pendere pronuntiat; sed à spirituum ataxiâ omninò esse repetendam, qui in materiæ confinio positi, intimius Entis immaterialis cum corporeo commercium constituunt. Hinc nulla secundùm ipsum inter hystericum atque hypocondriacum affectum differentia, nisi à sexu quem, idem essentiâ, diversus nomine, morbus occupat. Non consentiebat, tamen Hygmorus aliique hujusce ætatis Scriptores, qui, quamvis spirituum ataxiam pro immediatâ morbi causâ agnoverint, sedem tamen hypocondriaci morbi in ventriculo, hypocondriorumque confiniis statuerunt. Scilicèt morbum fieri putant languente solidorum præsertim ciborum coctione; propter aut hepatis, aut lienis, aut pancreatis obstructionem; sive etiam ob vitiatam humorum in hisce partibus aut crasin aut secretionem; hystericos verò insultus à malè morato utero repetunt, quem fatigant nunc menstrua malè erumpentia; nunc ali-

quid præter naturam intùs retentum, nunc demùm aliquod ex illis incommodis quibus millenis subjacet; cujus in opinionis gratiam fatendum est quòd non rara & nullo ratiocinio refellenda afferant experimenta. Et huic quidem sententiæ favet cæteroquin omnia spasmodica in utroque morbo agnoscens, vir gravissimi ponderis Fredericus Hoffmannus.

Et certè si simplex ibi spasmus adduceretur, nec ingurgitatio aliqua atque infarctus adesset, vix explicari multa possint, quæ in hoc morbo quotidiè adsunt, & ab Antiquis observata, Recentioribus non prætervisa sunt. Cur hæmorrhagiæ naturales repercussæ Melancholiam accersant? Cur ex intermissione venæ-sectionis Melancholia? *Eph. N. C. dec.* 2. *an.* 4. *obs. X.* Cur febres tertianæ & quartanæ malè curatæ in Melancholiam deflectant, teste Sydenhamo? Cur apud Galenum, (*de atrâ bile cap.* 2.) hæmorrhoides temerè curatæ idem effecerint? Hinc duplex opinio Medicorum hodiè viget; eorum scilicèt qui Melancholiam pro simplici solidorum sentientium vitio habent; aliorum verò qui in eâ efficiendâ sanguinem crassum, viscosum, terreum circà aut venæ-portarum, aut uteri ostia hærentem admittunt. Ne loquar hìc de sepultâ hypothesi eorum qui animæ hìc circà diaphragma hærentis, mutuosque indè natæ activitatis, tum ad superiora, tum ad inferiora refluxus, sibi fingere amant. Nec in ullâ eorum sectâ de atrâ bile injiceretur mentio, sepultaque penitùs foret Antiquorum circà illam opinio, si & Naturæ observationibus & Physices theoriâ, si quis alter

doctus Boerhaavius eam è tenebris penitùs non eruisset, eique novam formam dedisset, vir qui & ratiocinii & observationis limites mirâ ingenii vi perspexerat (a).

Indè ergò patet ab expositâ priùs Antiquorum doctrinâ, prout à Fernelio enarrata est, cum iis omni ratione virum clarissimum consentire. Undè etiam mirum mihi visum fuit, quòd in aureo Aphorismorum libello, §. 1092. unicam tantùm Melancholiæ ideam suppeditet, adeòque cum Stahlianis videatur consentire, dum putat atram bilem indè efformari, quòd dissipatis in toto sanguine mobilioribus, uniantur immobiliora, ita ut sanguis fiat crassus, ater, pinguis, terrestris. Sed satis sit, semel existentiam triplicis atræ bilis admisisse virum, quem jure Præceptorem omnes ferè Medici salutant, ut altiori indagine res digna sit.

Notabilis autem hîc nec Boerhaavium, nec ullum è Recentioribus putavisse humorem melancholicum inter humores naturales recenseri posse; cùm in rerum naturâ & conditione sanâ existere non posse, sit demonstratum satis per plurima, quibus nec ipsi Antiqui suffragium recusare possint, argumenta.

Ea petuntur à naturâ sanguinis quæ in translucentibus vasis inspecta, nullatenùs partes melancholicas sic dictas oculis deprehendi sinit, nisi eo nomine intelligas terrestres partes, quæ nullatenùs nisi Chymiâ demonstrari possunt, nec sejunctæ existunt.

(a) V. Institutiones, §. 789.

2°. Loturâ

2°. Loturâ ſanguinis quâ demonſtratur poſſe rubram ſanguinis partem à reliquis ſeparari ; ſolidiſſimas verò ſanguinis partes non rubeſcere, nedum nigreſcant, ſed contrà coagulum ad albedinem nitentem poſſe adduci.

3°. Inverſione quieſcentis cruoris quâ demonſtratur contactu aëris, eas quæ in fundo vaſis nigreſcunt partes, rutilum rursùs acquirere colorem, tum etiam quòd ſanguis multâ aquâ merſus nihil nigri oculis exhibeat.

4°. Analyſi ſanguinis quâ demonſtratur partes omnes cruoris rubras iiſdem conflari principiis, & ad ignem admotas, æquè inflammari, æquè crepitum edere.

5°. Comparatione chyli & lactis ad ſanguinem, in quibus elementa ſanguinis ſingula reperiuntur; nec tamen aut videre, aut ſentire licet undè poſſint elementa Melancholiæ formari.

6°. Demùm phœnomenis morboſi ſanguinis qui in omnibus ab atoniâ morbis nedum nigricantes partes exhibeat, contrà rubris ſæpè defraudatur.

7°. Verò cùm cæteri humores à ſanguine diſtincti, ſua & receptacula habeant & partes ſaltem in quibus evidentiùs videantur, nulla eſt in corpore humano humoris atri ſentina. Lien enim qui in ejus gratiam olim factus videbatur, ipſi adſcribi non debet, licèt ejus uſus, ſi vera loqui fas eſt, ignoretur. In ſententiam ergo recentiorum hac in parte ibimus, & dum fatemur atram bilem vitiati corporis eſſe ſobolem, eam à foro medico exulem, in antiqua nocendi jura reſtituere conabimur, ut tutiùs & faciliùs curari poſſit. Se-

quaces hac in parte magni Boerhaavii, cui contradixit vir ſummæ & meritæ apud Anglos autoritatis, eruditione atque doctrinâ florentiſſimus Thomas Simſonus. Qui dum veracior & ſedulior obſervator eſt quàm qui phœnomena neget, obſervationes tamen, ad inſtitutum de morbis à ſolidis pendentibus tractatum, detorquet.

CAPUT II.

In quo probamus admitti debere Melancholiæ & atræ Bilis existentiam.

NEGLECTAM penitùs & quasi oblivione deletam de Melancholiâ & atrâ bile doctrinam, è tenebris erutam fuisse & quasi redivivam in medium à Boerhaavio prodiisse, modò ex tanti viri operibus demonstravimus. Si porrò aliquid in Physicis valeret autoritas, cognita atque experta aliundè observatoris sagacitas & amor veri, deducendæ conclusioni sufficeret. Verùm ut summorum virorum dogmata trutinæ severioris examine pensitanda sunt, licèt etiam rem observationibus fulcire atque demonstrare.

Sanguis, fluidum illud vitale, elementis iisdem ita constat, ut essentia quidem ejus nunquam variet; sed diversa sint illa pro variâ vitæ conditione, in proportione, numero, facultatibus.

Nec minùs certum est partes naturæ diversæ imò repugnantis, quæ illum constituunt, motu solo in liquidum uniforme converti, quiete verò & otio statim concrescere; scilicèt quæ ejusdem naturæ sunt elementa quasi attractu uniuntur; sejunctis illis quæ diversam sortiuntur naturam.

De partibus quidem illis fusiùs disserere hujus loci non est; cùm & ad propositum parùm conducat illa Tractatio; & aliundè inter Theoriæ nostræ principia, ea quæ in controversiâ sunt, admit-

tere non ſit animus. Satis ſit hîc ea indicare quæ vel ſimpliciſſima ratio, chymicis adjuta principiis, oſtendit ; partem ſcilicèt aliam ſolidiorem eſſe & firmitatem affectare, aliam contrà fluiditatem ſervare quam ipſi nulla ars auferre poſſit ; illam adeòque terreſtribus, oleoſis, craſſis conſtare principiis, hanc contrà tenuioribus, levioribus, facilè exhalandis, adeòque aquoſis ; quarum miſcela cum prioribus motui ſolo debetur. Hinc etiam ſequitur diverſam eſſe debere in variis hominibus utriuſque liquidi proportionem, cùm altera exhalationis, altera condenſationis & adunationis capax ſit, hinc prædominari poſſe nunc partes terreſtres, craſſiores, nunc aqueum liquidum.

Prætereà verò hîc etiam motûs effectibus mechanicis atque per totum, quantum eſt, vitæ curſum perpetuis, attendendum eſt. Etenim Chymia per univerſum Naturæ ambitum demonſtrat, liquida quævis rapido motu circumacta, ſi heterogeneis conſtent partibus, adipiſci ex ipsâ motûs continuatâ ſerie acredinem quamdam, quæ ea ad ultimum corporum omnium finem approximet, alcaleſcentiam ſcilicèt volatilem. Diverſa quidem ſunt quæ ad hunc finem progredientibus addunt ſe phœnomena. Sed finis idem. Undè mille experimenta probant plus vergentiæ ad putredinem eſſe in eo ſanguine qui multùm exercitatus eſt, quàm in eo qui tardiori motu incedit ; ut in cadaveribus animalium curſu confectorum quotidie venatores deprehendunt.

Verùm favet etiam exhalationi & expreſſioni liquidioris partis, motus nimius ; undè fit ut

minùs à motu dilutus ſit cruor, magis ergo ſolidis fœtus ſit partibus; eæque ut compingente motu craſſiores fiunt atque denſiores, ſic elementis conſtant tenuioribus, plus ſeſe invicem approximantibus, adeòque ſub eodem volumine magis ponderoſis. Huc conferenda ſunt ingenioſiſſima Medici Angli Brown Langrish experimenta, quibus vir ſagaciſſimus deprehendit & ſtatuit, variam pro varietate motûs ſanguinis denſitatem, ſive motus ille à curſu & exercitio pendere viſus ſit, ſive à quocumque motu, febrili, inflammatorio, morbis accito, &c.

Imò ſi ultrà progredi ſit animus, cùm certum ſit à circulatorii motûs efficaciâ pendere converſionem chyli in ſanguinem, imò & quadamtenùs eâdem à cauſâ pendere ſanguinis in varios humores mutationem, non patebit minùs quòd eodem quo generatur motu ſanguis, eodem etiam deteratur & deſtruatur. Et licèt multa ſint humano intellectui ſuperiora, ut ea ſunt quæ rubedinem ſanguinis, biliſque flavedinem comprehendunt, tamen maxima pars eorum quæ ad œconomiam humorum ſpectant, indè deducuntur.

Solida porrò eorumque motus in tanto mechaniſmo maximas partes agunt, cùm ab illis actio omnis pendeat. Sed quæ ab hujus actionis diverſitate ſequuntur mala, aut ſaltem corporis diverſitates, ſæpè ſæpiùs variis humorum qualitatibus acceptæ referri debent. Humoribus ſcilicèt caracterem ac formam imprimit ipſa ſolidorum conſtitutio, quæ ſi firma ſit, pravas ut plurimùm à rebus non naturalibus mutuatas diſpoſitiones emendare valet; aliquandò tamen vin-

citur. Hinc enata mala in humoribus dispositio; vitiumque, quod solidorum tonum infringit; ita ut stata maneat atque inconcussa Hippocratis, tam de facultatibus humanis, quàm de partibus, sententia : *Corporis humani nusquam principium, nusquam finis.*

Ut autem axioma est in Physicis, ea quæ ab aliquibus principiis pendent, naturam eorum referre; sic quæ in ipso sanguinis sinu efformantur varia corporis excrementa, recrementaque, si à sanguine acriori pendent, acriora esse necesse est; si partibus effictâ & conflata sint tenuioribus, tenuitatem formatricem referunt. Quod de cæteris qualitatibus intelligendum est, nisi tamen morâ in propriis loculis atque receptaculis novas qualitates adepti sint humores.

His verò simplicissimis axiomatibus semel positis, videndum est an sit aliqua in latice sanguinis, aut ejus circuitu conditio quæ Melancholiam possit inducere.

Melancholia autem quævis ab alacritate cessante principium sumit. Alacritas quâ functiones omnes liberè & sine ullo gravamine exercentur; perviam atque meabilem omnium vasorum conditionem, tenacitatemque debitam, sed fluiditate temperatam in liquidis supponit. Quodcumque ergo aut vasis meabilitatem aufert, aut liquidis debitum tenorem impedit, alacritatem simul tollit. Undè pronum est concludere nullatenùs rationi repugnare, aut rerum naturæ adversari, si illud detur in humoribus vitium quod nullum aliud incommodum afferat præter Melancholiam, destructâ alacritate, nascentem.

Humorum autem eam conditionem Veteres ſpiſſam ſimul atque acrem voluêre, ut præcedenti Capite expoſuimus; in quâ quidem non omnimoda adeſſet ſtagnatio, ſed ingens ad motum difficultas, undè machinæ gravamen induceretur, quo dum omnia cum labore atque dolore exercerentur, quaſi ex rei neceſſitate vita fieret mœſta, odioſa, plena ærumnarum atque ſollicitudinis. Quem ſtatum Veteres aduſtionem & incinerationem, ut cum Galeno loquar, vocavêre. Boerhaavius verò piceam, reſinoſam, terreſtrem nuncupavit.

Quærendum igitur eſt Melancholiæ humoralis exordium, atque ſcaturigo inveſtiganda in ſanguinei laticis ejuſque partis craſſioris ſpiſſitudine; cujus ſtatim in ipſo limine genus duplex ſedulò diſtinguendum eſt. Primum ab iis cauſis pendet quæ dum motum intendunt, tenuitatem etiam principiis ſanguineis impertiunt; alterum earum eſt quæ liquidioribus ablatis agunt, nec tenuitatem principiis eâdem proportione inferunt, quâ ſpiſſitudinem partibus. Undè etiam diverſitas effectuum ſumma ineſſe debet. Priores enim cauſæ motu univerſali, tritu partium inter ſe aucto, ſimul & moleculas tenuant & ad ſe invicem approximant, undè denſitatem ſic dictam inflammatoriam in ſanguine accendunt. Poſteriores verò ſpiſſitudinem piceam, viſcidam, quam Melancholiam licebit nuncupare, conciliant.

Differunt verò ut causâ, ſic effectibus in ſanguinem. Prior actuoſis donat partibus illum, oleoſa ſubtiliora extricat, evehit, terrea principia ſubtiliora reddit; in poſteriore fixiora principia

terrestri donata ingenio minùs attenuata sunt. Hinc in priore omnia vehementiæ igneæ, in posteriore nihil actuosum, nihil non iners &, ut cum Veteribus loquar, frigidum.

Quotiescumque igitur actuosa remanent solida, si qua nascitur densitas, erit inflammatoria.

At collabentibus vasis, erethismo cessante, quæcumque, causa præsens fecerat subtiliora, citò exhalant, aut in aliquam corporis partem coctione ablegantur, vel per communia corporis emunctoria auferuntur. Remanet, ut post motum chymicorum distillatorium, massa iners, nihil pristinæ residuum habens qualitatis præter adunationem partium. Fit ex igne cinis; tuncque primùm spissitudo inflammatoria ad Melancholiam accedit; si præsertim per nimias tenuiorum quæ supererant partium vacuationes, præpostera medicina deviam naturam in abrupta præcipitem egerit.

Jam ergo duplex sanguinis spissitudo nobis ad unum idemque centrum revocari videtur. Eaque est spissitudinis melancholicæ essentia, ut tenacitas picea in sanguine nata, dum partes ad se invicem accedentes, aliasque heterogeneas subtiliores ab aditu exclusas supponit, non majorem tamen tenuitatem partium secum importet. Undè necessariò duo corollaria deducere est.

Primum quidem, quòd in illâ tenacitate aquea liquida admissa jungantur massæ sanguineæ difficiliùs, adeòque faciliùs effluant.

Secundum verò, quòd ut spissitudo inflammatoria facilè in Melancholiam transit; sic fieri potest hujus in illam transitus. Quod porrò cùm

accidit, pendere debet à motu novo solidis quâcumque de causâ impresso. Quantos porrò quàmque violentos expectare debemus à piceâ illâ materie motâ effectus ? cùm terrestria illa omnia in oleosa mutantur. Quantus ad solida attritus ! Fervor quantus ! Immeabilitas quanta !

Ne quid tamen, cùm omnia Melancholiæ tum quiescentis, tum motæ phœnomena adeò facilè enodentur, hypotheticè assumere videamur, congerenda sunt argumenta quæ rem ita se habere probent, eaque ex ipso Naturæ penu depromenda.

Tenacitatem nasci in sanguine inflammatoriam, à causis quibuscumque inflammantibus ortam, jam certò asseruisse nos, post Boerhaavium confidimus. Quod verò sedatâ inflammatione, aut saltem solidorum tono non ideò cesset, facile est exindè probare quòd in vasis ubi detractus sanguis sibi relinquitur, eandem retineat. Rem comprobante tum autopsiâ à quâ quotidiè Medici indicationes sumunt, tum experimentis nullo ratiocinio refellendis clarissimi Brown Langrish, tum etiam demùm quòd ab inflammatione crassiora sint omnia, sputa, urinæ, &c.

In vulgaribus quidem inflammationibus ut omnia præcipiti de causâ in furias & ignem conversa sunt, sic brevi etiam detumescunt atque defervescunt, atque quem citò amiserant, citò etiam recuperant statum naturalem. Verùm mutatio sanguinis in densitatem illam non semper adeò promptos effectus exerit, non semper adeò violentâ causâ producitur, sensim gliscit, & de utriusque densitatis naturâ particeps, eò tenacior est quò altiùs radices egit, & quasi in habitum vertitur.

Tum verò cùm effectus non adeò violenti ſint, non irritantur ſolida, nec in conſenſum veniunt : maſſa ſpiſſior, non auctâ ſolidorum actione conſtituit & frigidum & ſiccum humorem veterum ; nec alter ſtatus eſſe poteſt humorum hominum qui ſicci, macri, quaſi liquido non alluantur, urinas aut paucas, aut acres habent, ſudoribus nunquam diffluunt, os ſiccum, linguam aridam, urentes volas manuum atque pedum plantas habent; inſomnes, ſiticuloſi, fervida habent animi pathemata, oculos facilè inflammabiles; nares illis præter digeſtionis horam ſiccæ ſunt, mucus paucus, grandinoſus, & ad Melancholiam proclives ſunt. Arida imò antè ætatem rugoſa cutis ſiccitatem ſummam, ſanguis effluendo denſus, ſpiſſus, ater, vulnera facilè coagulabilia, ſputorum ſumma tenacitas, denſitatem & ſpiſſitudinem arguunt, quæ aliundè ex Naturæ lege cum ſiccitate ſemper conjuncta eſt.

Hoc vitium familiare eſt iis qui regiones calidas incolunt, ut Syriam, Arabiam, &c. & quicumque ad Meridiem proximiores ſunt, illo plus minùs pro varietate ſoli cœlique tenentur. Hinc Hiſpanus macilentior eſt Italo, Italus Gallo, Gallus Germano, ſtaturâ etiam eâdem proportione breviore. Cœli & ſoli efficaciam æmulatur diæta, ſpirituoſis, inflammatoriis aut acribus aromaticis nimis referta, uno verbo, quidquid motum intendit.

Si perſeveret talis ſanguinis conditio, neceſſariò evenit ut coctiones vitientur. Hinc chylus tenuiorum partium liquor, per tenuiora vaſa, maximâ ſuî parte, ut immixibilis ſpiſſiori qui ſu-

pereſt liquori, effluit. Hinc videas macilentos illos atque ſiccos, ſputatores eſſe, quo tempore concoctio peragitur, imò ingentem ſalivæ tenacis viſcidæ copiam excreant, nauſeis torquentur aliquandò, vim urinæ ingentem exilire ſtupent; ita ut ſe ſiccos ſimul & pituitoſos querantur, quód non aliundè oriri poteſt, quàm ex impoſſibili partium tenuiorum cum craſſioribus miſcelâ, & hæc ſymptomata eſſe Melancholiæ maximè familiaria, nemo eſt vel mediocriter in praxi Medicâ verſatus qui non fateatur.

At indè vitali, animali, & ſi aliud quod ſubtilius fingi poteſt fluido, defraudantur fibræ, areſcunt, infirmantur. Jam ſpiſſitudo illa morbus eſt. Arefactæ fibræ, vivaciores concipiunt oſcillationes; debilitatæ, infirmiores. Hinc ſpiſſitudini melancholicæ jungitur Melancholia nervea, liquidis ſimul & ſolidis conſentientibus. Sub ſpaſmo contractis fibris hærent liquida ſpiſſiora; hincque calores, ardores, dolor, ſed præcipuè anxietas, eaque maxima è ſomno qualicumque evigilantibus, cùm ſanguis per ſomnum in altioris ordinis vaſa inſinuet ſeſe. Sed ex his omnibus ſymptomatibus alia fugacia ſunt, alia angunt pertinaciùs. Ut enim ſpaſmus per ſe fugax eſt, ſic varii dolores variant; ut verò immeabilitas ſanguinis perpetua, ſic anxietas etiam perpetua eſt, & quidem circà ſtomachum & præcordia, ubi vaſa ampliora & minori ſuſtentata fulcro, tum circà thoracem ubi circulus ſanguinis rapidior, & confuſio chyli miſcelam reſpuentis, pondus addit pulmonibus, undè ferè perpetui cruciatus.

Ventriculo pleno ſiccitas maſſæ alimentariæ

pondus facit, vacuo, ſanguinis hærentia nauſeas. Inter concoquendum ſanguis hærens, humorque admixtus cruditatem ſervans, ſuffocat, dolores artuum adducit, ut omnia vel maximè familiaria vertantur in tormentum. Tum verò organa ſenſuum, imaginatio, memoria læduntur, nunc præteriti mali recordatione, nunc præſentis anguſtiâ, nunc futurorum metu. Habemus ergo meram Melancholiam, magnum per ſe malum, maximorum etiam parentem.

Vidi ſic virum ut natalium ſplendore ſic acumine ingenii, & morum integritate perilluſtrem, Huic vivida olim juventus, opes ingentes & præmatura ſuî fiducia, omnia ſuaſerant immodica, vino, venere, vigiliis antè ætatem confectus, ſenium ſibi ex morbo induxerat. Cumulabantur omnia quæ modò enarravi ſymptomata, ut nec menti, nec corpori requies concederetur. Noctu lectum ingreſſum incubus, ſpaſmi crambe dicti torquebant. Manè nauſea, ructus, flatus angebant. Tum miſerrima eum mali facies terriculamentis obſidebat, ut ſæpè totus contremiſceret, ejularet, clamitaret; deos homineſque ſuî impotens inclamaret. Cùm jejunus diem ageret, ſerò poſt exhantlatas diei miſerias fame confectus à cibo pondus primùm ingens, dein ſalivationem experiebatur. Sic uno tenore vitam egit miſerrimam, donec debilitatis undequaque Naturæ viribus, tanquam ſilicernium, nondum quinquagenarius morti cederet, nullo quod incuſari poſſet præſente vitio.

Vidi mulierem illuſtriſſimam eodem prorsùs modo confectam, niſi quòd vehementiores ſpaſmi

& suffocatio anxiosa aliquid aquei laticis exundare in thorace fecerant, cadavere cæteroquin intacto, cùm in liquidis malum hospitaret. Nec ullus est Medicorum qui in populosissimâ urbe, in quâ deliciis, vigiliis, spirituosis conficiuntur cives, aliquid simile non viderit, nisi fastidia tædiosæ curæ, deliramentaque ægrorum horumce perosi eos maturè fugerint. Agnoscas autem vel primo intuitu, nigredine vultûs, oculorum torvo aspectu, incessu aliquatenùs insano, quasi per loca insidiarum atque periculi plena incedant, Cutis attrectanti dura, pulsus rarus, & magnum ad latera arteriæ pulsans, quasi ingens vincenda sit resistentia secundùm vasis axim. Urina nunc pauca, rubra, turbida, nunc concoctionis tempori præcipuè proxima, aquea; alvus constipata, hæmorrhoides à sanguinis regressu impedito. Quæ signa Melancholiam hanc, siccitate fibrarum, harum debilitate spasmodeâ, liquorumque spissâ tenacitate oriundam, tibi facilè dignoscendam ostendent.

Verùm non una est atræ bilis species. Altera fit à vitellinâ acri bile corruptâ, inque liquamen nigrum conversâ, quam pariter cum Veteribus admisit Boerhaavius, & quam cum tanto viro admittendam censemus. Cæteris acriorem, acerbiorem & effectibus maximè metuendam pronuntiaverant Veteres: adeòque ut certò ea cognoscatur, & ad legitimam originem reducatur; & an existat, & quâ ratione formetur, altiùs nunc inquirendum incumbit.

Bilis quidem quæ atræ bilis, de quâ nunc agitur, fons est & scaturigo, humor certè naturalis est, in hepate secretus, aliquatenùs in folliculo

bilis atque veficulæ felleæ affervatus, ubi morâ, partium ambientium calore, fpontaneo indè orto motu, & aquei liquoris exhalatione amaritiem acquirit, & fummam ad putrefcendum propenfionem : bilem autem faponaceam effe, fed abundare fimul oleofis partibus docent, & ufus ejus ad maculas eluendas domefticus, ubi vice faponis, oleofa cum aqueis mixibilia reddens fungitur, & quòd exficcatæ refinæ in morem inflammetur, licèt nunquam mixibilitatem cum aquâ amittat.

Experimentis quæ has proprietates evincant infiftere inutile eft; cùm paffim apud Autores qui de Melancholiâ tractârunt, inveniantur. Sufficiet tantùm quædam addere de ufu & momento bilis in corpore animali, undè evidentiùs elucefcant mala quæ inducere poteft, ubi in atram bilem vertitur.

Tenuiffimis conftat partibus bilis, ita ut ubi liberæ non patent jecinoris viæ, vel fubtiliffima vafa injectionis ritu penetret, tunicas oculi flavore inhonefto inficiens, fudores, urinas, imò aliquandò ipfam quo purius fluidum nullum è corpore emicat, falivam fœdans.

Tum verò quantas in corpore animali partes agat, vel illud ipfum demonftrat quòd nullibi in fecernendo alio humore Natura tantum intulerit apparatum. Jecur quidem mole maximum, & vena-portarum in hunc ufum folum fabricatur quæ reducem ex toto ferè abdomine ad hepar tanquam radix revehit fanguinem. Lien ipfe nulli alii ufui præter bilis fecretionem deftinatur. Profilit tandem ex illo mechanifmo bilis, copiofus humor, pro recremento corpori utiliffimo jure

habitus, nec minùs meritò inter excrementa recensitus.

Bilis igitur tanto apparatu secreta & pro visceris mole copiosissimè distillans, ipsâ tenuitate suâ facilè resorbetur, & in sanguinem rursùs admissa, vim saponaceam suam exerit, redditque sanguini aliquas è partibus, quas à proprio sinu copiosè effuderat; & ut in primis viis inserviebat extractioni chyli, miscelæque partium ex alimentis heterogenearum, sic in sanguine continuatâ opera partium etiam unioni & conjunctioni inservit. Quid etiam in tenuioribus secretoriis organis agat, quasi à communi Emporio huc delata, non sine probabilibus argumentis enarrare possemus, si aliquid hîc hypothesi concedere licitum crederemus.

At quòd bilis in sanguinem tenuissimâ suî portione refluat, extrà dubitationis aleam ponemus, si attendere parumper operæ pretium sit, amaritiei oris frequentissimæ, oculorum serique emissi flavedini, urinæ tincturæ, quæ etiam sine ictero, quoties vel minimùm tardatur bilis circuitus, undique apparet.

Quid quòd & sæpè maculæ flaventes hanc illamve partem deturpant, ut in volis manuum videre mihi contigit in fœminâ, quæ hepate corrupto periit sine ullo alio ictero. Quin etiam & corpora virorum qui jure biliosi dicuntur, flavedinem quandam à bile mutuantur, naturalem illam & quæ cum bilis qualitatibus mutetur, ut sæpè virescant, fusci evadant, atri etiam, id notante, & varias icterorum species designante Hippocrate.

Jam verò colorem bilis mutari, & à naturali flavedine in porraceam vitellinamque abire, nemo qui hominem vomentem aſpexerit & ingenti niſu conatus exercentem, & tum demùm viridia vomere viderit, negare poteſt. Plures colores ab inteſtinis exire jamdudùm, imò fauſto omine vidit Hippocrates. Sed quænam cauſæ liquorem hunc, primò quidem dulcem, poſteà verò amarum ad acre acidum rodens convertunt? Jam nobis ad veritatem gradus unus ſuperatus erit, ſi enucleatæ fuerint cauſæ quæ vitellinam bilem procreant.

Cauſæ illæ ad quatuor capita reduci poſſunt. 1°. Sanguinis vitia. 2°. Hepatis atque organorum, bilis tum ſecretioni, tum aſſervationi inſervientium. 3°. Contentorum in ſtomacho & inteſtinis. 4°. Demùm cauſarum qualiumcunque in reliquis corporis partibus habitantium concurſus.

Primò quidem ſanguinis vitio vireſcit bilis. Nam, ut jam alibi diximus, quæ à principiis emergunt, eorum naturam redolent. Si ergo ſanguis iners, vappidus, ſolidis activitate ſuâ defraudatis, dimidiam tantummodò coctionem partibus admiſſis impertiat, naſcetur in ſanguine glutinoſum ſpontaneum. Et ipſa bilis glutinoſa, cachectica, nedum indolem ſibi propriam acquirat; contrà unitis oleoſis liquidis cum ſpontaneo acido, utì mox demonſtrabitur, vireſcet, & chloroſim verè ſic dictam accerſet; ex miſcelâ ſcilicèt bilis cum acido, cùm acidi ea ſit cujuſcumque proprietas, (excepto forſan aceto) ut bili immixtum ſive extrà, ſive intrà corpus ipſi vireſcentem colorem conciliet. Hinc vitium illud pueris

pueris puellisque familiare est, in quibus & abundat glutinosum spontaneum, & redundat aciditas, ita ut eorum sudor aliquandò evoluto acido nares feriat. Hinc mollescunt ipsis gingivæ, dentes obtunduntur atque nigrescunt. Hinc ructus acidi, aphtæ, pallor viridis, & varii generis exanthemata, quibus dum medentur absorbentia in seleniticum salem conversa, apud plures Medicos diaphoreticorum titulo commendata fuêre. Chlorosim verò in Melancholiam imò & maniam sæpè degenerem ire quotidiana docent experimenta; & apud Hippocratem de Virginum Morbis docetur distinctissimè. Intereà insons plectitur uterus, & tanquam mali causa reus agitur.

Non aliam ob causam mollescere aliquandò ossa visa sunt, & rachitis novum morbi nomen articulos ubi glutina deponuntur tumescere facit, vitiatque molliorum ossium incrementum. Cui quidem observationi subjicere possem argumentum illud Hippocraticum, *Ostendit sanatio*, tum aliorum, tum meâ propriâ observatione fretus.

Altera viridescentiæ in bile causa, ab hepatis & organorum huic ingenti secretioni inservientium vitio rectè deducitur. Etenim sine ullâ acidi miscelâ sufficit ut bilis stagnet, & stagnatione suâ liquido defraudetur aqueo, ut viridem acquirat colorem. Viridescentia enim extensæ flavedini succedit, flavedo autem bilis eò minùs intensa est quò dilutior illa, sic ut vel ad ignem vulgarem vaporatorium, bilis è flavâ in viridem mutetur, dum aqua in fumos & vapores abit. Hinc obstructio in majoribus; dicatis bili secretæ

aſſervandæ vaſis, ſanguinis circuitus in hepate languens, ſeu reditu ſeu appulſu imminuto, calculus in veſiculâ felleâ hærens, diſtenſio in inteſtino duodeno inflammatoria, exitum bilis, per conſtrictum ſpaſmo canalem choledocum impediens, idem facere poſſunt. Nec minùs verò hoc etiam bili vitium impertit lienis obſtructio, inflammatio, ſkirrhus, ſi præſertim dolorem & anxietatem afferat.

Fatendum enim eſt nos plurima de liene ignorare. At etſi ipſa ejus ſtructura viſcus illud hepati miniſtrare non demonſtraret, certè fortius argumentum à morboſâ ejus conſtitutione ſuppeditaretur. Etenim morbo aut acuto, quod rarum eſt, aut chronico non conflictatur, quin ſummoperè vitietur hepati debita bilis ſecretio; liene affecto, bilis quaſi terream inertem adipiſcitur naturam. Hinc Hippocrates non unam à liene icteri ſpeciem numeravit: hinc lienoſis corneæ fulgor quaſi obrutus & obtuſus, & ſi perſtet atque obduret ſe malum, color faciei fit inſtar malicorii ſeu ex flavo virideſcentis; & fœces alvi ad virideſcentem obſcurum ſeu fuſcum vertuntur; ita ut nullus ſit lienoſus cui hæc in cute ſigna plus minùſve non reperiantur, in aliquibus verò ad peſſimum uſque icterum provehantur.

Tertia verò hujuſce mali origo à contentis in ventriculo & inteſtinis, indèque ſanguinem inficientibus materiis, repetitur. Qui quidem latiſſimè patet campus, eæ verò materiæ ſæpè univerſam bilem, ſæpè partem in inteſtinali officinâ ad ſua munia hoſpitantem ita inficiunt, ut fœces alvinæ omninò referant bilis virorem, & ſæpè

vario gradu, ita ut diversi generis tincturas nunc dilutè, nunc saturè virides referant. Acidis hoc commune vitium est, eò fortius quò fortiora sunt, ita ut acida mineralia bilem in fuscum convertant colorem, aquâ diluente virescentem. Hinc adeò sæpè, infantibus quibus acidum in primis viis abundat ex cognitâ eorum naturâ, fœces alvi virides exeunt. Hinc à fructibus horæis immaturis, & nondum saponaceam vim adeptis, quæ emicant diarrheæ, viridescunt, quasi aliquandò tinctæ forent ærugine. Sed hæc intrà primarum viarum spatium peraguntur. At si altior fuerit, verso in habitum acidorum abusu, mali radix, ipse sanguis inficitur & principiorum suorum vi, bilis viridescit.

Nec sum nescius plures esse Medicos maximæ autoritatis, qui transitum hujusmodi miasmatum à primis viis in sanguinem negent; eò quòd exilissima & summè sensibilia vasorum absorbentium lacteorumque oscula vix aliquid extranei possint admittere. Verùm breve erit responsum; scilicèt non semper acris est, in vasa, ab iis quæ lingua judicat acria, sensatio; ita multa per hæc oscula feruntur, quæ lacrymas oculo exprimunt, ut de sale marino quotidiana testatur experientia. Præterea verò non idem est effectus eorum quæ multâ aquâ diluta, vim amiserunt, principia tamen non mutarunt, undè nisi per habitum nocere non possunt, in sanguinem delata. Præterea verò quid adversùs firmissima experimenta valet ea quæ nobis talis videtur ratio, cùm in acidorum abusu quotidiè saliva & sudores acescere videantur, sed saliva præcipuè

quam magno impetu acidam exilire iis frequens est, qui fructibus horæis immaturis delectantur; ut non sine magno pthiseos discrimine viro valenti accidisse vidi, cùm insueto pomacei immaturi potu nimioperè delectaretur.

Quartam demùm classem constituimus earum causarum quæ, dum in aliâ corporis parte latent, bili tamen aliquatenùs viridem colorem largiuntur: hæ spasmum concitando, & subitum bili vinculum injiciendo, agere videntur. Quanquam in subito sæpè hoc mechanismo plura ignorari fatendum sit. Sic qui grave aliquod vulnus ad caput patiuntur, corripiuntur vertigine, & illicò bilem viridem evomunt, anteà sanissimi. Sic si violentus dentium dolor infantem anteà sanum corripiat, vomet ille bilem; aut saltem scientibus id nutricibus omnibus, fœces alvinæ illicò flavedinem deponunt, viridemque induunt colorem. Plura de his inquirere supervacaneum est, cùm & longum, & citrà operis metas foret, in venena quæ simile symptoma inducunt, ingredi.

Viridescentis quidem, porraceæ, cæruleæ bilis existentiam nemo negat; ecquis enim eam non vidit? Sed quâ ratione vertitur illa in liquamen atrum, in hoc tota continetur nostra Tractatio.

10. Quidem sola stagnantis liquidi in eodem loco mora, ut acrimoniam, motu spontaneo intensiore facto, adauget, sic etiam densat illud, spissatque ut quasi piceum imò & lapideum evadat. Facilis porrò est viridis in fuscum colorem transitus, cùm in ipsâ colorum Newtonianâ theoriâ sese quasi proximiori contactu attingant.

2°. Verò quæ virorem produxerunt causæ, agere si perrexerint, intenduntur; jamque speciem referunt succi melancholici, nondum verò atræ bilis. Color idem, feritas non eadem est; & ea sunt nigra quæ aliquandò ad salutem ægri exire vidit Hippocrates, quanquam in genere nigrum colorem exitialem pronuntiat. Nigra hæc per anum, imò licèt rariùs per os exeuntia consistentiam inæqualem habent, sed semper aliquid amurcosum quale ab assato oleo superest, & fuliginosum. Imò nigra in lienosis, verno præsertim tempore, si saponacea diluentia ex plantis adhibeantur, sub formâ tenuissimi pollinis faustis ægri rebus exire vidi, ut in viro forti quidem & Philosopho, sed circà hypochondria aliquid duri sentiente magnam vim quot annis exire video; qui quidem pollen nigerrimus cum reliquis excrementis non miscetur, sed delabitur ad fundum.

3°. Verò notabunt Practici omnes, quòd in atro formando humore lien plurimùm conducat. Tantummodò hepati, ut jam diximus, inservit viscus illud; sed sua mala patitur, & quæcunque patitur, secretio bilis luit. Hinc liene vel leviter affecto, scybala dura exeunt plerumque nigra; si verò corrumpatur, nam inflammationem saltem per doloris sensum deprehendendam vix unquam patitur; tunc diarrhæa nigra, vomitus niger adsunt præ foribus. Adde quòd habitus corporis à nemine unquam adeò exactè atque ab Hippocrate notatus, exactè correspondet colori materiarum. Etenim oculi atro colore maculantur, colore instar malicorii tinguntur genæ, & dum

materiâ nigrâ liberatur corpus per diarrhœam; vultus ipse floridior evadit.

Quid, quòd sæpè notantibus qui de urinis scripserunt Autoribus, præcipuè inter recentiores, mulieribus præcipuè cum fausto exitu urinæ nigræ exeunt, quod sæpiùs in hystericâ muliere observavi, quæ quoties paroxysmus solveretur, urinam atram & instar atramenti redderet: quo primùm aspectu territa, eo posteà lætabatur. Idem etiam de utero observavit Hippocrates, de quo cum insigni levamine vidit exire atram bilem; & ego in muliere hystericâ quidem, sed hystericæ affectionis genere quòd ad Melancholiam potiùs humoralem, quàm ad aliud genus referatur, observavi.

Mulier scilicèt ingenii summo donata acumine, sed simul & intemperantiâ summâ, & animi ægritudinibus confecta, per annum integrum variis quidem convulsivis pathematibus fuerat variè afflicta, sed præcipuè pertinaci erga cibum potumque odio, ut quasi quâdam hydrophobiâ chronicâ laborare dici posset. Mobilissima nervorum compages; vultus aliquantisper tamen lividus. Quid plura. Exit aliquandò ex utero materia picea, nigra, nullius odoris; sublevatur illicò, & sensìm ad sanam mentem redit, dum sensìm etiam materies illa effluit. Infanti pulcherrimæ septem annos natæ aderat febris, cum sopore & tendinum subsultibus atque diarrhœâ, quarto morbi die ter alvum materiebus nigris & instar picis, deponit. Semel vomit atrum eundem humorem, qui vase lato, seu patellâ argenteâ exceptus, non solùm eam atramenti instar tingit,

ſed etiam ita maculis inficit, ut arenâ elui patellam oportuerit. Accerſitus horrui. At tota ſimul quaſi per criſim materies ejecta erat, & ipſa infans perſanata.

Sed gravem hìc objectionem adversùs nigredinem bilis, ipſiuſque atræ bilis exiſtentiam proponit Simſonus, dum à ſolidorum turbato tono, labefactatâque œconomiâ, omnes pendere morbos demonſtrare annititur. Scilicèt à ruptâ per phlogoſim, vel aliâ quâcumque de causâ vaſorum compage exſtillare ſanguinem contendit, qui morâ ater factus, peſſimis ægri rebus exit cum & vaſa eroſa, & humoris naturalis fœdiſſimam corruptionem arguat. Nec ratione ſolùm probare rem conatur, ſed exemplis nititur adſtruere, cùm in morbo eleganter, & tam ad veram Naturæ normam, quàm ad Artis leges deſcripto, rem oculis uſurpaverit; ſcilicèt in cadavere viri poſt atras dejectiones atque vomitiones extincti, & vaſorum orificia aperta, & diſtinctè varios putreſcentis ſanguinis colores viderat.

Verùm longè à nobis abeſt, ut cauſæ quam tuemur, potiùs quàm veritati addicti, in ſuſpicionem velimus adducere Viri in artem noſtram meritis clariſſimi, autoritatem. Contrà ipſi ſimiles obſervationes ſuppeditare non verebimur. Vidi ipſe hominem qui vitam militarem ut deliciarum ſic exercitii plenam egerat, poſt acerrimum ſpirituoſorum uſum, nigra vomere, & quidem ut ipſa partium per quæ tranſierat, arguebat exulceratio, maximè acria. Hos vomitus à rubri ſanguinis vi multa incœperat, hos etiam eodem ſanguine finierat, ut mihi dubium foret an vomitus

ille ab exulcerante & ſanguinem eliciente atrâ bile penderet, an rejectâ totâ maſsâ merus ſanguis foret. In extincti cadavere problema ſolutum fuit. Nam non ſolùm inflammata ventriculi vaſa reperta fuêre, ſed adhærebat ventriculo hepar, lien, & membranis eroſis ferè evanuerant viſcera illa, & cum amurcâ quæ corrupto hepati familiaris eſt, viſcus illud, atrum ſimul ſanguinem, famulante præſertim liene, in ventriculi fundum evomebat.

Aliundè quotidianâ noſcitur experientiâ quòd qui in hæmorrhagiâ aut narium, aut ſtomachi, multum ſanguinem deglutivere, plures per dies integros ſcybala verè nigra ejiciunt ſine ullo alio incommodo.

Videmus pariter non infrequenter ſanguinem atrum per urinas exire, & per alias quaſcumque partes in quibus ſtagnando aut corruptus, aut coagulatus fuit. Nonne etiam inter eas morbi nigri ſpecies quas Hippocrates deſcripſit, & quæ à diverſis Autoribus poſteà fuerunt examini ſubjectæ, aliquæ ſunt quæ à ſanguine nigro pendent. Certè res evidenter legentibus patet; ſed utut rem ipſi fateamur, imò & adſtruere, & ab atrâ bile diſtinguere ſit animus, non minùs tamen atræ bilis exiſtentiam propugnabimus.

Et certè in ipsâ Georgii Low Hiſtoriâ, cui præcipuè nititur Simſonus; quanquam multa ſint cum Melancholiâ communia ſymptomata; plurima tamen ſunt quæ huic nullatenùs competere poſſunt. Dolores, cruciatus enormes, dolor ad attactum, liquidi admiſſi peſſimus effectus, ſyncope cum pulſu depreſſo, non æquivoca ſunt

morbi ſtomachum & inteſtina mechanicè affligentis ſymptomata, quæ nullatenùs ad Melancholiam referuntur. In eo, de quo modò loquebar, homine quem & vivum vidi, & mortuum luſtravi, anxietas ingens per aliquot dies præceſſerat. Sanguinem vomituro,aſpectus erat lividus, torvus, os morienti ſimilis, pulſus depreſſus & ferè ſyncopalis, ſudor frigidus; quæ omnia ſanguine rejecto ceſſabant omninò. Remanebat ad ſcrobiculum cordis dolor & anxietas; non melancholica tamen; nam plenus ſpei, poſt exanthlatas per multiplices ejuſmodi vomitûs vires, ſyncope ſubitò periit. Undè eum atrâ bile laborare nunquam putaveram, ſed vero inteſtinali morbo.

Quærenda ergo eſt vera Melancholia ejecta melancholicè, & obſervatio obſervationibus refellenda.

Vir quidam cupedinarius, natus annos circiter quinquaginta, macie horridus, & igni ferè perpetuo aſſidens, dum liba & dulciora coquit, corripitur horrore & rigore totius corporis, quem non febris excipit; ſed perſiſtente extremorum frigore & ſudore tantùm frigido, ſuî aliundè compos, nec graviter ingemiſcens, nigram materiam, atramentum diceres, copiosè evomit. Vocatus à territis aſſiſtentibus & Chirurgo heri ejus domeſtico, qui nihil ſe ſimile unquam vidiſſe teſtabatur, quæ ex Arte erant præſcripſi. Sed nihil aut liquidi, aut ſolidi ſubire corpus poterat, quin illicò in vomitus erumperet. Vultus erat & macie & nigredine horridus, urinæ copioſæ, vireſcentes, quibus notis, atram bilem ut dicam alibi

agnoſcens conclamatum mecum ſtatuebam. Cùm verò nihil examini ſedulo quod inſtituere decreveram, obſtaret, ſequentes in eâ notas deprehendi.

Aterrimus quidem erat liquor, ſed ex duabus diſtinctis partibus conſtabat. Cùm quieviſſet surſùm extabat liquidum tenuius atrum; inferius, fœx quædam amurcoſa ramentis variis conſtans: nullatenùs mutabatur illa à liquoribus variis admixtis, niſi quòd obſcurè cum debilioribus acidis iniret efferveſcentiam, clariùs cum fortioribus. Linteo ejus tincturâ imbuto maculam imprimebat atram, non niſi frequenti ſaponis uſu delebilem. Sed ſanguis utut ater, ſi copioſè diluatur, ſi linteo imprimatur, obſcurè ſemper rubeſcit: nullatenùs verò Melancholia quæ diluta flaveſcit & in varias partes ſecedit, flavamque diluta linteo maculam imprimit. Vir noſter poſt enormem, ſpatio quatuor dierum vix ceſſantem vomitum, per alvum tres integros dies eaſdem depoſuit materies, quibus ſenſìm flaveſcentibus, evaſit præter ſpem. Quem poſteà ſanum vigentemque inviſens, interroganti reſpondit ſe dura, nigraque ſcybala per anum ſemper reddere. Vultus lætior erat, ſubniger tantùm. Ecce autem nuper poſt tres annos exactos eodem morbo correptus, ardente Syrio, præter ſpem adhuc eâdem ratione evaſit. Quanquam metuendum ſit ne vir paupertate indocilis, aliquandò ab eodem liquore acerrimo facto occumbat. Certè nullum hîc ſanguinem experimentis deprehendere licuit. Dolor nec antè, nec poſteà adfuit. Nec ulla inductæ cicatricis in inteſtinis indicia. Nec unquàm ullâ compertâ putrefactione, ſanguinis talem

amurcam ullus reddit. Adde quòd mollia forent hypochondria, nec vel leviſſimum remaneret latentis obſtructionis veſtigium. Verùm pulvis ille niger quem vegetantium ſaponaceorum adminiculo, Vere quot annis à viro præſtantiſſimo ſed melancholico elicimus, an ad ſanguinem referri poteſt? Nihil certè commune habet; ſed magis ad bilem, cùm exſiccatus inflammetur; bilis enim ſuam fluiditatem aquæ vaporabili tantùm debet, & indurari præ naturâ ſuâ atque iis quæ occupat locis quotidiè videtur; eam amurcoſam & prorsùs nigram in folliculo felleo reperire non adeò rarum eſt; eam hujus & qualitatis & coloris ipſe reperit Simſonus; demùm facilè à ſanguine, viſu, tactu, odoratu diſtinguitur. Odor enim tum vomitu, tum per alvum nigræ bilis emiſſæ, ad nares fortiter aceſcebat, qui odor ſanguini putrefacto competere non poteſt, & in fœtidiſſimum vertitur, ſi quandò ut in nobiliſſimâ fœminâ & in puero contigit vidiſſe, atra bilis ulcerando, ſanguinem elicit. Undè Hippocrates ait; Dyſenteriæ quæ ab atrâ bile incipiunt, lethales. Nec multùm ad præſentem theſim convellendam facit, quam in ſuæ opinionis argumentum attulit vir clariſſimus, obſervatio, lienem ſcilicèt putrefactum, vaſis penitùs deſtructis liquore aterrimo exundaſſe; quem indè, quaſi in pus lienis, huic viſceri proprium, piceum, converti aſſerit. Ipſi enim primò concedemus, poſſe ſanguinem materiam atræ bilis ſuggerere, & in ipſam converti; ſecundò, pars quæ colorem bili conciliat, forte eadem eſt atque ea quæ cruori rubedinem impertit, ut mihi *expe-*

perimentis se deprehendisse clarissimus inter Collegas Chemicus asseruit. Nec minùs etiam magnum consentimus esse ad hujusce atræ bilis formationem lienis momentum, qui in ipsâ sanitate integer atque valens nigrescit semper interiùs, licèt fateri non erubescamus & nigredinis hujus causam, & ipsum lienis officium nobis planè ignorari, rem certè altiori dignam indagine.

Hæc verò atræ bilis species biliosis præsertim competit, quibus bilis per se summè acris & per principia à sanguine suppeditata copiosior, sensìm sine sensu in suo effluxu cohibetur. Hinc ut coalescit, sic terrestris & coacescens evadit. Undè facilè sentitur quantùm cum priori Melancholiæ humoralis specie coincidat tum causis, tum effectibus; ut ferè in principio tantùm differant, tum etiam in fine; nam hæc ultima, morâ, corruptelâ, calore aliundè accersito, ferocissima evadit, eaque acerrimos effectus atræ bilis motæ inducit; notantibus id nobiscum Galeno, Fernelio, Sennerto.

Id verò habet etiam sibi proprium atque singulare, quòd licèt deliria, mentis alienationes, &c. symptomata communia concitet, aliquid semper ferat anxiosi circà præcordia, ut intestinalis morbi faciem præ se ferat, & nunquam nativi oblita loci, non aliqua suî in hepate aut liene impressa & fixa, relinquat vestigia.

Pituitam verò si quandò acescat, Melancholiæ seu potiùs atræ bilis causam esse posse, secundùm Fernelii à Galeno aliquatenùs mutuatam opinionem, jam ex dictis abundè demonstratur. Si verò sub pituitæ nomine aquea tantùm pars

ſanguinis ſalinis referta ſpiculis intelligatur ; certè hæc incorrupta non poteſt in ſpiſſam piceam ſplendentem atram bilem verti. Sed ſi ſub pituitæ nomine glutinoſa pars ſanguinis comprehendatur, ea certè maxima eſt, primæ atræ bilis recenſitæ, materies, adeòque cum eâ aliquatenùs confunditur.

Verùm ex receptâ hodiè circà animalium eâdem quâ homines lege viventium, ſanguinem theoriâ ; dubitare non poſſumus quin multi aſſertionem hanc de acido intrà vaſa actionem ſuam exercente, quaſi vanam prorsùs & irritam habeant ; niſi firmiſſima circà ejus exiſtentiam congerantur argumenta. Evolvi tamen illud aliquandò ut Veteres & à Veteribus Boerhaavius dixêre, argumentis nullatenùs refellendis evincitur.

Ac primò quidem exiſtere reverâ illud, etiam in ſanorum ſanguine demonſtravit operoſis laboribus Hombergius. Sed etiam non advocatâ Chymiâ ; cur juſcula animalium in mediâ ſanitate mactatorum aceſcunt ? Ita ut immiſſum juſculo bovino recenti ad aceſcentiam ſepoſito, ebur, ut in lacte molleſcat. Probat certè aceſcentia juſculorum poſſe liquores animales levi etiam momento in acidum verti atque mutari, aut ſaltem acidum aliquatenùs caracterem induere. Servat aceſcentiam per tres aut quatuor dies juſculum, mediocri tempeſtatis calore ſepoſitum ; nec niſi poſteà corrumpitur. At in ſanguine novis ſemper ſuppetiis irriguo aceſcentiam inducit chyli acor, & licèt motûs efficaciâ, partes aliquæ ultrà progrediantur ; aliæ novum evolvunt acidum ;

undè nullo forsan tempore non reperitur acidum intrà sanguinem.

Ecquis verò observationi quotidianæ si fidem non deroget; negabit virus illud quod in cancris productum & evolutum, massam skirrosam emollit, & in ulcus pessimum convertit, aliquandò effervescere cum terreis absorbentibus. Rem vidisse me si dixerim, nihil addam tantorum virorum suffragiis, qui toties de re compertâ locuti sunt. Aliundè undè, quæso, in cancrosi resorptione virûs, ossa tam facilè rumpuntur, nisi ab erodentis acidi impressione; solis enim acidis ossa emolliendi vis competit. Vide de hac observatione Dranium. Putredo vel cadaverosa parcit ossibus, roborantur illa ab alcalicis. Mulier acidis nimiùm delectata, ossibus mirum in modum emollitis periit. Testes hîc adsint experimenta cl. V. Pringle, Navier. Advocetur huc etiam vetustius Harveii experimentum. Rachitis infantum tota acida est. Imò & non sine rationis specie, ob frequentem ejus in ossa impressionem, luis venereæ virus acidum esse voluit clarissimus & ingentibus in Medicinam meritis venerandus Astruccius. Virum novi fortem cæteroquin, aut saltem ad munia civilia obeunda satis aptum, cui quoties placeret potum hunc ex aquâ succo limonum & faccharo confectum, limonatam vocant, haurire, paulò pòst vehemens in crurum & femorum articulos dolor irrumperet osseus, per plures horas perdurans. Forsan à nervis stomachi vellicatis, inquies, pendebat. Sed si res ita se haberet, cur non illicò? Cur tantum-

modò paulò pòſt ? At obſervationibus hîc exhibitis, quarum ſimiles, multæ attendentibus occurrent, liceat rem extrà dubium ponere.

Dicebatur mulieri 55 annos natæ, tumor cancroſus,ad mammam ſiniſtram natus ab inſultu catelli quem amabat miſerè. Mobilis erat tumor, alius nullibi, nullus. Vultum tamen habet moroſum, liveſcentem forſan ex operationis futuræ metu, quo eam vidi momento. Dolor aliquandò lancinans, perpetuò obſcurus ; noctes inſomnes erant, appetitus non dejectus, vires integræ, nec deerat ad ſubeunda operationis pericula fortitudo. Aufertur ab experitiſſimo Chirurgo tumor. Latè omnia ſana videntur. Lintea carpta vulneri appoſita pure bono, niſi quòd obſcurè vireſceret, obducebantur. Quandiù vulnus ingens latè patet, rectè agitur cum corpore. Jàm partes ad ſe invicem accedunt ; de comparatâ gratulantur omnes victoriâ : at quibus gradibus minuitur exteriùs, grandeſcit in interiora malum. Tuſſis importuna naſcitur, thoracis ſumma anguſtia, dolor in oſſeâ coſtarum parte ad ipſa oſſa naſcitur importunus, & interdùm adeò vehemens, ut gemitibus cogatur ilia rumpere. Obducitur tamen cicatrix, & cauteria, unum & alterum inuruntur. Nulla datur miſeræ quies. Sed tertio pòſt ab operatione,menſe,clauſo vulnere, circà dentes dolor ingens & aſſiduus cæteris additur malis, cum importuno acidi omphacini ſalivam infeſtantis ſenſu, cujus aliquot uncias de die per ſex integras ſeptimanas, ſub ſalivæ tenuis aqueæ acidum ſubtiliſſimum redolentis, formâ emittit; ita doloribus oſſeis confecta, ut niſi opio abutere-

tur, vitam morte miseriorem ducere posse se ultrà negaret. Perit tandem suffocata, obtusis & peresis dentibus. In aperto cadavere omnia sana, nisi quòd sub cicatrice pars ossea costarum in verum cartilaginem abiisset; pulmones atro sanguine referti essent, bilis cystica in bezoardicum lapidem concrevisset. Idem ferè nisi quòd infectâ operatione perierit, ossaque non costarum, sed cranii erosa fuerint in Dominâ ***. Lugdunensi, observavi.

Sed ne specialem cancro humorem illum acidum, aut in cancro natum crederem alia fecêre observata.

Laborat asthmate hæreditario junior fœmina & eo quidem sævissimo, erratico; sed bis, vel ter per mensis spatium recrudescente, quatuor dierum spatium perdurante. Variis constabat insultibus major paroxysmus, qui ingenti salivæ copiâ, necnon pituitæ copiosæ indivulsæ abundanti screatu finiebatur, mox recrudescentis. Illa quandiù durat paroxysmus, noctes insomnes agit, & ita constrictum queritur thoracem quasi asseribus stringeretur. Peccata tamen ventriculi se luere persentit, ex eo quòd quoties minas intentaret malum, nauseâ & cibi fastidio corriperetur; tum quòd libera à paroxysmo nullum vel levissimum ferre posset in victu errorem. Quid egerim, aut quid non egerim duram curationem molitus, scire vix attinet. Erumpit medicationis ope immensa glutinum vis longâ serie, quam non ex abrasis intestinis credas eradicari, sed quasi ex vernice tunicæ intestinali obductâ abradi; indivulsa trahebatur mucago illa, & quo auferebatur

batur copiosiùs, eò præclarè magis cum thorace agi clamitabat. Aderat igitur undè titubanti consilium foret, levamen; cum cessantibus materiis glutinosis exit humor viridescens, nullo tormine, nullo Naturæ conatu violento. Vertitur in nigredinem post elapsos aliquot dies, & copiosè pariter per alvum exit niger humor erodens, acris & podicem exulcerans, per dimidii mensis spatium. Pluribus jam mensibus rectè se habebat somni compos, ignotaque tamdiù sanitatis tangebat limina; sed quasi camarinam moverimus, en tumor ad mammam. Horrui aspectu fatalis monstri. Suppuravit illa tamen, pure, primò quidem virescente, posteà meliore; cicatrix inducitur. Jam partam de atrâ bile incipiente arbitrabar, nec cum lætitiâ mediocri, victoriam. De asthmate mentio nulla; cùm subitò nimium forsan gulæ credens, acidum intolerabile circà dentes persentit, ructus, acidos & sodám ferè perpetuam. Tota pervertitur digestio, dentes hebescunt, mollescunt, & nigrescerent, nisi assiduo labore fœmina junior & formæ cupida iis mederetur. Virorem acquirunt fœces alvi & urinæ; alcalicis absorbentibus nihil proficitur. Acidum fauces, dentes, nares occupat. Res eodem statu redit quo anteà.

Interrogata à me an similes aliquandò acidi morsus senserit; respondet se primùm ab acido mali exordium sensisse. Obtusum verò durante malo semper fuisse, nec extinctum tamen. Rem sagacioribus explanandam relinquemus. An verò glutina vernicis formâ per totum intestinorum tractum obducta, acidum obtundere potuerint,

quæ à suâ sede deturbata novam acido erumpendi occasionem dederint, videant.

Posse verò acidum intrà aliqua corporis latibula concentrari & latere, sequens docebit historia, quam eò confidentiùs hîc refero, quòd & æger ipse, & collega testis, vegeti sanique & vivunt, & vivent adhuc plures annos, si Deus votis annuerit.

Comes ***. peditum Centurio, viginti & quatuor annos natus, dum per varia loca, ut militum mos est, rapitur, de amarore oris & bilis exundantis copiâ queritur, suadet turmæ Chirurgus potum ex aquâ, succo limonum & saccharo, limonatam vocant. Hic verò juveniliter eò potiorem quò fortiorem ratus, succum citri ad libras quotidiè sorbet. Bellè quidem se habet primò; sed post usum hunc per plures dies continuum, sine ullâ aliâ sanitati inflictâ noxâ, frigore corripitur interno, quod à lumbis ad extremum usque pedem pervadebat, & ad ossium medullas pertingebat, ut loqui amabat. Venatui incumbit. Quoties movebatur, inter agendum de frigore non queritur. Reducem invadit frigus, ita ut ferventi propior flammæ crura combureret sine levamine. Hinc Melancholia & metus, tum cardialgia, non tamen sine appetitu, miserum invadebat. Medicum & doctrinâ & moribus antiquis illustrem convenit. Hic usum quotidianum salis alcalini fixi Tacheniani, ingenti aquæ copiâ diluti, suadet. Aberat jam longo temporis intervallo à limonum potu. Vix alcali fixum intrà ventriculum admittitur, subitò succi limonum sapor cognitus, acido ructu sese manifestat. Volat

ad Medicum. Quæque olim peracta fuerant narrat. Hinc me etiam convenit. Laudo clarissimi Viri institutum, pergere suasi. Quid multa? Biennio pòst è bello redux, sanus & integer me invisit, asseruitque nullo se alio remedio usum, ad pristinum robur integrè restitutum. Memini me fœminæ sexagenariæ ulceribus undequaque diffluenti, & quam scorbuticam consulti Collegæ judicaverant, apozemata anti-scorbutica præscripsisse. Res rectè procedebat eò usque quò acetosam & limonum succum, succis cochleariæ & becabungæ, meliora pollicitus adjunxi. Manè eos succos & serò unâ tantùm die sumpserat. Noctu dormientem evigilari jubet, ut adessem miseræ quam in ossibus crurum dolor enormis ad ejulatus cogebat. Rem ab acido admixto ortam suspicor. Undè potionem, dosi enormi salis alcali volatilis refertam, præscribo. Ulcerat illa fauces, sed simul omnem à cruribus dolorem aufert, ut posteà ipso errore monitus severè omnia interdixerim acida. Convaluit.

Plura hîc congerere similia exempla possem, quibus evincatur non solùm in ventriculo contineri posse acidum, indèque nerveam omnem compagem titillatione conturbare; sed etiam sensìm intrà vasa admissum, ibi tantummodò hærere ubi in tortuosis infractibus lympha moratur, ibique extrema præsertim nervorum arrodere; indè verò vi Naturæ satìs compertâ, licèt non intellectâ, posse aliquandò in unum viscus glomerari, actione illâ quâ hostilibus moleculis infensa Natura, eas à se depellit. Ibi varios tumo-

res poteſt producere, diverſoſque pro ipsâ ſuâ malignitate.

Patet enim ab expoſitâ nigri humoris naturâ diverſos ejus recenſeri debere gradus, proindèque effectus varios, nec vanos fuiſſe Veteres, cùm hinc nigrum humorem, illinc Melancholiam, ex utriſque verò natam atram bilem diſtinguerent.

Scilicèt nigrum quodcumque in rerum humanarum naturâ apparet, per ſe pravum, aliquid enim corrupti indicat, ſive ex utero, ſive per urinas, ſive per alvi excrementa, aut vomitum appareat. Vidi tamen, nec opus eſt multis obſervationibus rem confirmare, cùm viderint eadem omnes, exire ab utero nigra non ſanguinea bonis ægrotæ rebus. Mulierem novi quæ ante & poſt paroxyſmos hyſtericos, tempore menſtruorum ob ætatem defuncta, urinas nigras, imò nigerrimas proſilire videt: non ſine terrore primùm, poſteà nec iis quidem attendens. Junior fœmina, menſtruis necdum erumpentibus, atra vomit inodora, ſine ullo dolore; eadem per alvum rejicit. Benè ſe habet, & exceptâ coloris malignitate, nihil aliud exprobrandum habet. Erumpunt menſtrua, nigra ſunt illa & atro contaminata ſanguine. Nigra dejicit. Luſtranda propiùs res mihi viſa eſt. Materies vomitu reddita inodora prorsùs erat, nec ab alcali, nec ab acido turbabatur; diluta flaveſcebat, ad fundum ramenta nigerrima pulpæ inſtar piceæ deſidentia. Linteo confricta calorem flavum linteo inurebant, ſed fuſcum. Tribus poſteà menſibus fœmina in-

culpatæ sanitatis, rectè prodeuntibus menstruis, pariter effundit atros humores, à menstruis facilè distinguendos. Cæterùm vegeta est & sana. Quousque tamen nigricantes illæ materiæ prodire debeant, planè ignotum est.

Melancholici verò humoris, sed non atræ bilis sic propriè dictæ, exemplum jam protulimus. Adducemus jam alia duo nobis recenter visa. Unum in muliere est jam à primævis annis impetigine afflictâ, posteà verò tumore mammarum pro skirrho habito, non à me solùm, sed à multis aliis Medicis. Tumebat æqualiter utriusque mammæ quantum erat volumen. En subitò per diarrhœam nigram, medicamentis leniter catharticis provocatam, detumescunt mammæ, ita ut vel minimum tumoris vestigium non appareat. Remanet ingens intestinorum sensibilitas & hebetudo dentium singularis. Alio quovis malo magis importuna, horret alimenta quævis assumere, cùm ipsi concoctio, aliundè non vitiata, dolores procreet. Quid de ipsâ futurum sit præsagire non est animus. Aliud est junioris pariter fœminæ quæ jamdiù anxietate circà præcordia, & malignâ ad mentum impetigine conflictata, cùm pilulas mercuriales, vulgò *de Bellost*e dictas, sumeret, liene simul tumido; horrore correpta & rigore, vomitum simul & diarrhœam nigram experta est, non sine artuum convulsionibus & mentis perterritæ furioso deliramento, indè febrem passa est vehementem, vultu lurido, extremis frigidis. Eâ sæviente vomitus constiterat, sed post viginti quatuor horas, postquàm illa deferbuit, rursùs per

ſeptem integros dies ita nigra vomuit & per diarrhœam ejecit, ut nulla vel minima alimenti pars penetrare poſſet ad intima corporis. Hæc verò hordeaceo levi potu, ſolo, ſine vomitu tranſeunte, ſensìm convaluit, nec ullam experta eſt in menſtruis moram. Lien expleto morbi tempore detumuerat, nec ullas tanti mali paſſa eſt reliquias.

Quod verò atram bilem ſic verè & propriè dictam ſpectat, quæ peſſima & ultima eſt mali periodus, eò effectibus evidentior eſt quò ſæviores ſunt illi. Certè quòd ait Hippocrates, qui atram bilem vomuerint, triduò pòſt emori; vidiſſe me memini in viro fortiſſimo quidem, ſed quem adverſa contuderat fortuna. Is virtutis amans, viderat propinquum capite plecti, labemque toti generi inflictam. Indè hominum reformidans conſortium ab iis fugerat, & aliquod, tempus edax tam boni quàm mali, levamentum dolori attuliſſe videbatur; cùm ſubitò in ſtagnum proſpectans, quaſi nigræ ſuccum loliginis evomit, ſine ullo niſu; tum delirio correptus tertiâ die periit. Retulêre aſtantes peroſos aufugiſſe piſces, qui blandimentis allecti quotieſcumque aliquid in ſtagnum injiceretur,annatabant. Vidi longius malum in domûs duce, ſive Architriclino, quo tamen miſerè periit, linguâ, gingivis, imò & toto corpore fuſco, atro. Sed chronicæ atræ bilis nullum triſtius aut formidandum magis exemplum vidi, quàm in Dominâ Comitiſsâ de * * *. quæ quaſi derepentè nullâque causâ externâ aut internâ minitante, niſi quòd gravibus ærumnis dudùm affligeretur, cancro ad mammam dextram

corripitur, qui parvo quidem paucorum dierum intervallo aperitur, & saniem fundit acidissimam. Dum de excisione dubitatur, altera concrescit pariter mamma, ut post paucos dies fœdissimè utraque hiaret. Febre indè ac diarrhœâ nigrâ correpta, brevì periit, hæc salutaris fuisset, si non vicisset Naturam acerrima veneni vis. Plura hîc possem similia congerere exempla, similia quælibet Medici suppeditare possint; sed alia alibi. Satìs sit si hîc & existentiam & varietates atræ bilis, ab Autoribus antiquis admissas, à recentioribus, eò quòd receptæ non quadrarent Theoriæ, prætermissas, aut leviùs tractatas, extrà dubium, ut confidimus, posuerimus; perspectumque sit, reverâ eam à sanguine atro qui sæpè vel ruptis, vel erosis vasculis intrà intestinorum tractum exundat, cum anxietate quidem summâ ac symptomatibus sæpè melancholicis, verè differre. Quanquam sæpè etiam melancholicum sit, sanguinem atrum, aut per vomitum, aut per urinas fundi, lienisque obstructionibus familiare, ut alibi fusiùs dicemus, cùm agendum erit de variis Melancholiæ causis, quod jam sequenti Capite exequemur.

CAPUT III.

De Causis Melancholiam producentibus.

Satis huc usque probatum est Melancholiam humoralem vitium esse bilis, aut saltem humorum qui per se biliosam qualitatem adipisci possunt; illudque vitium in eo præsertim esse positum, ut inerti secretione, stagnationeque quasi quâdam, bilis aut humor ille quicumque alius fluidioribus destitutus partibus hinc crassescat, illinc acredinem eam adipiscatur quæ potissimùm ad acidum vergit; ita ut degener eat in tabum crassum, erodens, acidum.

Ut autem hujus corruptelæ causas investigando detegamus, accuratè hæc ejus perlustranda est natura, quæ à tripartitâ præsertim origine deducta in eo consentit, ut hinc enormes habeamus actionis vitalis prægressæ effectus, illinc cessantis & torpentis post ingentia molimina ejusdem actionis semper reperiamus vestigia. Undè satìs intelligitur quantùm cum Veteribus concordes simus, qui aliquandò Melancholiam cineri post incendia relicto comparavêre; sæpiùs verò eam intemperiem, frigidam & siccam pronuntiavêre, & illam autumno adscripserant, qui post prægressos æstatis calores omnia exusta relinquens siccus est, ex naturâ verò suâ frigidus; ita ut geminatâ hacce causâ proximum Melancholiæ periculum nascatur.

Toni igitur seu actionis illius constrictoriæ, quâ per arctata vasa vividior fit circulatio, non minùs augmentum præcessisse denuntiat melancholica humorum diathesis, quàm etiam supponit eandem cessasse & inerti contrà omnia torpere otio. Quod tamen non ita velim intelligi, ut præsente Melancholiâ elanguere omnia contendam; sed ad ejus productionem, proportione datâ ad pristinum fervorem, elanguisse. Quod quidem ex argumentis ejus naturam evincentibus, in Capite præcedenti directè demonstratur, & fusiùs adhuc ex causarum & effectuum examine patebit attendenti, ita ut ad hanc comprobandam veritatem tota nostra Tractatio consentiat.

Verùm in causarum Melancholiæ investigatione, cùm eam triplicem statuerimus, triplicem etiam causarum indagationem expectare fas est. Altera est scilicèt Melancholiæ quæ à porraceæ bilis corruptione pendet; altera quæ à pituitæ acris vitio repetenda est; tertia demùm ab universâ sanguinis crasi, melancholicum vitium contrahente pendet. Idem tamen vitium est, loco tantùm diversum. Si enim naturâ vitium allluderet, jam morbus idem dici non posset. Undè certè à bilis atræ ideâ excludimus, putrida illa sanguinis atri effluvia, quæ ex rupto intrà intestinalem tractum vasculo pendent; quanquàm aliter alii senserint. Ubi enim cognoscendus est & determinandus morbus, simplicem ejus ideam sufficere par est. Cùm ergo morbus idem sit, ab iisdèm principiis repeti debet & ab eodem fonte scaturire; diversitatem loci determinantibus quidem variis causis, quæ quatenùs hanc aut illam

Melancholiæ speciem producunt, suum quæque titulum invenient, nihilominùs tamen universali tractatione comprehensæ. Has verò causas in duplicem primò classem partiemur. Aliæ enim ab internis dispositionibus oriuntur, morbosumque statum constituunt. Alias mutuamur ab externis quæ nos undique circumdant insidiis.

Plurimi sunt morbi quibus aut extinctis, aut ex suo cinere redivivis, aut intrà humorum vadum retropulsâ eorum causâ immutatis, succedit Melancholia. Sufficit scilicèt ut suâ delitescentiâ similem modò descriptæ dispositionem tum in liquidis, tum in solidis inducant; quod quidem efficient, quoties exhausta sanguinis compages, & quasi in molem massamque coacta, suum assimilationi symbolum conferre recusabit, simulque solida, aut nimioperè laxata, aut indurata nimiùm, febrem negabunt accendere.

Hinc aliquandò morbis inflammatoriis Melancholia succedit; quod quidem robustis præsertim ac durioribus senum fibris accidit. Cùm enim inflammatorius deferbuit furor, remanet in fibris per se jam induratis inflexibilitas, quâ ad pristinum tonum reduci nequeant. Adest in liquidis densum illud inflammatorium, quod contraxere liquida, & quod partìm tantùm nec statim omninò resolvitur.

Altera morbis acutis Melancholiæ succedaneæ causa, est ipsa morborum ipsorum acrisia. Cùm illi scilicèt imperfectè judicati aliquid intrà sanguinem vitiosi, aut crudi relinquunt, καταλιμπανόμενα appellat Hippocrates, quæ aut recidivas facere solent, aut si non recidivas, Melancholiam.

Si enim hepatis, lieniſque ac viſcerum circà hypochondria latitantium ſtructuram atque uſus accuratiùs perpendas; ſi demùm experientiam conſulas, maximam criſium partem, per biliares ductus, conſentiente viſcerum omnium ad hanc ſecretionem concurrentium tono, corpus liberare videbis. Undè ſi aut deficientibus Naturæ viribus, aut eas ſuperante materiæ veneno, criſis incompleta, morbum dimidio judicio abſolvere videatur; infarciri, nec onere liberari canales illos neceſſe eſt, & mole humorum egreſſum molientium obrui, cùm in mediâ quaſi viâ reſtet imperfecta ſanatio. Undè neceſſe eſt ut tenuiora tantùm exeant, remaneant verò craſſiora, quæ ipsâ ſuâ mole impervia, corruptionem ſpontaneam induunt, non ſine ingenti viſcerum illorum, quæ per ſe maximum ſunt Melancholiæ emporium, incommodo.

Tertia demùm ratio quâ Melancholia morbos acutos excipiat, in eo conſiſtit quòd ab iis vires exhauriantur ſummoperè. Viribus autem exhauſtis Melancholiæ nerveæ ſuccedit humoralis, ut poſteà probabitur.

Ad morbos inflammatorios & quidem criſi terminandos, referuntur illi qui à venenato pendent miaſmate, quoſque ſanat ad cutim metaſtaſis, non minimum certè praxeos Medicæ continentes ambitum. Sæpiùs enim evenit poſt ſanatas, nec perfectâ depuratione omninò è ſanguine ablegatas variolas, corpore necdum ſatis purgato, ut Melancholia ſuccedat ſi graviores abſint morbi. Hæc quidem miaſmata non per ſe Melancholiam efficiunt; ſed quatenùs minoribus

hepatis, aut hypocondriacæ officinæ impactæ vasis dispositionem illam inferunt, quæ Melancholiam secum trahat. Quod quidem non solùm variolis malè curatis succedit, sed etiam quibuscumque cujuscumque generis extraneis miasmatibus.

Patet ex hac causarum enarratione & agendi ratione, quantùm cum cachexiæ causis eæ concurrant quæ Melancholiam possunt inducere. Nec difficile tamen est in quo inter se differat uterque morbus indicare. Uterque scilicèt post morbos acutos sæpè supervenit, exhaustis ab hæmorrhagiâ succedit, à retentis miasmatibus pendet, à difficili crisi, imperfectâque morborum solutione infertur; imò ut cachexiam Melancholia, ita Melancholiam sæpè cachexia comitatur. Differunt tamen inter se, & ab invicem multùm abludunt tum effectibus, ut per se ex totâ nostrâ Tractatione patebit; tum corporis dispositione quæ huic illive favet. Cachexiam scilicèt afferunt ea tum humorum, tum solidorum dispositio, in quâ omnia, hinc inertia, illinc laxa reperiuntur. Deest scilicèt vis actuosa vitæ, quæ in Melancholiâ perennat quidem, non ita ut novos ab hostili acri materiâ sensìm cumulatâ concipiat stimulos. Non expellitur vi naturæ, morbi fomes. Hinc quasi sub onere fatiscens Natura, partim irritatur, partim elanguescere videbitur, si universum sanguinis systema adoriatur malum: minùsque afficitur universum corpus si in hanc illamve partem venenata lues deponatur. Cachexia verò omnia exhausta, pulsum mollem, debilem, languidum, urinas crudas, pallorem,

tumorem omnium denuntiet, & quanquam ab hac illâve parte potissimùm pendeat, universales tamen effectus edit. Raro tamen Melancholia non habet aliquid cachectici, aut cachexia aliquid melancholici in puellis, infantibus, iisque qui à Melancholiâ nerveâ priùs exhausti sunt.

Vidimus jam acuti morbi quomodò possint melancholicum humorem procreare. Sed feracissimus est humoris melancholici proventus à chronicorum morborum indesinenti vexatione. Scilicèt quæcumque lento peredunt tabo hominem chronica incommoda sensìm enata, sensìm aluntur, & quasi jus civitatis adipiscuntur, donec totam molem infecerint, tardioraque tunc demùm & inefficacia ad hostem expellendum conamina moliemur. Triplex autem genus est morborum chronicorum, qui ad humorem melancholicum producendum conferunt. Primum eorum est qui obstructione atque functionis impedimento viscera aliqua occupant, ita ut morbus singularis universalem inducat. Altero genere comprehenduntur illi qui secretionem aliquam Naturæ familiarem & quasi indigenam intùs retinent, prohibentque in Naturæ levamentum extrà foras amandari. Tertium denique illud est quo fermentum aliquod in sanguine enatum & citò citiùs expellendum, intrà molem cohibetur, aut in partem aliquam internam contrà Naturæ institutum depellitur.

Generatim verò tria hæc genera ferè omnes morbos chronicos comprehendunt. Ecquis enim morbus, si vim nominis spectes, obstructionem non affert, aut saltem sanguinis circuitui impe-

dimentum? At obstructio practicè sumpta aliud affert. Est enim in visceribus præcipuis verè morbus, in praxi sæpè sæpiùs occurrens, qui nunc phlogosi conjunctus inflammationem minatur, nunc verò cachecticum quid secum habet.

Hîc autem de morbis ab infarctu agentibus obstructio hepatis, lienisque morbi breviter expendendi sunt. Et primò quidem nullus ferè est inter hepatis morbos, si vehementissima excipias hepatitidos genera, qui non secum aliquid melancholici afferat, ut vel si delitescant, saltem innotescere possint quatenùs Melancholiam invehunt. Hepatis obstructio in intimiori visceris cryptâ nullo sese prodens signo exteriori, nec dolore, nec gravitate ad sensum notabili, in viro probitatis & virtutis amantissimo, indice Melancholiâ ita sese prodebat, ut illa infelicissimis Galliæ temporibus nata, ad amorem patriæ & præsagam futuri mentem referretur. At cùm nimia esset, nec tantæ molis foret, privato & opulento homini publicas calamitates tantâ mœstitiâ excipere, in lacrymas enim solvebatur & amaras quidem, si de rebus infelicitèr gestis loquerentur, & in iram furiasve, si quis læto vultu & prorsùs indifferenti aut profligatas Gallorum copias, aut naves submersas narraret: morbosum quid inesse rerum gnari profitebantur. Quid multa? Et coctiones pessumdabantur, & color vultûs in luridum abibat. Cùm subitò dolore obtuso, & tanquam pali infixi correptus, per aliquot menses tabe peredebatur, quæ in hepaticum fluxum soluta, hominem è medio sustulit. Reperitur in cadavere ingens hepatis abscessus, erosis simul & firmiter

adhærentibus, quâ hepatis cava pertingit, inteſtini coli tunicis. In hoc caſu ſi inflammationi reſtitiſſet hepatis ſubſtantia, habebatur Melancholia. Cedente verò illâ, abſceſſus repertus eſt lethalis.

Melancholia igitur cùm per ſe ſæpèſæpiùs ſit hepatis morbus, & bilis atra bilis flavæ locum occupet, nil mirum ſi omnibus hepatis morbis adſit individua comes. Imò ut longiùs adhuc procedam, omnia bilis vitia inertis præcipuè, nec acerrimum putridum caracterem nactæ, ad Melancholiam plus minùſve deflectunt. Hinc etiam apparet quare omnia ferè ventriculi concoquentis vitia aliquid melancholici habeant adjunctum, cùm rarò funditùs pervertatur digeſtio ſine bilis vitio, vixque aliquas intentent minas qui in eâ parte ingraveſcunt morbi, ſi non altiùs radices egerint, & ex vicinorum viſcerum biliferorum abolitâ, aut perversâ actione non pendeant.

Maximi verò momenti eſt ad humoralis Melancholiæ productionem lien. Viſcus illud à Naturâ certè providentiùs inſtitutum eſt. Sed nobis magis, iis quæ ſecum importat incommodis innoteſcit quàm commodis. Hinc ergo licere nobis debet ut præter Operis noſtri metas ei diutiùs inſiſtamus.

Si lienem in ſtatu naturali ſpectaveris, nigro colori proximus eſt, fuſco-ruber & ut arteriam à cæliacâ proximam accipit, reddit venæ-portarum venam congenerem; cujus in truncum ſeſe effundentes rami, plicaturis & nexibus prorsùs ſingulares, nec adhuc ſatìs evoluti occultum ali-

quod in eo latere mysterium denuntiant. Arteria verò priùs à trunco firmo & valido orta, in ramos prorsùs innumeros quasi subitò degener acinos format, hinc indè sparsos, & cellulosa omnibus visceribus atque vasis communis tela hisce intermiscetur omnibus, filis seu nexibus firmissimis fulta & quasi nexa; undè conficitur viscus partìm molle, partìm firmissimum. Nascitur hinc consistentiæ inæqualitas summa, interiorem lienem lustrantibus, & ii qui egestate coacti, lienes bovinos, vitulinos, agninos, &c. comedunt, eos, ut jam annotaverat Galenus, gustu asperos & quasi stypticos reperiunt, nec minùs firmos & dentibus divelli difficiles, licèt non desint acini glandulosi tomentosi, vasa lymphatica numerosa, per ejus etiam tunicas apparatu evidenti perreptantia. Lien verò arte Ruyschianâ innumeros vasorum ordines jucundissimo spectaculo oculis ostendit; demùm ut cum versatissimis in Anatomiâ Autoribus loquar, omnem apparatum secretionis prodit sine secretione.

Hîc certè locus non est ea omnia referendi quæ circà ejus usum Autores dissensêre, nec propositum nostrum juvaret. Satìs sit ex eorum autoritate, observata depromere quæ liene morbido facto, Melancholiam sequi demonstrant, seu potiùs liene vitiato melancholicum humorem generari.

Jam verò alibi probatum est ab Hippocratis tempore, colorem cutis ad instar malicorii mutatum, fœdo ictero, à splenis vitiis pendere; nec ullum apud Autorem nostrum lienis vitium recensetur, quod non in ipso externo ore sese pingat.

In

In quo quidem uniformis est omnium ejus sequacium observatio. Ita ut sæpè sine ullo alio symptomate, quoties livida apparet vultûs facies, flavoque sed obscuro colore deformis, præsertim si color ille oculorum nitorem non inficiat, meritò lien obstructionis suspectus habeatur, consentiente omni Medicorum choro. Nec tantùm color ille plus minùsve extensus, in omni morboso liene apparet, sed etiam sæpè papulis cutis vultûs deformatur, rubescit nasus & à lævâ nare sanguis sæpiùs exstillat. Dolor in lævo latere nullus ut plurimùm; aut si adest ille, acutus quidem, sed quasi per brevia sentitur temporis intervalla. Virescunt, imò & nigrescunt aliquandò urinæ, fœces alvi duriores fiunt. Cordis subsultus & palpitationes non absunt. Æger animo facilè despondet, & omnia tuta timens, sese metu atque mœstitiâ melancholicum arguit.

Nec verò progrediente splenis vitio, eo loci res supersunt. Sed sæpè vultus lurido-ater fit, ut in pluribus vidi, & ipse sub cute latitans textus mucosus reticularis, quâ vultum, oculos, frontem subvestit, colore fœdo inficitur; ut nigrum illum colorem non pro scorbuticis maculis, non pro echymosi habere possis, sed veræ sint maculæ nigræ sui generis, solam cutis superficiem attingentes. Intereà mirum est quantùm æger mœrore, animi demissione atque angore afficiatur. Undè licèt lienis obstructio morbus sit reverâ à Melancholiâ diversus atque distinctus, sæpissimè sub ejus larvâ plures annos latitat.

Verùm ut vitia lienis sæpè Melancholiam inducunt, fit etiam ut Melancholia in lienem de-

cumbat; quæ veterum Medicorum opinio quotidianâ experientiâ demonstratur. Quotiescumque enim justo mœrore mens afficitur, versùs hypochondria ea est nerveæ partis sentientis atque vasorum dispositio, ut ad ea viscera sentiatur. Imò subito impetu iram, in lienem defervescere vidi in juvene suî impotente, ita ut color vultûs & luridus & ater remanserit, & sublatum hypochondrium sinistrum; nec immeritò cum Poëtâ exclamaverim: *Hic verò Alcidæ furiis exarserat, atro felle dolor.*

Progrediente lienis malo jam brevì symptomata atrocia sequuntur, & quæ dolores humanis viribus superiores inferant, quibus hîc insudare non est locus; sed quasi à liene evomeretur in reliquas partes, præsertim sensu præditas exquisito venenata tabes, licèt causa mali in sinistro hypocondrio evidenter latitet, dolores ab hac parte, in dissitas maximè aliquandò pertingunt; sed eâ ferociâ, ut æger ejulatu & clamoribus ilia sibi rumpat; deos hominesque incuset; nunc brachio, nunc omoplatis, nunc pede aut cruribus, quasi vehementer distraherentur & rumpi essent proximæ, dolentibus. Prætereà verò omnia rosionis signa adsunt, vomitus nigri enormes, & sæpè ab erosis vasis sanguinei. Hi quidem pro tempore levamen aliquod videntur afferre, sed brevì evanidum. Urinæ nigræ, cruentæ magnâ vi prorumpunt. Quæ quidem symptomata statis intervallis recrudescunt, non sine aliquâ spe ægrotantis, cùm tantâ ejectâ materiæ sanguineæ & atræ vi, secum præclarè agi existimet; ingenti Medici terrore, qui nunquam talia bonis ægri

rebus apparere ſentit. Accidit tandem tantis malis febris lenta, tardiùs tamen quàm in aliis hujus naturæ morbis, quæ hominem nullo dolorum levamine peredit, ſed nigrum, cruciatibus vexatum, his miſeriis & vitæ tollit. Aperiatur cadaver. Tincta omnia & nigredine infecta reperiuntur. Versùs lienem cauſa mali apparet. Is tanquam veſica aëre plena, tumidus mihi aliiſque Autoribus repertus eſt; ita ut dum diſcinderetur, quaſi aëre exploſo, concideret. Totus verò lien in materiam aterrimam plus minùſve ſpiſſam abiiſſe reperitur. Quæ materies omnibus lienis defectibus communis jure à clariſſimo Simſon *Pus lienis* appellatur. Hæc verò ſi nulla mutandis nominibus merces ineſt, materia melancholica ad peſſimum gradum evecta atque penitùs corrupta vocari poteſt.

Luctuoſiſſima quidem hæc ſcena mali, plures poſt annos, lieni indurato ſupervenit, nec unum hujuſce morbi exemplum, & in amico quidem meo, hunc qualem deſcripſi, peſſimo exitu nuper vidi. Sed nec ſemel tamen leviùs adorientem obſervavi & exitu feliciori, præſertim in fœminis. Generatim verò notaſſe ſufficiet, 1°. à liene faciem fœdari; 2°. mentem Melancholiâ affici; 3°. dolores à liene ortos ſæpiùs maximè diſſitas partes invadere; liene ipſo vix ſenſum aliquem exercente.

Longius hîc foret cæterorum viſcerum obſtructiones, quæ aliquatenùs Melancholiam pro ſymptomate habent, enarrare. Sufficiat hîc indicaſſe quod longâ experientiæ teſſerâ comprobatum eſt; infarctus quoſvis qui in viſceribus abdo-

minis hospitantur, ibique latent, Melancholiam, metum atque timorem inducere, securitatem contrà eorum esse malorum propriam qui in thorace habitant. Quanquam & hîc distinctione opus est; non semel enim vidimus orthopnœam cum Melancholiâ complexam, sed asthmatis hujus cum Melancholiâ conjuncti causa juxtà thoracem non hærebat; luebat contrà affecti stomachi injurias, pectus insons. Imò in observatione memoratâ nobilis mulieris, cui asthma hæreditarium aderat, causa mali in humore melancholico latebat; quod ipsa mali sanatio, argumento Hippocratico demonstravit.

Nec minùs verò vidi aliquandò à compressione per immensi lienis auctum volumen ortâ, angustias in respiratione summas, imò & enormes sanguinei laticis screatus, undè in pus verteretur pulmo, aut potiùs inficeretur tabo, totam morbi scenam comitante Melancholiâ, cùm secundariò tantùm thorax pateretur. Id etiam multi alii mecum videre ab hæmorroidibus in thoracem refluis accidere. Quod jam nunc in alterâ morborum chronicorum melancholicum humorem producentium classe, quomodò fieri possit prosequemur.

Constat illa, ut diximus, à retentis intùs secretionibus quæ Naturæ familiares sunt; si tamen alterius altera vicem non suppleat. Fatendum est enim sæpiùs ab ipsâ corporis fabricâ reperiri auxilium deficienti secretioni. Verùm si transpiratio suppressa sit, nec vires corporis auctæ; teste Sanctorio, tunc pondus in corpore sentitur inusitatum, novum, deficit alacritas, nascitur Me-

lancholia, donec humoris retenti noxa, nova patiat incommoda. Verùm fugax illa Melancholia omnibus ferè morbis incipientibus communis eſt, nec verè ſui generis morbus dici poteſt, niſi in hypocondria delata, ibi acre reſorptum depoſuerit. Porrò quod de perſpiratione dici poteſt, ad alias quaſcumque ſecretiones pertinet pariter. Sed nulla alia Melancholiæ humorali tantùm confert quantùm ſecretio illa, quæ præternaturalis per ſe, longo habitu fit naturalis, hæmorrhoidum ſcilicèt.

Famoſa eſt omni à tempore ad hunc morbum concitandum hæmorrhoidum ſecretio aut interrupta, aut ſuppreſſa; & apud Aretæum, Galenum, Aëtium pro causâ Melancholiæ feraciſſimâ habetur, Arabibus etiam calidiſſimas regiones incolentibus, & Mauris, Hiſpaniſque maximè habetur pretii. Poſteà verò Stahlio Stahlianiſque pro principe aut ſanitatis, aut morborum chronicorum causâ, in viris hæmorrhoidalis, ut in fœminis menſtrua evacuatio pronuntiatur: quanquam fatendum ſit quòd hæc illâ multò præſtet, & multò magis etiam ſecundùm ordinem Naturæ inſtituta ſit. Nec minùs tamen diffitebimur in viris non ſolùm ætatem maturam adeptis, ſed etiam aliquatenùs ad ſenium declivibus, fieri ſæpè in perſpirationis decreſcentis ſupplementum, periodicum ſanguinis effluvium quo ſanitas ſarta tectaque habetur; ut in regionibus quibuſdam ſibi plaudant, aliiſque talem gratulentur exitum. Sed retropreſsâ tali vacuatione, ſed morante periodo, illicò metus & inſidiæ, brevìque vertigines oriuntur, ut & Melancholiæ, apoplexiæ,

mania. Ut autem à suppressis hœmorroidibus hæc & similia mala pullulant, sic sæpè mala hæc, apparentibus quæ anteà non existerent hœmorroidibus cessant; teste indubitatæ in observatione fidei Hippocrate, quam quidem prognosim innumera firmavêre exempla, de quibus ante alios videatur nuperrimus Meadius.

Quanquam verò nihil aliud mechanicum in hœmorroidibus appareat, præter venarum apices tumentes aut hiantes, propter aut universalem plethoram, aut peculiarem ex abdomine regressu sanguinis per portarum venam, (quam portam malorum Stahlius appellat) difficili; tamen aliud sæpè mysterii inesse probat, & ipsa aterrimi aliquandò sanguinis natura & pessima, quæ suppressum hujusmodi fluxum sequuntur symptomata; ut non difficile sit attendenti videre aliquandò rectè haberi hœmorrhoidas pro sentinâ corporis, undè sæpè malorum causa ingens oriatur. Sed de his alii, inter quos Alberti fusiùs egêre. Nobis satìs sit intellexisse quâ ratione suppressus hœmorrhoidum fluxus Melancholiam invehat, si tardet fugacem, si omninò cesset diuturnam & pessimam.

1°. Quidem hœmorrhoidalis fluxus cessans plethoram, adeòque gravamen corpori debet inferre; undè mora, stagnatio, tardatio secretionum omnium, solidorum distensio atque atonia, cæteraque Melancholiæ elementa.

2°. Verò præcipua hujus plethoræ incommoda, tum propter venarum situm atque nexum, tum propter hepatis, lienis atque ventriculi fabricam, in hæc viscera deferuntur, eorumque

vitiant functiones. In his porrò maxima latet Melancholiæ officina, & hæc quidem causa, omnium hîc concurrente veterum Medicorum autoritate, Melancholiæ inducendæ maximè conducit, ita ut hepate aut liene obstructo infarctoque, hœmorrhoides sæpè, si satìs & convenienter fluant, à Melancholiâ præservare possint.

3°. Sæpè à miasmate impuro in hœmorrhoidales venas deposito totum corpus liberius fit; quod si præpostero artis auxilio, aut Naturæ deficientis debilitate reprimatur, totum corpus inficit. Id accidisse vidi. Herpetibus scilicèt fluentibus non sine summâ prurigine, hœmorrhoides supervenêre, quæ corpus ab iis liberum relinquerent; recrudescerent verò, si hœmorrhoidum fluxus comprimeretur. Id & opthalmiis familiare est, & cuicumque miasmatum fluxui contrà Naturæ ordinem instituto. Miasma verò illud aut humores inficiéns, aut in emporia Melancholiæ decumbens, quantam produxit sæpè Melancholiam!

Idem prorsùs quod de fluxu hœmorrhoidum in viris atque fœminis adultioribus & jam menstruo fato defunctis, de junioribus fœminis, si menstrua tardaverint, defecerint, inconsueto & præternaturali decurrant ordine, dicendum est. Nec ulla est frequentior causa Melancholiæ illius fugacis, quæ pulcherrimum simul & debilissimum sexum affligit, quàm menstruorum vitia quæ vires infirmi per se corporis præter modum gravant, stomachumque, ventriculum, hepar, & reliqua abdominis viscera ita funditùs pervertunt, ut ferè nulla sit quæ non experiatur aut incertam sæpè famem, aut vitiatos faciei colores, aut

affectus animi timidos, mœstosque, ac præsertim incertos, vitamque perpetuò transigant in incerto opinionum nullo fundamento innixarum, fluxu atque refluxu.

In hisce verò semper notandum est quòd ea vehementior est noxa quæ subitò invadit, deterior quæ è longinquo delata sensìm indurescit atque invalescit, minùs sentienda in firmis quàm in debilibus, magis in dispositis ad Melancholiam, quàm in subjectis per se alacritati deditis. Omnibus enim malis obnoxia præcipuè infirmitas est, teste Celso.

Tertia nunc causarum morbidarum Melancholiam inducentium classis visenda est. Hanc porrò à miasmate venenato intùs cohibito pendere diximus. Non unius certè generis exempla Melancholiam inducentium miasmatum Observatores reliquerunt. Volvenda sunt eorum immensa volumina, si stupendam causarum illarum varietatem reperire est animus. *Non mihi si centum voces sint oraque centum*, singula persequi foret animus. Sed potiùs quæque ad aliquas classes revocanda sunt, & ex ordine numeranda, ut firmiùs memoriæ inhæreant.

Prima classis eorum est quæ dum in solida agunt, ea vellicant, pungunt, stimulant, importuno quidem vellicatu, sed nec dolores, nec febres accersunt. Solvitur verò Melancholia si aut dolores erumpant, aut febris accendatur. Scilicèt sensus in corpore importunus, nec satìs verbis reddendus anxietatem, ἀλυσμον, metum futurorum, odium præsentium importat. Hinc sæpiùs podagrâ erumpente solvitur Melancholia;

hinc febris quartana cordis palpitationes ſpaſmoſque facilè reſolvit; vidique nuperrimè febrem acutam, melancholicum humorem per alvum omninò, prorsùſque abſtuliſſe, qui jam à longo tempore miſerum vexabat. Hæc porrò ſtimulorum intùs retentorum claſſis æquè ad Melancholiam prioris generis pertinet quàm ad humoralem, ut jam alibi diximus.

Verùm in eâ præſertim claſſe & hîc loci inter humoralis Melancholiæ cauſas recenſeri debet, tum effectibus, tùm causâ proximâ, Melancholia nervea. Scilicèt in ſpaſmodicâ illâ corporis diſpoſitione in quâ ſusdèque convelluntur & rapiuntur omnia, metu atque mœſtitiâ jam exiſtentibus; quî credis aliquid poſſe debito ordine atque ſtatu in corpore peragi? Porrò ut reactio eſt inter cauſas atque effectus neceſſaria; an non affectus animi inducunt corpoream diſpoſitionem quæ hiſce correſpondet? Nec ii certè ſumus qui cum Antiquioribus credamus rem ſubitò confici, nec μένεος μεγά φρενες ἀμφιμελαίναι πιμπλαντα; aut qui, cùm Soſiâ apud Plautum Alcmenam delirare credente ab atrâ bile, dicamus hanc eſſe maximè ſubitum malum. Verumtamen eſſe etiam in iis aliquandò aliquid ſubiti poſſe, ſequens hiſtoria docet, quam Vir in Phyſicis exercitatiſſimus oculis uſurpatam mihi narravit.

Spatiabantur ſimul Vir mihi amicus & Amſteledamenſis Mercator, in hac urbe, uterque lætus & ſanus. Poſt ante meridianam exercitationem, antequàm ad prandium ſe accingerent, accipit Mercator epiſtolas, quas dum legeret vultus omninò immutari videbatur, colorque anteà nitidus

malicorii colorem induit, proſtratus appetitus, vomitus nigri, ſub ſerum deliria, quinto die moriebatur. Rupta fractaque commercia ſcilicèt unius fraude acceperat nec opinans; undè tantâ corpus concuſſum eſt vehementiâ, ut mutationibus indè natis ferendis omninò impar fuerit. Morbum nigrum ſed feliciori eventu vidi nuper in viro jam ad mœſtitiam compoſito, cùm ſubitò irâ atque furiis in filium inveheretur.

Quod porrò in his hominibus ſubitò peractum eſt, in reliquis ſensìm pariter exequitur natura depravata, undè facilis eſt unius Melancholiæ in aliam tranſitus; ineſt ea tantùm differentia quòd altiùs radicatum malum magis atoniæ præ ſe ferat, quàm Melancholia nervea, magiſque in partem hanc aut illam decumbat, ſymptomataque ſua habeat mox in diagnoſi memoranda.

Secunda claſſis eorum eſt quæ ſtimulant æquè ſolida, ac in fluida agunt, ea corrumpendo. Lues venerea, lepra, papulæ illæ melancholicæ quæ totum corpus ſæpè deformant, & malignitate enormi pruritus horrendos excitant, ſi cohibeantur, reprimantur, aut Melancholiam excitant, aut graviores etiam morbos. Quid dicam de cancroſo viru quod magis fluida quàm ſolida afficit, dum nondum in hanc illamve partem decubuit? Tum verò coactum atque cumulatum quaſi ſubito impetu ſolidiora organa, ſi ita loqui fas eſt, deſtruit, & ea in molem rudem indigeſtamque nunc ad inſtar corii, nunc in gypſeam formam cogit atque coagulat.

Tertia claſſis comprehendit ea quæ in fluida potiùs quàm in ſolida agunt. Quibus præcipuè fit

ut ſensìm Melancholia ſerpat, intùſque graſſetur, priùs immedicabilis quàm cognita. Cùm autem in ſolida Melancholiæ hanc cauſam, actionem nullam exercere pronuntiemus; non ita res accipienda eſt, quaſi non poſſit ea aut titillare, aut vellicare, ſed quòd præcipuè inficiendo fluida agat, vellicatu ſolidorum minori, quod iis familiare eſt humoribus qui per ſe ad aceſcentiam vergunt; quale eſt lac in gravidis, aut recentiùs partu defunctis, ſi quandò molem ſanguinis copiosiùs inficiens, acorem conceperit. Quod etiam chylo deformi & abundantiori aliquandò accidit. Id etiam putredini in ventriculo nidulanti proprium eſt, ut quaſi ad ipſum vitæ principium pertingens atque penetrans, atoniam potiùs quàm irritationem inducat,ſimulque quaſi leviſſimo attactu, fluidis putredinem horrendam. Huc etiam referri poſſet ſcorbutica lues quæ multa habet cum Melancholiâ Veterum communia, multa diſtincta.

Feraciſſima eſt in genere humoris melancholici triplex hæc cauſarum claſſis, cui etiam aliquatenùs referri poteſt quidquid de acri in genere ſagaciſſimus pronuntiavit Boerhaavius. Etenim licèt certè multa ſint acredinum genera quæ nullatenùs cum Melancholiâ congruant, imò ipſi oppoſita ſint, poteſt tamen quodcumque acre in ſanguine nidulatur nerveam Melancholiam occaſionari. Facilis porrò eſt ab hac in illam tranſitus, ut jam dictum eſt.

Uno verbo, quidquid liquida ita cogit, quidquid ſolida ita reddit inertia ut febrem non concipiant, ſentiant tamen tum morſum liquidi velli-

cantis, tum immeabilitatem hærentis, Melancholiam facit.

Qui quidem effectus mechanici essentiam Melancholiæ constituentes, semper antè oculos versari debent, dum in causas inquirimus remotas quæ, ex rebus non naturalibus dictis desumptæ, continuas nobis struunt insidias, præcipuè verò iis qui jam vitio corporis & Naturæ incommodo ad suscipiendum malum proni sunt.

Nemo enim nascitur melancholicus; nec quæri debet morbus ille in aliâ ætate præter illam, quam prægressæ actiones exsiccavêre & exhausêre. Ita ut adsit hinc in fluidis crassum, densum, piceum caracter; in solidis verò vellicatio quæ actuositati causæ lædentis non respondeat.

Prædispositio ergo ad humoralem Melancholiam quærenda est in remotis causis quæ illam possunt inducere; id est, in impressione à sex rebus non naturalibus inustâ.

Atmosphæram enim ad Melancholiam inducendam etiam humoralem, multùm conferre posse, probatur indè quòd populi alii aliis sint ad Melancholiam procliviores. Sic Angli ad Melancholiam nerveam per se delabuntur, mutato aëre ita prorsùs sanandam ut miraculi ad instar evanescat. Hispani contrà Italique multò plus Gallis ad humoralem Melancholiam spontè vertuntur, sed præcipuè Syriæ, Ægypti, Arabiæque Incolæ; si Aretæo, Aëtio, aliisque Medicis qui in hisce regionibus artem exercuêre credendum est, Arabibusque qui hæc loca incoluerunt; in hanc proni, vehementissimos ejus experiuntur

effectus. Hinc macilentæ illis facies, & ad fauces pituita nonnisi usu perpetuo fumi tabaci extinguenda; defluxiones catharrales, arthriticæ, nonnisi moxæ aut similium cauteriorum usu sanandæ. Hinc vultus nigricans & tinctus ferrugine; hinc morum gravitas & ad actiones desidia, quæ si semel commota & excitata fuerit in pertinaciam & obstinationem degener, flammam concipit durabilem. Hinc patet quæ sit aëris conditio ad humoralem Melancholiam inducendam promptior. Ut enim frigida & humidior Angliæ constitutio nerveæ Melancholiæ videtur favere, sic contrà aridior regionum recensitarum temperatura Melancholiam humoralem inducit. Et certè densantur ab æstu in molem immeabilem liquida, inertia redduntur solida, aut saltem ad actionem magis resistentia. Quidquid spissum est, adunatur & quasi resinosum evadit, undè tenuiora dissipantur, tum caloris effectu, tum principiis pituitosis miscelam renuentibus cum cruore nimis denso. Hinc sæpè fit ut quæ acerrima per se esse debet, spissessit tamen, induratur & hæret bilis; præcipuè verò circà arctatos lienis canales hæsitante sanguine. Hinc tempestas & calida & sicca, hinc tempestate fortior regio, huic inducendæ Melancholiæ favent, in quo quidem consentientem habemus Hippocratem, qui autumnis sicciorибus Melancholias tribuit. *Aphor. sect. iij. aph. 2.* Potest verò etiam contrariâ ratione acrrimum frigus melancholico humori producendo concurrere, cùm hærentiam etiam & bilis inertiam atque acorem in lymphâ conciliet; sed utut mali causæ faveat, nunquam effectus ejus evolvet, his

contrà omninò obſtabit, eoſque deſtruet prorsùs.

Sed nulla inter Melancholiæ cauſas feracior eſt, quàm perverſa victûs ratio, ſi durior illa, tenacior ſimul & copioſior. Præſertim ſi aceſcentibus & immaturis fructibus confletur, aut ſuccis eorum fermentatis, ſed cruditatem nativam atque acerbitatem referentibus. Generatim certè præcipua eſt malorum quæ in homines incumbunt cauſa, ingluvies. Sed quo pacto faveat Melancholiæ facilè ex poſitis principiis intelligi poteſt; cùm alimentorum concoctio quaſi centrum ſit in universâ machinâ.

Languere totius corporis œconomiam quoties quacumque de causâ concoctio vitiatur, nemo eſt tam ferreæ conſtitutionis qui non aliquandò ſenſerit. Hinc rara malè coquentibus lætitia. Hinc torpor atque deſidia, familiaris iis quaſi impotentibus ad agendum muſculis. Secretionum ordo pervertitur, craſſeſcit urina, perſpiratio imminuitur. Aucta movendorum crudorum moles, in naturâ augeri momentum actuoſum poſtulat. Quod ſi non adaugeatur, flacceſcit machina, malaque concoctio impatientiam ad concoquendum accerſit. Hinc ſtagnatio crudorum, hinc craſſities ſpontanea & quaſi liquidorum ſegnities in ipsâ bile primùm ſentienda. Cùm enim ea ex acerrimis conſtet, & evectioribus principiis, ſi labor internus deſit, ſi glutinoſa principia in ſanguine prædominentur, ipſa ſuis in conceptaculis ſimili vitio laborabit, nec jam ſuam exeret actionem tum proprio vitio, tum vitio eorum in quæ agere debet, quæque ipſi majorem opponunt renixum.

Vitia verò in concoctione alimentorum non unius generis occurrunt. Imò sæpè prorsùs inter se adversis frontibus pugnantia, tum pro ingenitâ visceris dispositione, tum pro enormi rerum ingestarum varietate, nam *sua cuique deus fit dira libido*. Sed nulla alia magis Melancholiam accerscunt, quàm quæ crassa, terrea, indigesta, glutinosa, acescentia sunt. Si enim aliquid facilè in corpore calido & humido acescentiam concipit, certè gluten illud est quod alimenti materiem semi-crudam continet, & aliquid pristinæ indolis cum aliquâ animali notâ retinet, spontèque acescit, sicque Melancholiam facit & virorem bili conciliat.

Hinc farinacea non fermentata, nec satìs coctione subacta, hinc legumina, fructus horæi si maturitatem nondùm adepti sint, præbent ansam morbo, si præsertim cadant in homines otiosos; huic alimentorum generi inassuetos; aliundè mœrore atque mœstitiâ affectos, ut in egestate improvisâ accidit.

Sed quoniam de victu agitur, id notandum est quòd si à victu leviore ad duriorem, à labore & exercitio ad otium fiat transitus, multò certiùs inducetur Melancholia; cùm quæ inassueta sint, multò magis afficiant quàm quæ consueta; è principiis alibi positis, sic, v. gr., si quis ingurgitari & spirituosis indulgere solitus, subitâ mutatione aquæ potor fiat, raró fatiscentibus solidis, enervibusque liquidis melancholicus non evadet; usque adeò tardiùs sapere periculosum.

Quæ sint animi pathemata quæ Melancholiam inducant, facillime est ex ipsâ receptâ loquendi

formulâ hariolari. Quodcumque enim triste, durum atque mœstum est, melancholicum vocatur. Hic est Bellerophonteus morbus qui offenso heroï ob sollicitudines & ærumnas incidit, ita ut sordescerent illi homines, perjuramque odio & fugâ progeniem prosequeretur. Utut autem prædicta animi pathemata rectè inter Melancholiæ effectus atque sequelam recenseri possint & debeant, causæ tamen vice agunt, & quo quidem mechanismo facilè intelligitur ex positis principiis.

Animi enim pathemata alia inertiam quamdam saltem apparentem in corpore inducunt; alia hisque prorsùs opposita, omnia activa, læta spectantibus efferunt. In duobus Militibus capite per sortem plectendis, alter uno ictu oculi miserrimus, alter contrà vitam, quâ nihil felicius est, recuperabat. Vultus expectantis utriusque æqualiter mutatus. Spes enim arcta timorem incutiebat. Felicioris uno ictu temporis facies vivida, color rutilus, plenus, oculi alacres. In misero verò deformabatur eodem tempore facies, ut jam morti videretur proximus quam certam expectabat; usque adeò nervea sentiensque compages totam regit machinam. Hinc omnia ferè in humanâ œconomiâ pathematibus aguntur, nec ulla ratio tam frequenter mentem apud homines subvertit. Hîc præcipuè verum est illud *omne nimium Naturæ inimicum est*. Sive enim immodicâ trahamur lætitiâ, sive lentis conficiamur affectibus, utrimque periculum est. Verùm ne alibi dicta renarrare videamur, humorali Melancholiæ inducendæ lenti potiùs concurrunt affectus

affectus quàm alii, cùm & coctionibus noceant, easque & alias secretiones quasvis languere faciant, motum sanguinis tardent, metum atque mœstitiam animo concilient, cordi verò spasmum atque palpitationem; quæ omnia necessaria sunt humoralis nostræ Melancholiæ elementa. Quòd autem cl. medicus Ric. Mead se plures ab immodicâ lætitiâ ad insaniam adactos, quàm à mœstitiâ aut à desperatione vidisse narrat; id de insaniâ nerveâ intelligendum est; aut de eâ saltem quæ dum sanguinis ad caput cursum dirigit, varices in cerebro, aut aliis partibus ad recti sensûs exercitium concurrentibus producere potest; non de nostrâ humorali quæ per rei essentiam, omnia lætitiæ affectibus opposita supponit.

De retentis atque excretis nihil est ferè quod ad jam exposita in morboso fluidorum statu addamus, cùm retenta aut nativam indolem servent, aut morbosam induant; si nativa servetur indoles in sano corpore, supplet altera alteri, & rarò ultrà procedit malum; de morbosis jam egimus. Sunt tamen vulgò recensita inter nimiorum excretorum & retentorum pericula, varia illa quæ Veneris usum præposterum excipiunt incommoda. Scilicèt nihil aut plus exhaurit vires, easque concoquentes, quàm nimis indulgere veneri, undè fluidioribus orbatur particulis sanguis. Sed & nervi ipsi fatiscunt, siccatur corpus, & actionum omnium languor & torpor sequitur. Quin & læditur ipsa malorum ferax imaginatio. En jam habentur elementa Melancholiæ. Prætereà verò actus ille in habitum vertitur, & qui sæpè veneri indulgent cupidineque satiantur, nec co-

hibere animum satìs animosi sunt, ad visæ mulierculæ aspectum en rapiuntur in furias, & quò plus cæteræ functiones languent, eò illa magìs invalescit. Undè sensìm laxatis deferentibus canalibus, vasis spermaticis eorumque orificiis ampliatis, tabe dorsali contabescunt, cujus morbi descriptioni nemo aliquid ab Hippocrate addidit. Inter tabem porrò atque morbi principium, Melancholia accedit eò frequentior, quò raro aliquid in tanto veneris usu non intercedit probrosi, quo remorsa perpetuo vellicatu mens conscia, in ipsis floribus angitur, datque Melancholiæ principium.

Verùm in hoc vitio id etiam durum est atque periculosum, quòd non sine aliquo discrimine sapientius vitæ genus instituatur. Superest scilicèt innata, seu potiùs habitualis cupido, cùm quâ perpetuò luctari debet animus meliora doctus, vellicatio organorum ingens, cui resistendum. Imò innascitur quædam quasi plethora partium summè tenuium seminalium, undè capitis dolores, anxietates ventriculi, cæteraque quæ ad nervos continuo morsu irritatos pertinent. Undè Melancholia nervea, nisi ingens animi distractio, nisi summum corporis exercitium, attulerint opem.

Quòd verò inter sex res non naturales nihil magis ad Melancholiam inducendam conducat otio, torpori, vitâ sedentariâ; nihil contrà ei magis reluctet exercitio, motu, satìs ab expositâ Melancholiæ essentiâ patet. Quamvis fatendum sit otium, si solum sit, & anxiæ mentis inquietudine destitutum, aut vitio concoctionum altiùs

repetito, vix per se sufficere ad hujus morbi natalia. Morbus enim est compositus Melancholia humoralis, otiumque vitium, simplex illud inferre non valebit, si non illud laboribus nimiùm exsiccantibus successerit.

Quòd si assiduò propinentur substantiæ quæ aut solida exsiccent, aut quasi comburant humores, dum aut partes sanguinis concrescunt, bilis adunantur, aut liquidissima avolare coguntur, certam Melancholiæ ansam præbebunt illæ ; huc porrò revocantur.

1°. Purgantia quæcumque, quorum usus, si non arte regatur, irritat, siccat, liquidissima per alvum tollit, ventriculi & intestinorum hepatisque vires infringit, falso quidem primùm solamine, posteà verò lugendo errore.

2°. Acria spirituosa, præsertim vinosa, quibus proprium est indurare, constringere & quasi osseam duritiem solidis conciliare, & ex *morbò senium*; liquida verò compingere, præsertim lymphatica, imò ipsam bilem cicurare ; tum verò ventriculi actionem exstimulare quidem, at massæ alimentorum hærentiam quandam & stagnationem, posteà verò incorruptibilitatem quæ coctioni repugnat, dare. Spirituosorum actio omnibus actionibus animalibus nocet, exanthlatoque spirituoso stimulo remanet crassities, induratio solidi, debilitas à distractis anteà, posteà debilitatis fibris. Hinc tristis necessitas iisdem se semper tradere excessibus, cùm à desinente spiritûs præsentis fervore, remaneat debilitas, inertia, imbecillitas ad opera, quæ omnia dum spirituosum fervebat intrà vasa, non aderant. Hinc effectuum

oppositio, tum à præsenti, tum à præterito spirituoso. Quin multos vidi melancholicos qui aliquod sibi in ebrietate remedium quærerent. Quod quidem inveniebatur fugax, & instantis instar; sed pessimo posteà fato, venenatum. Sed nusquam Melancholia prodit vehementiùs quàm si suadente rationis vi ebrietatem ejurent. Remanent enim vitia mechanicè sanguini liquoribusque inusta, remanet solidorum simul atonia & induratio nullo suffulta nerveo stimulo, tum & impressus altè, intrà solidorum glandulosorum & chylo dicatorum, stamina, caracter acidus, quem in ebriosorum sudoribus sæpè deprehendimus.

Quod verò de vino vinosisque liquoribus pronuntiare non dubitavimus, eos esse pessimam Melancholiæ causam, id etiam de opii atque narcoticorum abusu intelligendum est. Idem scilicèt est effectus eâdem de causâ, ut constanti probatur experientiâ supplere vinum opio, opium vino. Prætereà verò id habet opium quòd caput præcipuè oppleat & gravet, quòd nervos vellicet, imò & ad convulsiones disponat. At nihil acidi secum fert, quod vino atque vinosis liquoribus exprobrari potest.

Præter hasce causas, Veteres putabant esse corpora per se Melancholiæ inducendæ apta; quod quidem mirè quadrabat cum receptâ illâ theoriâ quâ Melancholiam esse inquilinum corporis humorem arbitrabantur. Hinc esum animalium inter Melancholiæ causas recensuerunt. Et certè non negandum quòd si quis iis se amet ingurgitare, concoctiones vitientur; & vitium quidem illud non sine mœrore atque mœstitiâ nascitur.

Ventriculi enim laborantis peccata simili mœstitiâ deprehendi se sinunt. Sed fugax illa Melancholia, vix cum nostrâ verè morbosâ, comparari potest ; cùm nihil de priori, vacuato ventriculo supersit omninò, nec principia indè effićta aliquid melancholici in sanguinem deferant.

Cæterùm quidquid huc usque de causis Melancholiam invehentibus diximus, ita intelligendum est, ut non ex rei necessitate Melancholiam inferant illæ, cùm per se natæ sint & alia & pessima mala producere. Verùm requiritur prædispositio quædam à Naturâ accepta, aut Arte conquisita, & à repetitis earumdem causarum ićtibus altiùs intrusa, quod melancholicum temperamentum Veteres vocaverant ; nos verò rećtiùs intemperiem melancholicam, frigidam porrò & siccam.

Arescunt scilicèt solida, aut à fervore prægresso exsiccante, aut à coagulantis lympham vel tenuissimam lubricantem, spirituosi liquoris crebrò admissi efficaciâ, aut demùm à vitæ duræ, laboriosæ longo exercitio fatigatæ, viribus ; à vićtu malè ordinato, crasso, copioso, ex cibis duris, crassis, terrestribus ; si præsertim malè cocti terrestrem servaverint indolem. Huc pervigilia referuntur etiam quæ siccant, maximè si intento labore & altâ meditatione aruerint solida.

Figuntur ab iisdem causis liquores, & earum repetito usu in piceam massam crassiora adunantur, ita ut concurrant omnia ad formandam morbi nostri imaginem. Tum liquidiora misceri renuunt, aut imperfećtè admodùm miscentur ; undè titulo pituitæ, bilis, catharrorumque, coquuntur imperfećtè, & semper, aut saltem simul ac frigus

vel leviſſimum ſtrinxerit glandularum hiatus; exeunt. Ipſa mictio frequens, perſpiratio tamen ob arctationem canalium exhalantium minor.

Habemus certè expreſſam in his ideam ſenectutis quæ per ſe melancholica eſt, dum quærit & inventis timet uti, dum res omnes miniſtrat gelidè & timidè, dilatrix, ſpe longa, iners, avida futuri, difficilis, querula, laudatrix temporis acti ſe puero. Sed additur aliquid Melancholiæ, ſcilicèt irritabile nerveum principium, aut ita perpetuo morſu vellicatum ut ſummè irritabile appareat. Quod quidem acris & acidi humoris exiſtentiam arguit loco, ſede atque effectibus diverſi.

CAPUT IV.

De Melancholiæ humoralis ſedibus.

TRIPLICEM melancholici humoris ſedem Veteres recenſuêre, dum eum à triplici fonte ſcaturientem deduxerunt. Melancholia ſcilicèt altera ab univerſali pendet corporis & humorum vitio, ſeu, quod idem eſt, ab atrâ bile per univerſum corpus diffusâ. Hæc eſt cauſa humoris atrabilarii primigenia, princeps, aliarum genitrix fautrixque; altera ab eodem humore in hypocondria decumbente deducitur, ſtomachumque ac viſcera concoctioni inſervientia præſertim afficiente. Tertia demùm, cerebri vitia ſupponit, ſeu potiùs delatam materiem atrabilariam ad receſſus intimos cerebri; undè labefactantur præcipuè functiones mentis, ſatìs aliundè vigente valenteque corpore. Cùm verò adderent Veteres, eſſe Melancholiam quæ ab humore fieret, aliam verò intemperiem eſſe ſine materiâ; non dubium eſt, quin in effectibus, forſan utramque à nobis admiſſam, confunderent.

Ex allatâ verò humoralis Melancholiæ theoriâ patet admitti poſſe quam Veteres inſtituêre diviſionem. Imò, ſi ita loqui fas eſt, multiplicari potuiſſe pro ratione diverſorum, in quibus poteſt dominari Melancholia, viſcerum. Si enim & naturam mali propiùs perpendamus, ſimulque cauſarum Melancholiam humoralem

inducentium agmen cogamus, ſequentia nobis meditando extundentur. Humor noſter errat per totum corpus, & ſanguis, ut cum Boerhaavio loquar, eſt craſſus, ater, pinguis, terreſtris, partibus mobilioribus diſſipatis, immobilioribus unitis. Adeſt tunc potiùs diſpoſitio melancholica quàm ipſamet Melancholia. Si enim ſtagnet & hæreat indivulſus quâcumque de causâ humor ille, brevì ex enarratis in fœcem melancholicam, ſeu atrabilariam abibit. Hæc quidem primaria morbi forma à cauſis agnoſcitur præcedentibus, à ſymptomatibus præſentibus, & demùm à faciliori, per diluentia ſaponacea prudenter exhibita curatione. Huc enim potiſſimùm cauſæ redeunt, quæ in univerſum corpus agunt, ut ſunt, v. gr., æſtus ingens, & in ipſo calore, motus corporis immodici, undè ariditas præternaturalis naſcitur, tum in ſolidis, tum in fluidis. Venus immoderata. Vitæ generis mutatio enormis & imprudens, Melancholia, demùm nervoſa, continuata dudùm, nec arte abacta. Symptomata verò ea ſunt quæ ad univerſam corporis molem ſpectant, ut æqualiter & cerebrum & hypochondria laborent, nec plus aliud viſcus alio; ſed nunc huc, nunc illuc ſe vertat mali facies; & ineunte quidem malo omnia leviter, graviore graviùs omnia ſuam labem ſortiantur. Verùm fatendum eſt quòd ubi labente tempore ferociùs malum exarſit, rarum ſit ſtagnationem huc aut illuc non concipi, ſic vitiato ſanguine, tuncque evolvitur demùm atrabilarius humor, ad cujus evolutionem atque præſentiam neceſſariò requiritur ſtagnatio. In hujus enim naturâ acerrimâ aliquid

latet quod mutationem spontaneam supponat, acidumque latens evolvere se sinat, quod naturæ humorum repugnat, rapido circuitûs torrenti abreptorum. Undè fit ut in Melancholiâ universali dispositionem tantùm, non verò existentiam, ut amant loqui, actualem admittamus.

At verò proxima est & præ foribus hujusmodi stagnatio, & quò quæque pars debilior, eò stagnanti crassiori sanguini cedet faciliùs. Hinc fit ut miserrimè dispositioni melancholicæ facillimè cedat cerebrum. Resinosa scilicèt & picea sanguinis crassi diathesis, in illud primò viscus agere debet, in quo & vasa mobilissimis fulta culcitris, & reditus difficilior ex ipsâ vasorum dispositione. Hinc toties venosi sinus varicosi reperiuntur & sanguine atro turgidi, quòd hæreat ibi potissimùm sanguis, nec ullo adjutus musculorum laticem exprimentium auxilio, nec ipso partium elatere, quo destituuntur illæ, quibus accumbunt. Primùm ergo pondus atque gravatio, posteà etiam functionum, quæ in cerebro aut partibus interiora cranii occupantibus peraguntur, perversio. Læsa memoria, læsa imaginatio, falsaque adeò quæ ab iis pendent judicia. Quòd autem à capite ad alias partes præsertim malum defluat, in eoque quasi tota contineri possit Melancholia humoralis cæteris partibus illæsis, modò tamen aliqua insit in cæteris partibus dispositio concurrens, patet indè quòd sæpè vigente appetitu, concoctione perfectâ, solo tamen aliquo gravamine in artubus, & mobilitate atque alacritate impeditâ, mens graviter ægrotet. Nec tamen quantùmvis sanissima sint cætera, indubitata mali se produnt signa in

ipsâ facie, quæ in hiſce ægrotantibus aliquo modo in interiori cranio circulum ſanguinis impediri & intricari demonſtrat, aliquâ luriditate, aut majori, aut minori, pro morbi gradu. In nullo enim alio morbo, ac in noſtro melancholico tantùm facies cum interioribus conſentit. Hæc indubitata ſigna latentis in cerebro mali prodit. Hæc in omni Melancholiæ ambitu feraciſſima eſt ſignorum æquivocorum quidem, ſed non contemnendorum.

Quid quòd à cerebro ſæpè ſymptomata pendeant, cauſa tamen alibi latitet, ubi loci reſidet, innoxia. Sæpè ſæpiùs id fit ab abdominali vitio. Nonne videmus quoties vaſa abdominis turgent ſanguine, liberiori circuitu mille de cauſis intercepto, gravari cerebrum? Nonne ipſa pendet à peccatis ventriculi Hemicrania, ſæpiùs in Melancholiam degener? Hœmorrhoides verò feraciſſima morbi noſtri cauſa, ut alibi expoſitum eſt, ſi ſupprimantur; ſtagnationem, aut ſaltem lentiorem in cerebro circuitum, nonne ita quotidie faciunt, ut non Melancholiam ſolùm, ſed & Apoplexiam minitentur. Hinc à vitio abdominalium viſcerum, circuitu impedito, & à ſpaſmis quibus præcipuè obnoxia jacent, naſcitur in toto corpore atonia, in cerebro varix, quod certè vitium in cadaveribus frequentiſſimum eſt. Hinc Practici quotieſcumque fœdari atque deturpari faciem vident, abdominalia accuſant viſcera, ipſaque rea faciunt nec ſine ratione. Hinc ſæpè quæ gravidæ ſunt mulieres, melancholicæ evadunt, & ſæpiùs iis fœdatur facies, &, ut cum ipſis loquar, larvatur.

Nobilissima matrona triginta circiter annos nata, duci Gallorum fortissimo nupta, plures puellas jam enixa fuerat. Ipsa verò vitam non anxiam solùm ob bellorum frequentiam, in quibus strenuè sese gerebat maritus, sed & tristem ob filiarum immaturarum frequentes obitus, vitam duxerat. Supererant duæ quarum una improvisò è vivis sublata, mœstitiam ad summum usque perductam, perpetuam illam, animo per se forti incusserat. Tum verò oculi non solùm præ lacrymis luridi fuerant, sed etiam nigrore quodam ad medias usque genas intincti. Vix à tantâ clade recreabatur, cùm furente bello, maritoque non minimam hujus partem, summo aut famæ aut vitæ discrimine, perferente, gravida fit. Infaustis crederes auspiciis. Verùm quæ huc usque puellas enixa fuerat, quæque à quarto ad nonum usque mensem vomitibus vexata fuerat enormibus & convulsionibus artuum periodicis, ut adventante quotidianâ periodo & in terram projici, & manibus fortissimorum hominum constringi necesse foret, ne sibimetipsi noxam convulsa inferret, nec vomit, nec convellitur; valet vigetque ad septimum usque mensem. Anxia tamen de marito, mœrens ob ereptam sibi ante biennium puellam, sæpè lacrymatur ultrà modum, si sola sit, abstergitque ubi aderant amici, lacrymas melancholicas illas quidem, me saltem judice, fortissima mulier. Ad mensem septimum omnibus rectè se habentibus, ægrotat quæ sola ipsi ex tot puellis supererat. Nescio an periculum præsens superstitis, antiqua vividiùs refricuerit vulnera. At ipsi ad septimum mensem frons primùm

obſcurâ tingi ferrugine videbatur. Poſteà increſcente in dies malo, per totam ſucceſſivè faciem non jam ferrugo, non fuſcus obſcuruſve color, ſed nigerrimus obtendebatur, intactis oculis, intacto labiorum rubello limbo, iſque per dies color intendebatur, remittebat, ſed nunquam evanuit. Erat ergo facies tota pedetentim in nigram converſa, ad collum uſque quod intactum erat, & marmoris albi ad inſtar, cui caput è nigro marmore fuiſſet ſuperadditum; ea autem hujus incipientis nigredinis erat forma. Tenuiſſimus videbatur pulvis ſub epidermide latens, & oculo aut vitris armato, aut nitidiſſimo, intervalla videbantur alba: increſcens nigredo nullum ſequebatur ordinem, ſed huc augebatur & illuc per totam faciem; fœdè admodùm diſponebatur, quouſque omnia æqualiter nigra evaſerint: nec credi potuit vel ab imperitiſſimis, humorem illum pro ſanguine habendum: nec ullum in albugineâ oculi tunicâ vas apparebat dilatatum, nec ullus inerat capiti dolor. Valebat appetitus. Lintea fortiter affricta cuti aliquandò obſcuro livore tingebantur; aliquandò nullam referebant tincturam, & ſub epidermide poſita tinctura, cum rubore aliquo in genis primùm miſcebatur, colore ſcilicèt illis naturali. Viget, valetque. Sanitas adeſt ad omnia, niſi quòd pro infantis pondere gravetur abdomen, ipſaque vix ſomnum ſentiat; vigiliis etiàm extrà graviditatem ſæpiùs vexata. Sermones hominum varios deſpiciens animoſa mulier ab omnibus abſtinuit remediis. Ecquid enim malum intulerat graviditas, auferre partus debuerat. Quod quidem evenit. Quo

enim tempore parturiebat, sudor obortus est qualis cruciatus parturientis sæpiùs comitatur, niger, lintea instar atramenti tingens, qui sudor maximam nigredinis partem abstulit; duobus posteà diebus sequentibus prorsùs evanidam, lochiis ritè fluentibus, cæterisque ex ordine se habentibus. In alterâ quæ proximè hanc secuta est graviditate, jam eadem eodem ordine emicabant phœnomena, sustulit ea penitùs, exorta tertiana febris quæ ad usque partum miseram comitata est, evanidâ, post primos febris insultus, nigredine.

Compressioni certè & ponderi abdominis debebatur malum, observatum vix unquam anteà quale descripsimus, & quale vix auderemus describere, nisi tot adfuissent testes. Sed multò plures sunt fœminæ quibus graviditas aliquid in faciem & vultum imprimit, & ferè omnes homines qui graviter ex abdomine laborant, non indubitata in facie ferunt mali signa. Patent adeò & stagnationi & irresistentiæ, tum cerebri, tum vultûs vasa; tum & peculiaris textûs mucosi cutanei fabrica, huic humoris cujuscumque in faciem depositioni favet. Hinc adeò frequens in quocumque sanguinis intenso motu sive à febre, sive ab ebrietate delirium. Hinc eruptiones quæcumque vultum præcipuè offendunt, eique suî maximas notas imprimunt.

Patet ex his quâ ratione possit Melancholia cerebrum invadere; seu potiùs quâ ratione melancholica dispositio liquidis intrà cerebrum stagnantibus imprimi possit, eique præcipuè visceri struere insidias. Difficilis venoso sanguini reditus, solida mollia, ambiguum faciunt circuitum. Et

quamvis nulla ſit ſecundùm vim nominis omnimoda ſtagnatio, hærentia quædam eſſe poteſt. Si verò aliquandò perfecta ſit ſtagnatio, graviſſimum certè orietur malum vix ullâ revulſione ſanandum.

Tertia demùm & potentiſſima atque frequentiſſima Melancholiæ ſedes, ubi potiſſimùm evolvitur illa, & in quâ ſic propriè dictus humor atrabilarius conſiſtit & deliteſcit, ea ſunt viſcera quæ ad bilis ſecretionem aut per ſe, aut inito cum hepate commercio concurrunt. Unde ipſi nomen bilis atræ inditum, & meritò ſanè cùm ab ipsâ degeneratione bilis pendeat ſæpiùs. Sed ut in hac potiſſimùm ſede ſuos exerit effectus bilis atra, ita ab hoc loco deturbatur faciliùs, cùm pateant undique loca quibus vacuetur. Sunt qui crediderint, & ea videtur fuiſſe in remotiſſimis temporibus accepta opinio, poſſe bilem atram ſubitâ quaſi invaſione ex animi affectibus naſci, ut ira vehemens eam ſubitò accenderet; quod quidem minùs mirum iis videri debet qui ſciverint bilem atram non fervidam illam quidem & motam, ſed ſimplicem, pro humore naturali ab Antiquis habitam fuiſſe. Nos autem quanquam nullatenùs inter œconomiæ animalis elementa bilem atram recenſeamus; non negabimus tamen ita mobilem eſſe bilis fabricam, ut poſſit ſubitò naſci bilis atra in ſummo animi furore, quæ vel vomitu, vel alvo, remiſſo mentis impetu vacuetur. Quod quidem non vidiſſe fatebimur: at vireſcentem atque porraceam poſt iræ furias vomi vidimus: imò & in ſubito animi mœrore flaveſcere atque vultum vireſcere non unâ vice ab

omnibus visum est. Atram verò cùm in cœlo æstuoso nasci subitò viderent Veteres, non mirum est si eam pro inquilino corporis humore habuerint. Nos verò meliùs perspectâ animali œconomiâ, qui scimus quòd in homine sanissimo bilis virescens multis de causis nasci possit subitò, ut à capitis ictu, ab irâ immoderatâ, à vomitorio imprudenter sumpto, venenis, &c. Observabimus posse itidem nasci in corpore per morbi decursum, quæ non priùs exstiterat bilem atram; sed tunc ea brevì per vacuationes evanescit, & quæ sint ejus signa, facilè deprehenditur. Non aderant scilicèt illa quæ Melancholiæ propria sunt. Adsunt verò causæ vehementes quæ ingentem in corpore & abdominalibus visceribus concussum producere potuerunt. Hæc est illa atræ bilis species habitans in hepate, in bile ipsâ subversâ atque commotâ. Hæc etsi vehementissimos in cerebrum effectus aliquandò producat, imò à mente fuerit concitata, aliâ tamen à sede repetenda non est, quàm quæ sedet in hepate. Imò & nisi vehementissima fuerit causa concitans, rarò cum aliquo vitæ periculo bilis hæc atra se prodit, cùm ira aut animi quicumque vehemens affectus, brevis furor sit subitò defervescens; nisi tamen causa talis, Melancholiæ jam existenti superveniat; tunc enim omnes timendi sunt effectus qui ab humore acerrimo in motum acto pendere possunt, seu Melancholiæ motæ, quâ nulla pestis in œconomiâ animali vehementior aut magis exitialis.

Quâ verò ratione melancholicus humor piceus, ater, pessimamque recondens in sinu dispo-

ſitionem, hepar, lienem & reliquas partes ſecretioni bilis conducentes occupet, jam alibi ab expoſitis, ſatìs oſtenſum confidimus. Quâ quidem in pleniſſimâ Melancholiæ officinâ recenſendâ conſentiunt autoritas, cadaverum apertura, & eorum etiam qui vel humoris noſtri exiſtentiam negent aliquis conſenſus. Hic eſt ſpiculator ille qui in præcordiis habitat Helmontii; centrum agens & efficax recentiorum quorumdam.

Idem præcisè dicendum eſt de explicatione cauſarum aliarum quæ etiam Melancholiam cauſantur, quaſi metaſtaſi factâ, ſive ab humorum vitio in unam partem collecto, ſive à ſuperficie corporis ad interiora repulſo, ſive à ſuppreſſo hœmorrhoidum fluxu, aut alius vacuationis cujuſcumque. Ut enim ab interiori Melancholiâ ſæpè liberat fœda ſcabies, ut eam ſæpè ſolvunt hœmorrhoides, ita accerſunt illam eruptiones aut abſceſſus illi repercuſſi. Naſcitur indè primò commune humorum vitium, enatum verò ſemel facilè poteſt aut in hanc, aut in illam partem decumbere. Sic videntur talia melancholici humoris receptacula in cancroſis humoribus aliquibus intactâ machinâ aſſervari, qui humor in motum actus ſæviſſima comitat ſymptomata. Sic ſtatus hœmorrhoidum fluxus in hepar, & omnia quorum ſanguis ad venam-portarum revehitur viſcera, malum conjicit. Hinc ſcilicèt hæreſcit ſanguis, non ita quidem ut omnimoda obſtructio fiat, ſed mole movendorum auctâ, tardior per arctatos meatus fluit, undè liquidiſſimarum partium expreſſio, ſpiſſiorum lentor & inviſcatio, chyli recens appulſi acor & degener indoles.

His

His si abdomen manu anatomicâ palpes, nulla in hac illâve parte obstructionis signa deprehendes, deerit tantummodò flexilitas & mollities in universo abdomine; undè statim de lymphæ spissitudine plerique somniantur. Sed hujusce duritiei causa in plethorâ abdominis peculiari consistit, maturè si fieri possit per hirudinum ad hæmorrhoides applicationem solvendâ.

Nec minùs etiam ab eâdem causâ videtur humor melancholicus intra lienem nasci, qui ab Antiquis ejus sentina vocabatur. Scilicèt nullum aliud viscus tanto volumine intumescit, ut eo tanquam zonâ cingantur homines. Tantâ celeritate detumescit, ut sæpè receptaculi ad instar videretur constitutus, nisi obstaret anatome; suâ verò tumefactione ita intestina comprimit, ut flatus & borborygmi ab eo exire dicti sint, sub nomine rugituum lienis. At certè ubi semel inflammationem ab adacto sanguine suscepit, seu major sit introitus, seu difficilior exitus det ansam stagnationi, liquidiorum expressio, piceaque tenacitas indè oriuntur; undè etiam secretio bilis vitiata in atrum humorem vergit non semper æquè pravum, non semper resolvi difficilem, sed aliquandò bonis ægri rebus apparentem.

Quod si verò durum apparuerit & repugnans humorem melancholicum, eò devectum acrimoniæ qualem descripsimus, per vasa circumagi, variosque vasorum mæandros innoxè præterlabi, manus dabimus objectioni, id enim cum aliis impossibile & Naturæ repugnans putamus. Nunquam nisi stagnanti humori, acredo illa supervenit. Sed si ab

affectâ ſede ad circuitum revocatur, pauca quidem & guttatim inſtillata materies atra, non adeò violentos effectus exerit; ſed tamen aut collectis Naturæ viribus inſenſiſſima particula ad alias partes amandatur, corpuſque à malo graviore per levius liberat; aut breviſſimo tempore tota ab eo concutitur œconomia animalis, quod Veteres ut ferale & exitioſum ſub nomine Melancholiæ motæ deſcripsêre.

Præterea verò ea in corpore animali vivente & ſentiente lex eſt, ut non omnia æquè organa à venenis omnibus afficiantur, ſed partes aliæ aliis, huic illive generi humoris, plus cedant. Venenum melancholicum ubi aliquid acredinis nativæ concepit, glandulas lymphaticas præſertim inficit, lymphæ ſpiſſiori inhæret, & ſi ab occupatâ ſede deturbetur miſerrimè, invadet alias partes, ſed aut ſtructurâ, aut uſibus analogas.

Viro nobili & fortiſſimo, ſed vitæ anxiæ & moroſæ, naſcitur ad lumbos tumor, indolens, mobilis, vix pugni magnitudinem excedens. Cùm incommodum ibi pondus perſentiret, de excidendo cogitat. Latere per omne dorſum tumores granis milii vix majores, non advertens Chirurgus cutem ſibi plaudens ſecat, excisâ cute, tumorem tollit, cicatricem inducit. Grandeſcunt & in molem majorem extenduntur quæ per univerſum dorſum latitabant innoxiæ glandulæ, & quaſi tot gibbera producunt; ſed quò vicinior exciſæ quæque, eò ſeſe magis extendit; nec jam cancroſam indolem diſſimulat, ſed apertis ſignis, peſſimiſque ſymptomatibus grandeſcit, doloris

ſimul atque mali partem in ſe ſuſcipientibus cæteris glandulis cutis dorſi, quarum aſpectus atque facies, rerum gnaris totidem cancros offerebant, undè brevì infelicem vitam morte commutavit æger.

CAPUT V.

De Melancholiæ humoralis ſignis & effectibus.

In recenſendis atque ponderandis Melancholiæ humoralis ſymptomatibus, ut ex ordine res procedat atque deducatur, non una adhibenda eſt rerum conſideratio. Etenim ex his ſymptomatibus alia Melancholiæ humorali ita neceſſaria ſunt & ei eſſentialia, ut ipſi ſoli competant, nec abſint unquam; alia verò non ad illam ſolam pertinent, ſed alios etiam morbos, præſertim Melancholiam nerveam, comitantur. Prætereà pro vario morbi gradu alia adſunt, alia verò nondùm emersêre. Quibus in rebus penſitandis ſi ſubtiliores paulò videamur, materiæ condonandum in quâ, ut poſteà de curatione tractantibus videbitur, vel minimus error maximis poteſt ſuppliciis ægri expendi. Multò enim aliter utraque Melancholiæ ſpecies tractari expoſtulat. Ut ergo ſymptomatum enarratio diagnoſim morbi conſtituit, à primâ morbi origine repetenda ſunt illa; & notandum quidem eſt quòd à causâ pendens ſymptomatum diverſitas, in origine dilucidiùs eniteſcat. In adulto enim morbo ſumma ſymptomatum multiplicatio confuſionem parit; undè ut ex ordine procedatur, tria ſymptomatum ſtadia proſequemur. Primum erit incipientis morbi; alterum adulti; tertiò inveterati jam atque in

alios morbos abeuntis ſymptomata proſequemur. At ſymptomata ad ſuam cauſam in aliis ſummatìm tantùm referentes, maximam in primis ſtadii ſymptomatibus exponendis cauſæ rationem habebimus.

Ad Melancholiam porrò humoralem in genere prædiſpoſitos agnoſces eos quibus aut ætas in ſenium vergit, dictante ſic Hippocrate; aut quos labor immodicus, & ut ita dicam, vitæ intenſitas, ante diem ſenili habitu induit. Hinc corpora ſicca, rigida, macie exhauſta, colore capillorum atro, oculis concavis, colore cutis non nitido, ſed in luridum vergente, venis ingentibus tardum ſanguinis per extrema regreſſum arguentibus, Melancholiam annuntiant. Prætereà adſunt ea, quæ cauſam Melancholiæ producendæ aptam inhærere viſceribus probent. Si à capite malum ordiri debeat, adſunt vertigines, ſcotomiæ; undè vacillatio, metus, aurium tinnitus, & ſæpè quaſi maris loginqui ſonitus, aut aquæ bullientis murmur. Sæpè lingua balbutit, & ſonos difficiles reddere recuſat; nares implentur, & aliquandò varios ſentiunt odores; hos amore proſequitur animus, illos contrà odio. Quid & quòd ſæpè hebetentur dentes, frequenſque ſalivatio ferè omnes impetit, ſeu potiùs ſputatio quæ vitium ſalivæ denotet aceſcentis. Pleraque horum phœnomena à ſpiſſiori & quaſi ſtagnante per varicoſas menyngum venas ſanguine enodantur, cùm nunc huc, nunc illuc compreſſio fiat, variorumque nervorum ad ſenſuum organa aut extimas capitis partes euntium origo comprimatur; vellicetur, & æquilibri privetur aut tenſione, aut ſpirituum

influxu. Nec verò credendum eſt, rebus ita ſe habentibus, homine necdum tamen melancholico, ſenſus internos, imaginationem videlicet atque memoriam ſartos integroſque ſervari. Jam utraque debilior futuræ labis, corpore adhuc integro, ſigna dat. Vitium quod corpori competit dum ſcilicèt debilius eſt ſimul atque magis irritabile, imaginationem præſertìm offendit. Mala ſcilicèt quæcumque magis metuunt, fortiùſque ſibi ac vehementiora depingunt. Iis immoratur imaginatrix phantaſia, magiſque reformidat. Præterea verò, cùm ferè omnibus dolores capitis communes ſunt, tum quibuſdam peculiare illud eſt quòd importunum frigoris ſenſum ad verticem capitis ſentiant, indè ad uſque frontem, occiput atque cervicis originem refluum, tumque ſæpiùs frigidiuſculi ad inſtar rivuli per colli muſculos defluentem; quo cum ſenſu importuno vel maxima tormenta commutent. Pendet porrò ſymptoma illud à vellicatione partis quâ circulatio per aliquam ſuî portionem, ſanguine jam atro & ſpiſſo, interrumpitur. Aliquandò vidi qui crederent ſibi tum interiora, tum exteriora calvariæ quaſi ſubito tumore attolli, ſeque ipſis tractantibus & nil tale reperientibus vix crederent; ſtagnans ſcilicèt ſanguis vaſa dum diſtendit, nervoſque comprimit, quandam quaſi plethoram fingit, peculiarem illam, & ut ſubitò natam, ſic protinùs reſolvendam. Ab hiſce porrò primariis ſymptomatibus millena alia pendent, æquivoca quidem, ſed ſi cùm recenſitis juncta ſint, aliquid lucis in diagnoſi ferentia: hæc ſunt oculorum nictitationes involuntariæ, palpebra-

rum convulſiones, buccarum diſtorſiones, lacrymarum fluxus, muſculorum cutaneorum fremitus. Nec ſolæ mali imminentis præſagia vigiliæ dabunt, ad uſque ſoporem & quietis tempora turbæ penetrant; inquietus ſomnus crebrâ corporis volutatione atque verſatione aſtantes fatigat, dum ipſa mens terretur inſomniis, quæ nunquam læta non recreant, ſed terrorem terrori addunt.

Ea quidem ſigna cùm ad omne Melancholiæ genus pertineant, ſingulariùs tamen eos afficiunt, quibus longis vigiliis meditationibuſque, interiora cerebri præcipuè defatigata ſunt. Tum etiam eos invadunt quos angunt animi affectus aut vehementiſſimi, aut protractiores. Etenim iis, licèt univerſum corpus elangueſcat, vitientur ſecretiones, moleſque univerſa humorum, difflato tenuiori ſpiſſeſcat, & ad melancholicam immeabilitatem deflectat; fatendum tamen eſt præcipuas partes à capite agi, ut deprehendet facilè quivis qui vel in picturâ inani deprehendet hominis aut meditabundi, aut variis affectibus animi miſerè divexati, lineamenta ad Naturæ effigiem expreſſa. Nec diffitendum eſt plurima ex recenſitis ſymptomatibus non ſolius Melancholiæ haberi prænuntia, ſed pertinere etiam ad omnium ferè capitis morborum ingreſſum. Pluribus enim ſic apoplexiæ, ſic lethargici affectus incipiunt; undè etiam id habet mali Melancholia, quòd non ſolùm ſibi nativam faciem prætendat, ſed & alienâ ſæpè larvâ induta incedat; nec id minùs inter ſua ſcelera habet numerandum, quòd omnia tuta metu inficiat. Verùm id ſibi habet proprii

humoralis Melancholia, quòd frigoris undequaque diffusi speciem præbeat, nec ullam afferat febrilis incendii ideam; tum etiam quòd multò plus terroris quodcumque melancholicum est, quàm periculi intentet.

Ut verò quæcumque Melancholiæ prævia sunt, hærentiam & quasi infarctum in partibus, in quibus humor melancholicus præcipuè ludit tragœdiam, significant; sic ea quæ in stomachum & hypocondria deponi minatur, sensum ibi plenitudinis & anxietatis aliquem primò levem, posteà intolerandum inducit; undè ægri ad vomitoria & cathartica pessimo consilio suadentur confugere, à quibus si leve lenimen experiantur, brevì iterato molimine sibi perniciem accersunt. Adest verò metus atque terror, faciei flavedo livescens, & quasi foliorum autumno morientium, aut malicorii. Ciborum verò appetitus aut enormis, aut deletus, aut saltem ita vitiatus ut absurda expetantur, odio verò prosequantur ægri ac spernant quæ sumptu facilia atque communia sunt. Tum posteà antè cibum rugitus intestinorum, anxietatis & quasi animi deliquescentis sensus, ructuum atque flatuum eruptio, immanis verò vel levissimo sumpto cibo plenitudo, regurgitatioque alimentorum nunc cruda & insipida, nunc velutì fermentantis massæ odore affecta, nunc verò, quod pejus est & Melancholiæ proximum, longissimo à pastû intervallo, ova incubata atque fœtida refert. Prætereà crurum atque surarum dolor importunus aliquot post pastum horis invadit. Aliis etiam mordacis acidi sensus famem insolitam atque importunam concitat; aliis contrà plumbeus

dolor omnia cogit averſari ciborum genera, eaque metuere. Et certè pluribus vix admiſſa fuit intrà ſtomachum aliqua cibi portiuncula, cùm convulſivus ſtomachi irregulariter ſentientis motus anxietatem & dolores ita concitat, ut magno vellent pretio aſſumptam intùs materiam redimere. Sed alios vidi quos ventriculo vacuo convulſivos motus longè à paſtu expertos, leviſſimus cibus ſublevaret. Alii ſunt contrà quibus nec plus, nec minùs corpus pleno aut vacuo ventriculo angitur. Quorum quidem ſymptomatum rationem reddere in tantâ ſenſûs ventriculo proprii varietate, impoſſibile eſt. Sed quotieſcumque apud ægrum quemlibet res enodanda ſuſcipietur, adhibendum erit examen tum nativæ ventriculi conſtitutionis, tum loci præcipuè affecti, tum frequentiæ ructuum. Jampridem enim ab Hippocrate dictum eſt, melancholicos omnes flatuoſos eſſe. Commune eſt ferè omnibus melancholicis, quibus malum regionem epigaſtricam & utrumque hypocondrium obſidet, enormis imò ad ipſam tangentis manum ſæpè ſtupenda pulſatio, quâ univerſum abdomen videtur concuti. Quæ quidem pulſatio mulieribus etiam ſine Melancholiâ familiaris, multorum Anatomicorum torſit animos, undè ſcirent quænam eſſet quæ pulſum illum redderet arteria. Mihi verò nunc illum, nunc alium locum occupare advertenti non unicus cœliacæ ramus pulſare viſus eſt, ſed ſæpè ita profundè ſita eſt illa pulſatio, ita fortis eſt & totum concutiens abdomen, ut nulla alia præter ipſam aortam tam valido ictu totum corpus commovere valeat. Conſtringuntur ſcilicèt

ſpaſmo rami in quos ipſa dividitur, arctatur canalium abdominalium moles, fitque quaſi retropulſus ſanguinis in truncos, undè renixus atque pulſatio. Hinc fit ut malum illud ſæpè ſubitò naſcatur, audito gravi nuntio, aut perculſis ſenſibus aliquo vel terrore, vel animi qualicumque impotentiâ. Aliis, quos ſua fert in Melancholiam proclivitas, nulla aut febris accidit aut curſus rapidior, quin illud ſe prodat ſymptoma, cùm vel ad minimos motus in quibuſdam ſpaſmus oriatur. Nec illa pulſatio ſemper à ſpaſmo unicè pendet, ſed eoſdem etiam effectus concitare valet infarctus ſanguinis reditum præpediens, ut attendenti facilè patebit. Cùm verò mulieribus præ viris ſpaſmo laborantibus ſymptoma illud accidat frequentiſſimè, præſertim menſtruum ſtipendium emenſis, aut retento illo, à pleriſque Autoribus, morbos uteri comitari creditum eſt, & ab illius calidâ intemperie, ut Antiqui loquebantur, pendere viſum. Quod non negaverim quidem, modò fateantur hujuſce ſententiæ fautores ab aliis etiam cauſis pendere poſſe, ut multoties in viris deprehendi.

Aliundè verò ſi Melancholia fit in uteris, ut verbo Hippocratico utar, indèque malum reliquo corpori intentet, non unum undè illud agnoſcas ſignum eſt, non unum quibus illud malum ſtipetur ſymptoma.

Præjudicare ſinunt quæ prægreſſa morbum ſunt, infelix & irregularis plures per annos menſtruatio, fluor immoderatus albus, fatigans geſtatio infantis, partus difficilis, undè & laſſata uteri ſtructura, & ſtagnationi in eo viſcere faciles

aditus. Ubi verò malum imminet, tum fit uterus ſarcina, regioque lumborum ac femora convulſioni ſedem dare videntur. Triſtes incedunt fœminæ & quaſi præ metu amentes; hinc lacrymæ, hinc imaginationis vitiatæ errores, ſed propter viciniam, præſertim inteſtina volvulos, tormina, diarrhœam experiuntur., vexantur hæmorrhoidibus. Proximus ab utero ventriculus patitur, & enumerata modò ſymptomata, juncta ſæpiùs picæ atque malaciæ experitur. Symptomata ut in infirmo debilique corpore, nec firmâ ſatìs animâ, mentis arcem impetunt, ibique mœſtitia intolerabilis, metuſque pluſquàm infantilis. Adeſt etiam ferè omnibus uteri morbis, viſcere hoc ſemel irritato, tuſſis importuna, ſicca, convulſiva, ferè nunquam deſinens, quâ miſellæ eò plus concutiuntur, quò reſponſat magis concuſſibus uterus jam per ſe irritatus. Verbo dicam ne jam alibi expoſita repetere videamur, ſymptomata quæ Melancholiæ in uteris competunt, eadem ſunt quæ Melancholiam nerveam ſtipant, differentiaque ab exeunte humore atro, aut ad atrum vergente, cauſiſque prægreſſis videtur repetenda, in diagnoſi.

Difficile eſt quidem piceum illum humorum ſtatum intrà cruorem admittere, qui non in aliquam præcipuè partem decumbat, cùm adſint partes in quibus & arctiora vaſa, & opportunus ſtagnationi locus ſit. Hinc hærent humores & versùs caput, & versùs hypocondria; poſteà circà ipſum thoracem ſymptomata emergunt. Melancholici quos cauſa univerſum corpus occupans divexat, à toto corporis habitu dignoſcuntur.

Macilentia summa est. Primus incessus difficilis est gravibus & ponderosis artubus, qui tamen si semel motum conceperint, agiliores facti summam in laboribus constantiam servant. Nec mirum si humor spissior difficilè motum concipiat, resistatque actioni musculorum. Ubi verò semel in motum actum est, effectus omnes motui conservando pares eliciet; cùmptereà quò spissior est, eò sit minùs difflabilis. Tum verò robusto fibrarum tenori morbus hic accidit, ràròque ex necessitate materiæ in debiliores cadit.

Quod autem hîc de corporis exercitiis pronuntiamus, de animi etiam atque ingenii laboribus intelligendum. Scilicèt lentiùs atque tardiùs irâ, amore, &c. excandescunt; gravis esse debet causa quæ illos moveat. Verùm si impressum ignem venis susceperint, in furias flammasque ruunt. Nec iis fas est aut rationem aut leges obsistere. Videre est illos instar statuæ obrigescere meditabundos, altum sapere, & quidquid aut ingenio, aut animo susceperint, tenaces undequaque perscrutari. Infelices nimiùm si præjudicatis opinionibus sese tradiderint. Acceptas enim semel evellere arduum est, quasi in tenaci firmatas materiâ. Posteà verò si ex illâ fictitiâ animi pace ad iram, ad prælia sese convertant implacabiles, objectæ mortis pericula vix sentiunt. Vulneribus vix terrentur, sed & fluente atro piceoque sanguine, ferociores evadunt. In horum macilentis vultibus animi quæcumque pathemata fortiùs atque ad Naturæ expressum pinguntur. Scintillant & ardent oculi, eòque veriùs terribiles dici possunt; quò longiùs durat semel impres-

ſum animi pathema. Parùm eos ſudare, parùm etiam perſpirare ex dictis ſatis neceſſariò deducitur. Quin & urinam paucam forè niſi alieni liquoris vis ingens acceſſerit, ut præ nimio potu fieri poteſt, conjectari facile eſt. Verùm cùm picea & tenax humorum craſis immeabilitatem & conjunctionem humorum tenuiorum cum ſpiſſioribus difficiliorem efficiat, illos à paſtu ſcreatores perpetuos, imò & frequentiùs mingentes eſſe, conſuetum eſt; nec niſi in longis jejuniis nativa ſiccitas apparet. Cùm enim ſitis ſit ipſis familiaris, potu ardentem extinguere promptum eſt: hinc ſe queruntur humidos atque pituitæ ingenti diluvio fatigatos, hominum ſicciſſimi.

Ventriculus pariter in hoc Melancholiæ genere ſiccior atque aridior tardam concoctionem facit; inteſtina tardum deſcenſum, undè melancholici ferè omnes alvi conſtipatione fatigantur; hinc hæmorrhoides à retentis alvi fœcibus. Tum etiam tormina, ructus, rugitus & flatus omni Melancholiæ generi communia ſunt. At iis quibus univerſa humorum moles ſucco melancholico infecta eſt, poſt paſtum ſæpè, aſthma convulſivum, anhelitus & anxietates crudelem ſcenam agunt, aut concoctionis tempus, ſomnolentiâ diſtinguitur gravi, delaſſante, aut quaſi fugaci ebrietate.

At noſtræ Melancholiæ univerſali id proprium, ut nullo alio morbo tam fœdè cutis deturpetur. Si enim humor ille ad cutem deferatur, quanquam nulla ſuî prodat viſui indicia, tamen intolerabilis pruritus exoritur, eo totum corpus & mentem ipſam concutiente, brevì fictitium accer-

ſetur ereſypelas, imò ſcalpturâ rhagades ſeu fiſſuræ, ulceraque producentur. Ab ipſo pruritu metus mali gravioris, mœſtitiaque naſcuntur. At brevì puſtulæ, eæque fundo mali per atrum liveſcente ſanguinem, turgidiores, vix ſanationem admittunt, dum continuò depluit ab illis humor acer, tenuis, limpidus, urens atque rodens, qui in quas ſerpendo delabitur partes rodit, ejus itinere per ereſypelas atque rhagades in cute notato: indè multiplicatur malum. Felix tamen foret & optandus mali exitus, ſi univerſus humor hac viâ affectatâ, exhauriretur, quod eveniſſe vidi, ſed non ſine ſummâ cutis deperditione; cùm ſanatus ille humor ſimul maximam partem cutis abſumpſerit, quæ cicatricibus deturpata ibi maligni moris ulcera adfuiſſe ſatìs declarabat.

Si tamen paucus quantitate, qualitate mitior humor ater hanc illamve, aut cutis, aut alius viſceris partem occupaverit, aliis intactis, latet ſæpè ibi innoxius, reliquumque corpus ſanum relinquit; undè tamen tanquam à Pandoræ pyxide ſive remediis tractatus, ſive ipsâ ſuî ferociâ innatâ, peſſima mala aliquandò in corpus redundare facit, ubi ſcilicèt relictâ patriâ ſede, hinc indè diſpergitur.

Hæc ſunt prævia & quaſi prænuntia Melancholiæ ſymptomata, malorum atrocium præludium triſte, in quo tamen jam ea tenacitas ſymptomatum & anxietas ſumma viſcidatem humoris arguit indomitam. Verùm in altero ſymptomatum ſtadio jam non ferocia ſolùm, ſed varietas ſymptomatum morbum verè Herculeum arguit, dignumque omnibus curis quantumvis & faſtidii

plenum ſit ſanare tentantibus & ſæpè luctuoſum, cùm inter cætera morbi ſymptomata illud emineat præcipuè quòd Medico ægri minùs ſint obſequentes.

In recenſendis alterius ſtadii ſymptomatibus confuſio ingens, diverſitas maxima quæ etiam nerveæ Melancholiæ competit, diagnoſim difficilem parit; undè in hac farragine quæ omnia mala, quot ſunt, quotque fuerunt, comprehendit, rationi conſentiens eſt iis præcipuè inſiſtere quæ aliquid conſtans habent, aut in omnibus reperiuntur, aut ad naturam morbi ita pertinent, eique conjunguntur, ut indè fiat illa evidentior.

Senſìm porrò ſi morem ſolitum ſervet, graſſatur malum, nec niſi progreſſus tardos habet. Vix, ut modò recenſuimus, ægrotant miſeri; ſed ipſis ægris infeliciores mœſtitiam, ructus, flatus, palpitationes cordis & arteriarum, hypocondriorum murmura ſecum trahunt. Uni præcipuè ideæ,eique mœſtiſſimè affiguntur, quam quidem omni curâ tentant ratione defendere, nec ſe aut melancholicos, aut amentes agnoſcere volunt: & cùm ſe reverâ ægrotare confitentur, vix Medicinæ locus relinquitur.

Aliquandò tamen ſubitò erumpit & ad faſtigium evehitur Melancholia, ſi prædiſpoſito incidat aliquis in rebus non naturalibus error, fitque vulgari Scholarum loquendi formulâ *Paracmaſtica*. Imò videtur ſecum aliquid quod ad acutos morbos pertinet præ ſe ferre, cùm maximâ aliquandò erumpat vehementiâ; quæ quidem ſive ſenſu obtuſiori facto, ſive ipſo malo deſæviente, miteſcit poſteà.

Scilicèt in illis latuiſſe videtur quaſi recondita & extrà activitatis centrum poſita materies atrabilaria; ſive in veſiculâ felleâ latuerit, ſive in ipſo liene; undè vel peccato in diœtâ accita, vel ipſo temporis ſpatiò liquefacta ſubitum exercet imperium; & eò quidem vehementiùs, quò magis omnia ſubitò violentiâ ingenti, ſeſe manifeſtant. Vir ſummâ celebris doctrinâ imprimis verò Theologicâ; auſterioris quidem diſciplinæ vindex acerrimus, dum per totum vitæ decurſum ſtudiis immoratur, mœroribus etiam conficitur, cum illibatâ tamen ſanitate, cui & jejuniis & meditationibus frequentioribus non parcebat. En ſubitò in ipsâ publicâ viâ, dum domum rediret, morſu acerrimo ventriculi corripitur, quem non aliter exprimere potuit, quàm ſi ventriculus ipſe ſtringeretur, orificium verò dentibus contorqueretur. Redux domum in clamores horrendos erumpit, judicium ægrotat, mens vacillat, oculi errantes timorem omnibus & metum incutiunt: mens ab omnibus ideis fixis aliena, ſoli deſperationi ſe tradit, quam à Numine deprecatur omni ope & operâ. Sed fatebatur Vir clariſſimus tantillùm abfuiſſe quin violentas ſibi manus inferret. Febris interim nulla. Per plures quidem dies eadem fuit mali vehementia. Poſteà ſedabatur malum, poſt horæ unius ſpatium redivivum, & per quadrantem horæ ita perdurans, ut poſteà planè ceſſaret per horam integram; remanente tamen anxietate ſummâ, gemitibus, quos avertere tentabat fortiſſimus Vir. En verò horâ alterâ elapsâ clamores rursùs, & illi quidem verè ferini, niſi quòd articulatas quaſdam ſyllabas altè ejularet;

indèque

indèque enodandæ ſcripturæ ſi quis alter, peritus ſe Nabuchodonoſori ſimilem factum fuiſſe, Divinâ miſericordiâ, corpus in animæ ſalutem contundente, palàm dicebat. Intereà verò vultu luridus, oculis terribilis, ſqualorem & maciem præ ſe ferebat, geſtuque inſanus videbatur, quanquam de multis ſanus loqueretur, imò quædam innata ingenii amœnitas non illum deſeruerit. Intereà verò ſat bellè dormiebat, nec aliquid mali evidentis ab alimentis experiebatur; urinæ ſanorum ſimiles, ſcybala duriſſima. Per quindecim integros menſes primus mali paroxyſmus perduravit, & leni atrâque dyſenteriâ κατω prodeuntibus materiis nigris ſanatus eſt; opem ipſi efficacem ferente Naturâ. Nam vana prorsùs fuerant quæcumque ars Medicorum, & plurium, & amiciſſimorum, incaſſum tentaverat. Duos integros annos à primo hoc paroxyſmo ad alterum ſanus vixit, niſi quòd ipſi aliquid & in oculis & in vultu remanſit attoniti; ſed alter paroxyſmus, exacto biennio, recruduit, aliâ quidem invaſione, ſymptomatibus iiſdem; ſcilicèt ſensìm ſine ſenſu recruduit malum, lentiſque progreſſibus ad ſuî faſtigium pervenit, quod primâ facie quaſi ſubitò invaſerat; nec minùs tamen ferociæ habuit, donec sensìm etiam ceſſans, inculpatæ, ſi non illibatæ ſanitati locum dedit. Tertiâ iterùm vice jam ſeptuageſimum quintum annum natus, ſubitò correptus eſt eodem malo, quo nunc etiam laborat; non ſine ſpe melioris ſanitatis redeunte, quòd jam artis beneficio molleſcant ſcybala, nec eadem tormenti ſpecies ſit in ventriculo: loco ſcilicèt vulturini morſûs atque contorſionis in

ſtomacho, compreſſiones tantùm experiri ſe dicit, nec adeò violentè loquitur, nec geſtu adeò inſanus, nec oculis adeò ferox. Dum operi huic invigilamus, peripneumoniâ abſumptus periit. Sed ut varietas illa ſymptomatum meliùs intelligatur, en alterum plenum terroris atque formidinis exemplum ad mortem uſque perductum, quod ſubitâ etiam invaſione memorandum eſt.

Vir litteris deditus, Rhetor atque Poëta non ſine laude, ſeptuageſimum circiter annum natus, multaſque ac ſucceſſivas in mediocri fortunâ jacturas paſſus, mœrore quidem lento conficitur, ſed ſine morbo; ſtomacho mediocriter angitur, importunoque per unum aut alterum diem ſenſu vexatur. Undè ad vicinum Pharmacopolam confugit, qui præparatione nullâ, nullo alio conſilio dato, catharticum ipſi aloëticum, nullâ aliâ quàm lucri faciendi causâ, obtrudit; aliam doſim ſimul ſeorſim ſervandam dans, quâ uteretur, ſi ſufficiens prioris non fuerit actio. Primæ quidem actio per alvum fuit nulla, undè forſan imprudentiùs pranſum. Poſt prandium dolor exortus in inteſtinis, colicus, acerrimus, pluries ſedatus, pluries redivivus; cujus pertæſus relictam doſim quaſi trudendi primam causâ, ſorbet imprudens. Vix verò venenum illud ad ventriculum pertingit, en horrendum omninò ſpectaculum oritur. Cruciatus enim atque ejulatus ab inteſtinis pendentes locum ceſſerant violentiſſimo capitis dolori, undè quod hac tantùm vice vidi; *arrectæ comæ & hirti in vertice capilli.* Mortem ululatu invocabat enormi; donec oleo amygdalarum dulcium, juſculis ex pullo gallinaceo, emulſis,

dura nigraque ſcybala prodierint. Tum mitigatus dolor, & nihil remanſit niſi delirium triſte, pertinaci alvi conſtipatione comitatum; & ſi quandò alvum deponeret, dura nigraque emittebat. Si catharſis inſtitueretur, bilem puram flavam ejiciebat, nec niſi raro nigra reddebat ſcybala. In duo tempora dividebatur morbus. Furoris primum, in quo ejulatus, vociferationes, ululatus verè rudentis ſub ergaſtulo belluæ, hominis furias comitabantur; imbecillitatis alterum, in quo pauca, obſcura ſubmurmurabat, torvus aſpectu, impexus, furens; donec triennio exacto febris accenſa vomitibus nigris triduo ſceletum illud vivens, abſumpſerit. In duobus illis viris exquiſita omninò Melancholia habebatur. In illo feliciùs terminata; in hoc verò mors ſola malo finem fecit. Verùm ut omnium ſymptomatum theoria poſſit expendi, & ut in omnimodâ malorum farragine aliquis ſaltem ordo inſtituatur; Melancholiam nunc præſentem & jam confirmatam duplici in ſtadio intuebimur. Primum ſcilicèt erit ejus decurſus. Alterum verò jam degeneraſcentis, & ad aliquem terminum tendentis.

Supponamus igitur virum conſtitutione aliundè forti præditum, ſed ſive acquiſitâ, ſive nativâ intemperie ad Melancholiam proclivem. En ex ipſo rei fundo adeſt Melancholia. Ea verò ſive univerſam ſanguinis molem peſſumdet, ſive in unam aut alteram partem decubuerit, vel ibit creſcendo, vel vi Naturæ è corpore deturbabitur. Hic poſtremus caſus, ut levior, ut felicior, cùm

Naturam malo superiorem ostendat, primâ inquisitione dignus est.

Adsunt hîc omnia primo aspectu graviora. Non enim simplex se ostendit Melancholia; sed etiamsi nulla febris adsit, aliquo motu concitata dici potest natura; actuosa est; adeòque quod ipsius activitati proprium est, fibras mordet & vellicat humor melancholicus.

Hinc adsunt anxietas summa, imò & gravitas dolorifica partium in quas decubuit Melancholia; imò levia deliria, acerrimi capitis dolores, exitus urinarum flavescentium & viridium, tristis & abjectus animo, mala sibi pessima quæque æger minatur. Adsunt crurum & surarum gravitas, oculorum acies mutata, hypocondria sublata, spiritus lentus, suspiriosus, & qualis esse solet mente occupatâ & delirio in morbis acutis imminente; febrem miasmodem, malignam dicunt, instare crederes, nisi quòd pulsus lentus, tardus, magnus, aliquandò tamen durus omnem febris suspicionem evertit. Hæc autem omnia, si singula causæ conferre libuerit, à duplici capite pendent. Hinc vellicat fibras, nervosque convellit humor acer, mordax, erodens. Illinc sanguinis circuitum præpediunt capillarium, in visceribus atque cute, vasorum strictura; tum etiam tenax, lenta, picea humorum in Melancholicis constitutio.

Rebus quidem ita se habentibus, nulla hucusque videtur intercedere inter Melancholiam vulgarem atque eam quæ brevì terminari debet differentia; sed citò ad eam distinguendam atque

dignoſcendam accedunt, frigora huc & illuc decurrentia; ſæpè cum enormi glaciei ſenſu in hac vel illâ parte, ad oſſa uſque interiora penetrans. Frigori huic ſuccedunt calores incerti: tum ſeſe manifeſta produnt ſymptomata propria parti per quam debet humor melancholicus exire.

Aut enim ad cutem defertur, aut ad glandulas; aut vias quibus inteſtina patent, affectat. Sudoribus enim ſimplicibus atque urinis, humor, ſi quis alter craſſior, atque Naturæ viribus indomabilis, judicari non poteſt.

Si ad cutem defertur, ulcera, tumores, plyctænas, indurationem producit. Si ad glandulas, in ſcirrhos atque cancros, peſſimâ criſi abit.

Si verò potentior Natura omne venenum ad alvi emunctoria depoſuerit, tum pro naturâ loci producit icteros, vomitus nigros, diarrhœas, dyſenterias, hæmorrhoides, aliaque mala quibus liberatur corpus, non ſine enormibus aliundè ſymptomatibus, ſed quæ ſi cum Melancholiâ conferantur, levia apparent.

Unicuique verò horumce exituum ſua ſunt ſymptomata: ac primò quidem ſi ad cutem feratur feralis humor, plura illum ſigna antecedunt, plura ſequuntur ſymptomata.

Exemplum ſuppeditavit mali ad cutem leniter abeuntis unus, imò alter homo.

Prior erat vir illuſtriſſimus ſexaginta & tres circiter annos natus, qui præſtanti alioquin ſanitate donatus, continuò triſtis atque melancholicus evaſit: inſomnes agebat noctes, nec inſomnes tantùm, ſed anxias. Febris aderat nulla,

ſed ingens ad ſcrobiculum ventriculi anxietas; quam vel cruciatibus redemiſſet: anorexia, imò & odium cibi enorme; dolores in cruribus atque femoribus ingentes: frigore importuno vexabatur; cùm ſubitò manè evigilanti tumere utrumque femur deprehenſum, cum ingenti titillatione quam unguibus ſcalpere ſumma ipſi voluptas erat; tantaque, ut indè concuſſo toto corpore, viro probo, modeſto, gravi, ſemen exiliret cum impetu.

Ea autem erat tumoris forma, cutis color vix mutatus erat, niſi quòd & nitorem & lævitatem amiſiſſet. Conſiſtentia autem ea erat, ut ligno quaſi aſſimilaſſes; adeò & intractabilis cutis & quaſi ad digitum ſonans erat. Muſculi ſub ipsâ liberi omnia motuum genera exequebantur. Sed ut volumen ferè duplo auctum, ea aſperitas in omnibus ejus glandulis erat, ut cutem rhinoceroti ſimilem, juraſſes. Pondus tibiæ & femoris immaniter auctum incedendi libertatem vix relinquebat. Intereà verò pruritus ita intolerabilis erat, ut conſtantiam viri fortiſſimi frangeret. Scilicèt huic uni operi intentus noctu diuque, femur utrumque vix enarrandâ violentiâ ſcalpebat. At brevì pòſt, femur omne, crus utrumque puſtulis latis replebatur, ſeu potiùs phlyctænis ichorem tenuem, acrem referentibus. Color phlyctænæ non adapertæ, fuit quaſi lividus. E ruptâ humor nunc ſanguinolentus, nunc omninò lymphaticus exibat; ſed fundus ſemper apparebat nigerrimus, renaſcens eodem modo bis terve, donec ipſa ſuppullularet granuloſa cutis. Exibat paucos poſt dies pelliculâ nigra quaſi à ſanguine

coagulato. Eadem quâ emicabant phlyctenæ proportione, femur detumeſcebat. Pruritus ad puſtulas ſolas pertinebat, eiſque cicatrice obductis, adhuc ſed levior ſupererat; undè ſensìm factum eſt ut optimâ frueretur ſanitate Vir omni virtutum genere præditus, quâ nunc etiam grandævus viget.

Hæc una eſt è viis quibus Melancholia quaſi impete facto è corpore eliminatur: altera eſt cùm in glandulas decumbit, ſed fatendum eſt quòd niſi puriſſimum corpus ſit, raro hic exitus felix evadat. Indurationes ſcilicèt quæ ab humore melancholico pendent, adeò compactæ ſunt, & glandulas arctè funditùſque ita obſtruunt, ut facilè imò ſæpè ſubitò in ſcirrhos degeneraſcant, iique quaſi in acutorum morborum ſpatio cancroſam naturam induant. Ubi verò id ſemel factum, jam non criſis facta dici debet, ſed adeſt novus morbo melancholico fomes, à quo ſi moveatur, in univerſas partes iterùm peſſimâ ægrotantis ſorte diffundetur. Si tamen mite fuerit malum, aliquandò ab illo fomite quaſi à fonte, puſtulæ melancholicæ erumpunt, quæ imminens malum poſſunt avertere. Imò & ſi omnimoda Antiquioribus fides adhiberi poteſt, anthrax ipſe inter melancholicos tumores numerari debet, quod hîc loci expendere, cùm ſit diſtinctus & naturam ſibi propriam habens morbus, operæ pretium non eſt.

His autem omnibus malis præter ſymptomata partis quam occupant, commune eſt; pervicacia eſſe, obſtinata & ad omnia remedia obſiſtere quæ aliundè Natura indicare videretur. 2°. Dolores

& ſymptomata quæcumque ad tumores pertinentia eo gradu procreare, ut nullatenùs aut cauſæ, aut tumori proportionalia judicentur. 3°. Verò non ſolùm totum corpus afficere, ſed mentem etiam invadere, ita ut queruli, inconſtantes gemitibus omnia impleant, amicis ſolantibus iraſcantur, Medicis diffidant.

Vidi ſic Granimenſorem quemdam ſexagenarium, religioſum virum, ſed triſtem atque melancholicum, jamque à longo tempore ſine ullo evidenti malo de ſanitate ſuâ plus nimiò ſollicitum; cui unica tantùm in dorſo prodiit puſtula. Vix attentionem poſtulare per ſe videbatur, fundus erat albicans cum aliquâ nigranti maculâ. Febris nulla: vix tamen crederes quantos ejulatus eliceret. Vix à delirio immunis erat æger. Totus quaſi perpetuò concutiebatur, nec niſi integro remediorum ad Melancholiam facientium apparatu, ſanari miſer potuit. Ut rectè ex Hippocrate concludi poſſit, quòd, cùm ſymptomata cauſæ evidenti non reſpondeant, aliquid lateat melancholicum, &, ut ait Ballonius noſter, cancroſum.

Supereſt ut jam Melancholiæ per alvum exeuntis expendamus ſymptomata. Non enim ſine ingenti corporis tumultu exit è corpore humor ater quicumque, morbuſque indè exoritur qui niger à Recentioribus, nomine, non re ab Hippocrate mutuatâ, vulgò vocatur.

Raro nonniſi poſt longa Melancholiæ præliminia, corpore alioquin robuſto, cùm præſertim Melancholia non à nativâ temperie pendet, ſed aut mœrore, aut longis meditationibus conci-

fiata eſt, exitus ille ſperari poteſt. Tum nauſea, cibi faſtidium, anxietas ſumma, jactatio, dolores artuum, & præcipuè crurum gravitas, ſalivæ exitus perennis, dentium ſtupor, omnia ſunt ſymptomata quæ ventriculum doceant vellicari & ab humore quidem melancholico. Efficacia autem humoris illius in tunicas nerveas & ſenſiles ventriculi, vicina omnia, jure viciniæ contrahit atque convellit. Hinc ad guttur & os ipſum, arctatio procedit. Hinc pulſus in epigaſtrio arterioſus. Hinc dolor atque anxietas quam miſelli omni corporis poſiturâ, omni movendi ſe formâ deprecantur; hinc indè ſe motantes, plicantes, quaſi hæreret ibi aliquid quod corporis motu poſſint avellere. Aliquandò etiam gravi per ſe malo gravior ſuccedit imaginatio, contineri intùs in ventriculo mordentem belluam. Verùm ſimul adſunt peſſima Melancholiæ ſymptomata, oculi torvi, truces, vultus luridus, decoloratus, reſpiratio ſuſpirioſa, anxia, ſed præſertim tranſitoria illa convulſio muſculorum in artubus crambe dicta; donec vomitu primùm tenui, poſteà vireſcenti, demùm verò nigreſcenti aliqua tantis malis quies primùm, dein etiam ſanatio omnimoda concilietur. Ea autem vomitûs nigri forma eſt. In humore per ſe aqueo atque limpido natant ramenta nigra, quaſi foliorum putrefactorum detrita, mixta ſimul pulveri tenuiſſimo ab ipſo liquore ſeparato, & per naturam ſuam ſejuncto, quaſi motu mixtus fuerit in aquâ; & ſi pauliſper materia vomitu rejecta quieverit ad fundum, partìm ſubſidunt, partìm ſubnatant. Ex hac mixturâ porrò quaſi atramentum fit quòd

vascula nigro colore tingit, imò & ipsi argento tincturam imprimit; facilè quidem delebilem, sed satìs altè impressam, ut mordacem humoris naturam demonstret.

Raró humor ille solus evomitur, sed sæpè cum pituitâ atque bile mixtus. Sæpiùs cùm indivulsis atque crassis glutinibus, aliquandò cum sanguine qui nullâ aliâ ratione cognoscitur, quàm quòd lintea hoc humore imbuta aliquid rubræ tincturæ referant; & in hoc casu quæ antecesserunt vomitum, eique quasi præluserunt symptomata, anxietas, jactatio, dolor, desperatio & fortissima fuêre & maximi mali prænuntia. Imò aliquando ea est humoris nostri acrimonia, ut ventriculi, aut vicinarum partium vasa sensìm eraserit, undè stillans sanguis in grumos ejicitur, ab ipsâ stagnatione concretus: grumus autem nunquam nisi cum ingenti vi liquidi cruoris ejicitur.

Hic quidem vomitus sanguineus sæpè à Melancholiâ tanquam à causâ pendet; aliquandò tamen nullatenùs ad eam pertinet; sed repeti debet à causis externis, ut violentis concussibus, ictibus, nixibus violentis, undè vomitum sanguineum, sed nullatenùs melancholicum vidi sæpiùs in aurigis, in iis qui equos desultorios & celeres ascendunt, usu quotidiano; & quanquam uterque vomitus aspectu idem esse possit, differunt tamen inter se, tum naturâ ægri, tum signis quæ præcessêre, tum etiam odore; cùm fatendum sit in vomitu melancholico semper aliquid acoris sublatere. Nam quòd ad vultum luridum atque nigricantem attinet, quanquam propiùs ad Me-

lancholiam referatur, neminem tamen unquam vidi ſanguinem vomuiſſe, quin aſpectu torvo atque lurido fuerit & vultu nigricante. Illud eſt ventriculi in faciem imperium, quod nulla poſſit explanare rationalis Phyſiologia!

Mitiora omnia ſunt quoties per alvum fertur humor ater, aut ſaltem per alvum ſolam. Nam ſæpè impetus humoris per vomitum atque alvum ſubitò erumpit, quo in caſu à graviori ſymptomate, prognoſis deducenda eſt. Quanquam tamen nunquam certè ſine ſymptomatibus etiam formidandis, humor noſter è corpore exeat. Nunquam, v. gr., deeſt anxietas, quæ aut adeſt tempore exitûs humoris, aut aliquot diebus præceſſit. Adeſt ſæpè dolor enormis per inteſtina volutus & ipſum exedens podicem, aut aliquandò tantùm mediocris & quaſi obſcurè dyſentericus. Non una verò eſt forma humoris ipſius. Aliquandò enim grumoſus quaſi è ſanguine concreto formatus apparet, & reverâ ſanguini mixtus eſt. Altera, quâ exit humor, forma, ea eſt in quo ſincerus apparet, picis liquidæ figurâ, & ab aliis quibuſcumque humoribus diſtinctus atque diſcretus; ita ut quaſi ſeorſim in vaſe hæreat, ipſi arctè glutinoſo nexu adſtrictus & adhærens, à quo difficile eſt ipſum evellere & everrere. Raro tum ſolus prodit, ſed ſecum abraſa ab inteſtinis glutina, & mucaginem loco nativam, avehit: cùm verò eâ ſub effigie conſpiciendum ſe præbet, rarò perdurat, ſed violentia ſymptomatum, mali durationem compenſat.

Vidi alterâ larvatum figurâ exire, ſcilicèt qualis evomitur, infrà exit, ramentorum nigrorum

ſummè dilutorum ſpecie. Raròque in hoc caſu ſine ſanguine & quidem ab atrâ materiâ diſtinctiſſimo, nec ſine dyſentericis doloribus, exit ab inteſtinis, & ſæpè ſine aliâ violentiâ ſymptomatum. Sed cùm priorem piceum raró ultrà ſeptem dierum ſpatium perdurare viderim, menſes integros perduravit evacuatio poſterioris formæ, ab arte quidem delinita, ſed non prorsùs impedita.

Tertius demùm modus quem ſeptem omninò menſes perduraſſe vidi, eſt cum pulveris tenuiſſimi nigerrimi formâ, mixtus cum aliis alvi excrementis eliminatur, tunc ſymptomata ferè nulla ſunt. Sed antè hanc vacuationem corpus ad Melancholiam diſpoſitum erat, poſteà verò liberum relinquitur.

Fœminis natura aliam Melancholiæ criſin dedit, quam Hippocrates Melancholiam in utero vocavit, cùm ſcilicèt humor ater exit ab utero, modò non adſint ſigna quæ aliud malum deſignant. Hæ convulſivis atque hyſtericis ſymptomatibus anteà crudeliter vexatæ, paroxyſmumque nuper expertæ, exeunte humore illo liberantur : cujus fluxus raro ſeptem aut novem dierum ſpatium excedit. Sed lintea atramenti formâ maculantur, nihilque ſanguinei referunt ; niſi tempore menſtruorum, fluxus incœperit aut perdurarit. Tunc enim non ceſſare viſus eſt, ſed ſanguini intimiùs miſceri, quaſi ex iiſdem vaſis exeat.

Prætereà verò rariùs quidem viris, fœminis contrà frequentiùs accidit, ut per veſicam & urinas Melancholia expurgetur ; fluxu per aliquot dies perdurante, imò ſtatis atque certis horis reduci. Sed ubi hanc viam humor ille affectat ; &

naturâ quidem tenuis, & fuit parùm efficax lædere. Undè quasi dispositionem melancholicam sanare natus est fluxus urinæ plus quàm ipsam Melancholiam.

At certè terque quaterque felices dicendi sunt, quibus exitus quivis melancholici humoris horrenda tollit symptomata quæ morbum hunc constituunt, tam variâ scenâ, tamque multiplici spectaculo, ut nihil non inauditum, novum, absurdum, symptomata hæc comprehendant. Quæ singula exequi ut operosum, sic omninò inutile. Summa tantùm capita assequi operæ pretium erit & totidem titulis exequi.

In enumeratione autem illorum symptomatum repetere debemus ibi præcipuè scenam ludi ubi centrum irritationis atque humoralis focus sedet. Quos cùm tres præcipuè recensuerimus, tres symptomatum articuli statuentur. 1°. Ventriculi & Hypocondriorum. 2°. Totius corporis enumerabuntur. 3°. Demùm quæ ad caput pertinent exequi ordo indicat.

ARTICULUS PRIMUS.

De Symptomatibus Hypocondriorum & Abdominis.

JAMDUDUM elanguêre concoctiones, jamdiu ructibus & flatibus vexatus æger aut malum neglexit, aut alia meditatus vix sensit; cùm anxietas tormentis pejor, molestia inexplicabilis, metui atque tristitiæ juncta, non jam suspicionem mali

Medico faciunt, sed præ foribus adesse denuntiant. Tum verò costæ utrinque attolluntur, quasi à propriis musculis retractæ atque sublatæ, quod Hippocrati *Hypocondria sublata* dicitur. Nec verò quòd nerveis melancholicis commune esse, in istis angustiis potest, fucum tibi faciat. Id humorali Melancholiæ proprium est, quòd nullum tempus à malo vaces, sed plus minùsve semper afficiantur ægri, cùm contrà in malo nerveo intervalla sint plus minùsve longa, quibus inculpata & illibata sanitas sentiatur. Crescente in dies abdominali Melancholiâ, mirum est quantùm sine ullo alio malo mens labascit, & cùm ibi non solùm pulsatio arteriosa atrox ad cæliacam sentiatur, sed etiam flatuum varia volutatio atque crepatio exaudiatur : mirum est nisi ibi aut reptare vermes, aut motibus variis agitari anguem sibi falsò imaginentur, cùm & sæpè bufones atque ranas in ipsis intestinis coaxantes exaudire sibi videantur; multòque verisimiliùs sibi rem pingunt, si eodem tempore, ut in multis vidi, dolor ingens momentaneus excitatur. Tunc enim animalium morsus distinctè sibi videntur percipere, nec sibi hanc ideam eripi ullo pretio patiuntur, sed incredulos oderunt Medicos, multòque magis detestantur, si falsò & cum mœstitiâ imaginantes derideant; quod semper inhumanum est. Status enim ille viris egregiè cordatis plus misericordiæ quàm risûs eliciet. Nec minùs intereà ructus atque flatus erumpunt sæpè cum ingenti labore, ut quasi retenti circum claustra ventriculi & intestinorum fremere videantur, contrà niti, tunicas distendere, verumque ad

exteriora tumorem efformare, quem dolori atroci junctum sæpè compressione manuum tentant premere; sæpè etiam situm curvum, doloris tempore affectantes, figuram hanc etiam servant cùm à malo minùs vexantur: tum verò si flatum emiserint, rectè secum agi credunt. Sed hanc opinionem diù non retinent. Quod enim satìs demonstret flatus hos non nisi symptomatum vicem referre, alteri succedit alter, & aliquandò cum strepitu atque murmure volvi per intestina videntur illi; aliquandò fixi atque uni loco adhærentes, indè nullâ arte dimoventur, quæ pessima flatuum species & altiùs impressam convulsionem significat, imò periculum intentat phlogoseos: quin etiam & intùssusceptionem atque verum volvulum possunt occasionari. Quod in junioribus præcipuè verum est.

Symptoma quidem illud æquè nerveæ Melancholiæ competit atque nostræ: verùm hîc adest discrimen jam annotatum & sæpiùs notandum in difficili diagnosi; scilicèt non æquè fixum atque constans est in nerveâ quàm in humorali Melancholiâ, non tam acerbum. Adest aliundè in hac nostrâ perpetuæ rosionis sensus, & profunda pulsatio quæ quoties in viris adest, rarò Melancholiam nostram aut non comitatur, aut non præsagit. Pulsatio quidem illa sæpè per totum abdomen sensu deprehendenda, viris quidem nonnisi melancholicis competit, sed in fœminis malè menstruatis sæpè annotatur. In utroque casu à spasmo ramorum præcipuorum aortæ abdominalis pendet, cùm illa vectigal solitum in hosce ramos effundere non potest; undè fit ut sanguine

turgescat, nixusque exerat majores, cordi quidem periodo proportionales, sed vi sibi propriâ, sive ea à spasmo sit aucta, sive ea sit arteriosi momenti natura, ut non omne in parum resistentem sanguinem momentum impendatur, fiatque fortius, viribus quasi in proprio penu reconditis, si validius sit obstaculum. Certè in œconomiâ animali innumera sunt exempla pulsationum in arteriis fortiorum quam conditio cordis exigat, quòd & inflammatio & arthritis, attendenti demonstrare valent.

Præterea in morbis nerveæ atque sentientis partis id peculiare est, ut in locis diversis sentiatur sæpè ingens & in numerum cordi responsans pulsatio; vehemens illa atque fortis, licèt in pulsationis loco nullæ notabiles sint arteriæ. Undè mihi sæpè in mentem venit, an non nervis affectis sua etiam inesset pulsatio; an verò sensus pulsationis à concussis nervis penderet, licèt longè alibi habitaret causa pulsans.

Ructibus atque flatibus melancholicorum nullus aliquandò odor inest, aliquandò merè singularis, & quem ad nullum alium cognitum referre possint. Sæpiùs tamen ova incubata referunt illi, hosque summoperè timent. Sed ferè omnibus hujusmodi ægris id commune est ut multò meliùs statim à pastu se habeant; cùm novo alimentorum proventu dulcior evadit, & quasi mitificatur materia acris melancholica.

Alvi verò constipatio omnibus melancholicis quasi communis est. Ast aliquibus vidi semel in die exire alvum. His malum nullatenùs indè minus dici debet, imò sæpè majus est. Sæpiùs sese dilui

dilui nullatenùs patitur materia tenax, sed quasi vernix intestinis obtenditur. Nec semel, sed pluries vidi exteriorem scybalorum superficiem glutinoso piceo humore deliniri, cùm interiora eo sint intacta & quasi cortice tantùm obducta. In melancholicis verò in quibus liberior est alvus, scybalorum forma summè tenuis est & quasi in filum tenuata, quòd tum universalem intestinorum spasmum, tum peculiarem sphincterum ani arguit. Si verò obstipata sit & difficilè omninò deponenda alvus, tunc quasi ab humano caractere alienam formam videntur habere scybala, quæ dura, rotunda, percocta, solidissima, globulos referunt, & quasi ovillo stercori simillima, nisi quòd crassiora sint. Durities inest quæ nec clysteribus eluatur, nec sero lactis, aut similibus laxantibus. Hinc nixus ingentes & tremores artuum crurumque, præcipuè & femorum, dum omnes musculi conatûs partem in se suscipiunt. Imò sæpè fit ut quandò ingens materiæ stercoralis vis per catharticum elicitur, scybala tamen eadem immutata prodeant sejuncta, vix unita cum reliquis materiebus, duplexque ibi secretio facta videatur; altera liquidior, altera in crassiorum intestinorum cellulis habitans, ibique quasi compacta & coagmentata.

Omnibus verò ferè commune est melancholicis, ut statim ab alvo depositâ in pejus ruere sibi videantur, alvum scilicèt & motibus jactatam inconditis & tumentem, doloresque atrociores statim ab expulsis fœcibus queruntur: undè nescii quid cupiant, quid ament, timent alvum constipatam, timent etiam laxiorem. Et reverâ si

irritatam atque mobilem inteſtinorum ſeriem conſideres, nixibus fatigatam, imò & aliquatenùs vacuatam, ſenties facilè quàm diverſus eſſe debeat aëris hinc & indè ruentis impetus; quàm difficilè amiſſum in contractis inæqualiter inteſtinis recuperet æquilibrium. Undè varii generis tormenta, dolores, tumefactiones. Vidi hominem exquiſitè melancholicum, cui poſt emiſſam alvum ſiniſtra pars abdominis tota quanta eſt ab epigaſtrio ad hypogaſtrium aëre turgeret, depreſsâ intereà dextrâ ejus parte. Undè & quare? Sensìm res ad ſtatum naturalem redibat. Nec mihi in œconomiâ animali ulla fax apparet, undè hujus phœnomeni poſſim rationem reddere. Idem prorsùs dicendum de aliis & multis quæ paſſim in melancholicis apparent, ſymptomatibus; ut nihil aliud ipſis in fœcum vacuatione commune ſit, quàm plus aut minùs à Naturâ recedere.

Hepar verò & lien aliquandò præcipuam in abdominali Melancholiâ ſcenam ludunt; quo in caſu, rarò Melancholia ſimplex eſt, aut ſaltem brevì movetur, atque in alios morbos it degener. Pondus intolerabile, anxietas, ſitus difficilis in hoc illùdve latus, dolores anxii, aut ſi vivaces ſint, quaſi membranei, ſymptomata ſunt quæ per ſe utrique viſceri competunt; ſi ſaltem ea ab aliis partibus ſejuncta ſpectaveris. Tum Colum, Cœcumque, craſſaque his ſuppoſita inteſtina partem ſymptomatum in ſe ſuſcipiunt. Undè rugitus, borborygmi, tumefactiones doloriferæ, quas reclinato corpore deprecantur. Sed fatendum eſt quòd ſi ſemel unum aut alterum ex hiſce viſceribus occupaverit Melancholia, brevì

aut fauſto, aut infauſto exitu terminabitur.

Non idem dicendum eſt de utero. Nullibi enim aut lentiùs ſerpit, aut mitioribus primùm, ſe exerit ſymptomatibus malum. Mulieribus quidem, atrociſſima ſæpè concitat ſymptomata; ſed Melancholia humoralis fœmineâ accepta in parte, longiſſima relinquit intervalla. Querulas quidem mulieres, inceſſui inhabiles, cruribus defatigatas, anhelas ad motum vel minimum relinquit. Quæ ſymptomata debiliſſimæ fœminarum ſtructuræ in univerſum & quaſi in quocumque morbo competunt. Sed mox atrociſſimè torquet; & quod maximè notandum eſt, dolores quidem in ipſo utero & in viciniâ ſæpè fortes ſunt, ponderoſæ, anxietati mixtæ; ſed quæ violentiſſima ſunt ſymptomata, in maximè diſſitis locis erumpunt.

Ubi igitur ſemel in uterum decubuit Melancholia, gluten ſcilicèt huic viſceri nativum, in propriis folliculis lacuniſque, quibus refertiſſimus eſt uterus, acorem ſimul & denſitatem contrahit. Tunc ſpaſmis, motibus inſolitis primò quidem parùm notandis, poſteà verò vehementiſſimis, agitatur uterus. Hinc lumborum dolor acutiſſimus, aut femorum ad genu uſque imò & talum extenſus. Tum exitus fit per vaginam materierum acrium, pungentium, titillantium; undè ad fricationem partis vel reluctantes cogantur. Symptomata hæc, proximo menſtruationis tempore recrudeſcunt, acriores fiunt morſus, ſæpè cum indecorâ venereâ tentigine: exiſtentibus verò menſtruis deſæviunt.

Forſan objicies ſymptomata hæc ad uteri ſen-

ſilitatem æquè pertinere, nec eſſe ſatìs rationis undè humoralis arguatur Melancholia. Lux affulgebit ſi ad naturam humoris acris exeuntis attendas; tum & ad dolorem ſævitiemque cruciatuum, hi multò magìs pungitivi ſunt, & ad vicinas utero partes nec niſi viciniæ jure connexas extenduntur.

Inſtantibus verò menſtruis adeſt colicus dolor ſæpè immanis, qui ab utero quaſi à centro ſeſe undequaque diffundens, totum abdomen turgere, convellì facit; qui dolor colicus multis aliis uteri morbis communis, ſi à Melancholiâ ſolâ pendeat, unâ aut alterâ exeunte ab utero guttulâ liquìdi ſæpè lymphatici, aliquandò atri, aliquandò rufo-flaveſcentis, ſolvitur. Nihil magis addemus de colico hoc dolore qui fœminas adeò frequenter vexat, cùm ſi humoris vacuatio prædicta deſit, eum nullatenùs ut melancholicum agnoſcamus. Remanet hoc humore vacuato, pondus & Melancholiæ familiaris anxietas.

Sed quis rationem poterit reddere tot ſymptomatum, quæ in locis maximè diſſitis emicant. Prima mali labes in caput ipſum ſævit. Vix ulla eſt utero dolens, quæ non metu atque mœſtitiâ conficiatur, cui non à viſceris hujus malo ideæ corrumpantur. Poſtea adſunt ſuffocationes, ſtrangulationes, aſthmata convulſiva, artuum jactationes, ſtricturæ atque ſpaſmi, ut brachia quaſi ligni duritiem æmulentur. Sed pertinaciſſimus eſt lumborum atque femorum dolor ita utero proprius, ut non ſine ratione Duretus poſt Hippocratem dixerit *fœminas à lumbis convelli.* Nec minùs tamen ſæpe viris melancholicis, lumbago quaſi

rheumatica incumbit; ad femora etiam sed posticâ parte extensa. Sæpe dolor in dorso immanis & aliquando in renes ipsos melancholicè decumbit; ita tamen ut interiora præcipuè in viris pati, ut in fœminis exteriora videantur affici, pueris verò iisque qui à nimio veneris usu in Melancholiam inciderunt, rosionis sensus & quasi motus in ipsam renum substantiam incidit quasi violenter illi è suo loco deturbarentur, nihil indè mutatâ urinæ secretione, imò contrà auctâ. Ad testes usque spasmus ille fertur, iique ingenti ægrorum clamitatione ad pubim affiguntur, non sine summis simul intestinorum volvulis, semen aliquod exilit, sed purum semper & limpidum, & nullâ Melancholiæ labe contaminatum. Verùm sine ullo levamine semen exit, cûm contrà quoties ex utero nigra exit amurca, scena componitur, & quasi sublatâ causâ omnia conquiescunt.

Omnibus quidem melancholicis tum nerveâ simpliciter intemperie laborantibus, tum etiam humorali, commune est, ut urinæ frequentissimè exeant, sed numquam in humorali Melancholiâ eâ exeunt frequentiâ quâ in nerveâ, nisi utraque simul conjunctæ sint. Illud autem sæpe in mulieribus contigisse vidi, quod & alii annotaverunt ut urinæ nigræ exeant; id nunquam ægræ proficuum; sed nec nocuisse observavi.

Signorum quæ ab urinis petuntur, summum momentum, fecit ut diligentiùs illas inspicerem, judicaturus an quid haberent criterium quo possit Melancholiæ humoralis præsentia in urinis discerni & distingui. Id autem melancholicis omnibus tùm viris, tùm fœminis commune visum

eſt, Boerhaavio authore, ut vireſcerent urinæ: ſeu colorem è viridi flavum haberent; ita tamen ab aliis urinis diſtinctum, ut attento, coloris diverſitas eluceſcat. Qui quidem viror à miſcelâ quadam nigri humoris videtur pendere: quod nec mirum eſſe debet iis qui ſciunt lôtium eſſe verum humani ſanguinis lixivium, quo tum ſales tum olea eluuntur. Hæc verò e multis & peſſimis quæ in abdominalia viſcera decumbunt ſymptomatibus viſum eſt ſeligere. Singula enim enumerare impoſſibile eſt. Satis ſit ſi ex modò dictis caracteres morbi diagnoſtici apprehendantur. Hi ſunt hypochondriorum ſublatio, pulſationes arteriarum profundæ, dolores erratici, aſſidui, enormes, nec tamen inflammatorii; ſimul cum metu, triſtitiâ, amentiâ; nigrorum exitus, & alia multa, quorum ſignorum in ſummo erroris metu, nullum eſt negligendum.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Symptomatibus partium in Thorace contentarum.

Nulla eſt pars quàm intactam aut illæſam ſinat Melancholia: ſed ſumma hîc eſt confuſio, cùm vix ulla ſint morbi noſtri diagnoſtica indè repetenda ſigna; communia ſunt utrique Melancholiæ, vehementiora verò in nerveâ, cùm vix ad noſtram pertineant, ſtrangulatio illa famoſa, clamitationes ſibilantes, vox clangoſa, eaque omnia quæ mulierum & aliquandò etiam virorum

nerveas affectiones comitantur & laryngem vexant; nec nisi in summo gradu ubi altera alteram parit, reperiuntur. In affectibus tamen uteri, & ubi humor ad uterum descendit, larynx vulgò afficitur; indèque ortam non semel vidi sine ullo tumore, aliquam anginæ speciem quæ deglutitioni plus moræ quàm doloris injiceret, & ad omnia obstinatior resisteret remedia, donec nigris ex utero purgatis, morbi causa tolleretur. Per decem menses integros talem anginam perdurasse, non sine summo metu, in nobili muliere vidi, quam solveret plenior ac nigricans menstruorum eruptio. Generatim verò consensus uteri cum larynge ille est, ut ab ejus morbis vox modulata sæpè sæpiùs mutetur. Id vel ipsæ fatentur Cantatrices. Suffocatio verò, tussis, anhelitus, quæ quidem omnia melancholicis superveniunt, nihil indicant quoad diagnosim, sed contrà diagnosi aliorum symptomatum egent, ut pro melancholicis agnoscantur.

Asthma tamen periodicum convulsivum ab humore atro melancholico pendere vidi, cujus quidem observationis cùm alibi mentio facta sit, huic ampliùs inhærere supervacuum videtur. Generatim tamen sciendum est quòd metu atque mœstitiâ caput occupante, nunquam libera prorsus reperiri possit respiratio; sed frequentibus interrupta suspiriis quasi anxietatem corporis universalem partita. Nec minùs verò latitante in hypochondriis compressione, comprimuntur partes in thorace contentæ, undè nova respirationi labes infligitur. Quid si tota sanguinis moles melancholica sit, & spissa, atra; nonne

concipi poteſt ingens per anguſtiſſima bronchiorum vaſcula tranſeunti ſanguini, mole & denſitate inſolitâ, difficultas; undè etiam ingens glutinoſi humoris in lateralia receptacula vis effundi debet, novamque ſuffocationi præbere occaſionem; humidæ quidem illi, ſed excreatione ſummè difficili præ exeuntis materiæ tēnacitate indomabili.

Sed maxima ſymptomatum thoracicorum violentia, ſi quando adeſt, ab irritato atque convulſo diaphragmate pendet; eoque jure tam ad abdomen quàm ad thoracem refertur ſingultus. Convulſiones verò, clamores imò & rugitus, dolores, torſiones ad ſternum, imò & poſticè ad renes, familiaria ſunt melancholicis ſymptomata, vulgò ab irritato centro repetita & quæ ſæpè horrendum præbent ſpectaculum.

Suffocatio verò ſeu ſtrangulatio hyſtericis familiaris, à larynge pendet, quæ cùm Melancholiæ nerveæ quaſi indigena ſit, furorique uterino ita comes, ut nunquàm ab eâ abſit, humorem nigrum etiam comitatur; ſi præſertim inſèderit utero. Hinc mulieres illæ, ligaturas quaſcumque reſpuunt ſimul ac incidêre in paroxyſmum, & toto vultu rubeſcunt, violaceo quidem rubore, quaſi ligatis jugularibus venis; reſpiratioque fit alta, frequens, anxia; velut ſi reverà angerentur atque premerentur à conſtringente cordâ.

Eo autem plus terroris atque formidinis injicit illud ſymptoma, quo vitalia omnia organa partem laboris majorem in ſe ſuſcipiunt. Cor ſcilicet ipſum ſummâ ſimul violentiâ atque frequentiâ quaſi vincendis reſiſtentiis minus ap-

tum palpitat, & iteratos nixus efficit, nec solâ auricularum atque ventriculorum micatione, sed quasi totiùs substantiæ subsultu movetur. Nulla verò est Melancholiæ species in qua palpitationes cordis frequentes non sint: sive nervea sit, sive atra bilis ventriculi superius orificium mordeat & vomitum minetur; sive etiam delabatur in intestina, ibique diarrhœam aut dysenteriam intentet, sive demum nondum collecta, sanguinem inficiat, aut latitet in uteris. Casus penè singularis est, & nullibi aliàs vidi, aut artem faciendo, aut authores legendo, mulieris quæ melancholico humore vexata, simulque thoracis debilitate; sputa nigra, pulvereque atro obsita longum per tempus expuit. Tussis importuna erat, anxietas summa ad scrobiculum cordis, suffocatio matutina ingens, quâ vim liquidi nigri summam ex pectore rejiciebat. Superest tamen, nec valet, sed mutatâ sorte in meliùs, adeoque mente magis hilari, jam ad temporis mulieribus critici limina pertingit.

ARTICULUS TERTIUS.

De Symptomatibus Capitis.

SI partes in calvaria contentæ nullatenùs aut in suis functionibus læderentur, aut aliâ quacumque ratione paterentur, vix adesse Melancholiam dici posset. Causa morbi adesset: deesset verò morbus. Verùm nullibi symptomatum tanta varietas. Omnibus æquè competit metus atque mœstitia; in confirmato morbo constans atque

gravis ; in incipiente levis atque fugax. Plurimis incipiente Melancholiâ vix aliud agnoſcas quàm quòd extrà ſe ferantur ſæpiùs, & quaſi exceſſu quodam laborent, nunc mœroris, nunc lætitiæ. Hos Melancholiâ nerveâ laborare pronunties. Noſtris nil niſi mœror atque mœſtitia incumbit. Ab hoc primo gradu alterum ſequitur, ſeu potiùs illum excipit : ſcilicèt præ metu, præ mœrore turbantur atque vacillant ideæ, & in omni melancholico leve delirium adeſt, dum ſuo de morbo loquitur. Omnia dira, exitioſa, ſibique crudelia, ſemper atque tædiosâ repetitione loquitur, vixque ſentit quantùm à ratione & à civilibus officiis alienum ſit tam abſurda loqui, nec ſolantibus Medicis credit, nec obſequitur amicis ſaniora ſuadentibus : & ſi præ verecundiâ de morbo aliquandò ſilet, aſpectu torvo, tetro, occupato, facilè demonſtrat ſe aliis vix moveri, hoc ſolum triſte objectum intueri. Proximum hoc eſſe delirio nemo non videt. Indè brevì in planum atque apertum delirium fit tranſitus. Et id habet peculiare illud, quòd de rebus ad ſe non pertinentibus nunquam delirent melancholici ; de ſe verò objectiſque ad ſe ſolos pertinentibus inſaniant. Pro gradu verò morbi adhuc varietas ineſt in deliriis. Si enim circà morbum ſolum delirent aut circà ejus gradum, ita ut quoties de eo cogitant præter conſtantiam virilem terreantur, levius eſt malum. Sed brevì excandeſcit illud, ità ut jam palàm, apertè, inverecundè omnibus ſuum terrorem effutiant ; ſeſe in aperta pericula præ metu mortis conjiciant : adeò miſerum eſt perpetuum ſepulchri aſpectum formidare,

ut ſatius foret ſemel illud animosè ingredi. Nec ſine aliquo horrore recordari poſſum mulierem miſerrimam, quæ plures per annos perpetuò aſtantes interrogabat an non inſaniret? an non ad mortem præceps ferretur? Perpetuâ formidine malum gravius reddente.

Delirii melancholici fons & principium eſt ipſa animæ debilitas quæ humore melancholico labefactata & infecta, alia prorſùs videt ac quæ vera ſunt; &, ut Veterum more loquar, atro fucata velamine & tetris obſcurata vaporibus. Imaginatio ſola deturbatur atque vacillat. Humor corporeus ipſam mentis arcem oppugnat. Hinc ſæpè ipſis plus prodeſt violentiùs obſiſtere, minis miſeros compeſcere quàm blandâ adulatione iis obſequi. Et imprimis nihil ſatius eſt quàm contemptu proſequi tot abſurda quæ vociferant illiſque parum attentionis præbere. At jam altas radices ſumpſit veteraſcendo malum, cùm triſtibus occupata atque funditùs conturbata imaginationibus mentis ſedes abſurda ab ipſo morbo jam omninò diſſita animæ pro veris objicit, quæ miſerè amplectitur illa, quibus inhæret, ita ut meraco elleboro vix indè poſſit avelli. Sic ſeſe vincineos credunt, crura vitrea, caput plumbeum ſibi ita fingunt, ut alios ad ignem accedere, alios à ſedili ſurgere, alios caput attollere vix perſuadeas. Pleni ſunt auctorum libri ſimilibus exemplis, quibus inſiſtere ſupervacuum foret; cùm nihil ſit abſurdi aut temerarii, quod non ſuaſerit corrupta imaginatio. Circà omnia rectè, quanquam debiliter ratiocinantur & ad omnia vel maximè diſſita ter-

rorem atque superstitionem addunt. Sed si de seipsis ratiocinantur, tunc larva tollitur, apparet amentia. Longos quidem per annos tale subsistit nihil mutatum delirium. Postea tamen in veram insaniam vertitur. Nisi aliâ de causâ ex ipso morbi fonte petitâ priùs æger succubuerit.

Verum aliud est delirii genus melancholicis etiam familiare, quod non semper, sed intervallis repetitis, miseros vexat, si quandò scilicet dilutus moveatur humor melancholicus, per intervalla tantùm, quod plurimis accidit. Tunc præ morsu ventriculi acri, subvertitur ratio; sed eo genere delirii quod fugax dicitur, nec ad unum refertur objectum, sed potiùs ad quamdam temulentiam pertinet; nec ultrà quosdam temporis aut vehementiæ limites extenditur. Alioquin in meram phrenetidem lethiferam transiret, & febris vehementissima Melancholiam motam comitaretur; quod quandò accidere possit, alio loco à nobis referetur. In hoc delirii genere nec metus nec mœstitia adsunt, cùm non ab ipso humore melancholico pendeat, sed ab acri in fibras morsu atque vellicatu. Nec adeò metuendum est, cùm causæ levi atque fugaci debeatur. Tristior casus est si uterque complicetur simul atque priori posterius accedat.

Forsan vix à delirio differre credenda sunt ea quæ oculis objiciuntur vana phantasmata, cùm à vitiatâ potiùs imaginatione quàm ab acie oculorum læsâ pendeant. Qualem novi virum, qui fervidus irâ, innocuum occiderat hominem. Adstitit ad lectulum tetra occisi imago usque ad mortem, que brevì melancholicè accidit. Ut &

avi noſtri, divini ingenii hominem Paſcalium viderunt imaginem præcipitii ad cubile aperti, quanquam repugnante ratione, exhorreſcere. Sed nihil delirii ineſt in vertigine, ſcotomiâ, flammulis ex oculo erumpentibus, duplicatione objectorum, quæ ſæpè ex mutato muſculorum oculi tono oritur, aut à perverſo intrà cerebri vaſa ſanguinis influxu atque effluxu. Hæc enim omnia convulſivè peraguntur & in utrâque Melancholiâ frequentia ſunt. Facies quidem in melancholicis vulgò macilenta eſt. Aliquandò, tamen vix aliquid priſtini ſplendoris amiſit, niſi quòd triſtitiam exprimat, mœrorem, angorem internum, oculis ſimul aut fixis aut indeterminatè errabundis. Quid morer in variis faciei muſculorum convulſionibus? quæ ita diverſimodè agitantur ut videantur inſaniæ figmentum, cujus ſunt aliquatenùs præludium. Ab errore pariter animi ſæpè fit ptyaliſmus frequens. Sœpiùs tamen à cognitâ humorum ſpiſſiorum diatheſi pendet illa in univerſali Melancholiâ, quæ tenuiorum humorum conſortium ita reſpuit, ut immiſcibilia fiant quæ ſanguinis molem ingredi atque renovare nata ſunt, tenuiora chyli ſuppeditamenta. Undè fit ut ſæpè ſæpiùs in hiſce viris odorem atque ſaporem alimentorum ſaliva referat. Quod ſanis etiam aliquando accidere fatendum eſt, ſed nunquam niſi acribus atque volatilibus comeſtis.

At quod à nobis profundiorem expoſtulat meditationem eſt melancholicus capitis dolor, qui non eadem formâ nec iiſdem phœnomenis elucet in variis Melancholiæ ſpeciebus.

In omnibus enim morbi noſtri ſpeciebus caput grave eſt, præſertim à ſomno ſurgentibus, cùm ſanguis per ſe jam viſcidior, ſomno factus magis hærens, per arctiſſima menyngum vaſa parum fultus, ſomni temporis quàm quovis alio, magis hæſitet. Coryza levis iis etiam maximè familiaris eſt, tùm quia à craſſamento ſanguinis facilior, ut modò dicebatur, hærentia, tum quia ſegregantur faciliùs fluidiora, quibus in membranam Schneiderianam facilis eſt deſcenſus. In iis difficilior ad quæcumque ſeria objecta attentio, atque non niſi capitis dolore luenda. Vino vel mediocriter ſumpto, exceſſibus vel leviſſimis, caput impletur. Uno verbo adeſt hîc ſemper cauſa quæ capiti minas intentat & dolorem de leviſſimâ occaſione parit. In Melancholiâ verò univerſali cùm plus pateat cauſis incidentibus caput pro delicatæ ſtructuræ mollitie, plus patitur. Angitur magis quàm dolet caput, & in functionibus ſuis plus turbatur quàm in ſenſu cruciatur, ſi morbus capiti inſederit. Sed atrociſſimus eſt capitis dolor in illâ Melancholiæ ſpecie in quâ morbus hypocondriis inſidet. In illâ præſertim ſpecie, hemicraniæ feroces, dolores acutiſſimi plures per dies perdurant. At quod ſaltem aliquid miſeris ſolatii affert planè omninò ceſſant nec ſuperſunt miſeræ reliquiæ quæ, in caput inficiente Melancholiæ ſpecie, vitium in cerebro inhærere demonſtrant. Mirum eſt quantum ſit hemicraniarum cum Melancholiâ hypochondriacâ conjugium: facilis eſt illarum in hanc tranſitus, ita ut hemicrania frequens, nunc pro ſymptomate Melancholiæ hypochondriacæ, nunc pro cauſâ

habeatur. Novi hominem qui ſi vel leviter ſed plures per dies in victu peccat, exceſſu quidem, vel duriorum alimentorum eſu, qualia Quadrageſimæ tempore Catholico Romani edunt, fit melancholicus, ſe miſerum deflet, homines averſatur, ſilentium triſte ſervat. Quarto demum aut quinto die vividiſſima hemicrania hominem in diros dolores agit, vomituſque enormes, aut ſaltem nixus ad vomendum immanes concitat. Virideſcentia pauca aliquando cum aliquibus ſanguinis guttulis reddit. Dormit deinde, ſanuſque atque alacer ad priſtinum vigorem redit. En elementa Melancholiæ hypocondriacæ, à quibus ſartum tectumque facit hemicrania.

Et certè quidquid apud authores de ſtupendo hoc ſymptomate quod dimidiam capitis partem doloribus dividit, reperiatur; nondum ſatis conſtat à quâ potiſſimùm causâ pendeat. Qui fit ut in plurimis redeat ſingulis menſibus? Quare evaneſcente illo, rarò non prodeat aliquis morbus à quo liberari corpus videbatur.

Ad ſymptomata capitis, cùm in eo ſenſorium commune latere receptum ſit, referentur quæ habitum melancholicorum ad appetitus externos conſtituunt; & certè maleſuada imaginatio in appetitu abſurdo ſibi vindicat omnia. Mulieribus & quidem ab utero laborantibus familiare eſt abſurda appetere alimenta, exquiſita verò atque melioris ſucci averſando rejicere. Quod malum rarò in viros incidit. At ut in genere tenaces ſunt melancholici, atque propoſito plus quàm ratio ſuaderet inhærentes; quod ſemel concupivere, arctè oſculantur, & pro animi de-

bilitate quodcumque iis deesse videtur, amorem incutit & summum sui desiderium. Hinc in incipiente Melancholiâ utrique sexui vehementer appetita Venus voluptatem ipso temporis instanti fugacem, tormentis animi mille redimit. Ea verò morbo confirmato delira evadit. Ab eâ, ut in Capite de causis diximus, oriri potest malum, totaque penitùs concuti imaginatio; servat porrò Melancholia primævam undè orta est impressionem, & rarò si ab aliis causis incœperit, malo occupata & vexata mens, sese veneri tradit. Quod autem hîc de venere dicimus, de aliis etiam appetitibus intelligendum est, quorum in mentem penitùs malo suo imbutam eique inhærentem, si non causæ personam luserint affectus illi, parvum est imperium.

ARTICULUS QUARTUS.

De Symptomatibus externis Cutis & Artuum.

MELANCHOLICIS cutis non nitet, nitore illo qui sanitatem solam comitatur. Sed etiam rarissimè aliquâ ditantur illi pinguedine, cùm ipsa quam adeps affert solidis lubricatio, tensioni atque siccitati melancholicæ, & ejus effectibus repugnet. Vulgò melancholici macilenti sunt, & morbo ipso intus grassante ferè ad sceleti macilentiam evadunt, cum aliquâ simul cutis duritie quæ rugis ante senium deturpata corium videtur potiùs quàm cutis. Imò non color idem remanet, sed

ſed nunc icteritiæ cutis ad inſtar flavo colore inficitur, nunc hypocondriis præſertim laborantibus, Malicorium, cutis vultûs atque manuum exprimit, reliquo corporis habitu intacto; ut potè quem ſemper ſublinit humor à veſtibus retentus. Aliquandò, nec rarò tamen, aliquid ferruginei in vultu atque genis apparet, aut, ſi mavis, plumbei: quod ſubtus oculos naſcens per totam faciem extenditur, plus minuſve pro gradu morbi. Ipſe oculorum nitor aliquid nigricantis præ ſe fert. Sed quod non ſemel, ſed pluries vidi, ſapor in ore ferrugineus ſimul emicat, quo dentes hebeſcunt, queruntur que ægri quaſi de atramento dentes atque linguam inficiente, quanquam nihil mutati exteriùs appareat. Sapor ille importunus eò aliquando deductus fuit ut pro eo remedia ſibi expeterent. A cutis habitu ſi ad maculas devenimus, nulla eſt corporis diſpoſitio in quâ maculæ plures corpus deturpant, quarum quidem non una ſpecies eſt. Generatim tumores omnes duri ſcabritiei cuidam conjuncti, tenaces, rebelles, melancholicum quid latere, ſuſpectum faciunt. Tum ſi color cutis ſimul alteretur, & ad flavo-rufum ſeſe vertat, aut ad nigrum, (in locis in quibus nigredo naturalis non ineſt, qualis eſt in tumoribus qui glandulas cutis occupant & talpæ dicuntur), tunc jure melancholici habentur; & vidi in viro militari totum his occupari dorſum, qui tumores imprudentiùs cauteriis tractati brevì mortem attulêre. Nec neceſſe eſt ut humor ipſe niger ſit. Aſſidet vulgò iſtis humoribus venarum nigra dilatatio, undè cancri nomen ſumpsêre. Verùm vel etiam ſine tumorum

existentiâ, sæpè in cutem ipsam efflorescunt maculæ fuscæ, rariùs nigricantes, innocuæ, indolentes; quod quidem Melancholiæ hypocondriacæ proprium est. Sæpiùs faciem occupant similes maculæ, aliquandò manus etiam, imò totum vultum his consperſum videre non adeò rarum. Dorsum his maculis, anguis ad instar distinctum aliquandò videtur. Quod macularum genus mulieribus multò magis familiare est. De maculis istis non leve judicium ferendum est. Confunduntur enim sæpè sæpiùs cum scorbuticis gravi ægrotantium detrimento. Nostræ tamen magis superficiariæ ipsum quasi textum reticulare occupant. At contrà cùm scorbutici quid inest, profundiùs sitas esse maculas necesse est. Præterea semel acceptum colorem nostræ non mutant, qui variat in scorbuticis. Confusio major est, si quandò ecchymoseos ad instar intrà pustulam levem sanguis effunditur, non sine dolore ingenti. Ater enim atque solutus cruor potest ut in scorbuto, sic in Melancholiâ effundi. In scorbuto quidem caussam præbet ipsa sanguinis natura; in Melancholiâ, hærentia acris, & ruptura vasorum ab acri erodente. Hinc in pustulis nigris, melancholicis, sanguis ater reperitur, sed concretus, fundo ulceris sano & brevì resarciendo, nisi nova materies affluat; superest in scorbuto vis erodens, fundus ater, flaccidus. Præterea scorbuticis rarò solitarium hujusmodi ulcus accidit, sæpè melancholicis. Humor melancholicus decubitu in unam partem agit; cùm contrà scorbuticus, peculiarem si edat effectum, nihilominùs generali actione sævit & bacchatur; quanquam cum Eugaleno non diffi-

teamur posse etiam scorbutum; quasi crisi factâ, in unam alteramve partem decumbere. Sed hæc summa differentia atque discrepantia est, quòd in scorbuto omnia mollia sint, atque ex ipsâ morbi naturâ flaccescentia. Durities contrà summa, imò & scabrities, asperitas, ligneaque quasi coagulatio Melancholiam comitantur. Vidi, ut jam alibi dictum, femur totum ita induratum, ut tactum sonaret, id mole duplo auctum pustulis in summâ cute natis, sensim ad pristinam mollitiem redigi & revocari. Si pustula melancholica solitaria sit atque sejuncta, vicina omnia, non tumentia, non dolentia, sed dura erunt. Vidi sic hominem atrociter dolentem ex unâ pustulâ levi ad dorsum sitâ. Vix crederes pustulam unicam tanto malo, tanto dolori ferè mortifero concitando parem. Tumor nihil maligni ad tactum præferebat, durioribus tantùm marginibus donatus erat. Latebat melancholicum quid. In quo quidem notandum est humorem nostrum melancholicum non carere analogiâ cum humore venereo, sed discrepantiis symptomatum ingentibus, undè tamen factum est ut naturam venerei fermenti scrutantes, ipsi aliquid acidæ indolis adscripserint multi.

Omnium verò pessimæ sunt maculæ quæ ex alto fonte deductæ, enervi & longâ confecto Melancholiâ corpore, in gangrænam, sphacelum, aut, ut Veteres vocabant, in cancrum abeunt. Pessimus Melancholiæ exitus quo cum scorbuto coit, & sæpè confunderetur, ni irrita in morbo melancholico antiscorbuticorum vis vanam medicantis operam eluderet.

Vidi sic virum, gravem perpetuo operi semper deditum, postquàm involuntario imò & coacto otio per biennium integrum labefactatus fuerat, in Melancholiam incidisse. Crurum atque femorum debilitatio sensìm sine sensu aucta, cum vultu lurido, scorbutum adesse clamitabant, undè variis curatus est antiscorbuticis; nihilominùs progrediente malo in gangrænam incidit siccam, quâ per triennium depastus occubuit. In hoc quidem exemplo varia simul aderant signa quæ enerve corpus fatiscentesque partes demonstrarent. Diù enim vexabatur miser antè gangrænæ existentiam enormi Melancholiâ, dejectionibus nigris, tumore crurum atque pedum, & posteà per totum morbi decursum non ampliùs apparente, suffocatione & orthopnæâ enormi. Hæc omnia ad primum gangrænæ insultum posteà evanuere; relicto malo, per pessimam crisin, dolores in pedibus horrendos inferente, desinenteque posteà in mortem certissimam & atrocissimam. Verùm multis etiam ad exteriora sanis aliquandò gangræna aterrima quasi syderatis incidit, miserosque tridui spatio pulsu fatiscente, urinis fœtidissimis, diarrhœâ enormi, delirio subobscuro interfecit. Nec refert in quos artus incidat. A brachio oriri vidi eadem symptomata quæ à pede, eaque per textum cellulosum brevì communicata, undequaque vitam simul atque cadaver eripiebant. Hæc verò symptomata quantumvis gangrænæ nomine designentur, patet quantum habeant cum morbo nostro analogiæ, qui ubi ad summum acrimoniæ evenit, pessumdat omnia. Nec minùs tamen ad scorbutum etiam sed pessi-

mum, ſed atrabilarium revocari poſſunt, teſte Pouparto in Actis Pariſienſibus anni 1700. Sed quantumvis ferox ſit ſcorbutus, medelam faciliorem admittit, quàm humor melancholicus in bilem aterrimam verſus & veneni peſſimi nactus efficaciam.

Satis verò ex dictis patet quanta & qualia ſymptomata poſſint ex humore iſto in artus decumbere, ut plurimæ gangrænæ ab iſto fonte oriantur. Nec mirum ſi præcedere poſſint dolor, inflammatio, ſtupor, omniaque quæ hærentiam humoris in parte à corde diſſitâ demonſtrare poſſint, ſimulquè confuſionem atque analogiam cum ſcorbuto parire : imò & ab humore noſtro etiam gingivæ aliquandò afficiuntur, fiuntque ulceroſæ nigræ.

Illud autem in ſummâ utriuſque morbi analogiâ, vereor ne fortè credatur dividi à me nimiâ ſedulitate in duos morbum unicum. Sed ſi in ortu uterque ſpectetur, utriuſque progreſſus perpendatur, quantùm diſcrepent inter ſe facile erit advertere. Nec minùs verò in adhibendis remediis diſcrepant, niſi tamen cùm eò ventum eſt, ubi ad ſphacelum omnia feruntur. Tunc enim medelam adhibendi eadem eſt methodus, via eadem, & æquè inutilis utrâque, niſi ſecedat pars ſyderata, & vires vitæ valeant, quod rarò & feliciter in utroque caſu accidere poteſt; ſed remediis iiſdem.

Ea quidem præcipua ſunt Melancholiæ confirmatæ ſymptomata, quæ quidem ita evolvimus, ut nullatenùs de ſingulis dicere aut poſſibile,

aut propositum nobis fuerit. Satis erit si rem ita attigerimus, ut ab expositis multiformem & propè innumeram symptomatum farraginem, larvâ depositâ, comprehendere valeamus. Tertius gradus superest uno Capite comprehendendus.

CAPUT VI.

De Melancholiæ humoralis in alios Morbos abeuntis, Symptomatibus.

UBI jam Melancholia ita invaluit, ut in corpus fixas, firmasque radices egerit, aut immutata perstat & in hoc uno constans, quòd ægrum perpetuò & miserè divexet, quam sibi primò prætendit larvam, servat ad usque extremum; vel decumbens in unam corporis partem idem constanter symptoma producit, liberis intereà reliquis partibus. Tunc verò mutato nomine, à prædominante symptomate novum nomen sortitur, fitque quasi novus morbus, tenacitate tantùm agnosci se sinens & inquilinâ ferocitate indubitatam prodens originem.

Ut autem intelligatur quâ ratione illa Melancholiæ in alios morbos contingat mutatio, tenenda sunt quæ priùs exposita fuêre principia; scilicèt semel enatam, suis de causis intrà corpus Melancholiam, posse has vel illas partes occupare, prout contulit ad hanc efformandam unaquæque symbolum, vel prout ad hunc decubitum variæ externæ causæ concurrunt: quales ex sex rerum non naturalium perverso usu plures possunt aut jecur afficere, aut mentis arcem, cerebrum impetere, vel cuti & glandulis lymphæque receptaculis insidere. Si porrò Melancholia sensìm intrà corpus invalescens, nec hujus innato

robore, aut Naturæ munere vacuata, tandem eò dominii pervenerit intrà corpus, ut humores & primarii & secundarii eo inficiantur, jam nutritionem fieri impossibile est, constare ac valere organa secretoria repugnat, indèque pristinas elici functiones. Hinc priori morbo pejora mala addi necesse est, phtisim seu marasmum, hydropem anasarcam, omniumque partium marcescentiam. Hinc mors certa miseriis finem imponit. Magis est in naturâ roboris, si avecta à corporis centro lues atra cut m glandulasque occupaverit. Sed infelix illud robur non minùs funestus eventus excipit, cùm cancer atque sphacelus in parte enati, vitam vix servare possint; scilicèt partes affectæ grande quidem malum per se efficiunt, sed &, humore in parte affectâ pejorato, stillat in sanguinem venenum acerrimum. Pessimum forsan & ipsâ morte, miserrimum magis est, si tenax illa materies non eò acrimoniæ pervenerit ut rodat, sed eam servet efficaciam, ut functionem aliquam aliis illæsis turbet atque pervertat. Una enim superest quæ cæteris illæsis possit omninò concuti atque perturbari.

Cæteræ omnes functiones si turbentur in libero suî exercitio, mortem certissimam citiùs vel seriùs trahunt; at quæ sensibus internis præest omninò pervertitur, læsâ mente, illæso corpore; nec alia spes superest nisi ex nativo Melancholiæ decursu pernicies quasi ex alio fonte advehatur; aut tandem lenta, tenax, nec nisi tardas quasi meditata insidias, efferata atque mobilis per inflammatorias causas reddita bilis atra, subitò acutissimos morbos mortemque invehat.

Hæc ſunt igitur Melancholiæ nimiùm perdurantis fata, ex ipsâ ejus eſſentiâ, deducenda. Degener fit ſcilicèt in phtiſin, hydropem, cancros atque gangrænas, de quibus hîç agere ſpeciatim ſupervacuum videtur, cùm ſymptomata eorum per ſe pateant: vel movetur, & acutiſſimos morbos parit, vel tutiùs, ſed infeliciùs ſenſus internos turbat, infertque inſaniam. Totidem igitur nobis incumbunt exponendi articuli. Primus de Inſaniâ aget, alter de Phtiſi & Hydrope; tertiò demùm expendemus Melancholiam motam ſive in acutis, quo potiſſimùm loco quales fuerint Veterum divitiæ mirabimur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Inſaniâ.

Insania, ſive Mania, eſt corporis ægrotantis conditio illa, in quâ judicia à ſenſibus oriunda nullatenùs aut ſibi inter ſe, aut rei repræſentatæ reſponſant. Hinc vulgò apud Hippocratem in inſaniâ mens ægrotare dicitur; quanquam inculpabilis illa & nulli obnoxia mutationi, ægritudinem à corpore mutuari non poſſit. Sed in maniâ, ſeu, ut aiebant Veteres, in furore, vitiatur hujus cum corpore commercium, nexuſque quorum humano ingenio denegata eſt intelligentia, pervertuntur. Senſorium commune afficitur, ejuſque partes præcipuè imaginationi atque memoriæ ſacratæ. Qui merè inſanit, ideas quidem aut novas ſuſcipere aptus eſt, aut priſ-

tinas memorari, sed dum illas aliis nullatenùs inter se connexis conjungit, errat. Appingit sylvis delphinum, aprum fluctibus. Felix si non omnibus aut objectis, aut memoratis, triste animi pathema jungit, seseque aut hostibus patentem, aut insidiis circumventum obstinatè credit.

Multiplex est porrò, si ab idearum diversitate differentiam insaniarum statuere velis, illius morbi genus. Etenim si ab animi pathematibus, ut sæpè fit, prima morbi origo fuerit deducta, totus homo est pathema. Iram alii præ se ferunt inextinctam; furorem immanem alii, quem nec verbera, nec compedes, nec fames aut sitis, quam non sentiunt, vincere valeat. Risus & lætitia atque choreæ ita alios absumunt, ut vix aut saltando aut cantando dies atque noctes sufficiant. Si meditatione, præsertimque enthusiasmo excitata mania fuerit, quasi ex scintillâ incendium; tùm de divinis semper multa effutiunt, divosque de sede dejiciunt, & in eorum se solio collocant; demùm, pro variis quæ mentem priùs turbaverunt causis ægrotant, ita ut singulas insaniendi formas oratione persequi impossibile sit. Cùm verò nihil adeò mentem penitùs concutiat atque turbet quàm varia animi pathemata, imò & ipsa ubi præter modum atque rationem hominem invasere, sint, ut cum Philosophis loquar, breve quoddam insaniæ genus; facile est deducere quàm levis & facilis sit ab ipsis in insaniam aditus. Nec solus tamen, tanta est humana infelicitas; sed est etiam mania quæ circa quæcumque objecta deliret æqualiter, nec ullam rationis particulam relinquat. Hi maniaci

nec feroces nec queruli, ſimpliciter à ratione dimoti ſunt, ut ſatis intelligatur, nec ſine aliquo formidinis ſenſu, quanta in miſerrimo malo varietas inſit.

Variæ tamen ejus ſpecies diſtinguendæ ſunt. Prima erit eorum quibus mens ultrà modum evecta, & quaſi extrà ſuos limites cauſis vehementibus diſtracta, pathemata animi vehementiſſima refert, & quaſi ſuo ipſo robore peccat. Altera contrà ſpecies eorum erit quibus fatiſcens atque depreſſum robur, animum quoque affigit humi. Undè iis etiam demiſſus animus, vires imbecillæ, timor, metus, obſcura vocum ſubmurmuratio. Ita ut dici poſſit quòd ſi per maniam priores, leones atque lupos feroces referant, ii damas imbelles atque cervos ad omnia expaveſcentes, actibus exprimant. Tertia illorum eſt ſpecies quibus organiſmo, ſine ullâ externâ causâ, vitiato, quaſi motu rotarum in machinâ mechanicâ ſublato, aut perverſo, inſaniunt. Qui ab eo ſequi debent effectus malè omninò atque contrà inſtitutum machinæ peraguntur.

Iis autem ſpeciebus inſaniæ omnibus æqualiter, id commune eſt quòd alia perpetuò & ſine ulla intermiſſione hominem angat & excruciet, eique ſemper inſideat; alia verò intervallis diſtinguatur, nunc longioribus, nunc brevioribus, nunc ſtatis atque certis, nunc contrà incertis atque erraticis, nunc propinquioribus, aut contrà ita diſſitis, ut idem homo bis terve in vitâ tantùm iis afficiatur; miſerrimâ pace quâ fit ut ad ſe redeuntes, mortem optent, dictaque atque facta in paroxyſmo deteſtentur; quorum infe-

liciores sunt qui memoriam servant, cùm alii contrà omnium quæ egerunt oblivi$s$cantur; indè ingentem causarum varietatem expectandam hìc esse, satis declaratur.

Nobis verò de eâ tantùm maniâ agendum incumbit quæ Melancholiæ succedit. Hæc frequentissima quidem, quanquam non unica, est. Unde etiam factum est ut & Antiquorum plerique, ut Aretæus, & Recentiorum plurimi maniam Melancholiæ subjungant, de eaque simul tractent, nec de aliis speciebus verbum addant.

Causæ igitur omnes quæ Melancholiam utramque invehunt hìc recensendæ forent, si animus esset maniæ causas investigare sed actum ageremus. Satis erit si hìc recensuerimus quarè ex melancholicis alii tam promptè in maniam incidant; alii contrà Melancholiam imò & deliria melancholica tandiu, intacto alioquin sensorio communi, servent. In eâ insidiarum undi que humano generi circumtensarum multitudine omnes æque homines impetuntur. Sed ea vis naturæ à summo rerum Conditore concessa est, ut repellat hostiles insultus, nosque securos præstet ipsa corporis vivi fabrica; quæ si aliquâ in parte peccet atque vitietur, aditum mollem causæ hostili præbet, eo gradu quo aliquid de viribus decidit. Hinc in aliis Melancholiæ causa vix ipsam producit Melancholiam; in aliis ad usque sævissima symptomata in fœcundum mali corpus, causa debacchatur. In aliis alium sortitur finem; in quibusdam maniam miserrimam inducit.

Corporis habitus in quo fibra tensa atque de-

bilis est, ad omnia exteriora suscipienda maximè aptus est atque idoneus, ita ut vividè afficiatur à quolibet objecto in sensus irruente & sibi vix relinquat meditationi & comparationi objectorum tempus aptum. Is aliquid jam habet insaniæ. Hinc ergò jure atque meritò inter prædisponentes ad insaniam causas, imaginationis vivacior impetus recensetur. Huc quoque refertur ea animi impotentia quâ fit ut omnia objecta vividè imbelles concupiscant, ardenterque expetant & quasi eorum cupidine conflagrent. Quod cùm prædictis hominibus familiare sit, eorumque naturæ concors atque consentaneum; tum præcipuè educationis vitio atque institutione minus severâ altiùs serpit, & immedicabilem rationi labem intentat. Præterea huc etiam disponunt structuræ in partibus organicis peculiares, quas ita detegere ut ex structurâ positâ morbus necessariò sequatur, hucusquè impossibile est. Imò verisimile est aliquatenus nullam omninò dari, quâ positâ, mania sequatur necessariò. Nemo enim maniacus nascitur. Sed datur ea hominum species quæ tantam maniæ dispositionem habeat ut ex eorum inspectione, inauspicatò certè omine, maniam prædixeris.

Ii sunt quos ipse intuitus prodit, oculis errantibus & nullam in partem fixis, aut fixioribus, sed cum aliquâ violentiâ, ita ut si sibi sinerentur, errarent undequaque. Ii homines, gestu, distorsionibus variis oris, musculorum, faciei insolitis, vel vulgatiora quævis exprimunt, meticulosi, ad quemvis strepitum exhorrescunt, animi pathemata quævis toto habitu corporis

exprimere prompti. Tùm nil mediocre ſapiunt; vel ſi verbis indulgeant tot tintinnabula pulſari credas, vel ſi ſilentio ſeſe dedunt, in eo obſtinati atque pervicaces perſeverant. Soli, quaſi in cœtu atque concentu hominum vociferant, clamant, geſtus fortes faciunt, rurſuſque in medio hominum conſortio quaſi ſoli eſſent ſibi obmurmurant, atque reſpondent; & ad omnia alia diſtracti de eo ſolo ſomniant quod fortiùs mentem perculit, undè ſæpè viris doctis accidit ut à vulgo hominum pro inſanis acciperentur, cum pluſquam mortalibus conceſſum eſt, meditantes longè à communi tractu auferrentur. Hinc etiam iis pluſquam aliis metuendum eſt qui nullum in animi pathematibus à ratione frænum accipere volunt, ſed extrà ſe ita feruntur ut toti in amorem, iram, lætitiam verſi videantur. Sed quâ ratione, id dictu impoſſibile eſt, in tantâ animæ atque corporis commercii obſcuritate. Nec hîc aperturæ cadaverum proſunt, quæ id ſolùm docent in aliis bile encephalum lædi, in aliis aquam intra ventriculos effundi, in aliis ſpinam oſſeam intrà ſinus repertam fuiſſe, idque utilitatis tantùm inde reportatum, quòd plures eſſe inſaniæ cauſas demonſtret Anatome.

Mihi verò ſi ſincerè quæ meditatio obtulit, proferre licet, raRò videtur primaria maniæ cauſa intrà cerebrum hoſpitari. Sed quantumvis lædatur illud, præcipuam maniæ melancholicæ cauſam in hypochondriis, utero, aliiſque Melancholiæ alibi expoſitis ſedibus latere, ſequentia attentè meditanti, apparebit.

1°. Mutatio corporea ſemel in cerebro facta

ſemper eodem gradu ſævire debet, cùm mechanica ſit, nec admittit intervalla. Quod in maniâ frequenter contrà accidit, ita ut aliquando periodica ſit illa, nec ulla occaſionalis ejus cauſa recenſeri tamen poſſit.

2°. Vix ad cerebri fibras revocari poſſunt omnia de tenſione atque debilitate fibræ phœnomena, quæ tamen numquam luculentiùs quàm in maniâ apparent.

3°. Multa ſunt venenorum genera quæ ſimul atque intra ventriculum admiſſa ſunt, maniam ilicò procreant. Habentur plurima hujuſmodi apud autores exempla nec ullatenus refellenda. Nec certè ſi actionem medicamentorum emeticorum aliorumque vehementium, expendas, minor eſt vis ventriculi ad totum concutiendum corporis organiſmum, quàm cujuſlibet aliûs viſceris.

4°. Demum ſi quandò ſanatur mania, actio medicamentorum, expulſâ ventriculi ſaburrâ, agit, & ad nitorem priſtinum redacto inteſtinorum tractu, diſpellitur mentis error; cùm fruſtrà medicamentis tentetur cerebrum. Nil igitur obſtat quin aliam quam quæ in cerebro reperiri poteſt, cauſam hîc admittamus. Et ne novus error veteri ſubſtituatur, aliquandò poſſe fieri ut à cerebro pendeat ſi fateamur; poſſe etiam à ventriculo atque hypochondriacis viſceribus repeti, concedatur.

Impendet ſcilicet mania primò melancholicis ab atrabile laborantibus; quoties hæc victu auſtero contracta, ſimul ſibi adjunxit exhauſtionem liquidi dilutioris & humores quaſi piceam

contraxere duritiem. Non enim ſatis imbuta ſalutari naturalique humore alimentorum maſſa, in durum atque leporinum ſtercus, ſenſim vertitur. Quoties exuſta omnia, nervos ipſos ſicciores vellicatu novo laceſſunt, quod ſemel imprudenti medicamentorum fortiter catharticorum uſui ſucceſſiſſe vidi. Quoties aëris inſolitus fervor acceſſit, quod accidiſſe dolui amico parcè atque durè viventi per orientales arenoſas ſole crematas regiones, cui ferendo fuit omninò impar ſeptentrionalis ejus temperies; undè ab inflammatione inteſtinorum malè ſanatâ, mania remanſit peſſima melancholica.

2°. Verò inſaniæ producendæ, conducit acre quodcumque interiùs natum atque aut impotens ad cutem naturali viâ ferri, vel ad alia emunctoria ablegari, aut à cute imprudenti medicatione retropreſſum, quod eas partes occupat quæ ſenſorio communi præſunt, & rationem diſturbat. Non ſemel enim indè enata eſt Melancholia, imò & promptiſſima mania ſubitòque invadens; qualis eſt ea quæ ſedem in cerebro fixit. Nec certè hîc adeò momentoſum eſt naturam humoris introrepulſi expendere, quàm ſedem in quam decumbit, cùm ab occupatâ ſede pendeat ſymptomatum natura. Hinc etiam ſi eadem cauſa ad alias partes feratur, alia mala producit; de quo quidem illuſtre exemplum nobis attulit Meadius: cùm fœmina ipſi nota à maniâ per hydropem ſanaretur, quâ, arte vel caſu levatâ, priſtinam recuperabat inſaniam. Huc etiam ſcabiei inſertio revocanda, aliquandò, ut legitur, cum ſucceſſu uſurpata.

3°. Verò

3°. Verò ad hanc etiam classem referuntur peculiares sanguinis præsertim impuri plethoræ, quæ aut hæmorrhoidibus suppressis, aut retentis menstruis à parte in partem irrumpunt. Quod etiam manias ut & Melancholias producit : sed fugaces quidem & eò minùs formidandas, quò causa levior & restituenda faciliùs.

Sed 4ª. feracior est insaniæ classis, cùm jam insani aliquid secum ferat, vel in ipso suî principio. Ea est quæ per se hominem concutit, & extrà se fert; animi pathema, ex eo sic dictum quòd in eo patiatur, non agat animus, aut agat ex impetu recepto, non ex rationis imperio. Illud porrò seu vividum sit, seu lentum ultrà limites homines agit ; & si quæ impressionem indè natam constantem faciat causa, à corpore mutuata ; en merum habemus furorem, nerveum quidem : verùm si animi anxietati humor ater accedat, facilis est à ratione in insaniam descensus, & remeare gradum impossibile fit. Porrò sine ullâ præviâ dispositione, ex datâ vibrationum in fibris theoriâ, quâ ratione id possit fieri intelligitur, cùm mens in uno solo occupata alia negligat, ipsique sordescant cætera. Hinc immoratur in objecto, fit tota unum illud, habetur insania.

Verùm etiam ad eam classem insanorum pertinent, quos altior de rebus extrà mentis captum positis meditatio à ratione dimovit, ut eruditis & librorum helluonibus quibusdam accidit. Quos perculit amor insanus, aut demùm quos mendax virtus misanthropos, lycanthropos finxit : ab uno scilicèt dum decepti, cæteros homines horrent. Qui quidem error melancholicus falsæ rationis

adminiculis invalefcens, plures olim quàm hodiè de civitatibus dejecit, & quos mente captos, locaque folitaria præprimis quærentes & quafi à cacodæmone revinctos, inter fepulchra atque monumenta mortuorum erraffe, & veteres Medicorum hiftoriæ, & ipfæ facræ paginæ teftantur.

Aliam forfan in noftrâ maniâ producendâ claffem conftituerent venena, quibus in furorem verfos homines multi aiunt. Sed quoniam hiftoria hîc naturalis deeft, fidem leviorem minùs periti Autores fibi conciliant. Scimus fcilicèt ex hiftoriâ Mandragoræ atque Solanorum, ab eorum ufu mente captos fuiffe homines, imò & quotidiana videtur ab abufu vini infania: nec ab eo exemplo negari poteft, dari fubftantias quæ mentem funeftiùs & conftantiùs conturbent. Sed ut inter illa exempla plura funt autoritatis leviffimæ, ita fidem demunt iis quæ de Lucretio inter alios poëtâ narrant, in furorem à fanguine menftruo epoto adactum, mortem fibi ipfi confciviffe; adeòque huic caufarum claffi utpotè medelam de incognitis non admittenti, non inhærebimus.

Sed undè fit ut aliqui fint homines qui quafi endemicè melancholico morbo correpti fibimetipfis vulgò vitam demant, amentque mortem confcifcere fibi, lucem perofi. Scilicèt fine ullo alio morbo vitiantur eo gradu functiones, ut nulla fuperfit vis ad vitæ munia exequenda. Nerveâ laborant Melancholiâ; infringitur undequaque tonus fibrarum, fimulque ita intenditur, ut vel minimæ caufæ contradicentis incurfum jam nullatenùs tolerare valeant. Hinc totidem infidiis circumdati, nec fe, nec reliquos fuftinere va-

lent. Fastidium nascitur circa quæcumque vitæ officia. Huic ipsa mors medela est. Intimo huic sensui jungitur quædam gloriolæ scintilla, tentandi inusitata, philosophica : hinc sese è medio tollunt miseri, præ animi impotentiâ. Quibus si temporis minutum ultrà peractam actionem concederetur, vellent in alto æthere & pauperiem & duros labores tolerare. Hoc certæ insaniæ genus vix Melancholiæ gradum excedit; quanquam eventu funesto.

Symptomatum verò maniæ duplex tantummodò classis constituetur, quorum altera incipientem, altera confirmatam maniam comitantur, ut indè deferamur ad ipsam morbi seu solutionem, seu finem qualemcumque.

Alia porrò in maniâ semper & ubique reperiuntur, alia in unaquâque diversa sunt. Commune est omnibus de re qualibet delirare, & quasi in suo essent toti delirio, corpus ita mutatum habere, ut vix aliundè sentiat. Hinc quicumque insaniâ attingitur, quasi nova machina est; suum habet ut cogitandi, ita externa omnia sentiendi modum; & quæ nova nata est corporea conditio, aptos efficit ad ea tolerandum atquê perpetrandum, quibus nullatenùs nata erat humanitas. Pulsus omnium altus, lentus, vehemens tamen ad tactum & quasi durus; urinæ viridescentes, copiosæ, & si quis antè insaniam existebat in corpore morbus, disparuit sæpiùs ad primum insaniæ insultum.

Incipientis maniæ atque confirmatæ vix ulla est differentia, nisi quòd incipiens intervalla lucidiora habeat, sed delirium vehementius. Luc-

tatur contra insaniam quod de ratione reliquum est : ac non omninò ad suum morbum homo indifferens est, & quamvis inexpectatò ut plurimùm mania evadat, eam hariolari nullatenùs difficile fuit ex prævio corporis statu, ex pervicaciâ responsorum, inflexibilitate in creditis, & eâ menti servientium facultatum mutatione, ut aliquid in homine mutatum amici agnoscant, dicantque aut aliquo animi affectu angi, aut brevì fore insanum. His positis, morbus Vere potissimùm quia vere calor redit ossibus, sæpè post placidum somnum subitò erumpit, & sæpiùs summâ cum violentiâ viginti-quatuor trigintaque horas, imò aliquandò triduum, eâdem vehementiâ mentem atque corpus affligit. Mitescit posteà, imò aliquandò perfectè ægri ad se redeunt, sed oculis errantibus, vagis, nullum in punctum determinatis, extra paroxysmum lacrymantibus, mente adhuc semper aliquatenùs motâ, sed placidè ; verùm satìs, ut facile sit hariolari morbum nondum finitum esse. Recrudescit posteà paroxysmus, sed mitior atque temperatior, nunc lentos exprimens affectus, nunc feroces : sæpè in lento atque tardo homine feroces, sæpè in violento per se mites atque lentos, ita ut nullus servetur typus prioris caracteris à Naturâ impressi, sed quasi nova nascatur Natura.

Si verò ea est maniæ natura, ut per intervalla tantùm recrudescat, vulgò liberum omninò exacto paroxysmo relinquit corpus. Facilè tamen patet cùm miseris ægris degenti latere aliquid insani, incompositi est aliquid in vultu, in oculis, in gestu ; tanta est in corpus pessimæ labis im-

pressio! Imò & aliquid absurdi in facie manet totâ vitâ perdurans, licèt unâ vice tantùm homo insanierit. Undè semper astantes de iis diffidentiam habent, nec certè extrà rationem, cùm non unâ vice acciderit, ut ter quaterve in vitâ morbus sese exeruerit, hominem alioquin liberum relinquens.

At ubi nullum datur intervallum, & funditùs eversa est mentis humanæ cum corpore concordia, tunc omnia pariter in corpore mutari necesse est. Vires musculorum prodigialiter auctæ, & tensione quæ convulsionem æmulatur assiduâ, nixus enormes edunt. Quis crederet immotum posse noctes atque dies statuæ ad instar plures per annos stare hominem; frigora, æstum solis, sine vestitu ferre, nec de iis aut conqueri, aut ab iis immutari, victum durissimum tolerare, vixque, sine macie, aliquid deglutire, stercoribus pasci sine ullo fastidio, urinam epotare, & validissimis medicamentis non concuti. Mutata est scilicèt non mentis arx sola, sed tota corporis machina. Verberibus, fustibus acti vix sensum questûs exprimunt; ac si ad instar belluæ ejulatum aliquem ediderint, nulla aut odii idea aut vindictæ cupido incessit, quamvis multi antè morbum utpotè melancholici, meticulosi fuerint, & in incipiente maniâ perstet adhuc metus ille & odium eorum qui eos duriùs exceperint. Mania tamen aliquandò est meticulosa, quæ veniam ab omnibus sæpè deprecatur. Sed eam indè leviorem judicaverim quòd quoscumque sic delirare vidi, semper reperi & à Naturâ minùs alienos & ciborum gustum agnoscentes. Uno verbo,

tot ſunt delirandi formæ quot ſunt mentis affectus : lacrymatur alius ; alius timet ; alius in riſus effuſos ſolvitur, ſed ab interiori mentis mutatione. Is enim ſæpè ridet qui à mœrore ægrotat ; lacrymatur, quem mera lætitia ſuî impotentem fecit.

Scilicèt regitur & determinatur concordi mentis harmoniâ cum corpore, ſenſatio, irritabilitas, tonus denique, quem in corpus incurrentia externa ſtimulorum ſpecie nunc excitant, nunc leniunt, & ad uſus legitimos determinant. Turbato porrò ſenſorio communi, ab aliis organis omnia derivantur, & in unum coeunt interiori ſenſorii communis diſpoſitioni correſpondentem affectum ; hinc omnibus externis impulſibus minùs patent maniaci ; ſenſu integro non ſentiunt, & tota vis in objectum inſanum concentrata unitur. Muſculi totâ ſuâ vi gaudent, quæ quanta ſit innata iis, & vix unquam in actum deducta qui volet ab illuſtri Borello mutuetur; forſanque animali robori additur quod ſenſui demitur. Certè hæc eſt hominum alienatorum conditio, quam præcipuè hic notari velim, eò quòd ſi aliqua ſeſe exhiberet ſenſum reddendi vivaciorem methodus : nullus dubito quin ad curandam inſaniam conferre poſſet.

Porrò cùm odii atque faſtidii idea circà alia omnia, præter illa quæ maniæ ipſius cauſam conſtituunt, quaſi omninò ſepulta ſit & ferè deſtructa ; qui eos curandos ſuſcipiet, ſibi hanc operam debet proponere, quo delectentur, quid fugiant animadvertere. Quid igitur animadverterim dicam ? Vix unum reperias qui tabaci pulvere etiam

antè inaſſuetus ſummoperè non delectetur; vix unum quem non, momento ſaltem temporis, inſtrumenti muſici auditus non è ſtatu furoris dejiciat. Sunt quos metuendi quondam Præceptoris aut Ducis contineat præſentia, quaſi aliquis reconditus imbecillitatis ſenſus remaneat. Certè quanquam multa abſurda perpetrent, aliqua tamen non ſine conſcientiâ male facti agunt. Indè aut factum diſſimulant, aut ut faciant ſeſe occultant. Sic virum novi cui ab infantiâ id erat aſſuetum, ut cerearum candelarum molliorem partem comederet, ſeu potiùs dentibus manderet. Id ſæpiùs prohibitum in homine ad inſaniam diſpoſito, quandam aviditatem inſpiraverat. Adultus & grandior inſaniam contraxerat. Hinc veteris memor inſtituti, ſurripiebat ipſi ſibi cereas candelas. Sedulus occultabat, quas inſano furore totas ellychnio excepto vorabat; & non mutatas ferè ejiciebat per alvum. Latet ergo in inſanis aliquis adhuc conſcientiæ ſenſus, qui ſi ritè & ſecundùm rationis normam excitetur, ad ſanitatem reſtituendam poſſit conferre.

Non longiores erimus in miſerrimâ enumeratione: nunc quid de inſanis fiat attendendum eſt.

Cùm ſemel è ratione decidit homo, nec poteſt ulla aut febris, aut plethora, aut demùm alia cauſa, extraneum quid intrà ſanguinem producens incuſari, ſed homo aliundè ſanus atque vegetus delirat; tum attendendum eſt an paroxyſmus inſaniæ ſensìm increſcat, vireſque eundo ita acquirat, ut qui herì mediocriter & leniùs furebat, hodiè novum inſaniæ gradum acquiſiverit. Tunc enim ſperandum eſt morbum hunc, acuto-

rum more, brevì desævire posse, & stadia sua ita esse decursurum ut restituatur æger in pristinum sanitatis statum: & in eo quidem, notandum est servari varias acutarum ægritudinum periodos, finirique atque terminari insanias diebus quos Antiqui judicandis atque absolvendis morbis destinari observaverant. Hinc alia quarto, alia septimo, alia decimo-quarto finitur insania, alia ad usque vigesimum-primum extenditur. At quæ verò progreditur ultrà quadragesimum, ad septem menses perduravit; imò probè novi hominem qui etiam nunc sanus atque vegetus vivit. Hic per biennium integrum insaniit, & convaluit tamen sine ullo adhibito medicamine.

In eâ autem fugaci & brevi delendâ insaniæ specie, quanquam nulla febris adsit, pulsus tamen pleniores sunt atque validiores, arteriæque tensio quædam, non otiari Naturam designat. Ut verò sæpè sine ullo prævio symptomate adorta est, ita sæpè sine ullâ evidenti crisi finitur; quasi sensus nostros eludat subtile id quod totam penitùs concutere machinam aptum erat. Aliquandò tamen aliqua crisis erumpens insaniam sustulit. Quod mulieribus & virginibus præsertim commune est, cùm menstrua erumpunt, aut in pueris factâ pubertate, quæ tamen sæpiùs fatuitatem solvit quàm insaniam, aut hæmorrhoidum fluxu; vel etiam solâ venarum tumefactione, vel largâ narium hæmorrhagiâ, si faustis auspiciis fiat. Sed plurimos liberavit atra materies per anum plures per dies, imò & menses continuo fluxu abrepta. Hic verò morbi exitus, ut frequentissimus est, ita & exoptandus maximè cùm & morbum tollat,

& metum recidivæ præcaveat, ingentesque Arti Medicæ laboranti suppetias ferat. Ut autem dantur mulieres gravidæ quæ toto graviditatis tempore insaniunt, ita & aliquandò factum est ut ab insaniâ laborans mulier, graviditate liberetur. Sic rarò puerperas à partu recentes insanire compertum est; sed factum contrà sæpè ut à partu lac refluum acescensque Melancholiam pariat atque insaniam. Quanquam fatendum sit pleraque insaniarum harumce, quæ mulierculas lacescunt, genera, ad nerveam furoris speciem potiùs quàm ad nostram referri.

Verùm quæ semel invaluit insania, nec jam inter acutos morbos numerari potest, alia terminorum genera sequitur, &, ut vulgatâ loquendi Scholarum formulâ utar, abit vel in sanitatem, vel in alium morbum, vel mortem.

In sanitatem quidem sine vehementissimâ aliquâ mutatione quæ totum corpus convellat, & funditùs susdèque vertat, insaniam abire posse vix sperandum est; cùm mutanda sit tota corporis œconomia, quæ quasi novum existendi modum nacta est, nec possit nisi per nerveæ atque sensibilis fibræ validas impressiones deleri insolita illa quæ totam mentem occupat phantasia. Hinc rarò in sanitatem lentâ solutione terminatur mania melancholica, quod ei accidit quæ ab exhaustione aut debilitate exorta est, & quæ solis roborantibus, aut solâ quiete sanari visa est. In sanitatem tamen terminari dicenda est, si menstruorum copiosorum nigrorum eruptioni ejusmodi solutio debetur. Si hæmorrhoidum fluxui, notante sic Hippocrate, sive

diarrhϾ, lienteriæ ſeu artis, ſeu Naturæ viribus erumpenti cedat, ſi varices morbum auferant, aut alia quæcumque demùm vacuatio, quæ ſine ullo morbo, corpus omninò mutet. Non negaverim tamen vim eſſe quandam quæ ſaniorem animum faciat in ingenti corporis concuſſu. Vidi ſic juvenem ferè ab inſaniâ reſtitutum, dum longas terræ mariſque tractus peragravit; nec ita tamen ut potuerit aliquem in Republicâ locum nanciſci, aut recidivam paſſus non ſit. Audivi etiam fuiſſe aliquos quos ſevera metuendi heri tractatio, vi verborum atque jejuniorum ad priſtinam ſanitatem reduxerit. Sed hic curationis modus alibi expendendus eſt, nec, ſi agit, aliter agere cenſendus eſt, quàm mutationem enormem inducendo.

Sed plures ſunt qui inſaniam tollant morbi, ſi tamen horum nomine non comprehendi debeant quos modò recenſebamus, & qui, propriè loquendo, criſim inſaniæ conſtituunt, lienteria, dyſenteria, hæmorrhoides, menſtrua, hæmorrhagiæ. Sed quòd hydrops inſaniæ perſanandæ utilis ſit autor eſt graviſſimus Rich. Mead, ita ut hydrope ſanato inſania revixerit. Vidi juvenculam inſanam omninò, conſtitutâ phtiſi, perſanari, & ad uſque mortem ſputis erumpentibus purulentis ſanum judicium ſervaſſe. Quod etiam cancro ad mammas quaſi per criſim delato accidit, ut poteſt etiam fluentibus quibuſcumque abſceſſibus largis & corpus imminuentibus accidere. Uno verbo, quicumque morbus ita œconomiam corporis mutat, ita ut tollatur illa quæ inſaniam facit diſpoſitio; eam ſæpè magno corporis malo tollit, corpo-

ris, inquam, malo, quod ferè nunquam ſanatur, niſi vehementiſſimis cauſis commoveatur inſanorum corpus. Hinc vulgatum eſt ad mortem proximos inſanos ab inſaniâ liberari, quod de omnibus non ſemper verum eſſe, aſſeverare poſſum; cùm viderim non unum plenâ inſaniâ morbo alieno laborare atque mori, nec ullo ratiocinii reſtituti indicio adſtantes ſolari; ſed contrarium de plurimis verum eſſe, teſtatur experientia. Imò quæ delirium & quaſi momentaneam inſaniam multis inducit febris, aliquandò rationem reſtituit, non in illâ noſtrâ de quâ loquimur inſaniâ, at in eâ quæ tantummodò à fibrarum imbecillitate pendet & fatuitati proxima eſt. Si verò ita intùs radices egerit inſania ut ſanum aliundè corpus aut criſin ſuſcipere impotens ſit, aut morbi adventum expectare nefas ſit, quid tandem de inſanis fiet. Longævos eſſe inſanos melancholiâ laborantes humorali, ſi juvenes morbo correpti fuerint, rarum eſt. Si enim morbus acutus inciderit, ex Melancholiâ motâ, moriuntur, ſymptomatibus alibi deſcribendis emergentibus. Et ſi morbus ille eorum auxilio non advenit, increſcente atque invaleſcente ſenſim inſaniæ cauſâ convulſionibus corripiuntur, & poſt inſultus aliquos epilepticos convulſi moriuntur. Aliquos apoplexia ſuſtulit. Encephalo ſcilicèt à cauſâ morbificâ tandem oppreſſo, morbus qui primùm ſenſorio tantùm communi inſidiabatur, poſteà auctus organa ſenſuum atque motuum opprimit. Sed multò plures, imò maximam eorum partem morte ſubitâ ſublatos vidi, ſcilicèt nullâ notâ præcedente, nullo mortifero ſigno mortis proximæ

dante indicia, placidè moriuntur. In aliquibus tantùm, aliqua præcessit morositas, imò & aliqua sanioris mentis indicia dantur, mœror, animi depressio, sed à quibus mortem hariolari vel rerum peritissimo vix esset possibile: nec infrequens annumeranda hîc morbi species quâ sibi mortem insontes consciscunt, sine ullâ legitimâ mortis optandæ, nisi quam suggerit insania, ratione. Et est sanè aliquod insaniæ genus melancholicum verè, quod miseros in hunc furorem præcipites agit. Taciturnum est illud atque morosum, circà omnia externa inattentum, iisque familiare, qui nimiâ meditatione morbum hunc contraxerunt, diciturque vicinis nostris Britannis, genti ad Scientias promovendas natæ, familiare; ita verum est, quod ait Plinius, quòd aliquis sit morbus per sapientiam mori.

Insanorum morbo hoc assumptorum cadavera lustrare vix mihi datum fuit. In uno aut altero vix aliquid circà cerebrum mutati apparuit. Gravitatem specificam mutatam ita ut in insanis levior sit medullaris substantia, arguit Mekelius, Medicus Berolinensis. In utroque mihi viso lues hepati aut lieni affigebatur. Utrumque viscus durum, omninò à Naturâ diffidebat; colore atro, virescente. Diaphragmatis figura immutata retractionis signa dabat, ut in viventibus hypocondria sublata sunt. Flavo cerebrum colore infectum vidit Bonetus. Alii aquam intra ventriculos effusam vidêre; quod frequentissimum accidens pro effectu, non pro causâ habendum est. Superat indaginem nostram causa nullatenùs intelligenda. Scimus quid agere possit: quomodò

verò poſſit agere ex datis comprehendere atque attingere vetuit Divina Providentia. Indè tamen liceat concludere plurimos ſanari potuiſſe inſanos & patriæ reddi, quos hominum ſocordia ſemper cæcutiens, miſerrimis carceribus negligendos, inutiles, imò noxios incluſit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Melancholiâ in hydropem aut phtiſim abeunte.

Si vires eundo acquirat Melancholia, ſive cerebrum occupaverit, ſive in hepar aut hypocondriis latitantia viſcera depoſuerit impetum, ſeu univerſo infuſa ſanguini omnes æquè partes infeſtet, non poteſt non eò tandem devenire, ut ſecretionum ordinem interturbet, organa peſſumdet, adeòque labem inferat mortiferam. Et certè omnibus Melancholiæ generibus, quibus aut ars ſuppetias non tulit, aut benè efficax Natura criſin efficacem non fecit; finis ille ex rei neceſſitate contingit; qui finis ut quâ ratione obtingat intelligatur, pauliſper ad naturam humoris melancholici ſuperiùs expoſiti attendendum eſt.

A naturali humorum conſtitutione recedit humor ater duplici qualitate, quâ lædere natus eſt; piceâ ſcilicèt tenacitate quâ viſcera infarcit & acredine quæ minor aut major, eò tamen devenire poteſt ut quâ vi facit puſtulas, cancros, rodat interiora, nutritioni obſtet, adeòque duplici hoc malorum elemento tum hydropem, tum

phtisim accersat. Quos symptomatum fontes facilè à primævis caracteribus agnosces, tum etiam ab iis quæ per totum morbi decursum illum comitantur phœnomenis.

Hydrops nascitur quoties hepar infarctum & humore melancholico quasi induratum, regressum negat sanguini per venam-portarum à variis abdominis visceribus reduci. Cui quidem repagulo sublevando auxilium aliquatenùs affert hæmorrhoidum eruptio, sanguinis per illarum venarum tumores effusio. Sed cùm vacuatio illa corpus à pondere insueto & abdomen à plenitudine liberans, symptomati partìm tantùm medeatur, nullatenùs verò causæ; non mirum est si crescente infarctu, lymphaticæ venæ turgescant, si ex Loweri experimento quo demonstratur, ligatâ quacumque venâ, partem illicò tumere, hinc indè humor lymphaticus per tunicas facilè alluendas & perpetuæ stillantium humorum vi cedentes, exundet; collectio brevì fiat & hydrops immedicabilis. Addit etiam vires hydropi nascenti effœta, cruda, indigesta, chyli moles à bilis defectu non subacti, hinc lympham cum cæteris partibus malè mixtam habentis; adeòque partìm glutinosus, partim lymphaticus liquor infarcit, obstruit, inundat.

Quod de obstructo hepate hîc dicimus, de alio quocumque abdominali viscere dictum puta; modò sit ita sita obstructio, ut reditui sanguinis per venas obstet, eique ita sese opponat, ut tardiùs regredi debeat ille, adeòque aliquam stagnationem efficere.

Est & aliquod spasmorum genus quod eundem

effectum quanquam leviori gradu producat, si spasmo constricta abdominalis moles vasa arctet, & obstet sanguinis regressui, ut vidi ad diaphragma situm spasmum, abdominis molem arctare, & sanguineo latici per totum ventris ambitum circumeunti obicem ponere, ita ut ab hoc solo spasmo nasceretur hydrops, nullâ intereà sensibus patenti obstructione, id ex aperto cadavere constitit. Verùm medetur vulgò spasmodicæ stricturæ alluens superfluus hydropis liquor. Hinc sæpè nascens morbus priorem sanavit, nisi tamen salutari aquarum effectui obstet, & spasmum reviviscere faciat humor niger, ater & ita constringens ut laxatio impossibilis fiat; quo in casu fatendum est rarò aut scirrhos, aut cancros non adesse.

Symptomata hydropis qui à Melancholiâ pendet, vix ab iis differunt quæ ab aliis hydropibus accersuntur. Id verò huic malo proprium est, quòd etiam à Melancholiâ ortus hydrops metum atque animi debilitatem tollat, & inducat animæ securitatem quandam, à formidine prioris morbi prorsùs diversam & hydropicis familiarem. Vulgò quæ per puncturam educitur aqua nigri aliquid, aut saltem virescentis in fundo servat. Aliundè verò hydrops potest varias subire discrepantias, quibus subjiciuntur reliqua horumce morborum genera & quæ hujus non sunt loci. Hinc de illo ulteriùs agere supervacuum est.

Plura de phtisi dicenda erunt. Cùm enim non unum sit illius genus, sedulò distinguenda est ea quæ à melancholici humoris influxu pendere potest. Ea enim nec simplex, nec uniformis: sed variè oritur, procedit variè, variè desinit.

Quâ autem ratione phtisis in genere oriatur enodare facile est. Quodcumque succum alibilem è chylo, & primariò ex alimentis corrumpit, quodcumque solidorum stamina ita arefacit & siccat, ut jam impervia tenuissimo rori fiant, necessitate materiæ phtisim inducit. Quem quidem duplicem effectum habere debet humor, qui, nedum alluat, rodit, qui nedum reparet, corrumpit & eò quidem citiùs quò acrior & rodens magis est.

Et id quidem habet melancholicus humor qui ubi ad aliquem sævitiei gradum pervenit, non solùm indomabilem acredinem concipit, sed & naturâ suâ omnia solida indurat & scirrhodea efficit, aut si levior est, stypticorum corporum more constringit ita ut ad nutritionem jam hiare non possint. Hinc varia phtiseos melancholicæ phœnomena ad duplex horumce symptomatum caput referuntur, rosionem atque indurationem: & prout humor aut indurat magis, aut contrà magis erodit, iisdem orta principiis, posteà in formas varias convertitur.

Phtisis in genere ea tantùm corpora invadit, quæ ei quasi sese aperta præbent, & facilè cedunt causis impellentibus. In illa quidem corpora si inciderit humor melancholicus, non eundem effectum prodit ac si fortia invaderet; in quibus vix mechanismo corporis nocet, nervisque tantùm atque systemati sensibili insidias struit. Phtisis verò tot induit formas, ut seriò attendenti quàm variè phtisi pereant homines, nullatenùs tot species ab Hippocrate recenseri miretur, quarum non unius phœnomena

vidisse

vidisse me in praxi, ut & Collegas alios consentientes invenisse profiteor.

Verùm descriptiones illæ diversæ ad duo tantùm capita possunt referri; saltem ubi de phtisi melancholicâ agitur. Sicca alia est; alia non sine ingenti humorum vi exeunte corpus perimit. Utriusque descriptionem ex ægro corpore ad diem descriptam, liceat afferre, cùm impossibile sit casus omnes verbis comprehendere.

Sicca phtisis corpus sensìm perimens, vix aliud habet symptoma, in multis, plures per annos, præter mœstitiæ conjunctam atque desperationi marcescentiam. Tetricâ atque mœstâ fronte deformes, coloreque instar foliorum decidentium marcido, sensìm simul colliquescunt. Languet appetitus, cibus in ventriculum delatus, plumbi instar, plures per horas manet; tuncque ingens vis salivæ tenuis effluit. Pars scilicet aquea levior à chylo recente accepta, recusat cum piceâ humorum crasi, unionem contrahere. Hinc velut innatans résinæ, per cola defertur. Post tres aut quatuor horas, aut lotium immani quantitate redditur, aut sudatiuncula incipit, quæ sæpè per totam noctem continuata viscidi quid præ se gerit. Sed frequentiùs per urinæ vias tenuius quidquid est in sanguine, abripitur. Quo tempore concoquitur, pulsus durus, tenuis & frequens, aliquandò palpitans, intermittens aliquando visitur, reliquo tempore rarus, tardus & durissimus. Hæc omnia non sine aciditatis aut ignis urentis importuno ad guttur usque delato sensu in stomacho peraguntur. Sed familiare est iis qui ad phtisim siccam melancholicam delabuntur, absurda appetere, ut

cachecticæ ſolent mulieres, eaque ex genere acrium alcalinorum ut plurimùm. Verùm longè à paſtu alia malorum caterva excruciat, ſic manè ſurgentibus caput grave, crura vacillantia, cor palpitans, ructus vacui, λύγξ κενῆς, ſtomachi anxietas, nauſea. Tum verò omni tempore timor, metus, mœſtitia, animi languor & decidentia. Hæc omnia longo tempore peraguntur, & querelarum ægri importunitas id efficit,ut pro hypocondriacis rectè habiti quaſi deſerantur, undè etiam evenit ut tardiùs auxilium adhibeatur.

Verùm morbo inveteraſcente pedes intumeſcunt, imò & abdomen hydrope tentatur qui ſub finem morbi concitatus tragœdiæ dat exitum; vel anxietate circà pectus auctâ, non ſine ſanguineo demùm prodeunte ſputo ſuffocati pereunt; vel demùm deficientibus viribus, diarrhœâ è medio tolluntur.His omnibus dum ſensìm colliqueſcunt, antè morbi finem, functiones capitis aliquatenùs turbantur, non ita ut delirent, ſed ut erroribus mentis & puerili debilitate laborent. Aliundè verò nullo in alio ſtatu maraſmus & marcor diutiùs ſuſtentatur. Incedunt enim per vias, atque hominum ſocietatem non fugiunt, jam facie laborantes Hippocraticâ. Et cùm jam morbus ad finem vergit,omninò ferè diſparet, quæ huc uſque ſymptoma fuerat indivulſum Melancholia. Ultimo periodo comes accedit febricula, quæ in ſuâ origine vix ſenſilis, ægrum vexat. Hæc potiùs pulſûs frequentia quàm febris dici poſſit, cùm nullus calor imò & ſenſus frigoris per totam cutim perfundatur, & vix ſerò aliqua accendatur flammula, morbo ad finem vergente.

Phtisis illa aliquandò quasi subitò in humidam vertitur, tuncque leni titillatione, sed importunâ, Trachæa arteria, fauces, tonsillæ irritantur, ingensque exit aquæ vis: ut inunctione mercuriali salivantes crederes, non sine summâ defatigatione. Hæc post paucos dies evanescit, & minùs importunè exit, indolem tamen magis magisque acrem adipisci, mutatione coloris videtur. Nec desunt sub morbi finem striæ cum sputis remixtæ sanguineæ. Non illæ quidem signa per violentiam rupti vasis præferunt, sed per acredinem erosi. Demùm, ut omnes alii tabidi, viribus emarcidis tandem elanguescunt atque moriuntur suffocati. Exemplum siccæ phtiseos, Melancholiam sequentis, vidi ad plures annos dilatum in Viro clarissimo. Sed ubi sputa pro simplici catharro habita demùm prodiêre, brevì marcor & debilitas suffocationem ac mortem induxêre. Alium vidi qui sine diarrhœâ atque sputis morosior atque morosior factus, cessavit potiùs vitam quàm mortem obiit, quasi diaphanus evadens. Intùs aperto cadavere omnia sana, sed sicca, præter hepar atque vesiculam fellis atro felle plenam, inventa sunt.

At multò magis variabilia sunt quæ phtisim humidam comitantur phœnomena.

Quibus phtisis humida melancholica impendet, de partium in thorace contentarum dolore ne somniant quidem: sed longo antequàm phtisis immineat tempore, de stomacho conqueruntur, mœsti, despondentes animo, de omni re vel minimâ solliciti, uno verbo, melancholici. Tum caput sæpè impletur, nares destillant; & quascumque partes

membrana Schneideriana circumveſtit, nares, pharynx, larynx, interiora aſperæ arteriæ ſæpè levi phlogoſi tentantur, quam ſimul eroſionis ſigna comitantur. Hinc à capite ad thoracem humores defluere, vetus fabula exindè deducta, quòd ſæpiùs à capite exortus mali; cùm ibi facillimè perſpiratio hæreat & ſæpiſſimè cum fluentis aquæ ſenſu, qui vel expertos fallat Medicos. Frigoris frequens ad frontem ſenſatio eſt; ſputatio à tonſillis incipit, quæ ſæpè ulcuſculis albis pallentibus conſperguntur, undè ora aphtoſa dicta Hippocrati. Ventriculus igitur & caput huc uſque labem paſſa ſunt. Sternutationes frequentes, ſputatio limpida, acore aliquo donata, morſus ad orificium ſuperius ventriculi *Soda* germanis dicta. Aliquandò fames immoderata vix ſatianda alimentis, alvi obſtipatio, ſed ita directa, ut brevì alvi fluxus eam ſolvat, irregularis & duritie alvi exceptus. Tum ſcenam implet tuſſis exaſperata, fatigans, vix ipſum thoracem attingens, & aliquid excernit quod nullatenùs puri ſimile ſit, ſed ſpumans atque viſcoſum & vitreum atris puncticulis reſperſum. Eroditur ſuperficies interna aſperæ arteriæ, fitque ſecunda mali periodus, in quo jam adeſt febricula levis, erratica, nondum continua, alimentorum coctionis tempore nata & ſuffocatione perenni ſtipata; anhelitus inter incedendum tunc incipit. Obſtruit enim æquè humor melancholicus atque erodit. Poſteà dentes obtunduntur & hebeſcunt, imò & decidunt, & acidi ſenſus versùs ventriculum per totum œſophagi tractum ſentitur. Aquæ fortis impreſſioni ſenſum hunc miſeri conferunt. Imò & facies decolorata

puſtulis, ſed levibus, fœdatur : & quaſi fit mixtura cachexiæ atque pallentis icteri cum marcore. Raró, ut facile eſt ſentire, bilis & ejus organa non aliquam mali partem ſuſcipiunt. Exeunt ſcybala dura, nigra, ingenti nixu; raró, ſed ſæpè quarto, quinto aut ſeptimo quoque die alvus ſexties aut ſepties erumpit liquida, non ſine doloris anxii ſenſu totum inteſtinorum tractum occupante, cum flatibus undequaque frementibus. Tuſſis acris, importuna &, ut aiunt, quintana ſomnos turbat. Sudor aceſcens noctem excipit, tumor pedum, herpetum eruptio prurientium, de quibus omnia ſibi bona ominantur, dolor crurum & brachiorum erraticus quaſi punctorius, humoris errantis maximâ ſuî parte, ſed alterâ fixi, & in ipſo thorace cuniculos agentis, nova ſigna dant. Intereà marcor in dies augeſcit, non ut in vulgari phtiſi, fiduciam ſimul atque ſpem relinquens, ſed deſperationi perpetuæ conjunctus. Quò plus in morbo progredimur, eò plus & acidi circà dentes & ad maxillas doloris ſentitur, eò etiam plus variè rheumatici ſibi videntur: & ex eo dolorum errantium genere laborant, qui vel ad uſque ipſa oſſa pertingat. Hic dolor nullâ de ratione ceſſat, ſed mutatur alibi deferendus. Ubi verò ad tertium morbi gradum perventum eſt, tum omnia cæteris phtiſeon generibus communia ſunt. Sed id illi proprium noſtræ quòd dolores ad articulos ingraveſcente morbo ingraveſcant, quòd ingens ſputorum vis liquidorum, aceſcentium, exeat, & ſub finem tantummodò ſtriæ ſanguineæ ſputis remixtæ appareant. Quòd metus & timor ægrum nunquam deſerant. Quòd

ſuffocatione atque oppreſſione ferè nunquam ægri vacent, ita tamen mediocriter ut in lectulo in quamcumque partem proſtrati decumbant. Verùm hujuſce ſuffocationis anxietas intolerabilis ægrum miſerè divexat. Quòd hypocondria & in iis contenta viſcera partem mali in ſe ſuſcipiant, & in cadaveribus corrupta atque conſumpta appareant: ſimulque reperitur in eorum aperturâ ſuppurationi remixta ingens durities & quaſi ſcirrhoſa, grandinoſa, nec tamen quod oculo expertus facilè diſtinguat an ſcrophuloſa aut tuberculoſa ſint. Omnia verò quæ à bile tincturam accipiunt viridia ſunt aut atra, notamque morbi præ ſe ferunt.

ARTICULUS TERTIUS.

De Melancholiâ motâ, ſeu in Morbos acutos abeunte.

Si melancholico humore corpus jam affectum, acuto corripiatur morbo, ita ut moles humorum acris atque tenax, repetito arteriarum ictu, caloreque indè atque motu aucto tenuetur & liqueſcat, perit quidem atque diſſolvitur tenax melancholica viſciditas, ſed quod viſciditati demitur, additur acrimoniæ. Hæc calore intenſo ad ſummum gradum adaugenda, perniciem viſceribus, deſtructionemque qualis ab aquâ ſtigiâ intùs receptâ naſceretur; intentare debet. Nec jam nativa humoris viſciditas metuenda eſt, ſed illa quam acidum virus, coagulo inducto, ſolidioribus humo-

rum particulis impertit. Hinc nullibi major infarctus, frictio ad vasorum parietes major, calor ardentior, vehementior demùm omnium symptomatum excandescentia. Quæ quidem symptomata ex inflammatione atque erosione concurrentibus sibi mutuam vim præstant, ita ut corpus jam Melancholiâ debilitatum corruat. Hinc rectè Duretus animadvertit non minorem esse differentiam inter Melancholiam & atram bilem motam, quàm inter carbonem extinctum & carbonem ardentem.

Pessimos esse morbos, quotiescumque atra bilis vel sursùm, vel seorsùm exiret, jamdudum pronuntiavit Hippocrates & sanxêre quicumque ab eo acceptam amplificavêre artem. Ingens quidem admittenda distinctio, inter ea quæ μέλανα dicuntur, & sæpè fausto emittuntur successu, & atram bilem propriè dictam. Nigra enim sive ab exusto sanguine, sive à bile perustâ in ægri salutem sæpè apparent ingenti cum successu. Contrà verò nunquam nisi cum summâ symptomatum inflammationem comitantium vehementiâ atra bilis in acutis rarefacta atque ardentissima exit, undè meritò vix triduò superesse posse hominem Hippocrates pronuntiat, postquàm adeò certa suî indicia bilis atra dederit.

Summi igitur momenti est artem exercentibus ut noscere possint an adsit in acuto morbo atra bilis effera, quam in eo nasci non crediderim; quamvis aliter censuisse videatur Galenus veteresque Medici, utpotè qui bilem atram post Autorem Libri de Humoribus habebant pro nativâ sanguinis parte. Ea, me saltem judice, in iis

tantùm reperitur qui antè morbum aut atram bilem experiebantur, aut ad eam summè dispositi erant. Repugnat enim ideæ bilis atræ, ut in morbo acuto nascatur, nec est illa cum denso inflammatorio confundenda. Posse verò atram bilem commoveri nosces ex eo quòd illa priùs extiterit, atque ex dictis satìs cognita eam prodiderint indicia. Posteà nullis in aliis morbis vultus magis decoloratus est, aut symptomata ardentiora. Ardor est quasi ab oleo inflammato qui tangentis manum urat (*a*). Ariditas ipsi ægrotanti intolerabilis & quasi ab igne intùs voraci concitata. Lingua arida, nigra, dentes ipsi nitore defraudati. Respirationis halitus urens, tum negata undequaque requies, anxietate summâ commutata; urina pauca, aut aquea, aut nigricans. Scybala aut nulla, aut dura & nigra; sed brevi exasperatio symptomatum nulli cedens auxilio mortem præsentem intentat. Nusquàm alibi mors magis in vultu emicat. Lividior nunquam apparuit facies. Oculi concavi, nigricantes; palpebræ hiantes, atque fatiscentes faciei musculi: tum verò retracta hypocondria & sursùm sublata, & musculis omnibus constrictis, quasi marcor subitus.

Porrò id in œconomiâ animali universum est, & ex ipsâ rerum naturâ desumptum, ut qui chronicâ labe diù multùmque affecêre corpus, morbi diuturni, si in acutos vertantur, & sævitie & pernicie cæteros antecellant. Jam enim ipsa moles humorum pessumdata atque corrupta celer-

(*a*) Vid. Galenum de atrâ Bile passim.

rimè debet in pejus ruere : ſed dirum magis ſi per ſe peſſimus humor acerrimus, denſiſſimus, eam adipiſcatur tenuitatem quâ ad ultima uſque canalium devehatur.

Sæpè ipſa in ſtomacho ſcena peragitur, undè vomitus atri, ſemper Hippocrati lethales habiti. Sic ego rem peractam vidi. Fœmina melancholica rigore horrendo, convulſione muſculorum, crurum præſertim & ſurarum corripitur. Vomit atram & piceam materiem, atramento ſimillimam, quæ fœtens, diluta vireſcebat, admiſsâ majori aquæ copiâ, dein flavida evadebat. A vomitu ſtatim in animi deliquium incidit, brevìque extrema frigida, liveſcentia, ſudore madentia; ſimul cum luctuoſo, livido, frigido vultu, urinis intereà nigris, delirio ſubobſcuro, evidenti gangrænæ locum cedebant, quâ ventre in tumorem ſublato è medio tollitur; at in extinctæ cadavere omnia ad ventriculum, hepar, lienem pertinentia, ſcirrhodeæ duritiei ſimul & eroſionis manifeſtæ, quaſi ſtigiâ aquâ tincta fuiſſent, ſigna præferebant. Vir mihi cognitus in ipſo vomitu olim extinctus, vix aliquod ſignum atræ bilis ferebat; imò & pro gangrænâ haberi potuit malum; ſi alia cauſa gangrænæ intùs ſpontè enatæ, haberi poſſit, præter atram bilem. Jure meritòque Galenus bubones peſtilentiales anthraceſque, quaſi atræ bilis proventum habet, non quòd ipſa peſtis cum atrâ bile confundi poſſit, ſed quòd miaſma peſtiferum bilem & peſſumdet, & in atram aut atræ proximam vertat : quod & frequentes in Maſſiliâ cadaverum aperturæ Medicis ad id deputatis probave-

runt. Viderunt ſæpè Medici poſt febrem convulſionibus atque deliriis ſtipatam, ſubitò parte aliquâ in ſphacelum concidente, reliquum corpus in integrum ademptâ parte reſtitui. Quod & ipſe vidi brachio ferè integro concidente. Id à mitiori bilis atræ genere repetendum duxi. Quamvis enim per morbi decurſum partium extremarum frigus, vacillans pulsûs conditio latere aliquid erodentis atque ſimul obſtruentis demonſtrarent, ſupererat tamen vis Naturæ undè hoſtem adeò formidandum à vitalibus fontibus arceret, non autem ipſa opprimeretur, quòd in ſummo veneni gradu contigiſſet. Sed nunquàm poſt longam dimicationem ſphacelus ſic prodit, ſed citò : cùm tanto hoſte intùs graſſante impoſſibile ſit quin citò prompta pernicies emergat. Hinc breviſſimæ ſunt febres illæ peſtilentiales quæ, etſi è putridarum claſſe ſint, plus tamen auxilii exigunt, quàm quod ſpondere poſſit tota antiputridorum remediorum claſſis. Patet indè quòd ab atrâ bile commotâ atque concitatâ pendere debeat malum illud, quod vulgari nomine Recentiores gangrænam intrà ſanguinem appellant.

Verùm non ſola putredo in hiſce morbis graſſatur, ſed etiam inflammatorius ardor. Hinc dyſenteria quæ ab atrâ bile naſcitur, non tormina ſolùm ſed ſæviſſimos cruciatus inducit, ſed diras convulſiones, ſolâ machinæ titubantis fatiſcentiâ compeſcendas. Quarto die morbus in mortem abit, nunquam ad ſeptimum extenditur. Vidi ab hujuſmodi excrementis cum horrore quodam refugere animalia; aiuntque lotrices ma-

culas ab iis in lintea impressas nullo sapone tanquam ipsa lintei substantia ab eo erosa fuerit, expungi aut emundari posse. Vidi unum in quo venter sic biduo conciderat, ut cutis quasi affixa vertebris videretur, ita omnia retracta erant. Hinc hujusmodi dysenteria non inter malos, non inter ominosos morbos ab Hippocrate recensetur, sed inter verè exitiales, nulli unquam parcentes, & mortiferos per se, ex Naturæ necessitate & humoris naturâ, (a) τοῦ δριμέος, τοῦ ὀξώδεος, τοῦ διαβρωτικοῦ. Monet tamen, nec semel ex ipso Hippocrate Galenus, non omne nigrum exiens esse pro atrâ bile habendum. Sunt enim aliquandò dejectiones nigræ salutiferæ, quas ex concomitante symptomatum catervâ facilè agnosces.

In hypocondriis pariter inflammari potest bilis atra, ibique sævissimum morbum facere, qui, sublatis & extra retractis hypocondriis vehementissimum sibi dolorem adjungit comitem; eo metuendum quòd si cesset, impetitur subitò caput, cervice primùm dolente & quasi convulsâ, iisque pus bile atrâ mixtum, biduò antequàm moriantur, infrà exit, longiore quidem infortunio, quòd & pars minùs exquisito sensu donata sit, & quòd humoris minor diffusio puri locum det: indè fit ut pars aliquandò acerrimi humoris larvata cruorem & omnium humorum systema inficiat. Hæc porrò ad tenerrima cerebri vasa delata ibi phrenitidem pessimam inducit (b), quæ solvitur resolutione totius corporis, & intestinorum erosione, (c) vel rursùs atra exurgit dysen-

(a) Aphor. XXVI. 4. XXII. 4. XXI. 4.
(b) Duret. 11. 18. (c) Ibid. 22.

teria morti præcinens; nisi tamen ad superiora fiat, & ad parotidas abscessus per se necans, sedato quidem erethismo, sed erosis vitalibus visceribus. Et quidem hujus erosionis symptoma non obscurum præbere solet horrifica φρικώδες convulsio, cum παλμῷ, ceu palpitatione vehementi hypocondrii, quæ etiam erosis vasis atque arteriarum tunicis destructis atram hæmorrhagiam prænuntiat. Ex his herclè signis durum est, sed saltem & arti honorificum, & Artifici utile mortem jamjam præsentem sæpè incautis prædicere. Sed adesse debet simul cum exeuntibus nigris humoris atri particulis symptomatum indomabilis ferocitas; ita ut attendatur ad omnia quæ concomitantur atrorum egestionem. Nigra vomuntur, nunquam criticè, sed saltem aliquandò cum levamine, si collectus humor colorem hunc induerit, ut aliquandò pulveris formâ, cum laudabilibus excrementis mixtus exierit. Exustas enim tantùm indicat partes atque quasi calore concrematas, vel in quas effluit, vel undè excipitur. Sed, si ægro perhorrescente nec suæ mentis, si cum frequenti leypothimiâ & ingenti virium prostratione fit, tunc non πονηρόν simpliciter dixeris, sed θανάσιμον. Si præsertim fœtidus sit & odoris quod putridum referat cadaver. Nec minorem atræ bilis morsum sanguineus vomitus exhibet, quamvis etiam & ab aliis causis possit pendere, quas ad suas classes facilè referre potest in Hippocraticâ arte quicumque fuerit versatus.

Sputa etiam nigra aliquandò cum levamine fuisse excreta, non unum exemplum vidi; sup-

preſſis præſertim hæmorrhoidibus, id malum accidiſſe ſcimus. Quanquam ea in genere lethalia pronuntiaverit Hippocrates. Sed prò axiomate haberi poteſt, nil ſolum & per ſe, nihil ſeorsìm ab aliis ſignis ſumptum, malum eſſe poſſe; & quanquam generatìm nigrum aliquid è corpore amandari latentis ingentis mali ſignum ſit, poteſt tamen bonis ægri rebus fieri, ſi totum ſimul malum averruncetur. Sed ſi erumpens in principio ſputum nigreſcens, dominatum tantùm humoris exhibet, undè totum corpus, modo ferali occupari ſignum ſit, quale exhibet bullula nigra πομφόλυξ ὑποπέλιος ab Hippocrate in peripneumoniis memorata; nil certè niſi ominoſum ſperare fas eſt: cùm omnia à Naturâ diſſidere totamque molem contaminari tabo atrabilario, talis vacuatio indicet; ſatìs ſit cùm in ingenti verſemur oceano, variiſque in caſibus bilis atra ſerie multiplici variam ſcenam agat, quod quotieſcumque thoracem occupaverit, ſcire immobiles fieri & quaſi lapideos pulmones; pertinaciſſimam adeſſe anxietatique mixtam ſpirandi difficultatem: undè inſpiratio duplò intrò revocata naſcitur, facilior expiratio. Hinc quaſi juncta peripneumoniæ orthopnæa compoſitum morbum facit Galeno, quem cita mors excipit.

Sed omnibus hiſce morbis ab atrâ bile pendentibus id commune eſt, ut mens ſui juris non ſit, licèt ſæpè à remotiſſimis partibus malum incœperit, ibique ſuam fixerit ſedem. Et certè res explicatu facilis eſt, ſi ſemel admiſſum fuerit, venenatas atomos aliquatenùs intrà ſanguinem reſorberi. Eorum enim erodentem acrimoniam à

tenerrimis cerebri vasculis sine imminenti destructionis discrimine tolerari non posse satis intelligitur. Sed sæpè in hoc casu Helmontio credendum est, nec ullatenùs necesse est ferri ad usque cerebrum partes atræ bilis. Ipsa nervorum vacillatio mentis imperium destruit, & sagittator in præcordiis habitat. Ut enim quotidiano experimento deprehendimus, vires ut corporis sic mentis ab hospitante intra ventriculum substantiâ quâcumque prosterni; ut ex superiùs dictis demonstratum est, maniam melancholicam aliquandò longè extrà cerebrum residere, imò humoris atri præsentiam semper aliquid de firmitate mentis detrahere; sic sæpè atra bilis mota phrenitidem inducit, in ipso ventriculo hospitium sumens, quod & vomitus demonstrat capitis symptomatibus, aliquam pro tempore sedationem inducens.

Duplex igitur ab atrâ bile motâ pendere potest phrenitidis genus. Utrumque Hippocrati cognitum & Galeno (a) distinctè enucleatum, alterum cerebro proprium est & quasi idiopathicum, alterum à partibus incipiens à cerebro dissitis, ipsi tumultum suum communicat. Utraque phrenitis, si Galeno credendum est, à bile pendet. Mitior quæ à bile flavâ, pejor quæ ab humore nigro deducitur, pessima quæ æruginosam bilem pro principio habuit, si illa in atram bilem versa fuerit (b). Nullo enim alio in casu plus acidi erodentis est, cùm jam per se æruginosa bilis manifesta acoris indicia præ se

(a) Vid. Galen. de Phrenitide.

(a) Vid. Galen. de Causis Morborum.

ferat. Invaſio, ſine intervallis, ſi primariò cerebrum fuerit affectum, idiopathicam denotat; tuncque febris delirio ſuccedit, non delirium febri. At num ab atrâ, num à flavâ aut æruginosâ bile pendeat phrenitis, cognitus ſymptomatum ab iis humoribus inducendorum caracter, ſatìs denotat. Quis enim ex cognitâ atri humoris ferociâ ipſum poſſit aut non agnoſcere, aut, quod triſtius eſt, cognitum edomare. Primùm quidem æger jamdudùm nec pectore, nec oculis ſomnum accipit. Nullum, animo mordaci curâ anxio, lenimen accidit. Invadente morbo adeſt protinùs ferox ab homine moderato reſponſum, &nullo ferè intervallo convulſifica mentis emotio; quæ vinculis & robuſtiſſimorum hominum nixibus, in homine tamen aliundè infirmo, vix poſſit compeſci. Si non idiopathica fuerit phrenitis, præcedunt alia ſymptomata, ſequitur illa. Sed utroque in caſu quæ ab atrâ bile pendet, brevì mortifera eſt, ſive in tabum aterrimum reſolutis humôribus, ſive eroſis vaſis in lethargum gangrænoſum aut apoplexiam, deſinens.

Quid memorem alios humoris moti effectus qui quaſi cancer ulceratus & ſubitus omnia deſtruit, erodit & in ſphacelum vertit. Anthrax, gangræna, ſphacelus à cauſis internis ſubitò cùm ipsâ morte apparentes huc referri debent, cùm aliundè & ſaniori Phyſicæ repugnet, & cognitis œconomiæ animalis legibus, tantam poſſet perniciem intùs innocuam manere, niſi primò collecta, violentas illas nocendi vires quaſi adventitiâ corruptione acquiſierit.

FINIS.